

Zuhd

Imam Ahmed ibn Hanbel

KİTABU’Z-ZÜHD
Ahmed Bin Hanbel:
Önsöz
h. İkinci Asır:
h. Üçüncü Asır:
h. Dördüncü Asır:
h. Beşinci Asır:
h. Altıncı Asır:
Ahmed b. Hanbel'in “Kitâbü'z-zühd"ü:
I. Eserin Kendisine Nisbeti:
II. Eserin Tahkiki Üzerine Birkaç Söz:
III. Eserin Muhtevası Ve Tercümesi Hakkında:
Kaynaklar
Mukaddime
İlk Baskının Önsözü

KİTABU’Z-ZÜHD

Ahmed Bin Hanbel:

Ebû Abdullah, Ahmed bin Muhammed bin Han-bel eş-Şeybânî el-Bağdâdî. Hicrî 164 senesinde Bağdat'ta dünyaya geldi. İlim ve hadis için Mekke, Medine, Şam, Yemen, Küfe, Basra ve Cezire gibi pek çok beldeyi dolaştı. Süfyân-ı Sevrî, îbn Uyeyne, Abdürrezzâk ve Vekî gibi zamanın şöhretli hadis hocalarından binlerce hadis dinledi. Kendisinden oğullan Abdullah ve Salih, Buharı, Müslim, Ebû Dâvud ve Ebû Hatim gibi şöhretli hadis hafızları hadis ve ilim aldılar, ilim, fıkıh, takva ve verâsı herkesçe kabul edilecek kadar ün yaptı. Sayısı yüzbinlerle ifâde edilebilecek miktarda hadisi ezberlemişti, hadis rivayetindeki sağlamlığı yanında fıkhı konularda da oldukça maharetli idi. Kendisine yöneltilen altmışbin fıkhı meseleyi cevaplamıştı. Hanbelî mezhebinin imamı olarak aranan en üstün özelliklere sahipti. En meşhur eseri e\-Müsneâ'dir. Bunun dışında et-Ta'rîh, Kitâbu'z-Zühd, et-Tefsîr ve Cevâbâtu'l-Kur'ân gibi eserleri de vardır. İmâm Ahmed, hicrî 241 yılının Rebiu'l-evvel ayının 12. gecesi Bağdat'ta vefat etti.[1]

Önsöz

"Kitâbü'z-zühd"ler ve Ahmed b. Hanbel’in aynı adlı eseri:
Hicrî ikinci asır, İslâm dünyasında hummalı bir ilim faaliyetinin başlatılıp, geliştirildiği bir dönemdir. Tefsir, hadis, fıkıh ve müsbet ilimlerin her bireri, bu coşkun mesaiden nasibini almıştır. Bilhassa, o devirde İslâm dünyasında yaygın olan ilim anlayışı rivayet ilimlerinin geliştirilmesinde fevkalade önemli bir rol oynamıştır. Zira, bu devirlerde yaygın olan düşünceye göre ilim ancak "Haddesenâ ve Ahberenâ"dan ibarettir. Yani ilim, nakildir ve re'y mezmûmdur.
Hicrî birinci asırda, bahusus hadis, siyer-tarih alanında şifahi olarak gerçekleştirilen nakil sistemi,

ikinci asrın başlarında yazılı hale getirilmeye başlanmıştır. İlk asırda da yazım olayına rastlanmasına rağmen, bu çok büyük çapta gerçekleştirilememiştir, ikinci asırda, siyasî, hukukî ve coğrafî şartların etkisiyle yazının yaygınlaştırılması, tedvin ve tasnif hareketini de beraberinde getirmiştir. Kabul edilen görüşe göre., ilk tedvin faaliyetini gerçekleştiren zat İbn Şihâb ez-Zührî [h.50-124/m.670-741]'dir.[2] Daha sonra bu hareket, kademe kademe gelişmiş ve hadis ilimleri sahasında Illncü asırda tasnifin altın çağı yaşanmıştır. En sahih hadis kolleksiyon-ları bu asırda teşekkül ettirilmiştir.

İşte, bahis mevzuu edeceğimiz "Kitâbü'z-zühd'ler de, tedvin asrı olan h.IInci asrın ortaya çıkardığı, Illncü asırda yaygınlaşan, IVncü, Vnci hattâ Vinci asırda örneklerine rastladığımız eser türlerinden bir tanesidir. İkinci asırda tedvin edilen eserler genel olarak, beş grupta toplanmaktadır:[3]

a) Siyer ve mağâzî kitapları

b) Sünen kitapları

c) Camiler

d) Musannefler

e) Belirli bir konuya tahsis edilmiş kitaplar[4]

"Kitâbü'z-zühd"ler de beşinci gruba dahil olan kitaplar zümresinde mütalaa edilmektedir. Bazen, yine bu asırda rastlanılan ve "cüz" olarak tesmiye edilen eser türünden de sayılmaktadır.

Aynı adlı eserlerin yazımı Illncü asırda da genişleyerek devam etmiştir. Fakat bu asırda, müstakil kitap olmanın yanında, Cami' ve Musannef ismini verdiğimiz eserler içerisinde bir bölüm olarak da yer almıştır. Ulemâdan ziyade, daha çok halk için kaleme alınan bu eserler türü, az da olsa IVncü, Vnci ve Vinci asırda da görülmektedir.

Tesbit edebildiğimiz "Kitâbü'z-zühd'leri asırlar itibarıyla şöylece sıralayabiliriz: [5]

h. İkinci Asır:

1. Zaide b. Kudame es-Sakafî [öl. h,160/m. 776]: Bu zata ait böyle bir eserin olduğu yalnızca İbn Nedim tarafından zikredilmektedir.[6]

2. Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübarek [h.H8-181/m.736 -779][7]: Kitabın adı "Kitâbü'z-zühd ve'r-rakâik"tir.[8] Bu türün en meşhur eserlerinden birisidir. Yazmaları günümüze kadar intikal etmiştir. "Ale'l-ebvâb'", yani konu başlıklarına göre rivayetleri ihtiva eden bir eserdir. Asılsız rivayetleri de içerdiği belirtilmektedir.[9]

Tahkikli ve tahkiksiz neşirleri yapılmıştır. Tahkikli neşrini Habîburrahman el-A'zamî gerçekleştirmiştir, el-A'zamî'nin tahkikini yaptığı bu eser, muhakkike ait bir mukaddime, ve eserin aslı olarak da 11 cüz ve "1627"
rivayetten ibarettir. Ayrıca, sonunda Nuaym b. Ham-mad'm ziyade rivayetlerini ihtiva eden bir bölüm de vardır. el-A'zamî üç yazma nüshayı asıl alarak eseri tahkik etmiştir.[10]

3. Ebû Mes'ûd el-Muâfî b. İmrân el-Ezdî el-Mevsılî [Ö. h.l85/m.801]: ez-Zehebî, bu zatın "zühd"e dair bir eserinin olduğunu kaydetmektedir.[11]

4. Ebû Abdurrahman Muhammed b. Fudayl b. Gazvân ed» Dabbî [ö. h.l95/m.81O]: Eserme, İbn Nedim ve ez-Zehebî işaret etmektedirler.[12]
5. Vekf b. el-Cerrah [h.l29-197/m.746-812]: Bu eser, Abdurrahman b. Abdülcabbar el-Firyâbî'nin tahkiki ile Medine'de basılmıştır. Muhakkik, eserin sonuna hadislerin ve genel olarak diğer haberlerin birer fihristini koymuştur.[13]

h. Üçüncü Asır:

Bu asırda söz konusu eserleri iki şekilde görmekteyiz: a) Müstakil olarak kaleme alınanlar; b) Cami' ve Musannef türünden eserlerde bir bölüm halinde yer alanlar.
1. Esed b. Musa b. İbrahim b. Velid b. Abdülmelik b. Mervan b. el-Hakem el-Ümevî [h.l32-212/m.749-827]: Gerek ez-Zehebî ve gerekse Îbnü'1-İmad eser sahibi bir zat olduğuna işaret etmektedirler. Fakat, sarih olarak "Kitâbü'z-zühd"ünün bulunduğunu belirtmiyorlar.[14] el-A'zamî, İb-nü'1-Mübarek'in adı geçen eserine yazdığı mukaddimede Esed b. Musa'nın da "zühd"e dair bir kitabı olduğunu kaydediyorlar. Ancak, kaynak zikredilmiyor.[15]
2. Bişr b. el-Hâris el-Hâfî [h.l50-227/m.767-841]: Kitabına, İbn Nedim işaret etmektedir.[16] Kaydedildiğine göre, bütün
kitapları kendisiyle birlikte gömülmüştür.[17]
3. Ahmed b. Harb b. Abdullah (Ebû Abdullah) en-Neysâbûrî [ö. h.234/m.848]: İbnü'1-İmâd, eser sahibi bir zat olduğunu belirtiyor.[18] "Kitâbü'z-zühd'ü olduğunu ise, kaynak belirt-meksizin el-A'zamî kaydediyor.[19]
4. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel [h.l64-241/m.780-855]: Eseri üzerinde makalenin sonunda durulacaktır.
5. Hennâd b. es-Serî b. Mus'ab et-Temîmî ed-Dârimî [ö. h.243/m.857]: "Kilâbü'z-zühd" isimli büyük bir eseri olduğuna, kaynaklarda özellikle dikkat çekiliyor.[20]
6. İbrahim b. el-Cüneyd [ö. h.260/m.873]: Hatîb el-Bağdadî, "Zühd ve Rakâik"e dair eserleri olduğunu söylemektedir.[21]
7. Ubeydullah b. Abdülkerim b. Yezîd el-Kureşî Ebû Zür'a er-Râzî[ö. h.264/m.877j[22]
8. Ebû Davud Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî [h.202-275/
m.817-888][23]
9. Muhammed b. İdris İbn Münzir el-Hanzalî Ebû Hatim er-Râzî [h.l95-277/m.810-830][24]
10. Ebû Bekir Ubeydullah b. Muhammed b. Ubeyd İbn Ebi'd-Dünyâ [h.208-281/m.823-894]: Eserinin ismi "Kitabü'z-Zühd-ü Mâlik b. Dinaradır.[25] Bu eserinin yazma bir nüshasının [İstanbul, III. Ahmed Ktb., no.: 591] mevcut olduğu, sayfa adenin ise 126 olduğu belirtilmektedir.[26]
11. Ebû'n-Nasr Muhammed b. Mesûd el-Ayâşî: "Kitâbü'z-zühd" adlı bir eserinin olduğu ve

kendisinin bir Şîa âlimi olduğu İbn Nedim tarafından kaydedilmektedir.[27]
12. Utbe b. Gulâm: "Risale fi'z-zühd' adlı eseri olduğu, yine İbn Nedim tarafından zikredilmektedir.[28]
b. h. Illncü asırda Cami' ve Musannef ve daha başka bir bölüm halinde "Kitâbü'z-zühd'e yer veren eserler:
1. Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi es-Sânânî [h.l24-211/m.741-826]: "el-Musannefy adlı eserinde "Bâbu zühdü'l-enbiyâ", "Bâbu zühdü's-sahabe" ve "Bâbu halki'l-kafa ve'z-zühd" isminde bâblar açmıştır. İlk bâbda altı rivayet; ikincisinde yedi rivayet; sonuncusunda ise iki rivayet zikretmiştir.[29]
2. Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrahim el-Absî [ö. h.235/m.849]: "Kitabü'l-musannef fi'l-ehadîs ve'l-âsâr" adlı muazzam eserinde "Kitâbü'z-zühd" adlı müstakil bir bölüm açmıştır. Peygamberlerin, sahabe ve tabiûnun zühde dair söz ve davranışlarına bu bölümde yer vermiştir. Toplam "1506" rivayet vardır.[30]
3. Ebû Abdullah Muhammed b. Ebû'l-Hasen İsmail el-Cûfî el-Buhârî [h.l94&256/m.8069-869]: "el-Câmîu's-sahîh" adh meşhur eserinde zühde dair rivayetleri "Kitabü'r-rikâk" başlığı altında bir bölümde toplamıştır. Eserinin "81nci" bölümüdür. "53" bâbtan oluşmaktadır. İlk babı "Sıhhat ve boş vaktin" kıymetine dairdir. Toplam "168" rivayet vardır.[31]
4. Ebû'l-Hasen Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbûrî [h.206-26 l/m. 821-874] Müslim'de !es-Sahih"inde, "Zühde dair rivayetler", "Kitâbü'z-zühd ve'r-rakâik" başlığı ile bir bölüm halinde toplamıştır. Eserin "53ncü" bölümüdür. "15" bâbdan oluşmaktadır. İlk hadisi Ebû Hureyre (ra)'nin rivayet ettiği; "Dünya mü'minin zindanı, kafirin ise cennetidir" şeklindeki hadistir. Bu bölüm toplam "75" haberi ihtiva etmektedir.[32]
5. Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (İbn Mâce) [h.207-275/m.822-888]: "es-Sünen" adlı eserinde, "Kitâ-bü'z-zühd" başlığı ile bir bölüm açmıştır. Eserin "37nci" bölümüdür. "37" bâbdan teşekkül etmektedir. Ebû Zer el-Ğıfârî (ra)'nin rivayet ettiği, Rasûlullah (sav)'m zühdü tarif eden bir hadisiyle başlamaktadır. Hadisin bir bölümü şöyledir: "Dünyada zühd, helâli haram edinmek veya malı mülkü terketmek değildir. Asıl zühd, kendi elinde olana, Allah'ın kudretinde olandan daha fazla güvenmemen-dir..." Bu bölümde "241" haber yer almaktadır.[33]
6. Ebû İsa Muhammed b. Isâ b. Sevre et-Tirmizî [h.209 -279/nı.824-892]: ael-Câmiu's-sahih" veya "es-Sünen" diye bilinen eserinde, Tirmizî de "Kitâbü'z-zühd" başlığı ile bir bölüm ayırmıştır. Eserin "37nci" bölümüdür. "64" bâbdan oluşmaktadır. İlk bâb ve ilk hadis, Buhârf de olduğu gibi, "Sıhhat ve boş vaktin kıymeti"ne dikkat çeken hadistir. Hadisi İbn Abbas (ra) rivayet etmektedir. Bölümün son hadisi ise Hz. Âişe (ra)'mn, Hz. Muaviye (ra)'ye tavsiyelerini içeren bir mektupla ilgilidir. Bölüm "111" rivayeti ihtiva etmektedir.[34]
7. Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe el-Kûfî [h.213-273/m.828-889]: "Uyûnu'l-Ahbâr" adlı "10" bölümden meydana gelen eserinin bir bölümünü "Kitâbü'z-zühd" teşkil etmektedir [35]. İbn Kuteybe'nin bu eseri 1927'de Dâru'l-kutubi'l-Mısriyye" tarafından basılmıştır.[36]

h. Dördüncü Asır:

1. Ebû'l-Hasen AH b. Muhammed b. Ahmed [h.257-338/m. 870-949]: Eserinin adı "Kitabü'l-hadîs fi'z-zühd" dür.[37]
2. Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed b. İbrahim b. Süleyman el-İsbahânî [hb269-343/m.882-954]: Eserinin adı "Kita-bu'r-rakâik" tir.[38]
3. Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed b. Şuayb eş-Şuaybî en-Neysâbûrî [ö. h.357/m.967]: Zühde dair bir eserinin olup, 40'tan fazla cüzden teşekkül ettiğini, el-A'zamî "el-Cevâhirü'l-Muziyye ve Keşfü'z-Zünûn' dajx naklediyor.[39]
4. Ebû Bekir Muhammed b. el-Hüseyin b. Abdullah el-Bağdâdî el-Âcurî [ö. h.360/m.970]: el-A'zamî "Keşfü'z-Zünûn'a. istinaden, el-Âcûrfnin zühde dair bir eseri olduğunu nakletmektedir.[40]
5. Ebû Ubeydullah Muhammed b. İmrân b. Mûsâ b. Saîd b. Abdullah el~Merzubânî [h.297-384/m.909-994]: Eserinin adı "Kitâbü'z-zühd ve ahbârü'z-zühhâd"<kr. "200" varak olduğu kaydedilmektedir.[41]
6. (İbn Şahin) Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osman b. Ahmed el-Bağdâdî [h.297-385/m.909-995]: "Kitâbü'z-zühd" adlı yüz cüzlük bir eserinin olduğu kendisinden nakledilmektedir.[42]
7. Ebû'l-Kasım Halef b. el-Kasım b. Sehl el-Endelûsî İbnü'd-Debbâğ [h.325-393/m.938-1002][43]

8. Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Hamdeveyh b. Nuaym ed-Dabbî en-Neysâbûrî [h.321-405/m.933 -1014]: Hakim, Buhârî ve Müslim'in Sahîh'leri üzerine yazmış olduğu "el-Müstedrek ale's-sahîhayn" adlı eserinde, zühde dair rivayetler için, "Kita-bü'r-rikâk" diye bir bölüm ayırmıştır. "104" hadisi ihtiva etmektedir. İlk hadisi Muaz b. Cebel (ra)'in rivayet ettiği Rasulullah'm şu tavsiyesidir: "Dininde samimî ol, az bir amel yapsan dahi o sana yeter.[44]
Hâkim Vnci asırda vefat etmesine rağmen biz onu IVncü asırda zikrettik. Çünkü ömrünün çok büyük bir kısmını bu asırda yaşamış ve eserlerini de bu asırda vermiştir. [45]

h. Beşinci Asır:

1. Hafız Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhekî [h.348^58/m.994-1065]: "Kitâbü'z-zühd" olarak bir ciltlik bir eseri olduğu kaydedilmektedir.[46] Kettânî ayrıca bir de "Kitabü'z-zühd es-sağîr" olmak üzere ikinci bir kitabının olduğunu belirtmektedir.[47] el-A'zamî, el-Beyhekî'nin "Kitâbü'z-zühd el-kebîr" adlı eserinin bir nüshasının [Haydarâbad-Âsafiye Kütüphanesinde büyük boy "346" sayfa halinde mevcut olduğunu, "h.626" senesinde yazılmış bir diğer nüshanın ise [Medine-Arif Hikmet Kütüphane-si]nde bulunduğunu zikrediyor.[48]

h. Altıncı Asır:

1. Ebû Muhammed İbn Abdurrahman b. Abdullah b. Hüseyin b. Saîd el-Ezdî el-İşbilî (İbnü'l-Herrât) [h.510-581/m.H16 -1185]: Eserin adı, "Kitabü'r-rekâik"tir.[49]

Ahmed b. Hanbel'in “Kitâbü'z-zühd"ü:

I. Eserin Kendisine Nisbeti:

Ahmed b. Hanbel'in "Kitâbü'z-zühd? adlı bir eserinin olduğu hemen hemen bütün kaynaklarda zikredilir. Ayrıca İbn Teymiyye, Ebû Nuaym ve es-Safedî ve benzeri âlimlerin kitap hakkında değerlendirmelerinin bulunuyor olması, söz konusu kitabın ilim tarihi boyunca beyne'l-ulemâ meşhur ve mütedâvil olduğunu gösterir. Kitabın bugün elimizde olması da, eserin ona nisbeti konusunda kat'î bir bilgi verebilir. Zira, "Kitâbü'z-zühd"ü ondan rivayet edenlerin ilk üç tanesi aynen "el-Müsned" adlı eserini kendisinden rivayet eden râvilerdir.[50] İlk râvisi ise, oğlu Abdullah b. Ahmed'dir. Eserin râvilerini sırayla şöylece tesbit etmek mümkündür:
1. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel [h.l64-241/m.780-855]
2. Ebû Abdurrahman Abdullah b. Ahmed b. Hanbel [h.213-290/m.828-902]
3. Ebû Bekir Ahmed b. Ca'fer b. Hamdan b. Mâlik el-Katiî [h.274-368/m.887-978]
4. Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. Muhammed b. Ali b. el-Müzeh-heb [h.355^44/m.965-1052]
5. Ebû Tâlib Abdülkâdir b. Muhammed b. Yusuf el-Yusufî [Ö. h.516/m.H22]
6. Ebû'l-Kasım Yahya b. Esad b. Yahya b. Bûş et-Tâcir [ö. h.593/m.ll96]
7. Takıyyüddin Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebû'l-Fehnı b. Abdurrahman el-Yeldânî el-Abbasî [h.568~655/ m.ll72-1257]
8. Nâsırüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Muhammed b. Abdullah ed-Dımeşkî İbnü'l-Mihtar [Ö.h.717/m.l317]

Eserin başında verilen isnad bilgisine göre kitap tek isnadla günümüze kadar gelmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, ilk üç râvinin "Müsned"i rivayet eden zatlar olması, bahusus, ilk râvinin Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah olup, babasına nisbet ederek eseri rivayet etmesi, kitabın aslının imama ait olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bu noktada şöyle bir soru hatıra gelebilir. Acaba, kitapta mevcut olan "2379" rivayetin tamamı, bizzat Ahmed b. Hanbel tarafından rivayet edilmiş midir? Yani, eserde Ahmed b. Hanbel rivayet etmediği halde, sonraki râviler tarafından ona sokuşturulmuş haber ve rivayetler mevcut mudur?

Eserin tahkikim yapan zat, bu konuda herhangi bir bilgi vermiyor. Ancak kitabın tetkiki neticesinde bütün rivayetlerin İmam Ahmed'e ait olmadığı, onun tarafından rivayet edilmediği anlaşıh yor. Bunu iki bakımdan tesbit edebilmek mümkündür. Şöyle ki:

a. Birincisi, rivayetlerin başındaki senedlere bakılarak; oğlu Abdullah doğrudan babasından aldığı haberlerde ya "Haddesenâ Ebî" veya "Haddesenî Ebî" ibaresini kullanıyor. Ancak, öyle rivayetler var ki Abdullah babasından zikretmiyor. Bu iki ihtimali hatıra getirebiliyor. Birincisi: Böyle bir haberi Abdullah hem babasından ve hem de babasının üstündeki râviden işitmiştir. İsnadın âli olması bakımından babasını zikretmeyip, yalnızca bir üstteki râviden haberi nakletmiştir. Nitekim böyle olan rivayetlerin bir kısmı "el-Müsned'de yer almakta ve oraya bakıldığı zaman senedinde

Ahmed b. Hanbel'in mevcud olduğu görülmektedir. Fakat Ahmed b. Hanbel'e nisbet edilen bir eserde onun rivayet ettiği bir haberin isnadından, ne gerekçe ile olursa olsun adının çıkartılması ma'kul gözükmemektedir. O bakımdan bu nevi rivayetlerin, en azından bir kısmının imama ait olmadığı ihtimal dahiline girmektedir.
ikincisi: Abdullah bu nevi rivayetleri başka râvilerden işitmiş ve kitabı rivayet ederken ona ilave etmiştir.
Bu kanaatimizi kuvvetlendiren bir önemli husus ise: Gerek Ahmed b. HanbeFin oğlu Abdullah'ın ve gerekse onun râvisi el-Katiî'nin el-Müsned'e İmam Ahmed'e ait olmayan rivayetleri der-cetmiş olmaları gerçeğidir. Bunu, Şemsüddin Ebû'1-Hayr Muham-med el-Cezerî [h.750-833/m. 1349-1429] Kitâbu'l-masadi'l-Ahmec adlı eserinde belirttiği gibi[51] daha başka muhakkik âlimler de söylemektedirler. Hattâ Müsned'de var olduğu ileri sürülen uydurma haberlerin, bu kabil İbn Hanbel'e ait olmayıp da, oğlu Abdullah ve onun râvisi el-Katiî tarafından esere ilave edilen rivayetler içerisinden çıktığı görüşü de vardır.
Şu halde, aynı durumun Kitâbü'z-zühd için de söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.
b. İkincisi: Ahmed b. Hanbel'in bizzat kendi faziletine dair rivayetlerin eserde yer almış olmasıdır. Örneğin "528" numaralı haberde şöyle denilmektedir: "Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: 'Ahmed b. Hanbel körüğe girdi ve kıpkırmızı altın gibi çıktı.' (Râvilerden Ali b. Haşrem diyor ki:) 'Bişr'in bu sözü Ahmed b. Hanbel'in kulağına gittiği vakit o: 'Yaptığımızda Bişr'i razı eden. Allah'a hamdolsun' demiştir."
Haberin senedi "Abdullah Hamza et-Tartûsî ve Ali b. el-Haş-rem"den oluşmaktadır. Binaenaleyh bir haber hem sened ve hem de metin yönünden Ahmed b. Hanbel'in kendi rivayeti olamaz.
"1036" ve "1855" numaralı rivayetler de bu kabil olup, İbn Hanbel'in doğrudan faziletini ifade eden haberlerdir.[52]
Bütün bunlar gösteriyor ki, Ahmed b. Hanbel'e nisbet edilen Kitâbüz-zühd adlı eserdeki rivayetlerin tamamı onun kendi rivayeti değildir. [53]

II. Eserin Tahkiki Üzerine Birkaç Söz:

Kitâbü'z-zühd'ün iki baskısı yapılmıştır. İlki tahkiksiz olup, ikincisi Muhammed es-Saîd Besyûnî Zağlûl tarafından 1. baskı asıl alınarak tahkikli bir şekilde basılmıştır. Bu baskıda rivayetlere baştan sona numara da verilmiştir.
Ancak eser tedkîk edildiği zaman yapılan tahkikin titiz bir çalışma olmadığı göze çarpmaktadır. Şöyle ki:
a. Eserin yazma nüshaları hakkında hiçbir bilgi verilmemektedir. Yalnızca "Birinci baskı esas alınmıştır" denilmektedir. Halbuki sağlıklı bir tahkikin yapılabilmesi birden fazla yazmanın varlığına bağlıdır.
b. Kitabın râvileri hakkında yeterli tanıtım ve izahat da verilmemiştir. Hattâ râvilerin isim ve lakaplarında görülen yanlışlıklar olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Örneğin eserin son râvisi Nâsirüddîn Ebû Abdullah "İbnü'l-Minhar" olarak kaydedilmiştir. Halbuki kaynaklarda "İbnü'l-Mihtar" şeklinde geçmektedir.[54]
Ondan bir önceki râvi olan, Takiyyüddîn Ebû Muhammed Ab-durrahman ise, "el-Beledânî" şeklinde zabte dil mistir. Oysa wel-Yeldânî veya el-Yeledânî" olması gerekmektedir. "Yelda"mn

Şam köylerinden biri olduğu, bu zat da oralı olduğu için buraya nisbet edilerek "el-Yeldânî" denildiği kaynaklarda tasrih edilmektedir.[55]
c. Ayrıca, kitabın girişinde, "İlmî emaneti muhafaza etmek bakımından, birinci baskıdaki izahların aynen bu baskıda da almdığı" özellikle belirtilmesine rağmen râvilerin tanıtımı ile ilgili önemli açıklamaların alınmadığı görülmektedir. Örneğin "349" rivayette Ka'b ile ilgili "362"de Ebû Bekir el-Ca'd'la ilgili "441"de Mâlik b. Enes'le ilgili açıklamalar bunların bazılarıdır.
d. Birinci baskıda mevcut olan bazı rivayetler bu baskıda yer almamaktadır. Örneğin "36ncı" rivayetten önce olması gereken şu rivayet: "'Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Rasûlullah (sav): 'Allah'ım! Ehlimin rızkını, hayatlarını idâme ettirebilecekleri kadar kıV diye dua ederdi.'" ve "1434" numarada bulunması gereken: "Katâde'nin rivayetine göre Alâ b. Ziyâd şöyle demiştir: 'Biz, kendimizi ellerimizle cehenneme koyduk. Ancak, Allah dilerse kendimizi oradan çıkartabiliriz.'" şeklinde ki rivayet 2. baskıda yoktur. Bunlar matbaada da düşmüş olabilir.

Tahkik hakkında bu noktalara dikkat çekmekle iktifa ediyoruz. [56]

III. Eserin Muhtevası Ve Tercümesi Hakkında:

Ahmed b. Hanbel'in Kitâbü'z-zühd'il "ale'1-Esmâ", yani şahıs isimleri esas alınarak meydana getirilmiş bir eserdir. Bu durum eserin bir eksikliği olarak kaydedilmektedir.[57] Zira aranılan rivayetlerin bulunması noktasında kullanımı güçleştirmektedir.
Şayet bir bölümleme yapılacak olursa, eserin dört bölümden meydana geldiği söylenebilir.
a) İlk bölümde Hz. Peygamber'in (sav) zühdle ilgili söz ve dav ranışlanna yer verilmektedir. "180" rivayet vardır.
b) İkinci bölümü, peygamberlerin zühdüne dair haberler teşkil etmektedir. Bunlar: Yunus, Süleyman, Eyyüb, Âdem, Lokman, Nûh, İsa, Musa, Dâvud, İbrahim ve Yusuf (aleyhimüsselatü vesselam)" peygamberlerdir. Bu bölümde toplam "476" rivayet vardır.
Burada şu hususu da belirtmek yerinde olur. Her isim altında zikredilen rivayetlerin tamamı o isimle ilgili değildir. Hattâ bazen başlıktaki zâtla ilgili üç-beş rivayet zikredilmekte, daha sonra, ne onunla ve hattâ ne de zühdle ilgili olmayan haberler yer alabilmektedir. Bu durum hemen hemen her bölümde böyledir.
c. Üçüncü bölüm, sahabenin zühdüne dair rivayetleri muhtevidir. Ebû Bekir (ra)'la başlamakta, Amir b. Abdu Kaysla ilgili rivayetlerle bitmektedir. "613" rivayet vardır.
d. Dördüncü bölüm ise, tabîûndan bazı zevatın zühdüne dair haberlerden oluşmaktadır. "1118" rivayet vardır.
Bu arada şu noktayı da hatırlatmakta fayda vardır: Kitapta mevcut olan rivayetlerin hepsi sağlam ve sahih haberler olarak telakki edilmemelidir. Genel İslâmî prensiplere çelişki arzeden içerikte rivayetlerin varolduğu da bilinmelidir, Özellikle Cenab-ı Hak hakkında antropomorfik imajlar içeren rivayetlere rastlanmaktadır. Kitabın tercümeye esas olan matbu nüshasında hadisler numaralandırılmıştır. Ancak birkaç yerinde muhakkikin hatâsı sebebiyle hadis numaralarında atlama olmuştur. Sözkonusu yerlerde bu duruma dipnotta işaret edilmiştir. Böyle olan yerlerde okuyucunun dikkati çekilmiştir. Ayrıca, İsrâiliyata dair haberler rivayet etmekle şöhret bulmuş Vehb b. Münebbih vb. kişilerden çok sayıda rivayetler vardır ki bu haberler ihtiyatla karşılanmalıdır.
Tercümeye gelince: Eserin çevirisi okunurken şu hususların bilinmesinde fayda vardır:

Herşeyden önce, kitabın Arapça'sında mevcut olanların hepsi Türkçe'ye aktarılmamıştır. Rivayetlerin başında mevcut olan se-nedler, yalnızca bir veya ikinci râvileri itibariyle çevrilmiştir. Binaenaleyh çevrilmeyen kısımlarla ilgili dipnotlar da terceme edilmemiştir.
Dipnotlarda tamamen teknik kıymeti bulunan açıklamalar da Türkçe'ye aktarılmamıştır. Kaynak gösterilen eserlerin sadece ismi, cilt ve sahife numarası terceme edilmiş olup, metnin anlaşılmasında katkısı bulunmayan açıklamalar olduğu gibi bırakılmıştır.
Çeviri esnasında ve sonrasında azamî gayret gösterilerek, iyi bir Türkçe metin ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şüphesiz ki mutlak kemal, varlığı mutlak olan Zat'a mahsustur. Çevirinin faydalı olması en büyük temennimizdir.
Mehmed Emin İnsanoğlu
Ankara, 1992[58]

Kaynaklar

1. Abdürrezzak Ebû Bekir, el-Musannef, ty.
2. Ahmedb. Hanbel, el-Müsned, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
3. Ahmedb. Hanbel,Kitabuz-Zühd, Beyrut, 1986.
4. Buhârî, es-Sahih, İst., Çağrı Yay., 1982.
5. Hâkim Ebû Abdullah, el-Müstedrek, Beyrut, ty.
6. İbn Abdilberr, Câmi-u Beyâni'l-îlm, Kahire, 1982.
7. İbnü'l-Cezerî Şemsüddin, Kitabü'l-Mas'adi'l-Ahmed, thk. M. Zâhid el-Kevserî, Kahire, 1929.
8. İbn Ebi Şeybe Ebû Bekir, el-Musannef fi'l-Ahâdis ve'l-Âsâr, Beyrut, 1989.
9. İbnü'1-İmâd Ebûl-Felâh Abdülhayy, Şezerâtü'z-Zeheb Ahbâr-u men Zeheb, Beyrut, ty.
10. İbn Kuteybe Ebû Muhammed Abdullah, el-Maarif, thk. Servet Ukkâşe, Kahire, Dâru'l-Maarif.
11. İbn Mâce, es-Sünen, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
12. İbnü'l-Mübarek Abdullah, Kitâbü'z-zühd ve'r-Rakâik, thk. Habîburrahman el-A'zamî, Beyrut, ty.
13. İbn Nedim, Ebü'l-Ferec Muhammed b. Yakub el-Varrâk, el-Fihrist, Kahire, ty.
14. el-Kettânî Muhammed b. Ca'fer, er-Risâletü'l-Mustatrafe, İstanbul, 1986.
15. Koçyiğit, Talat, Hadis Tarihi, Ankara, 1981.
16. Ebû'l-Mahasin, Muhammed b. AH, Zeylü TezkiretVl-Huffâz
thk. M. Zâhid el-Kevserî, Mekke, ty.
17. Müslim, es-Sahih, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
18. el-Maraşlı, Yusuf Abdurrahman, İlmü Fehreseti'l-Hadis, Rd-yad, 1986.
19. Tirmizî, es-Sünen, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
20. Unat, Faik Reşit, Hicrî Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu, Ankara, 1988.
21. ez-Zehebî, Tezkiretü'l-Huffâz, Mekke, ty. [59]

Mukaddime

Hamd, Allah'a (cc) mahsustur. O'na, hamd eder, O'ndan yardım ve hidayet ister, O'ndan mağfiret dileriz. Nefislerimizin ve amellerimizin kötülük ve şerrinden Allah'a sığınırız. Allah, kime hidayet nasib etmişse, onu, sapıklığa götürecek ve yine kimi dalâlette bırakmış ise, onu hidâyete

kavuşturacak hiç kimse yoktur. Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, O'nun ortağının da bulunmadığına şehadet ederiz: Allah (cc) Rasülünü hidayet ve hak dinle gönderdi ki, o kâfirler hoşlanmasalar da (hak dini) bütün dinlere üstün kılsın... Allahım! Salât ve selâm, efendimiz Muham-med'e, onun âl ve ashabının üzerine olsun.
Allah Tebâreke ve Teâlâ, zühd ve verâ'da imam olan Ehl-i sünnetin imamı Ahmed b. Hanbel'e ait bu Kitâbu'z-zühd'ün tahkikini muvaffak kılmıştır. Biz bu kitabın tahkikinde matbu olan nüshasını esas aldık. Rivayetleri, itimad ettiğimiz kaynaklardan mukayese ettik. Özellikle Ahmed b. Hanbel'in Müsned\, Ebû Nuaym'm Hılyetü'l-evliyâ'sı başta olmak üzere şayet matbu olan nüshada bir hata ile karşılaşmışsak, bunun doğrusunu, hataya işaret ederek dipnotta kaydettik. Bu konuda, kendisinde hata bulunan hadislerin, yer almış oldukları diğer kaynaklara da müracaat ettik. Matbu nüshanın dipnotunda bulunanların hepsini, bu baskının dipnotuna da aldık. Bunu yaparken, ilmi, emâneti ve istifâdenin daha çok olmasını göz önünde bulundurduk.
Allah Tebâreke ve Teâla'dan, cümlemizi sevdiği ve razı olduğu işlere muvaffak kılmasını ve yaptıklarımızın sırf kendi rızası için olmasına imkan vermesini temenni ederim. Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi üzerinize olsun.

Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl[60]

İlk Baskının Önsözü

Hamd, âlemlerin Rabbı olan Allah'a, âkibet muttakîlere, salât ve selâm peygamberlerin en üstününe olsun.
Öteden beri, zühde dair yazılmış olan en mükemmel eser ara-nılagelmiş ve arzulanmış tır. Bu eser, hadisçilerin imamı, büyük imam Ahmed b. Hanbel'in eseridir. Nihayet Allah Teâla, birtakım kardeşlerimizi neşrine muvaffak kılmıştır. Allah çabalarının karşılığını versin. Kitap, piyasaya çıkarılmış ve ilgili çevreleri sevindirmiştir. Artık talebeler, güzelliklerinden istifade edebilir, doğru yolda olanlar, kıymetli verilerinden yararlanabilir ve zâhidler, kaynağından zühdü içebilirler. Hiç şüphesiz bu eser, durgun gayretleri harekete geçiriyor ve insanı (en güzel) amel ve sözlere teşvik ediyor. Ayrıca gecesi, gündüzü gibi berrak olan bir yola sevk ediyor. Dahası, çoğu zaman, nefsaniyeti taşmış kişileri ikâz ederek, korku ve ümid ortamına çekiyor ve gönlünün derinliklerinden gelen bir saik ile bu insanları Selef-i Sâlihîne iktidâ ediveriyor ve onların nümûne-i timsâl olan yollarına giriyor. Nasıl girmez ki? Bu eserde, İmam Ahmed, peygamberlerin, sahabe ve tâbiun'un (ra) zühdleri-ne dair rivayetleri bir araya getirmiştir. Onun hakkında, şeyhülislâm, zamanının allâmesi Ahmed b. Teymiyye zühd kitablarmdan bahsederken şöyle demiştir: "Bu sahada yazılan en güzel kitab İmam Ahmed'in Kitâbü'z-zühd*il&ixr. Kendisine, el-Hılye sorulunca da; "Zâhidlerin haberlerine dâir kaleme alınan eserlerin en iyilerinden bir tanesidir. Orada nakledilenler, Kuşeyrî'nin Risâle'sin-de ve şeyhi es-Sülemi'nin eserleri ile İbn Hamis'in Menâkibü'l-ebrâr'ı vb. eserlerde nakledilenlerden daha sahihtir. Ancak, İmam Ahmed'in Kitabü'z-zühd'ii nakil bakımından el-Hılye'den daha sahihtir, demiştir. [61]
Safuetü's-safve'den ise, şöyle söz etmiştir: Genellikle bunların haberleri sahihtir. Fakat, bâtıl hadis ve hikâyeler de vardır. Ama İmam Ahmed'in Zühd'ün&e mevzu hadis ve hikâyeler yoktur. Zira o, eserlerinde hadis uydurmakla maruf olan kimselerin hadislerine yer vermemiştir. Bazan nakledenlerin sû-i hıfzından neş'et eden mevzu unsurlara rastlanabilmektedir. Aynı şekilde, onun eserlerindeki merfû hadislerden de kasden uydurma olanı yoktur. Nitekim, Müsned'inde de olmadığı gibi. Ancak Müsned'inde râvilerin galatından kaynaklanan bazı unsurlar vardır. Bu ise,

İslâmiyât alanındaki bütün eserlerde görülebilir. Hatadan masum olan yalnızca Kur'ân'dır. Sahih eserlerin en üstünü, Buhârfnin kitabıdır. Onda, sahibinin hata ettiği metin yoktur. Ne var ki, içerisinde hata olan bazı hadis lafızlarına rastlamak mümkündür." (Ahmed b. Teymiyye, Buhârî ve Müslim'deki bazı hususlardan da söz etmiştir.)

Bu arada, Harem-i Şerif ve Dâru'l-Hadis müderrislerinden, faziletli üstadımız, Muhammed b. Abdurrezzak Ali Hamza'ya da teşekkürlerimizi arzetmeden geçemeyeceğiz. Hadis, hadis ricali vb. eserlere müracaat etmek suretiyle kitabın tashihi, ve dipnotlarıyla yakından ilgilenmişlerdir. Kendileri, hadis ve hadis ricali konusunda uzmandırlar. Aynı şekilde basımdan sonra da o ve bazı faziletli âlimlerimiz, kitabın tetkikiyle ilgilenmişler ve eser, imkan nisbetinde iyiden iyiye tashih edilmiştir.

Eş-Şeyh Abdurrahman b. Kasım[62]

---

[1] İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu’z-Zühd, İz Yayıncılık:

[2] İbn Abdİlberr, Câmi-u beyâni'l-ilm, s.127; Kettânî, Risâletü'l-müstatrafe, s.4; Talat Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.201

[3] Talat Koçyiğit, Hadis Tarihi, s.208.

[4] ez-Zehebî, Tezkiretü'l-huffâz, c.l, s.216; îbnü'l-îraâd, Şezerâtü'z-zeheb, c.l, s.251.

[5] İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu’z-Zühd, İz Yayıncılık: I-II

[6] İbn Nedim, Kitabü'l-fihrisl, s.282.

[7] ez-Zehebî, age, c.l, s.275.

[8] el-Fihrisl, s.284,

[9] Kettânî, age, s.51.

[10] Ibnü'l-Mübarek, Kitâbü'z-zühd ve'r-rekâik, thk. Habîburrahman el-A'zamî, ty., Beyrut.

[11] ez-Zehebî, age, 8:1, s.289.

[12] el-Fihristy s.282; ez-Zehebî, age, c.l, s.315.

[13] Yusuf Abdurrahman el-Maraşlı, îlm-ü fehreseti'l- hadis, s.61.

İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu’z-Zühd, İz Yayıncılık: II-III.

[14] ez-Zehebî, age, c.l, s.42; İbnü'1-İmâd, age, c.2, s.27.

[15] el-A'zamî, age, s.15.

[16] el-Fihrist, s.235.

[17] Ibnü'1-Imâd, age, c.2, s.59.

[18] İbnü'1-İmâd, age, c.2, s.80.

[19] el-A'zamî, age, s.15.

[20] ez-Zehebî, age, c.2, s.507; İbnü'1-İmâd, age, c.2, s.104; el-Kettânî, age, s.51.

[21] el-A'zamî, age, s.15.

[22] Koçyiğit, age, s.263.

[23] el-A'zamî, age, s.15.

[24] Koçyiğit, age, s.264.

[25] el-Fihrist, s.235.

[26] el-A'zamî, age, s.15.

[27] el-Fihrist, s.245.

[28] el-Fihrist, s.236.

[29]

Abdürrezzâk, el-Musannef, c.ll, s.308, 310, 453.
[30]
İbn Ebî Şeybe, el-Musannef, c.7, s.65-246.
[31]
Buhârî, es-Sahîh, c.7, s.169.
[32]
Müslim, es-Sahîh, e.3, s.2273. [Müslim'de olduğu halde mevzuat kitaplarında yer alan hadislerden bir tanesi de budur. Hadisin uydurma olduğunu, gerekçesini belirtmeksizin es-Sağânî Mevzuatında (s.13) zikretmektedir. Bu kanaati âlimlerce şiddetle eleştirilmiştir. Hadis, aynı zamanda Tirmizî ve İbn Mâce'nin "Kitâbü'z-zühd" bölümlerinde de geçmektedir.]
[33]
İbn Mâce, es-Sünen, c.2, s.1373.
[34]
Tirmizî, es-Sünen, c.4, s.550.
[35]
el-Fihrist, s.85.
[36]
îbn Kuteybe, el-Maarif; thk. Servet Ukkûse, Mukaddime, s.53
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: III-VI.
[37]
el-Fihrist, s.337; Ibnü'1-Imâd, age, c.2, s.347.
[38]
ez-Zehebî, age, c.3, s.387; Îbnii'1-İmâd, age, c.2, s.980.
[39]
el-A'zamî, age, s.15.
[40]
el-Fihrist, s.148; İbnü'1-İmâd, age, c.3, s.111.
[41]
ez-Zehebî, age, c.3, s.987.
[42]
ez-Zehebî, age, c. 3, s.1025.
[43]
Hâkim, el-Müstedrek, c.4, s.306.
[44]
ez-Zehebî, age, c.3, s.1133; Ibnü'1-Imâd, age, c.3, s.304; el-Kettânî, age, s.51.
[45]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: VI-VIII.
[46]
el-Kettânî, age, s.51.
[47]
el-A'zamî, age, s.16.
[48]
ez-Zehebî, age, c.3, s.1350.
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: VIII.
[49]
Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, c.l, s.2.
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: VIII.
[50]
Ibnü'l-Cezerî, el-Mas'adii'l-Ahmed, s.20.
[51]
ibn Hanbel, Kitâbü'z-zühd, s.157.
[52]
Ibn Hanbel, age, s.276-444.
[53]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: VIII-XI
[54]
İbnü'1-İmâd, age, c.6, s.38,
[55]
İbnü'1-İmâd, age, c.5, s.269; Zeyl-i Tezfciretü'l-Huffâz, thk. el-Kevserî, s.16.
[56]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: XI-XII.
[57]
el-Kettânî, age, s.51.
[58]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: XII-XIII.
[59]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: XIV-XV.
[60]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: 6.
[61]
Mecmû'u'l-fetâvâ, 18/72.
[62]
İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: 7-8.

[İmam Ahmed'ın Hal Tercemesi]
[II. Bölüm (Peygamberlerin Zühdüne Dair Rivayetler)]
[Yûnus (As)'Un Zühdüne Dair Haberler]
[Süleyman (As)'ın Zühdüne Dair Haberler]
[Eyyub (As)Ttn Zühdüne Dâir Haberler]
[Adem (As)'İn Zuhdu İle İlgili Haberler]

İmam Ahmed'ın Hal Tercemesi

Ebû Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, el-Bağdâdfdir. Annesi ona Merv'de hamile kalmış; H. 164'de Bağ-dad'da dünyaya gelmiştir. İlim için pek çok yer dolaşmış, Mekke, Medine, Şam, Yemen, Küfe, Basra ve Cezîre'ye gitmiştir. Siifyân b. Uyeyne, İbrahim b. Sa'd, Bişr b. Mufaddal, Yahya el-Kattân, Huşeym, Veki', İbn Uyeyne, İbn Mehdi, Abdurrezzâk ve daha sayılamayacak kadar çok zâttan hadis dinlemiştir. Kendisinden ise, oğulları Abdullah ve Salih, Abdürrezzak, Yahya b. Adem, Ebû'l-Velid, İbn Mehdi, Zeyd b. Harun, Ali b. el-Medînî, Buhârî, Müslim, Ebû Davud, Ebû Zur'a er-Razî, ed-Dımeşkî, İbrahim el-Harbî, Ahmed b. Hânî, Abdullah b. Muhammed el-Bağavî, İbn Ebû'd-Dünya, Muhammed b. İshâk es-Sağâni, Ebû Hatim er-Râzi, Ahmed b. Ebû'l-Havârî, Mûsâ b. Harun, Hanbel b. İshak, Osman b. Saîd ed-Dârîmî, el-Mervezî ve daha pek çok kimse rivayet etmişlerdir. Bunları, İbn Münde, Beyhakî, Şeyhu'l-İslâm el-Ensârî, İbnü'l-Cevzî, ez-Zehebî ve İbn Nasır gibi hafızlar eserlerinde kaydetmişlerdir.
Hüseyin b. İsmail, babasından naklen Ahmed b. Hanbel'in meclisinde beş binden fazla insanın toplandığını haber vermiştir. Bunlardan beşyüze yakını hadis yazar, diğerleri de ondan edeb ve âdâb-ı muaşeret gibi davranışları öğrenirlermiş. İmam Ahmed, Şafiî ile de görüşmüş, her ikisi birbirinden hadis almışlardır. İmam Şafiî onun hakkında: "Bağdat'dan çıktığımda orada, Ahmed b. Hanbel'den daha âlim, daha fakîh, daha muttaki ve verâ sahibi biri yoktu" demiştir. Ebû Zur'a da, Ahmed b. Hanbel'in oğluna, babasının bir milyondan fazla hadis bildiğini söylemiştir. İbn Hacer ise:" Hz. Peygamberin sünnetine karış karış uyan tek zât Ahmed b. Hanbel'dir" demiştir. İşte bu, İslâm ümmeti ve ulemâsı içerisinde, Ahmed b. Hanbel'i temayüz ettiren bir menkibedir. İbrahim b.İshâk el-Harbî de onun hakkında şu kanaatini dile getiriyor: "Bazıları, Ahmed b. Hanbel hakkında zanna dayanarak konuşuyorlar. Vallahi, ne tâbiûndan onun üstüne meziyete sahip olan ve ne de müslümanlar arasında yerini doldurabilecek birisi yoktur. Ben ona yaz, kış, gece, gündüz tam yirmi sene arkadaşlık ettim, her gününün bir öncekinden daha iyi olduğunu gördüm. Her taraftan ilim adamları ziyaretine gelir. Mescid dışındaki celâletlerine rağmen, onun mescidine girdikleri zaman ilim öğrenen birer talebe vaziyetini alırlardı. Ben, dünya kadar insanla karşılaştım. Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim. Analar, onun gibisini doğurmaktan âcizdir.
Abdulvehhâb el-Varrâk'm hakkındaki değerlendirmesi ise şöyledir. "Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim." "Peki, onun senin yanında diğer insanlardan üstün olmasına neden olan hangi meziyetidir?" diye sorulduğunda, el-Varrâk: "O, Öyle bir insandır ki, kendisine altmış bin mesele sorulmuş, hepsine de "Haddesenâ, ahberanâ ve ruvînâ" diyerek hadisle cevap vermiştir."

karşılığında bulunur.
Ali b. el-Medînî de şöyle demiştir: "Allah Teâlâ bu dini bir üçüncüleri daha olmayan iki insanla kuvvetlendirmiştir. Birisi, Ridde hâdiseleri karşısında Ebû Bekir; diğeri de Mihne olaylarında Ahmed b. Hanbel'dir. Şu kadar var ki, Ebû Bekir'in kendisine yardımcı olacak arkadaşları vardı. Fakat, Ahmed b. Hanbel'in ne yardımcısı, ne de arkadaşı vardı."
İshâk b. Râheveyh de: "Ahmed b. Hanbel, yeryüzünde, Allah ile insanlar arasındaki hüccettir" demiştir.
Ebû Zur'a da kanaatini şu şekilde dile getirmiştir: "İlim, zühd, fıkıh, bilgi ve hayrın her türlüsünde Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim. Ondan daha kâmil ve daha mükemmeline de rastlamadım."
Ebû Dâvud es-Sicistânî ise: "Yüzden fazla ilim ehli ile karşılaştım. Ahmed b. Hanbel gibisine rastlamadım. İnsanların uğraştıkları boş şeylere hiç bulaşmamış. Yalnızca ilmî konulardan bahsetmiştir" diyor.
İbn Kuteybe: "O, dünyanın imamıydı" derken İbn Mâkûlâ onun, sahabe ve tâbiunun görüşlerini en iyi bilen kimse olduğunu söylüyor.
Sarsarî beyitlerle (Ahmet b. Hanbel'i) şu şekilde tanıtıyor.
Bir milyon müsned hadis öğrendi.
Bunların hıfzını, kavrayan bir kalb ile sağlamlaştırdı.
Atmışbin kadar meseleye cevap verdi.
Bunu, rivayet sahifeleri değil; (Anberenâ) sığası ile gelen (haberlerle) yaptı.
Hadiste imam tutarlı, sağlam ve doğru eleştiride hüccetti.
Kitab (Kur'ân) ve sünnette; ilim, üstün zühd ve tevekkülde (eşsiz) imamdı.
Hakkı aramada takib ettiği metod (menhec) en doğru metodu; Şer-i şerifte beslendiği kaynak en tatlı kaynaktı.
Kur'ân hususunda kırbaç ve kılıçla tehdid edildi. Fakat o, ne (kırbaç) sesine ne de kılıcın tehdidine boyun eğmedi (bunlardan korkmadı).
Bir şey söylemedi ki, hakkı (hidayet) üstün tutmak için söylemiş olmasın. Bunun için binlerce ordulara karşı koydu.
O (artık) şanı yüce bir bayraktır (alem) ölüm bile nâmını yok edemedi. Aksine, tüm mutekebbirlerin üstünde bir makama ulaştı.
O büyük imam ki Allah'ın; muşebbihe ve muattılayı (Allah'ın sıfatlarını inkar eden mezheb) hükümsüz bırakan, (yeryüzündeki) hücceti idi.
Müsned'i, tekrarlar hâriç, otuz bin hadisten meydana gelmektedir. Tefsir'i ise yüz yirmi bin hadisten oluşmaktadır. Bunlardan başka, en-Nâsîh ve'l-mensûh, et-Târih, ez-Zühd, el-Mukaddem ve'l-muahhar fi'l-Kur'ân, Cevâbâtü'l-Kur'ân (yani er-Redd ale'z-zenâdika), el-Menâsikü'l-kebîr, ve's-sağlr, vb. gibi eserleri vardır.
Yezid b. el-Münâdî de hakkında şöyle diyor: "Ahmed b. Han-bel, insanların en kerimi, en cana yakını ve edeblisi, lüzumsuz şeylerden sakınan, boş ve çirkin işlerden şiddetle kaçınan biriydi. Dâima vakar ve sükûnet içerisinde olduğu, yalnızca hadis ve hadis ricaline ilişkin konulardan bahsettiği müşahede edilirdi. Onunla karşılaşanın içini bir sevinç kaplar; ister istemez ona meylederdi. Mütevâzi bir insandı. Halk ona ikram ve ta'zim eder, sevgi gösterisinde bulunurdu."
Süryân es-Sevrî'ye, fütüvvet'ten sorulmuş, o da: "Fütüvvet akıl ve hayadır. Başı ise, kendine sahip olmaktır. Zineti, hilim ve edep, şerefi, ilim ve verâdır. Süsü ise şunlardır: Namaza devam, ana babaya iyilik, sıla-i rahim, iyiliği yaymak, komşuyu korumak, kibiri terketmek, cemaata sarılmak, vakarlı olmak, gözü haramlardan alıkoymak, yumuşak sözlü olup İslâm'ı yaymaktır. En

akıllı fetâ'lar, Allah'ın emir ve nehiylerini anlayan, doğru sözlü, sevimli, dürüst, güler yüzlü, hoş geçinen, geveze olmayan, sır tutan, ayıpları örten, emanete riâyet eden, hıyaneti terkeden, ahde vefa gösteren, meclislerde sözü anlamadan konuşmaktan sakınan, mütevâzi olan, büyüklere ikram edip küçüklere yumuşak davranan, müslü-manlara rahmet ve şefkatle muamele eden, belâlara sabreden, bollukta şükreden kimselerdir. Fütüvvetin kemâli Allah korkusudur. Bir insanda bu hasletlerin tamamı bulununca, o gerçek mânâda bir fetâ olur" demiştir.
İbnu'l-Medînî diyor ki: "Eğer ona medhiyeler yağdırmak için, bir meclis oluştursak, yine de faziletlerini kemâliyle dile getirmekten âciz kalırız"
İmam Ahmed b. Hanbel h. 241'de Rebîu'l-evvel ayının 12. gecesi, Cuma günü, Bağdad'da vefat etmiştir. Cenaze namazına büyük bir kalabalık iştirak etmiştir. Abdulvahhâb el-Varrâk'm haber verdiğine göre; ne Câhiliye ve ne de İslâmî dönemde bir benzeri işitilmemiş, cenazesine yaklaşık bir milyon erkeğin, altıyüz bin de kadının katıldığı söylenmiştir. Bu sayının toplam bir buçuk milyon olduğu da söylenmiştir. Oğlu Abdullah'ın söylediğine göre "Bid'at ehline cenaze günü kimin haklı olduğu ortaya çıkar" denilmiş. Ve o gün de, yahudi, hıristiyan ve mecûsîlerden toplam yirmibin kişi müslüman olmuştur.
es-Sarsarî ise bir beytinde şöyle diyor:
Cenazesini gördükleri vakit, her sapık fırkadan yirmi bin kişi müslüman oldu.
Cenaze namazını bir milyon altıyüz binden daha kalabalık bir muvahhidler topluluğu kıldı.

Abdurrahman b. Kasım[1]

Bismillâhirrahmanırrahım

1. Ebû Hûreyre (ra) Hz. Peygamberden şu rivayette bulunmuştur: Her kim, sabah ya da akşam mescide giderse Allah her bir gidişi için ona cennette bir yer hazırlar.[2]

2. Abdullah (ra), Resûlullah'm (sav) huzurunda, uykuda kalıp sabah namazına (kalkamayan) birisinden söz edildiğini,[3] bunun üzerine Hz. Peygamberin (sav) de: İşte bu kimse, şeytanın bir veya iki kulağına bevlettiği kimsedir, dediğini rivayet eder.[4]

3. Alkame diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'm (sav) nasıl namaz kıldığını sordum, bana: " Resûlullah'm (sav) gücünün yettiğine hanginizin gücü yeter, onun ameli düzenli ve sürekli idi," diye karşılık verdi.[5]

4. Hz. Âişe (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) secde ve rükûlarmda sık sık, Allahım! Rabbimiz! Ne kadar da yücesin Al-lahım! Hoşnudluğunla beni bağışla! derdi. Bunu yaparken de Kur'ân'ın: Rabbini hamd ile teşbih et, Onun bağışlamasını iste, şüphesiz ki, tevbeleri çok kabul edendir. (en-Nasr, 110/3) âyetini te'vîl ederek yapardı."[6]

5. Hz. Âişe (ra) şöyle buyurmuştur: "Resûlullah (sav) bir yahu-diden veresiye yiyecek satın almış, rehin olarak da karşılığında zırhını bırakmıştır."[7]

6. Ebû Abdullah el-Cedelî diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'm ehline karşı tutum ve davranışının nasıl olduğunu sordum. Şöyle karşılık verdi: "O, insanlar içerisinde ahlâkı en güzel olandı. Çirkin ve kaba ifadeler kullanmazdı. Çarşı ve pazarlarda münakaşaya girip, bağırıp, çağırmaz, kötülüğe, kötülükle mukabelede bulunmaz,af ve hoşgörüyü tercih ederdi."[8]

7. Hişâm b. Urve bir şahıstan naklen diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'ın (sav) ev içerisinde nelerle meşgul olduğunu sordum: "Elbise yamamak, ayakkabı tamir etmek ve buna benzer işlerle meşgul olurdu." cevabını verdi. [9]

8. el-Esved diyor ki: Hz Âişe'ye (ra) Resûlullah'ın s. evde bulunduğu zamanlarda nelerle meşgul olduğunu sordum: "Hanımlarına ev işlerinde yardım eder; namaz vakti geldiğinde de mescide çıkar ve namaz kılardı" karşılığım verdi.

9. Hz. Âişe şöyle r. demiştir: "Resûlullah (sav) vefatından sonraya (miras olarak) ne para, ne pul, ne koyun ve ne de deve bırakmıştır. Hiçbir vasiyette de bulunmamıştır."[10]

10. İbn Abbas (ra.) şöyle demiştir: "Resûlullah vefat ettiğinde, geriye ne para, ne pul, ne de köle bırakmıştır.. (Yalnızca) üç ölçek yiyecek karşılığında, bir yahudiye rehin olarak verdiği zırhı kalmıştır."

11. Ebû Hureyre (ra.) diyor ki: "Resûlullah (sav) katiyyen herhangi bir yiyeceği kınamaz; canı istediği takdirde yer, istemezse geri çekilirdi." [11]

12. Câbir b. Abdullah (ra.) diyor ki: "Resûlullah (s.) kendisinden istenilen hiçbir şeye karşılık,asla 'Hayır, olmaz' cevabım vermemiştir."

13. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) bir gün şöyle buyurdular: "Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in hane halkı, asla ne bir ölçek tahıl ve ne de hurma ile akşamlamışlardır. O vakit Resûlullah'm dokuz odası ve dokuz tane de eşi vardı."[12]

14. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav)'ın asla herhangi bir yemeği kınadığını görmedim. İştahı varsa yer yoksa susardı."[13]

15. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav)'ı bir yahudi, arpa ekmeği ve biraz bozulmaya yüztutmuş et bulunan bir yemeğe davet etmiş, o da bu davete icabet etmişti."

16. Bistâm b. Müslim diyor ki: "Muâviye b. Kurre'nin şöyle dediğine şahit oldum: "Babam bana: [14] 'Resûlullah (sav) ile pek çok defa umre yolculuğunda bulundum. Yanımızda iki kara yiyecekten başka birşey bulunmazdı. Sen bu iki kara şeyin ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. 'Hayır' cevabım verdim. Bana: 'Onlar hurma ve sudur' dedi."[15]

17. Hz. Âişe r. Resûlullah (sav)'ı kastederek diyor ki: "Ah! Babam ona feda olsun, bir defa dahi karnını buğday ekmeği ile doyurmadan bu dünyadan çekti gitti.[16]

18. Hz. Âişe (r.) diyor ki: "Allaha yemin olsun ki, aylar geçer de, Muhammed (sav)'in evine ekmek girmediği olurdu." (Râvî soruyor): "Peki, Ey mü'minlerin anası! Resûlullah (sav) bu müddet zar-finda ne yiyip, içerdi?" Hz. Âişe (r.) -Allah kendilerini hayırla mükafatlandırsın.- Ensârdan biraz sütü bulunan komşularımız vardı. Onlar, Resûlullah'a (sav) hediyede bulunurlardı" diyor.[17]

19. Atâ b. Rabâh şöyle diyor: "Resûlullah (sav)'m yanma bir zât girdi: (Bu sırada) Resûlullah, bir yastığa yaslanmış oturuyordu. Önünde de içinde ekmek bulunan bir tabak vardı. Ekmeği tabaktan alıp yere koydu ve yastıktan beri çekilerek: 'Ben sadece her kul gibi yeyip içen, oturup kalkan bir kulum' buyurdu.[18]

20. Ebû Salih diyor ki: "Resûlullah (sav) bir yemeğe davet edildi. Yemek bittikten sonra, Allah'a hamd etti ve: 'Şu kadar zamandan beri karnıma sıcak yemek inmemişti' dedi."

21. Cerîr b. Hâzim, Hasan Basrî'nin şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Resûlullah (sav) yemek getirildiği zaman, yere konulmasını söyler, ve 'Ben sadece her kul gibi yiyip içen, oturup kalkan bir kulum' derdi."

22. Yezid b. Abdullah b. Kusayt diyor ki: "(Birgün) Resûlullah (sav)'a badem ezmesi getirilmişti. (Bir kapta) karıştırıl diktan sonra o 'Bu nedir?' diye sormuş. Kendisine: 'Badem ezmesidir' demişler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'Onu benden uzaklaştırın. Zira o, gününü gün edenlerin meşrubatıdır' buyurmuştur."[19]

23. Muâz b. Cebel (ra), Resûlullah (sav)'ın kendisini Yemen'e (vali olarak) gönderirken, ona: "Konfora dalmaktan sakın. Zira Allah'ın (has) kulları lükse göz dikmezler" dediğini haber vermiştir.[20]

24. Bedîl el-Ukaylî, Resûlullah'm gömleğinin kolunun bileğine kadar uzandığım söylemiştir.[21]

25. Ali b. Zeyd diyor ki: "Resûlullah (sav) Alâ b. el-Hadramî'nin sırtında alacalı, yenleri uzun, Bahreyn usulü bir gömlek görmüş. Bunun üzerine bir bıçak getirip parmaklarının hizasından gömleğin kollarım kesmiştir."

26. İmrân b. Husayn (ra), Resûlullah (sav)'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Ben, ne al (binite) biner ve ne de kırmızı renkli elbise giyerim. Ve ne de kenarlarına ipek geçirilmiş gömlek giyerim." (Râvîlerden biri olan) Hasen, gömleğinin cebine işaret ederek demiştir ki: "Bilin ki erkekler kokulu fakat renksiz, kadınları ise, renkli fakat kokusuz kozmetik (tîb)

kullanmalıdırlar."[22]

27. Amr b. Muhacir diyor ki: "(Halife) Ömer b. Abdülaziz'in halvete çekildiği bir evi vardı. Bu evin içerisinde Resûlullah (sav)'tan geriye kalan, üzerinde dar bir örtü ile topraktan bir sedir; su içmek için bir kap; içerisine öteberi koymak için ağzı kırık bir küp; üzerinde Resûlullah (sav)'m saçının kalıntıları bulunan lifle kaplanmış deriden bir yastık ve Acem işini andıran toza belenmiş bir yaygı bulunurdu. Ömer b. Abdülaziz Kureyş'e hitaben şöyle seslenmiştir: 'Ey Kureyşlüer! İşte Allah Teâlâ'nın size ikramda bulunduğu ve sizi şereflendirdiği zâtın mirası. O, gördüğünüz şekilde dünyadan ayrılıp gitmiştir/"

28. Ebû Abdurrahman'm söylediğine göre, bir zât Hz. Ali'ye (ra) misafir olmuş ve kendisine yemek hazırlanmıştır. Hz. Fâtıma (ra) "Keşke, Resûlullah (sav)'ı da çağırsak da O da bizimle yemek yese!" demiş ve bunun üzerine onu da çağırmışlardır. Resûlullah (sav) da gelmiş. Daha, kapıdan adımını atar atmaz, evin bir köşesinde, üzerinde canlı resmi bulunan perdeye gözü ilişmiş ve derhal geri dönmüştür. Hz. Fâtıma'nm (Hz. Ali'ye) "Yetiş ve (niye girmediğini) sor" demesi üzerine Resûlullah (sav) Süslü püslü bir eve girmek ne bana ve ne de bir peygambere yakışır" buyurmuştur.[23]

29. Ebû Ünıâme, (ra) Resûlullah'm üç defa: "Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir, Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir, Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir" buyurduğunu haber vermiştir.[24] Babama: "Bezâze"nin ne olduğunu sordum. "Giyimde sadeliktir" cevabını verdi.

30. Hz. Âişe diyor ki: "Resûlullah (sav) bizlerden birinin elbisesi üzerinde (izalesi icap eden) birşey gördüğünde onu ovalayarak temizlerdi." O vakitler, kadınların elbiseleri yünden ma'mûldü.[25]

31. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Suffe ehlinden yetmiş kadarını, üzerlerinde sadece bir parça elbise olduğu halde namaz kılarlarken gördüm. Kimisinin elbisesi dizlerine kadar uzanırken, kimisinin ki biraz daha aşağı sarkıyordu. Onlardan biri ruku'a eğildiği vakit, avret mahalli açılır endişesiyle elbisesini tutardı."

32. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) ile bir yolculuğa çıkmıştık. Kimimiz oruçlu, kimimiz ise oruçsuzdu. Sıcak bir günde bir yerde mola verdik. En fazla gölgelenme imkanına sahip olanlarımız elbisesi olanlardı. Bir kısmımız da eliyle gölge yaparak güneşin sıcağından korunmaya çalışıyordu. Oruç tutanlar takatsiz düştüler. Tutmayanlar kalkıp çadırları kurdu ve develeri suladı-lar. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'Bugün oruç tutmayanlar ecri alıp, götürdüler, buyurdu."[26]

33. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), Ben her gün yüz defa Allah (ccj'a tevbe ve istiğfarda bulunuyorum derdi.[27]

34. Abdullah b. Mes'ûd (ra)'dan, Resûlullah (sav)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Benim için dünya ne ki! Benimle dünyanın misali, sıcak bir yaz gününde, bir ağaç altında gölgelenip de, sonra bırakıp giden yolcu misali gibidir. [28]

35. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah (sav)'ın Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer benim bildiklerimi sizler de bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız dediğini rivayet etmiştir.[29]

37. Hilâl b. Süveyd Ebû'l-Muallâ, Enes b. Mâlik (ra)'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Resûlullah (sav)'a üç tane kuş hediye edilmişti. O da, onlardan birisini, yemesi için hizmetçisine vermişti. Ertesi gün hizmetçi (kendisine verilen kuşu) Resûlullah (sav)'m önüne getirince, Resûlullah ona: Sana hiçbir şeyi, ertesi gün için geri bırakmamanı söylemedim mi? Allah hergünün rızkını vermeye kefildir, demiştir."[30]

38. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: Resûlullah (sav) asla, ne hıvan-da (bir çeşit içine yiyecek konulan kap) ve ne de sükürrüce (yine bir çeşit kap)'den yemek yememiştir. Asla kendisine öğütülmüş undan ekmek de hazırlanmamıştır. Ravi diyor ki: Katâde'ye, Ne üzerinde (yiyorlardı)?" diye sordu. "Yere yayılmış sofra üzerinde yiyorlardı," cevabını verdi.[31]

39. Abdullah b. Amr b. el-Âs (ra) diyor ki; Resûlullah (sav): Allah'a teslim olan, ele muhtaç olmayacak kadar rızkı bulunan ve Allah'ın verdiğine kanaat eden kişi, saadete ermiştir buyurmuştur.[32]

40. Fadâle b. Ubeyd Resûlullah (sav)'m şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: Müjdeler olsun! İslama hidayet edilen, yetecek kadar rızkı bulunan ve kanaatkar olan kimselere.[33]

41. Hasan (ra) diyor ki: "Üzerinde artık yiyecek kaldığı halde asla Resûlullah'm sofrası kaldırılmadı."

42. Abdullah b. Ömer (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) elbisemden (veya tenimden) yapıştı ve Ey Abdullah! Dünyada ya bir yabancı veya bir yolcu gibi ol. Ve kendini (daima) kabir ehlinden telakki et, dedi."[34] Mücâhid diyor ki: "Abdullah (ra) bana: 'Ey Mücâhid! Sabaha çıktığın vakit, kendi kendine (acaba) akşama erecek miyim, diye kuruntulanma. Akşama olunca da sabah için aynı şeyi yapma. Ölümden önce hayatını, hastalanmadan evvel de sıhhatini değerlendir...' diye tavsiyede bulundu."

43. Muhammed b. Münkedir (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav)'a, Ey Allahm Resulü! Cennet halkı uyku uyuyacaklar mı?' diye soruldu. Resûlullah (sav) Uyku ölümün kardeşidir. Cennettekiler ise asla Ölmeyeceklerdir, cevabını verdi.[35]

44. Hasan (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) asla tek başına et ve ekmekle karnım doyurmamıştır. Ancak cemaatle beraber yemiştir. Mâlik b. Dinar, "Hadiste geçen 'dafâf kelimesini ne mânâya geldiğini bilmiyordum. Bir AVâbîye sordum, bana; 'Bu kelime Arapça-dır ve halkın yemek için biraraya gelip yemek yemelerini ifade eder,' diye karşılık verdi, diyor."

45. Mesrûk diyor ki: Resûlullah (sav), (Malından) infak et ey Bilâl! Ve Arşın Sahibinin onu azaltacağı endişesine kapılma, buyurmuştur.[36]

46. İkrime diyor ki: "Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'a (sav) 'Yaşlandınız ey Allah'ın Resulü' deyince, Resûlullah (sav) ona Beni Hûd, Vakıa, Amme ve Tekvîr sûreleri ihtiyarlattı, cevabım vermiştir."[37]

47. Salim b. Abdullah (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): ıAlla-hıml Bana, ağlayan dişler ateşe, gözyaşları kana dönmeden önce, devamlı senin haşyetinden heder olan göz ihsan et' diye dua ederdi."[38]

48. Cafer b. Süleyman, Sâbit'in (ra) şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Resûlullah (sav) yakınlarının başına bir sıkıntı geldiği zaman, onlara: Namaz kılın! namaz kılın! (veya) dua edin' diye seslenirdi."[39]

49. Abdullah b. Ömer (ra) Resûlullah (sav)'m dualarında: aAl-lahım! Bir yavru nasıl korunursa, senden, beni öylece korumanı is-tiyorum" diye yakarışta bulunduğunu söylüyor.[40]

50. Ebû Hureyre diyor ki: "Resûlullah (sav) Dünya hayatında zühd insanın kalb ve bedenini rahatlatır, dünyada tamah ise gam ve kederi çoğaltır, buyurmuştur."[41]

51. Abdullah b. Amr (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Bu ümmetin evveli, zühd ve yakın ile kurtuluşa ermiştir. Sonu ise cimrilik ve kuru ümit yüzünden helak olacaktır' buyurmuştur."[42]

52. el-Hakem'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav): Kişi, ibadetlerinden taviz verdikçe, Allah da onu kuruntu hastalığına mübtelâ kılar" buyurmuştur.[43]

53. Hasen (ra) diyor ki: "Bir zat, Resûlullah (sav)'a gelmiş ve İmanın gereği olan işlerden hangisi daha faziletlidir,' diye sormuş. O da: Sabretmek ve hoşgörülü olmak cevabını vermiştir."[44]

54. Sa'd b. Mâlik 'Resûlullah (sav)'ın "Rızkın en hayırlısı (kişiye) yeteni, zikrin en hayırlısı ise, gizli olanıdır" dediğini haber vermıştır.[45]

55. Ebû Ümâme (ra) diyor ki: Resûlullah (sav), Allah Teâ-lâ'nın şöyle dediğim haber vermiştir:

"Katımda dostlarımın kendisine en fazla gıpta edileni, Rabbine ibadetini en güzel bir şekilde yerine getiren, namaza düşkün, mal ve çocuktan nasibini fazla alamamış olan mü'min kulumdur. O, aynı zamanda halk içerisinde parmakla gösterilecek kadar sivrilmemiştir de, Ölümü kendisine yakınlaştırılmıştır. Geriye bıraktığı malı ve öldükten sonra arkasından ağlayanları da oldukça azdır."[46]

56. Mahmud b. Lebîd, Resûlullah (sav)'m: "Azız ve Celîl olan Allah Teâlâ, sevdiği kulunu dünyadan, sizin kendisinden endişe ettiğiniz hastalarınızı (onlara dokunacak) yiyecek ve içeceklerden koruduğunuz gibi korur" dediğini haber vermiştir.[47]

57. Katâde b. Nu'man, Resûlullah (sav)'ın: "Nasıl ki sizden biriniz hastasını sudan alıkorsa, (işte öylece) Allah Teâlâ da, bir kulunu sevdiği vakit, onu dünyadan alıkor" dediğini haber vermiştir.[48]

58. Şu'be, Katâde'den, Mutarrifin babasından (Abdullah b. eş-Şihhîr) naklettiği şu sözü işittiğini haber veriyor: "Resûlullah (sav)'m yanına geldim. O: 'Çokluğunuzla böbürlenmek sizi oyaladı diyordu. Ve: 'Ademoğlu, malım malım diyor; malından sana ne ki? Ancak yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve bir de sadaka olarak verip geçtiğin senin içindir' dedi.[49]

59. Ebû Abdurrahman el-Hubelî, Abdullah b. Amr (ra)'dan şunu işittiğini haber veriyor: "(Sahabeden) bir zât, 'Biz muhacirlerin fakirlerinden değil miyiz?' diye sormuş. O da 'Koynuna girdiğin bir eşin var mı?' diye karşılık vermiş. Adam: 'Evet, var' cevabını vermiş. 'Barındığın bir evin var mı?' demiş. Adam yine 'Evet' cevabını vermiş. Bunun üzerine Abdullah: (o takdirde sen muhacirlerin fakirlerinden değilsin' demiştir".

60. Abdurabbih b. Saîd el-Medenî şöyle diyor: "Resûlullah (sav) Osman b. Maz'ûn ölüm halinde iken onun yanma girmiş, öpmek için eğilmiş. Bir yandan da, 'Allah sana rahmet etsin ey Osman! Ne sen dünyadan birşeyler koparabildin ne de dünya senden', diye sesleniyormuş."[50]

61. Mus'ab b. Sa'd (ra), Resûlullah (sav)'m: "Dünyadan sakının, zira o, latif ve haz vericidir" dediğini haber vermiştir.[51]

62. Ukbe b. Amir diyor ki: Resûlullah (sav) Bütün isyanlarına rağmen, Allah Teâlâ'nın bir kula istediklerini verdiğini görürsen bil ki bu, bir istidraçtır (yani Allah'ın onu yavaş yavaş azaba sev-ketmesidir)" buyurmuştur. [52]Resûlullah (sav) daha sonra Allah Te-âlâ'nın şu âyetini okumuştur: "Kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, onlara herşeyin kapısını açtık. Kendilerine verilene sevinince, ansızın onları yakaladık ve umutsuz kalıverdiler.[53]

63. Abdullah (b. Mes'ûd) (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) (bir gün) hasır üzerinde uyumuş ve hasır böğrüne iz yapmıştı. Bunun üzerine biz de kendisine: 'Ey Allanın Resulü! Müsaade buyursanız da

altınıza bundan daha kaba birşey sersek' dedik. Bize şöyle cevap verdi: "Dünyadan bana ne ki? Benimle dünyanın misali, bir yaz günü yolculuk yapıp da, bir ağaç altında uyuyan, sonra da bırakıp yoluna devam eden kimsenin misali gibidir." [54]

64. Hasan (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Kul üç şeyden dolayı sorguya çekilmez. Bunlar, içerisinde (başını sokacak kadar barındığı) evi, belini doğrultacak kadar yiyeceği ve üzerine giydiği el-bisesidir'buyanmıştu.r."[55]

65. Hâlid el-Vâsıtî, Beyân'm şöyle dediğini nakletmiş tir: "Duyduğuma göre Tevrat'ta: 'Ey Âdemoğlu! Başını sokacak bir ev, üstünü örtecek bir hırka ve bir parça ekmek sana yeter' şeklinde yazı-lıymış."

66. Salim b. Ebû'1-Ca'd diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Ümmetimden öyleleri vardır ki, birinizin kapısına gelse de bir dinar istese vermezsiniz. Bir dirhem istese yine vermezsiniz. Bir kuruş istese onu da vermezsiniz. Fakat o Allah'tan cennetini isteyecek olsa derhal verir. Şayet dünyayı isteyecek olsa onu vermez. Dünyayı ona vermemesi o zâtı hakir gördüğünden dolayı değildir. Öyleleri, eski elbise giyerler. Kimse de onlara iltifat etmez. Ama, (bir konuda) Allah'a yemin edecek olsa, Allah onu doğru çıkarttırır' buyurmuştur."[56]

67. Muhârib b. Disar diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Ümmetim içerisinde elbisesi olmadığından mescide veya namazgaha gelemeyecek durumda olanlar vardır. îmanları onları halka el açıp dilenmekten akkor. Üveys el-Kârânî ile Furat b. Hayyan el-İclî onlardandır' buyurmuştur."[57]

68. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) Size cennet ehlini haber vereyim mi? Onlar, üzerinde eski püskü elbise bulunan zayıf ve düşkün kimselerdir. Şayet (bir konuda) Allah'a yemin edecek olsalar, Allah onları doğru çıkartır,[58]'

69. Ebû'l-Cevzâ, İbn Abbâs'dan naklen: "Resûlullah (sav): 'Size cennet ve cehennem ehlini söylüyeyim mi? Cennet ehli, güzel söze kulak veren; cehennem ehli ise kötü söze kulak veren kimsedir' buyurduğunu haber vermiştir."[59]

70. Hz. Ali (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) Fâtıma (ra)'ya çeyiz olarak, bir elbise, bir kırba ve içi lifle doldurulmuş deriden bir yastık vermiştir."

71. Hasan (ra), Resûlullah'm yatağının abaye'den, yastığının ise lif ile doldurulmuş yamalı bir yastıktan ibaret olduğunu söylüyor.[60]

72. İbn Abbas (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) bir gün hasır üzerinde uzanmış yatıyordu. Yanma Ömer b. Hattâb (ra) girdi. Hasır, Resûlullah (sav)'m böğründe iz yapmıştı. Ömer (ra) bunu görünce: 'Ey Allah'ın Resulü! Bundan biraz daha kaba bir yatak edinseniz' dedi. Resûlullah da (sav): 'Dünyadan bana ne ki? Be-_ nimle dünyanın misali, ancak bir yaz gününde yolculuk yapan,

bir ağaç altında gündüzün bir saatinde gölgelenip, sonra da bırakıp yoluna devam eden kimsenin misali gibidir' karşılığını verdi.[61]

73. Abdullah b. Şeddâd, hadisi Resûlullah'a (sav) isnâd ederek şöyle diyor: "Kim ki yünden elbise giyinir, koyun edinir, merkebe biner, köle veya kalender kimselerin davetine icabette bulursa, işte ona kibirle ilgili bir muamele yapılmaz."

74. Hasan (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) hanimi arının kıyafetleri ile namaz kılardı. Onların kıyafetleri ise, o vakitler yünden mamul idi. Üzerlerinde de yine yünden işlenmiş nakışları vardı. Fiyatları ise altı-yedi dirhem civarında idi."[62]

75. Hz. Âişe (ra) diyor ki: "Resûlullah'a (sav) (yatması için) iki yatak serdim, yalnızca birinde yatmayı tercih etti."

76. Hz. Âişe (ra) diyor ki: "Ensardan bir kadın yanıma gelmişti. Resûlullah (sav)'m yatağının katlanmış örtüden ibaret olduğunu görünce, doğru çıkıp evine gitti ve içi yünle doldurulmuş bir yatak alıp getirdi. Resûlullah (sav) geldiği vakit 'Bu nedir?' diye sordu. Ben de 'Ensardan falanca kadın yanıma gelmişti. Senin yatağını gördü ve bunun üzerine bunu gönderdi' dedim. Bana Onu geri yolla' dedi. Ben ise yollamadım, çünkü böyle bir yatağın evimde bulunması hoşuma gidiyordu. Resûlullah ısrarla bana, üç sefer onu geri vermemi söyledi ve: 'Ey Âişe! Allah'a yemin ederim ki, şayet istesem Allah altın ve gümüş dağlarını benimle yürütür' dedi. Bunun üzerine ben de yatağı gerisin geriye yolladım."[63]

77. Avf b. Haris b. Tufeyl, Hz. Âişe'nin kendisine Resûlullah (sav)'ın şu sözünü haber verdiğini söylüyor: "Ey Aişe! (aman ha!) Günahları küçük gösteren şeylerden sakın, çünkü onlar için Allah tarafından bir talip vardır.[64]

78. Muhammed b. Münkedir diyor ki: "Câbir b. Abdullah son nefesini verirken yanma girdim ve ona: 'Resûlullah'a (sav) benden selam söyle' dedim."

79. Abdullah b. Mes'ûd (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): "Aman ha! Günahları küçük gösteren şeylerden sakının. Çünkü onlar bir kişide birikir birikir ve nihayet onu helak eder" dedi. Ve bunu bir misalle açıkladı: 'Bu, çölde konaklamış bir grup kimsenin hazırladıklarını ortaya koyduktan sonra, her bir adamın gidip, birer odun parçası getirmelerinden ve hepsini bir küme halinde yığmalarından sonra, ateşi tutuşturup içine attıklarını yakmalarına benzer' dedi."[65]

80. Ebû Hüreyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Sizden biriniz nereye varacağını bilmediği bir laf eder ve bu yüzden yetmiş sene ateşe düşer' dedi."[66]

81. Bilâl b. Haris el-Müzenî diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Bir adam vardır ki, Allah'ın hoşnut olacağı bir laf eder. Fakat lafzın değerini de takdir edip bilemez. Ancak Allah Teâlâ, bu sözü

yüzünden kendisine kavuşuncaya kadar o adamdan hoşnud ve razı olduğunu kaydeder. Bir adam da vardır ki, Allah'ın gazabını celbe-decek bir laf eder, sözün mahiyetini de idrak edemez. Bu laf yüzünden Allah Teâlâ kıyamete kadar ona buğzeder' demiştir. Alkame: 'Bilal b. Haris'in bu hadisi, beni nice sözü söylemekten alıkoymuştur' diyor."[67]

82. Ukbe b. Âmir (ra), Resûlullah'a (sav): u *Ya Rasulullah! Kurtuluş nedir?' diye sormuş. O da: 'Dilini tut, evine kapan ve günahlarını hatırlayıp ağla (işte kurtuluş bunlardadır)' demiştir.[68]

83. Câbir b. Semure (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) sabah namazım kıldıktan sonra, güneş doğuncaya kadar namazgahında otururdu."[69]

84. Târik b. Şihâb, Süleyman'dan (Selmân-ı Fârisî) naklen diyor ki: "Bir sinek yüzünden bir adam cennete, bir başkası da cehenneme girmiştir. Kendisine 'Bu nasıl olur?' dedikleri vakit:
İki adam putları olan ve onlara kurban takdim etmek isteyen hiçbir kimseye müsaade vermeyen bir kavimle karşılaşmışlar. Kavim, adamlardan birisine 'Putlarımıza bir kurban takdim et' deyince onun 'Benim verebilecek hiçbir şeyim yok ki' demesi üzerine 'Bir sinek bile olsa yeter' demişler. Bunun üzerine o da, putlara bir sinek takdim etmiş. Yolunu serbest bırakmışlar. Tabiî adam bu yüzden cehennemi boylamış. Diğer adama yönelip, ona da 'Sen de bir sinek dahi takdim etsen yeterlidir' demiş ler. Fakat o, 'Azîz ve Celîl olan Allah'tan başkasına hiçbir şey kurban edemem, karşılığını verince, boynunu vurmuşlar. Ve tabiî o da bu yüzden cennete kavuşmuştur."[70]

85. İbn Abbas (ra) Resûlullah'ın (sav): 'Bir rekat dahi olsa gece namazı kılın..,' dediğini haber vermiştir.[71]

86. Enes b. Mâlik (ra), Hz. Fâtıma'nın (ra) şöyle dediğini haber veriyor: "Ey Enes! Resûlullah'ın üzerine toprak attınız (onu gömdünüz) da, artık gönlünüz müsterih mi? (Fâtıma sözüne devamla) Ey Rabbinin kendisine yaklaştırdığı babam! Ey durağı Fir-devs cenneti olan babam! Ey Cebrail'e ölüm haberini verdiğimiz babanı! (Râvî Ebû Kâmil, burada tereddüt etmiş ve Hz. Fâtıma'nm Ey Cibril'e ölüm haberini kendi veren babam!" demiş olabileceğine de işaret etmiştir) Ey Rabbinin davetine icabet eden babam!' demiştir."[72]

87. Hz. Âişe diyor ki: "Resûlullah (sav)'m sırtında, Yemen işi, kaba ve sert iki tane hırka vardı. Ona 'Ey Allah'ın Resulü! Senin bu elbiselerin hem sert ve hem de kaba, ikisini birden giyiyorsun, üzerinde ağırlık yapıyorlar. Falanca kimse, Şam'dan kumaş getirmiş, ona birisini yollasan da elin bolalınca (parasını vermek üzere) sana ondan iki elbiselik kumaş alsa getirse!' dedim. Resûlullah,ona birisini gönderdi. O da, adama gidip: Allah Resulü beni sana gönderdi, eli bolalınca parasını vermek üzere, senden kendisine iki elbiselik kumaş satmanı istiyor' dedi. Adam *Vallahi Resûlullah iki elbiseliği alıp götürmek veya ücreti hususunda beni oyalamak istiyor' deyince, Resûlullah'm gönderdiği şahıs, doğru Hz. Peygamberin yanına döndü ve olanları kendisine anlattı.[73]

Bunun üzerine, Resûlullah: Yalan söylemiş.. İyice biliyorlar ki, ben onların Allah'tan en çok korkanıyım ve emanetlere en fazla riayet edeniyim' demiştir."[74]

88. Câbir b. Abdullah (ra) Resûlullah (sav)'m şöyle dediğini haber vermiştir: "Isrâîloğullarından rivayette bulunabilirsiniz. Bunda bir mahzur yoktur. Zira, onlarda enteresan hadiseler cereyan etmiştir. Daha sonra kendisi bir rivayette bulunmuş ve: Isrâîloğullarından bir grup yola çıktılar ve bir mezarlığa geldiler, (kendi aralarında) 'Önce iki rekat namaz kılsak da sonra, ölümden sormak için Allah'a yalvarıp ölmüş birisini bize dirütivermesini istesek, dediler ve öyle yaptılar. Onlar bu vaziyette iken, mezarların birisinden alnı secde izi ile lekelenmiş bir adam başını çıkarıverdi. Onlara yönetip: 'Bre adamlar! Ne istiyorsunuz benden1? Ben yüz sene evvel öldüm ve şu ana kadar da hâlâ ölümün harareti üzerimden gitmiş değildir. Allah'a dua edin de, beni eski halime döndürsün, dedi' demiştir."

89. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'm (sav): 'Ağız tadını bozan ölümü, çok sık arcm'dediğini haber vermiştir.[75]

90. Süfyân diyor ki: "Resûlullah (sav)'m yanında bir adamdan sitayişle söz edildi. Resûlullah: 'Ölümü hatırlama hususunda ne vaziyetteydi?' diye bir soru yöneltti. Orada bulunanların 'Pek fazla hatırlamazdı' demeleri üzerine, o zaman 'Söylediğiniz gibi birisi değilmiş' karşılığını verdi."[76]

91. Ebû Zer (ra), "Resûlullah'ın (sav): 'Eğer kendilerine azab edersen şüphesiz onlar, senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Şayet onları bağışlarsan şüphesiz sen, izzet ve hikmet sahibisin.[77] âyetini sabaha kadar tekrarladığım haber veriyor."

92. Ebû Salih, "Allah Resûlü'nün (sav) ayaklan şişinceye kadar namaz kıldığını, kendisine 'Ey Allah'ın Resulü! Azîz ve Celîl olan Allah, senin gelmiş geçmiş bütün kusurlarını bağışladığı halde (niye kendim bu kadar yoruyorsun?)' denildiğinde, onun '(Rab-bine) şükreden bir kul olmayayım mı?' karşılığını verdiğini haber veriyor."[78]

93. Ebû Salih diyor ki: "Hz. Âişe ve Ümmü Seleme'ye (ra) hangi amelin Resûlullah (sav)'a daha sevimli olduğunu sordum: 'Az da olsa, devamlı olanı, cevabım verdiler.'"[79]

94. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Bir hizmetçi, Resûlullah (sav)'ın elini tutsa, Resûlullah (sav) da onunla beraber, ihtiyacını giderivermek için gelse, onun ihtiyacını yerine getirmeden geri dönmezdi."

95. Hz. Aişe (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) yanıma geldi, beraberimde de bir kadın vardı. Kendisine kadının nasıl namaz kıldığından bahsedince Allah Resulü: 'Sus! Yapabildiğiniz kadarıyla meşgul olun. Vallahi siz bitap düşersiniz de, Allah usanmaz. Dinin (amellerin) Allah'a en fazla sevimli olanı kişinin devamlı olarak yaptığıdır' dedi."[80]

96. Ebû Müslim el-Havlanî diyor ki: "Dünyada zâhidlik, ne helali haram etmek ve ne de malı melali terketmekledir. Dünyada zâhidlik, ancak Allah'ın elinde olana, kendi elindekinden daha fazla güvenmen; başına bir felâket geldiği zaman, felaket başında olduğu müddetçe, onun ecir ve mükafatına son derece ümitli olman-dır."

97. Ömer b. el-Hattâb (ra) Hz. Peygamberin (sav) şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Eğer siz Allah'a icabettiği gibi tevekkül etseydiniz, sabahleyin aç çıkıp, akşama tok dönen kuşların rızıklandığı gibi rızıklandırılırdiniz.[81]

98. Ebû Hureyre (ra),"Allah Resulünün: "(Maddeten) kendinizden aşağı durumda olanlara bakınız. Fevkinizde olanlara göz dikmeyiniz. Çünkü, bu Allah'ın size verdiği nimetlerini hakir görmenize yol açan bir (davranıştır)" dediğini haber vermiştir."[82]

99. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), 'Zenginlik, malın çokluğuyla değildir. Asıl zenginlik, gönül zenginliğidir' demiştir."[83]

100. Hz. Ali (ra) Resûlullah (sav)'ın şöyle dediğini naklediyor: 'Cennette öyle köşkler vardır ki, içerden dışı, dışardan da içi görülür/ Bir A'râbî, 'Bunlar kimin içindir ey Allah'ın Resulü?' diye sormuş. Allahm Resulü de: 'Güzel konuşan, başkalarına ikramda bulunan, oruca devam eden, Allah için herkes uykuda iken, kalkıp namaz kılanlar içindir' cevabını vermiştir.[84]

101. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'tan (sav) şöyle bir rivayette bulunmuştur. "Resûlullah (sav) Biliyormusunuz müflis kimdir1? diye sormuş. Oradakiler: 'Bizde müflis, parası pulu, yiyip içeceği olmayan kimsedir, ey Allah'ın Resulü!' cevabım vermişler. Resûlullah (sav): 'Ümmetimden müflis olan kimse, kıyamet günü, namazıyla, zekalıyla ve orucuyla gelir. Bunun yanında falanın ırzına sövmüş, filana zina iftirasında bulunmuş, falanın malını yemiş, filana haksızlık edip dövmüştür. Bunlar da getirilir ve oturur. Bundan sonra bütün iyilikleri, kötülüklerine kısas olarak alınır. Eğer hataları tükenmeden iyilikleri biterse, haksızlık ettiği kimselerin suçları alınıp, ona yüklenir ve sonra cehenneme fırlatılıp atılır' demiştir."[85]

102. Ebû'd-Derdâ (ra), Resûlullah (sav)'m şöyle dediğini haber vermiştir: 'Güneşin her doğuşunda iki yanında iki melek, cin ve insanlardan başka bütün yeryüzü mahlûkâtının duyacağı şekilde, şöyle seslenirler 'Ey insanlar! Rabbinize koşun. Zira az, ama yeten (rızık), çok olup insanı oyalayandan daha hayırlıdır.' Güneşin, her batışında, da iki yanına iki melek gönderilir ve onlar insan ve cinlerden başka yeryüzündeki bütün mahlûkâtın işiteceği bir şekilde şöyle seslenirler: Yâ Rabbif înfak edenin malını artır! Cimrilik edenin malını telef et!' derler."[86]

103. Saîd b. Cübeyr (ra): "Allah'a tevekkül etmek imanın özü ve menbaıdır" demiştir.

104. Abdullah b. Ebû'l-Huzeyl, bana bir arkadaşım, Resûlul-lah (sav)'m şöyle dediğini haber verdi: Yuh olsun şu altına ve gümüşe!' Hz. Ömer (ra): 'Ey Allah'ın Resulü! Sen, altına ve gümüşe

yuh olsun diyorsun, peki biz ne yapalım? Bize ne emredersin?' Allah Resulü: Zikreden bir dil, şükreden bir kalb ve ahiretiniz için size yardımcı olan bir eşiniz olsun' buyurdu."[87]

105. Abdullah b. Amr b. el-Âs (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), kafatası büyüklüğünde bir şeye işaret ederek, 'Eğer şunun gibi bir kurşun beşyüz senelik mesafede gökten yere gönderilmiş olsa, geceden önce yeryüzüne erişir. Şayet bir zincirin tepesinden bırakılmış olsa, köküne ulaşmadan gece ve gündüz kırk sene yol gider' demiştir."[88]

106. Ebû Saîd el-Hudrî (ra) Resûlullah'ın: "Orada dişleri sırıtırken ateş yüzlerini yalar."[89] âyetini okuduktan sonra; 'Bu ateşin dağlayıp insanın üst çenesinin başının ortasına kadar daha sonra da alt çenesinden göbeğine kadar kemirmesidir' dediğini haber vermiştir.[90]

107. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Cehennemde) kaynar su, orada bulunanların tepesinden boşaltılır. Kafa taslarını deler ve karınlarına kadar ulaşır. Karınlarındaki de öğütülüp ayaklarından çıkar ve onlar erimiş bir vaziyet alırlar. Daha sonra (yeniden) eski hallerine çevrilirler' demiştir.[91]

108. Ebû Ümâme, Hz. Peygamberin, Allah Teâlâmn 'Orada kendisine irinli su içirilecektir [92] âyeti hakkında, "İrinli suya yaklaştırılır, ondan kaçınmak ister; iyice yaklaştırılınca, yüzünü ve kafasının derisini dağlar. Onu içtiği vakitte, bağırsaklarını paralar ve gerisinden çıkar' dediğini haber vermiştir. Nitekim Allah Teâlâmn 'Bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu hiç? [93]dediğini; başka bir âyette de İmdad dileyecek olsalar, imdadlarına, erimiş maden gibi yüzleri dağlayan bir su île cevap verilir. Ne fena bir içecek.![94] ' buyurduğunu söylemiştir.[95]

109. Ebû Hâzim, Sehl b. Sa'd es-Saîdfden Hz. Peygamberin (sav) şu sözünü işittiğini haber veriyor: "Allah yolunda bir sabah veya akşam yürüyüşü, dünya ve dünyadakilerden daha hayırlıdır. Yemin olsun ki, sizden birinizin kırbacının cennetteki yeri dünya ve dünyadakilerden daha hayırlıdır."[96]

110. Berâ b. Âzib (ra) "Resûlullah (sav) bize, hastayı ziyaret etmemizi ve cenazenin peşinden gitmemizi emretti" diyor.[97]

111. Nuaym b. Hammâd, "Resûlullah'ın (sav) Allah Teâlâmn: T£y Ademoğlu! Günün evvelinde benim için dört rekat namaz kıl, günün sonu için sana garanti vereyim' dediğini haber vermiştir."[98]

112. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah'm (sav): "Melekler, bir kul namaz kıldığj, yerde abdestini

bozmadan oturduğu müddetçe, ona dua ederler ve: 'Allah'ım onu bağışla, ona rahmet et!' diye yakarışta bulunurlarlar" dediğini haber vermiştir.[99]

113. Ebû Ümâme (ra) Resûlullah'm (sav): "Kim, sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa, ona elinin değdiği her kıl ade-dince sevap verilir. Kim, de, yetim bir oğlan veya kıza güzel davranışta bulunursa (Resûlullah işaret parmağı ile orta parmağını göstererek) işte şu ikisi gibi birbirimize yakın oluruz" buyurduğunu haber vermiştir.[100]

114. Osman b. Affân (ra) Resûlullah'ın (sav); "Âdemoğlunun başını soktuğu bir ev, karnını doyurduğu kuru bir somun, bedenini örttüğü elbise ve bir de sudan ötesinde bir hakkı yoktur" dediğini haber vermiştir. [101]

115. Simmâk, Nûman b. Beşîr (ra)'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiş tir: "Yiyecek ve içeceğin en âlâsını buluyorsunuz. Yemin olsun ki, Peygamberinizin karnım doyuracak kuru hurma dahi bulamadığını biliyorum."

116. Nu'mân b. Beşîr (ra) şöyle demiştir: "Resûlullah (sav)'ın minberden: Sizi ateşe karşı uyarıyorum?[102] diye tekrarladığım işittim. Öyle ki bu esnada sırtındaki elbisenin bir ucu omuzundan aşağı düşmüştü." Nu'man Küfe minberinde "Şayet Resûlullah (sav) benim şu anda bulunduğum yerde olsaydı, bu sözünü bütün çarşı halkına veya Allah'ın dilediği kadar kimselere duyurmaya gayret ederdi" diyor.

117. Seleme b. ebî Yezîd, Câbir (ra)'den Resûlullah (sav)'m şu sözünü işittiğini söylüyor: "Ölümü arzulamayın. Zira onun sıkıntısı çok şiddetlidir. Kişinin ömrünün uzun olup Allah'a tevbe ve rücû ile nasiplenmesi saadetindendir.[103]

118. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'ın (sav): "Cennette bir kırbaç ya da baston miktarı yer, yer ile gök arasındaki herşeyden daha hayırlıdır" dediğim haber vermiştir.[104]

119. Abdullah b. Mes'ûd (ra) diyor ki: "Eğer ilim adamları, ilimlerini muhafaza edip, onu ehline tevdi edebilselerdi, devirlerin-deki insanların efendisi olurlardı. Ne var ki onlar, ilmi dünya adamlarına verdiler. Onlar da ilim adamlarını küçük gördüler. Peygamberinizi şöyle derken işittim: 'Kim ki, bütün tasalarını bir tasa yerine koyarsa, Allah ötekilerinde ona kefil olur. Kim de, dünya işleri karşısında gam ve kederini çoğaltırsa, Allah, onun hangi dert vadisinde helak olacağına aldırış etmez.[105]

120. Ebû Musa el-Eş'arî (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Allah Teâlâ zâlime mühlet tanır, ama bir de yakaladığı zaman, kurtulması mümkün değildir'[106] demiştir. Sonra da: "Rabbin haksızlık eden memleketlerin halkını) yakaladığında O'nun yakalayışı işte böyle (şiddetli)'dir."[107] âyetini

okumuştur."

121. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Zorba ve böbürlenen birtakım kimseler küçük karıncalar suretinde getirilirler ve insanlar ayakları ile onları tepelerler. Bu, Allah'ın onlara hiçbir değer vermeyişindendir. Nihayet, insanlar arasında hüküm verilip tamamlanır. Sonra bu kimseler, Nâru'l-enyâr'a (Ateşlerin ateşine) götürülürler." 'Resûlul-lah'a (sav) Nâru'l-enyâr nedir, ey Allah'ın Resulü?' diye sorulunca O, 'cehennem halkının sıkılıp suyunun çıkarıldığı yerdir' cevabını vermiştir.[108]

122. Enes b. Mâlik'in (ra) rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav), ashabı ile beraber bir oğlak leşinin yanından geçmişler. Ashabına dönüp: 'Görüyor musunuz? Bunun, sahiplerinin yanında hiçbir değeri yoktur, değil miV diye sormuş. Ashab: 'Evet, ey Allah'ın Resulü!' karşılığım vermişler. Bunun üzerine Resûlullah: 'Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, dünyanın Allah'ın yanında, sahipleri bu oğlağı terkedip attıkları vakit, oğlağın onların yanındaki kadar bile değeri yoktur' demiştir.[109]

123. Muhammed b. Yezîd b. Huneys şöyle demiştir: "Ziyaret için yanına girdiğimizde Süfyân es-Sevrî'nin, Saîd b. Hassan el-Mahzûmî'ye, 'Bana bildirmiş olduğun hadis neydi?' dediğini işittim. O da buna cevaben şöyle dedi: 'Bana Ümnıü Salih, Safiyye binti Şeybe'den, o da Resûlullah'ın (sav) eşi Ümmü Habîbe (ra)'den şöyle dediğini haber vermiştir: "İnsanoğlunun Allah'ı zikretmesi, iyiliği emretmesi ve kötülükten sakındırmasından başka her sözü aleyhinedir."[110] Bunun üzerine bir adam Süfyân es-Sevrî'ye, (Bu ne kadar ağır bir söz' diyecek olmuş. Süfyân, (Bu ne ki? Allah Teâlâ: "Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka, yahut bir iyilik, yahut da insanların arasını düzeltmeyi iste-ye(nin fısıldaşması) müstesna.[111] .. buyurmuştur. Başka bir âyette ise: "Hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna.."[112] demiştir. Bir diğerinde ise "Allah rızasına ulaşmış olanlardan başkasına şefaat etmezler..[113]" buyurmuştur. Diğer bir âyette de, O gün, Rahmân'ın izin verdiğinin ve sözünden hoşlandığının dışındakilere şefaat fayda vermez.[114] buyurmuştur,' demiştir. Süfyân diyor ki: İşte bu Cebrail'in (as) getirdiği, Rahmân'ın sözüdür.'

124. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki; "Resûlullah (sav) insanlar içinde çocuklara karşı en merhametli olanıydı. Medine'nin kenar mahallesinde, sütanneye verilmiş bir oğlu vardı. Çocuğu emziren kadın (veya kocası) demirci (ya da umumî mânâda) sanatkârdı. Resûlullah ile beraber onu görmeye giderdik. O vakit ev güzel kokularla tütsülenmiş olurdu. Resûlullah (sav) yavruyu koklar, Öper ve sonra geri dönerdi."

125. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: Resûlullah (sav): "Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra kılınan en faziletli namaz ise gece kılınan namazdır." buyurmuştur.[115]

126. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah (sav)'tan şöyle rivayette bulunmuştur: "Allah'ın evlerinden birinde O'nun kitabını öğrenmek ve tedris etmek için bir araya gelen her topluluğu Allah'ın melekleri kuşatır ve Allah'ın rahmeti onları sarar. Allah da katındakilere onlardan söz eder. İlim talebi için yola koyulan herkese, Allah cennetin yolunu kolaylaştırır.[116]
(Abdullah) dedi ki: Babam (yani Ahmed b. Hanbel) şöyle dedi: "Bir ihtiyacı için yola çıkacak olan annemi uğurlayacaktım. Kâdisiye'de (boş) bir hevdeç göremedim; insanların hepsi binekler üzerinde idi."

127. Süiyân es-Sevrî diyor ki: "'Hevdeç/ âdeti, ilk defa Haccâc zamanında başladı. Babam dedi ki; 'Annemi, hacca uğurlayacaktım. Kadîsiye'de bir tek hevdeç göremedim. İnsanların hepsi binek üzerindeydi.' Süfyân diyor ki; '(O vakitler) iyilerin haccı, binek üzerinde yapılandır,' denilirdi."

128. Hz. Âişe r. diyor ki: "Resûlullah'ın (sav) küçük dilini görebileceğim kadar, alabildiğine güldüğüne hiç rastlamadım. O, sadece gülümsemekle yetinirdi. Hava kapalı, ya da rüzgârlı olduğu vakit (bu durumdan hoşlanmadığı) yüzünden anlaşılırdı. (Bir gün) ona dedim ki: 'Ey Allah'ın Resulü! İnsanlar, gökte bulut gördükleri zaman, yağmur yağacak umudu ile seviniyorlarken, sana bakıyorum, bulut gördüğün vakit bu durumdan hoşlanmadığın hemen yüzünden anlaşılıveriyor, neden?' Resûlullah, Ey Âişe! O bulutta, bir kavmin azaba duçar- edildiği azab fırtınasının bulunmadığını bana kim garanti edebilir1? Unutma, bir kavim de azabı (kara bulutları) görmüş /İşte geliyor, bize yağmur yağdıracak' demişlerdi,' karşılığını verdi."[117]

129. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah (sav)'m şöyle dediğini haber vermiştir: Kıyamet gününde, dünyanın en müreffeh insanı getirilir ve Allah Teâlâ; 'Şunu bir kere ateşe daldırın,3 der ve tek bir sefer ateşe sokulup çıkartılır. Sonra getirilir ve Allah Teâlâ, 'Ey Ademoğlu! Hiç nimete erdin mi? Hiç iyi gün gördün mü? Hiç sevindin mi?' diye sorar. O, 'Şanına yemin olsun ki, hayır, görmedim/ der. Sonra Allah Teâlâ; 'Atın bunu cehenneme' buyurur. Arkasından dünya hayatında en fazla sıkıntıya duçar olan getirilir. Allah Teâlâ onun için de; 'Onu bir sefer cennete sokup çıkartın'der. Ve oraya yalnızca bir tek sefer sokulup çıkartılır ve getirilir. Ona denir ki: 'Ey Ademoğlu! Hiç hoşlanmadığın birşey görmüş müy-dünV O, 'Şanına yemin olsun ki hayır, daha önce asla beğenmediğim bir durumla karşılaşmamıştım,' der.[118]

130. Ömer b. el-Hattâb (ra) Resûlullah'a (sav) gelerek, wEy Allah'ın Resulü! Sen değil miydin bana, 'Senin için en hayırlı olan şey, asla hiç kimseden birşey istememendir' diyen?" dedi. Resûlullah, 'Bu yalnızca insanlardan istemekle ilgilidir. Ama, Allah'ın, istemeye gerek kalmadan sana verdiği, O'nun sana nasib ettiği, rızik (bunun dışındadır)' cevabım verdi.[119]

131. Üsâme b. Zeyd (ra), Resûlulah'ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: "Cennete bir göz attım. Bir de baktım ki, çoğunluğunu fakir fukara oluşturuyor. Cehenneme bir göz attım baktım ki, ekserisi kadınlar. Zevkü sefa sahipleri hep bir yere hapsolunmuş-lar. Kafirlerin ise cehenneme atılmaları emrolunmuş, oraya götü-rülüyorlardı.[120]

132. Enes b. Mâlik (ra) şöyle demiştir: "Resûlullah (sav) ölmek üzere olan bir gencin yanma girdi

ve ona: 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye sordu. Genç de 'Bir yandan günahlarımdan korkuyorum, diğer yandan da Allah'ın affedeceğini umuyorum' cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'Ümid ve korkunun kalbinde birleştiği bu gibi anlarda Allah Teâlâ, o kulunu umduğuna nail, korktuğundan emin kılar' buyurdu.[121]

133. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Bir adam, Resûlullah'a (sav) geldi ve 'Yolculuğa çıkmak istiyorum ey Allah'ın Resulü! Bana duada bulunur musun?' dedi. Resûlullah da (sav) 'Allah senin takvanı artırsın' buyurdu. Adam 'biraz daha ya Resûlallah' dedi. Resûlullah, 'Allah günahlarını bağışlasın' buyurdu. Adam 'Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü, biraz daha' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'Her nerede olursan ol, Allah hayır işlerini sana kolay kılsın' buyurdu.[122]

134. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah'ın (sav) 'Nice üstü başı toza belenmiş, kendisine iltifat edilmeyen, yırtık-pırtık elbiseli kimseler vardır ki, bir konuda Allah'a yemin edecek olsalar, Allah onları doğru çıkartır. Berâ b. Ma'rûr (ra) onlardandır' dediğini haber vermiştir.[123]

135. Câbir b. Semure (ra) diyor ki: "Sanki Resûlullah (sav)'ın iki parmağını görür gibi oluyorum. Resûlullah işaret parmağı ile yanmdakini beraber uzatarak, 'Benim gönderilmemle kıyametin arası şu kadardır' diyordu."[124]

136. Ebû Burde (ra) diyor ki; "Hz Âişe bize, Yemen işi belden aşağı sarılan kaba bir örtü ile 'mülebbede' de dediğimiz bir elbise çıkarıp gösterdi ve 'İşte Allah Resulü bu iki elbise içerisinde ruhunu teslim etmiştir'" dedi.

137. Talha b. Amr el-Basrî (ra) diyor ki: "Medine'ye geldiğimde, orada hiçbir yakınım yoktu. Bize iki günde bir hurma veriliyordu. (Bir gün) Resûlullah (sav) bize namaz kıldırdı. Daha namaz biter bitmez arkadan birisi yüksek sesle: 'Ey Allah'ın Resulü! Hurma karınlarımızı yakıp kavurdu, keten elbiselerimiz paramparça oldu (ne olacak bizim halimiz)' diye bağırdı.
Bunun üzerine Resûlullah (sav) bir hutbe irad ederek, Allah'a hamd ve senadan sonra: 'Vallahi, eğer sizin için et ve ekmek bulmuş olsaydım sizleri mutlaka doyururdum. Öyle bir zamana erişeceksiniz ki, sizden birinize, sabah akşam kap kap yemekler taşınacak ve Kabe'nin örtüsü gibi elbiseler giyeceksiniz' dedi. 'Ey Allanın Resulü! O gün mü bizim için daha hayırlı olacak, yoksa bugün mü daha hayırlıdır?' diye sordukları vakit Resûlullah, 'Siz bugün o günkinden daha hayırlısınız. Siz bugün, o günkinden daha hayırlısınız, o gün, birbirinizin boynunu vuracaksınız' cevabını verdi.[125]

138. Ebû Salih, 'Karışımı tesnîm'dendir'[126] (âyeti hakkında) "O, cennet ehlinin içecekleri arasında en kıymetli olandır. Onu (saf olarak) sadece Allah'a yakın olanlar içecektir. İnsanlar ise, karışık olarak içeceklerdir" demiştir.

139. Enes b. Mâlik (ra)'in haber verdiğine göre, R;esûlullah onu, eli genişleyince parasını ödemek

üzere veresiye alışverişte bulunması için bir yahudiye göndermiş ve yahudi de, 'Hiç Muhammed'in elinin genişlediği görülmüş mü?' demiş. Bunun üzerine Enes (ra) Resûlullah (sav)'m yanma gelip durumu haber vermiş. Resûlullah da üç kere Yalan söylemiş o yahudi' diye tekrarladıktan sonra yine üç sefer 'Ben alışveriş yapanların en hayırhsıyım. Bir kimsenin çeşitli yamalıklardan oluşan bir elbise giymesi, kendisinin olmayan bir şeyi emanetine almasından daha hayırlıdır' demiştir.[127]

140. Sevbân (ra) diyor ki: 'Altın ve gümüşü yığıp ta onları Allah yolunda harcamayanlara hemen acıklı bir azabı müjdele[128] âyeti nazil olduğu sırada, biz Resûlullah ile beraber bir seferde bulunuyorduk. Resûlullah'm ashabından bir kısmı, 'Altın ve gümüş hakkında, Allah'ın ne inzal ettiğini biliyoruz.
Keşke bizim için hangi mal daha hayırlıdır bilsek de ondan edin-sek dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'En faziletlisi, Allah'ı çok zikreden bir dil, ona şükreden bir kalp ve kişiye imanında yardımcı olan mü'mine bir kadındır' dedi."[129]

141. Atâ b. Yesâr'dan rivayet edildiğine göre," Resûlullah (sav) Muâz b. Cebel'i (ra) Yemen'e göndermiş. O da 'Ey Allah'ın Resulü! Bana ne tavsiye edersiniz?' diye sormuştu. Resûlullah da, 'Gücün yettiği kadar Allah'tan kork. Her nerede olursan ol, Allah'ı hatırla. Bir kötülük işlediğin zaman, hemen ardından teube et. Gizli günahlarına gizli, âşîkar olanlarına da açıktan teube et' tavsiyesinde bulundu."[130]

142. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), 'Hiçbir topluluk yoktur ki, bir araya gelip Allah'ı anmaz, Resulüne salât ve selâmda bulunmazlarsa, her ne kadar sevaplarının gereği cennete girseler bile, kıyamet gününde bir pişmanlık duyarlar' buyurmuştur."[131]

143. Ebû Zer (ra) diyor ki: *"Ey Allah'ın Resulü! Bana birşey-ler öğütle' dedim. O da, 'Bir fenalık işlediğin zaman hemen ardından, onu giderecek bir iyilik yap' buyurdu. 'Ey Allah'ın Resulü! Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur' demek de iyilikler cümlesinden midir?' dedim. Bana, 'Evet, hem de iyiliklerin en üstünüdür' karşılığını verdi."[132]

144. Ebû'l-Cerrâh, arkadaşlarından Hâzim isimli bir zâttan şöyle nakletmiştir: "Resûlullah'm yanında bir kişi ağlarken, Cebrail çıkagelmiş ve 'Bu kim?' diye sormuş. Resûhıllah da (sav): Falanca'dır demiş. Cebrâîl (as), 'Biz Ademoğullarının bütün yapıp ettiklerini ölçeriz. Ancak, ağlamak bundan müstesnadır. Zira, Allah Teâlâj cehennem ateşini gözyaşları ile teskin eder, söndürür' demiş."

145. Rabâh, Resûlullah (sav)'m Cebrail'e şöyle dediğinin kendisine haber verildiğini söylüyor: "Resûlullah (sav) 'Bana hep suratın asık halde geldin, (neden?)' demiş. Cebrâîl (as), 'Ateş yaratılalı beri ben hiç gülmedim' diye cevap vermiş.[133]

146. Humrân b. A'yun'ün rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) Hiç şüphesiz bizim nezdimizde

(onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azab vardır [134] âyetini okumuş ve bayılıp yere düşmüştür.

147. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah (sav)'ın Eğer siz benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız dediğini haber vermiştir.[135]

148. Ebû Zer (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) bana: 'Ey Ebû Zer! Mesciddeki en gösterişli adamı bana göster!' dedi. Ben de baktım, üzerinde kaftan bulunan bir adamı işaret ederek, İşte bu ey Allah'ın Resulü!' dedim. Bu sefer de 'Mescidde bulunan en kalender adamı göster' dedi. Baktım, üzerinde yırtık pırtık elbise bulunan bir adam gördüm ve Resûlullah'a yönelerek, İşte şu ey Allah'ın Resulü' dedim. Allah Resulü (ikinci zâtı göstererek) İşte şu var ya, Allah katında öteki gibi bir dünya dolusu adamdan daha değerlidir' dedi."[136]

149. Hz. Ali (ra) diyor ki: "Bir koç derisinden başka birşeyimiz yoktu. Bir köşesinde uyurduk, bir kenarında da Fâtıma hamur yoğururdu."

150. İkrime (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), Fâtıma'yı (ra) gelin ettiği vakit, çeyiz olarak ona eski bir yaygı, içi lif dolu deriden bir yastık ve biraz da yoğurt vermiştir. (Yakınları da) sel artığı kumlu toprak getirip evin tabanına sermişlerdir."

151. Abdullah b. el-Haris Resûlullah (sav)'m çıplak deve ile haccettiğini; devenin onu sarsması üzerine de "Lebbeyk, gerçek hayat, âhiret hayatıdır" dediğini haber vermiştir[137]

152. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah (sav)'ın "Dünya mü'minin zindanı, kâfirin cennetidir" dediğini haber vermiştir.[138]

153. Ebû Zer (ra) diyor ki: "Bir zât, Resûlullah'a (sav) gelmiş ve 'Ey Allah'ın Resulü! Kıtlık bizi yiyip bitirdi' demiştir. Resûlullah da 'Benim sizin hakkınızda esas endişe ettiğim Allah'ın dünyanın bütün nimetlerini ayaklarınızın altına sermesidir. Keşke ümme-tim, altın takmasalar'demiştir."[139]

154. Muhammed b. Münkedir, Resûlullah'ın (sav), "Allah için olan hâriç,, dünya ve dünyadakiler lanetlenmiştir" dediğini haber vermiştir[140]

155. Hasan (ra) diyor ki: "Selman (ra) ölmek üzereyken ağlamaya başladı. Kendisine 'Seni ağlatan nedir ki? Sen Allah Resulünün sohbetinde bulundun' denildi. O da, 'Dünyaya esef etti-ğimden veya ona meylim bulunduğundan dolayı ağlamıyorum. Fakat, Resûlullah (sav) bizden bir söz almıştı. Biz, o ahdimizi terket-tik. O bizden, herhangi birimizin azığının bir yolcunun azığı gibi kendisine yetecek kadar olmasına dâir söz almıştı.' (Râvî diyor ki:) Daha sonra, geriye bıraktığı mala bakıldı. Hepsi yirmi veya otuz küsur dirhem kadardı.

156. Abdullah (ra) Resûlullah'ın (sav) Arazî edinmeyin, çünkü bu sizin dünyaya olan rağbetinizi artırır, dediğini haber vermiştir. [141]

157. Abdullah b. Amr (ra) diyor ki, "Biz, ahşap bir binayı tamir ederken, Resûlullah (sav) yanımıza uğradı ve Bu nedir? diye sordu. Biz de, 'Göçmeye yüz tutmuş ahşap bir bina, tamirine çalışıyoruz' cevabını verdik. Bunun üzerine Resûlullah: 'Ben bu işlerin daha da erken olacağını zannediyordum' dedi.[142]

158. Ebû'l-Buhterî diyor ki: "Abesoğullarından bir adam ilminden istifade etmek için Selmân (ra) ile arkadaşlık etmiş, fîiçbir işte onu yalnız bırakmak istemeyerek, o hamur yoğursa bu ekmeği pişirmiş; eğer o binekleri sulayacak olsa, bu da hayvanlar için yem hazırlamaya gayret etmiş. Nihayet suların coşup taştığı bir vakitte, Dicle nehrine ulaşmışlar. Selmân (ra) ona 'İn ve sudan iç' demiş. O da içmiş. Selmân 'Biraz daha, biraz daha iç' demiş. Adam bir miktar daha içtikten sonra, Selmân ona '(Dicle'nin) suyundan ne kadar eksilttiğini sanıyorsun?' diye sormuş. Adam 'Hemen hemen hiç azalmamıştır' diye cevap vermiş. Bunun üzerine, Selmân (ra) İşte ilim de, aynen böyledir. Ondan birşeyler alırsın, hiçbir şey eksiltmiş olmazsın. O takdirde, sana düşen ondan istifade edeceğini almaktır' demiş. (Adam anlatmaya devam ediyor) 'Sonra nehirden geçtik ve birden karşımızda arpa ve buğday yığınları gördük. Bana dedi ki: 'Hey Abesoğullarmın kardeşi! Muhammed (sav)'in sağlığında, şu hazineleri bize fethediverenin kimler olduğunu biliyor musun?' 'Evet,' cevabını verdim. Sözüne devamla, 'Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, biz (o vakitler) sabah olur, akşam olur da, yanımızda bir ölçek buğday bulunmadan günlerimizi geçirirdik' dedi. Adam diyor ki: 'Sonra yola koyulduk ve Celula'ya kadar geldik. Oralarda da Allah'ın altın ve gümüşten kendilerine neler ihsan ettiğini anlattı ve dedi ki: 'Ey Abesoğulları-nın kardeşi! Biliyor musun, Muhammed (sav)'in sağlığında, buraları bize fethediverenin kimler olduğunu?' 'Evet' cevabını verdim. O da: 'Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin olsun ki, onlar, yanlarına ne bir dinar ve ne de bir dirhem almadan akşamlayıp sabahlıyorlardı' dedi."

159. İbn Abbas (ra) diyor ki "Resûlullah (sav) ardıardına pek çok geceler aç olarak gecelerdi. Hanımlarının ise, ne sabah ve ne akşam için yiyecek bulamadıkları olurdu. Ekmeklerinin hepsi hepsi, arpadan başka birşey değildi."[143] (Râvilerden) Ebû Said, 'Yiyeceklerinin hepsi arpadan ibaretti' diyor.

160. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah (sav)'a, arpa ekmeği ile kokusu ağır bir et yemeği getirdiğini haber vermiştir.[144]

161. Hz. Âişe diyor ki: "Ebû Bekir (ra), bir gece bize bir davar budu gönderdi. Ben tuttum Resûlullah da (sav) kesti. (Ya da Resûlullah tuttu, ben kestim)." (Bunu rivayet eden, o gece içeriyi aydınlatacak bir mumun dahi bulunmadığını söylüyor) Hz. Âişe (ra) sözüne devam ederek, 'Öyle zamanlar olurdu ki, Muhammed'in ehlinin, bir ay geçtiği halde ne bir somun ekmek ve ne de bir kap yemek pişiremedikleri olurdu diyor' Humeyd 'Bunu, Süfyân b. Muhammed'in yanında söyledim de o, 'Bazen iki ay geçtiği olurdu' dedi," diyor.

162. Nu'mân b. Beşîr (ra) bir hutbe irad etmiş ve hutbede, Hz. Ömer'in (ra) bir sözünü hatırlatmıştır. Hz. Ömer, insanların dünyadan elde ettiklerine değindikten sonra şöyle demiştir: 'Resûlullah (sav), gün boyu açlıktan kırılır da karnını doyuracak kötü bir hurma dahi bulamazdı.

163. Hz. Âişe, "vefat edinceye kadar Allah Resulü ve onun ehli, iki gün üst üste arpa ekmeği ile karnını doyurmuş değildir" demiştir.

164. Muâz b. Cebel (ra), Resûlullah'tan (sav) naklen, "Böğürleri yataklarından uzaklaşır"[145] âyeti hakkında: Kulun, geceleyin (namaz) için (yatağından) kalkmasıdır"[146] demiştir.

165. Ebû Ümâme (ra) diyor ki: "Resûlullah'm (sav) ehli beytine ikram edilen şey arpa ekmeğiydi."

166. Ebû Kılâbe, Resûlullah'ın (sav) Allah Teâlâ'nın, "Sonra o gün, size verilen nimetlerden dolayı sorguya çekileceksiniz[147] âyeti hakkında, "Ümmetimden bazı kimseler, buğday Özü ile yağ ve balı karıştırıp öyle yiyorlar" dediğini nakletmiş tir.[148]

167. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'ın (sav) "Kıyamet gününde kul, (dünyada kendisine) verilen nimetlerden dolayı sorguya çekilirken ona, 'Bedenine sıhhat vermedik mi? Seni buz gibi sularla suya kandırmadık mı?' denilecektir" dediğini haber vermiştir.[149]

168. Mutarrif, babasının şöyle dediğini naklediyor: "Resûlul-lah (sav)'ın yanına vardım. O, 'Çokluğunuzla (övünmeniz) sizi oyaladı/' âyetini tefsir ediyordu. Buyurdu ki: Ademoğlu, malım malım, deyip durur. Ona, ey Âdemoğlu! Senin yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka verip geçtiğinden başka malın var mı? denilir."[150]

169. Hâlid b. Umeyr'den rivayet edildiğine göre, onlardan birisi Utbe b. Gazvân'ı şöyle derken işittiğini söylüyor: "Ben, Resû-lullah (sav) ile beraber bulunan yedi kişiden biriydim. Yanımızda yiyecek olarak sadece üzüm yaprağı vardı. Öyle ki, sonunda ağızlarımız yara olmuştu."

170. Kays b. Ebû Hâzim, Sa'd (ra)'ın şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Ben Araplar içerisinde, Allah yolunda ok kullanan ilk şahısım. (Bir seferde) Resûlullah (sav) ile beraber bulunuyorduk. Yanımızda yiyecek olarak semir ve üzüm yaprağından başka birşey yoktu. Eğer birimiz onlardan keçi misali yemeye kalksa ne çiğneyebilir ve ne de hazmedebilirdi."

171. Muhammed (b. Şîrîn) diyor ki: "Biz, Ebû Hureyre'nin (ra) yanında idik. Üzerinde de içerisinde salınarak yürüdüğü iki renkli elbise vardı.O, kendini göstererek, 'Bak hele Ebû Hureyre keten elbiseler içinde salınıp yürüyor. Vallahi ben hatırlarım. Resûlul-lah'nm (sav) minberi ile Hz. Âişe'nin odası arasında baygın düşerdim de, (bana birşeyler oldu zannederek) yanıma birileri gelir, başımda dikilirlerdi ve ben onlara "Yok bir şeyim, (bu halim), yalnızca karnımın açlığından

mütevellittir' derdim."

172. Katâde (ra) diyor ki: "(Bir zamanlar) insanların, açlıktan mütevellit, karınlarına taş bağlayarak bellerini doğrultmaya çalıştıkları bize anlatılmıştır. Yine insanların üzerlerine örtecek birşeyler bulamadıklarından dolayı, kış mevsimlerinde yeri kazarak oraya sığındıkları da söylenmiştir."

173. Amir (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) Ebû Bekir (ra) ve Ömer (ra) ile beraber, biraz et, arpa somunu ve yaş hurma yemiş, üzerine de soğuk bir su içtikten sonra "Rabbinize yemin olsun ki işte bu, âyette (Tekâsur 8) sözü edilen nimetler cümlesindendir" demiştir."[151]

174. Fıtr b. Abdullah b. Ebû'l-Hüzeyl, Muhammed'in (sav) ashabından bazı kimselerin "(Biz açlıktan) devenin sıkıntıdan inildediği gibi inlerdik," dediğine şahit olduğunu söylüyor.

175. İbn Ebî Seleme (ra) babasından şunu işittiğini söylüyor: Resûlullah (sav), bir grup arkadaşı ile beraber Ebû Heysem b. Tey-yihan'a (ki o, Mâlik b. et-Teyyihan'dır) gitmiştir. Eve varınca, hanımına 'Ebû'l-Heysem nerelerde?' diye sormuş. Kadın: 'Bizim için içecek birşeyler getirmeye gitti' cevabını vermiştir. Onlar böyle konuşurlarken, Ebû Heysem çıkagelmiş ve eşine yönelerek 'Vah zavallı kadın! Yoksa Resûlullah (sav)'a (ikram edecek) birşey bulamadın mı? diye çıkışmış. Kadın, 'Hayır' cevabını verince 'Öyleyse kalk, bize birşeyler hazırla!' demiştir. Kadın arpa ekmeği hazırlarken Ebû Heysem de Resûlullah (sav) ve arkadaşlarına ikram etmek üzere bir koyun kesmiş [Bu arada Resûlullah (sav) 'Aman, sütü sağılanı kesmeyesin ha!' diye tenbihte bulunmuştur.] Koyun eti pişirildikten sonra, misafirlere takdim edilmiş, arkasından da onlara bir kova veya yıllanmış bir testiden su ikram edilmiştir. Resûlullah ve beraberindekiler sularını içtikten sonra, Allah Resulü 'İşte bu sudan (kıyamet gününde) mutlaka hesaba çekileceksiniz' buyurmuştur."[152]

176. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), kölelerin dâvetine icabette bulunur, hastaları ziyaret eder ve merkebe binerdi."[153]

177. Übeyy b. Ka'b'dan rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav), "Bu ümmeti, Allah katındaki şeref ve mertebeleriyle, O'nun yardım ve inayeti ile müjdeleyiniz. Fakat onlardan her kim, âhiret amelini dünyalık kazanmak için yaparsa âhirette hiçbir nasibi olmayacaktır" buyurmuştur."[154]

178. Übey b. Ka'b (ra): "Her kim sabaha erer de en büyük kederi, Allah rızasından başka birşey olursa, Allah'tan birşey beklemesin" demiştir.

179. Süleyman b. Habîb diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Kimin kederi bir tane olursa Allah ona yeter; kim de herşeyi kendine kuruntu ederse, Allah onun hangi kuruntu vadisinde kahrolacağına aldırmaz' demiştir."[155]

180. Hasan (ra), Resûlullah (sav)'ın 'Eğer kulun derdi, âhiret olursa, Allah yitiğini ona garanti

eder. Zenginliğini de kalbine koyar. Eğer kulun derdi dünyası olursa, Allah Teâlâ dünyalığını ortaya çıkarıp gözünün Önüne diker. O da akşama fakir girer. Sabaha fakir çıkar' dediği bana haber verilmiştir." diyor.[156]

181. Abdurrahman b. Ebân b. Ammâr'm, babasından naklen şöyle dediği rivayet edilmiştir: "(Birgün) öğlene doğru Zeyd b. Sabit, Mervan'm yanından çıkmıştı. Bizler, 'Mutlaka (Mervan) onu birşeyler sormak için çağırmıştır' dedik. Doğru yanma gittim ve sordum. Bana, 'Evet Resûlullah'tan duyduğum bazı konularda sorular sordu' dedi ve Resûlullah'ın 'Bizim bir hadisimizi işitip de, onu başkasına iletinceye kadar muhafaza edenin Allah yüzünü ak etsin; zira nice fıkıh taşıyıcıları vardır, fakih değillerdir. Yine nice kimseler vardır ki, kendilerinden daha fakih olan kimselere fıkıh iletirler. Üç haslette asla mü'min insanın kalbi kararmaz; bunlar Allah için halis olarak amel etmek, emir sahiplerine nasihat etmek ve cemaata devam etmektir. Zira, onların duası geriden gelenleri de içine alır' deyip, devamla 'Kimin gamı âhiret olursa Allah onun iki yakasını bir araya getirir (işini yoluna koyar). Zenginliğini kalbine koyar ve zelil bir vaziyette dünya onun ayağına gelir.
Ama kimin de gamı, kederi dünya için olursa, Allah, dünyasını darmadağın eder. Fakirliğini gözünün önüne diker, dünyadan da nasip olarak yalnızca kendisine ne takdir edilmişse o kadarını verir' dediğini duyduğumu söyledim.
(Mervan) Salâtü'l-vustâ'nın [orta namazı] ne olduğunu bize sordu, ki o öğle namazıdır, demiştir."[157]

II. Bölüm (Peygamberlerin Zühdüne Dair Rivayetler)
Yûnus (As)'Un Zühdüne Dair Haberler

182. Mücâhid'den rivayet edildiğine göre, Beytullah'ı yetmiş tane peygamber haccetmiştir. Bunlardan biri Mûsâ b. İmran olup, hac esnasında sırtında pamuktan ma'mûl iki abayesi varmış. Bu peygamberlerden bir diğeri de Yûnus (as)'muş. (O da, hac esnasında) "Davetine icabet ettim, ey sıkıntıları gideren, davetine icabet ettim" dermiş.

183. Katâde'den Allah Teâlânın (Yûnus (as) hakkında) 'Eğer Allah'ı teşbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalmıştı' âyetini şöyle te'vîl ettiği nakledilmiştir: "Yûnus (as) bela ve sıkıntıların olmadığı zamanlarda çok uzun namaz kılardı. Güzel işler yapmak, sahibinin ehli ve iyâli içinde değerim artırır. Düşüp kalacak olursa, o takdirde de başını sokacak bir yer bulur."

184. Salim b. Ebû'1-Ca'd, Allah Teâlânın; Yûnus (as), nihayet karanlıklar içinde, senden başka bir ilah yoktur. Seni tenzih ederim, gerçekten ben zalimlerden oldum?[158] ifadesi hakkında şöyle diyor: "Allah balığa Yûnus (as)'un ne etine ve ne de kemiğine bir zarar vermemesini vahyetti. Daha sonra başka bir balık onu yutuver-di. O da karanlıklarda, Rabbine nida etti. (Bu karanlıklar) balığın (karnının) karanlığı ve denizin karanlığıdır."

185. Ebû'l-Celed'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yûnus (as) kavmine azab inmeye başlayınca, zifiri karanlık geceler gibi başlarına üşüşmüş. İçlerinden akıllı olanları hemen

âlimlerden geriye kalan bir şeyhin yanma gitmişler ve 'Gördüğün gibi başımıza gelen geldi. Bize bir dua öğret de, ola ki Allah bu sayede musibeti başımızdan giderir' demişler. O da 'Ey, hiçbir canlı yok iken diri olan!; Ey ölülere hayat bahşeden ve ey kendisinden başka ilâh olmayan mutlak diri!, diyerek yakarın' demiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ azabı onlardan defetmiştir."

186. Sadî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yanında bulunan bir zât Yûnus (as) balığın karnında kırk gün mü kaldı?' diye sormuş. Şa'bî de 'Bir günden daha az bir süre kalmıştır. Balık onu kuşluk vakti yutmuş, ikindiden sonra olup da güneş batmaya doğru meyledince balık sıçramış ve Yûnus (as) güneşin parıltısını gö-rüvermiş, derhal 'Senden başka hiçbir ilâh yoktur, seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum' demiştir. (Hemen balık onu kıyıya atmış ve o da gam ve kederinden kurtulmuştur)' demiştir. Birisi Şa'bî'ye yönelerek 'Sen Allah'ın kudretini inkâr mı ediyorsun?' deyince, o da 'Hayır, ben Allah'ın kudretini inkâr etmiyorum. Eğer Allah Teâlâ dileseydi balığın karnında bir çarşı bile kurardı' cevabını vermiştir."

187. Ebû Mâlik'ten Yûnus'un (as) balığın karnında ktrk gün kaldığı rivayet edilmiştir.

188. Ibn Abbas'tan Resûlullah'm "İki nimet vardır ki, insanların çoğu kıymetini bilmez. Bunlar boş vakit ve sıhhattir" dediği rivayet edilmiştir.[159]

189. Amr b. Kays'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Abdullah b. Bişr'in şöyle dediğini işittim: 'İki tane bedevi Resûluîlah'a gelmişler, birisi, 'Ey Allah'ın Resulü! İnsanların hangisi daha hayırlıdır?' diye sormuş. Resûlullah 'Ömrü uzun, ameli güzel olanıdır' cevabım vermiş.[160] Bu sefer diğer bedevi 'Ey Allah'ın Resulü! İslâmın farizaları (mükellefiyetleri) çoğaldı. Bana bir şey söyle ki onu devamlı yapayım' demiş. Resûlullah da, "Öyleyse Allah'ın zikrini ağzından eksik etme" demiştir."[161]

190. Cübeyr b. Nüfeyr'den Resûlullah (sav)'m "Siz Allah Teâ-lâ'ya ondan sâdır olandan (Kur'ândan) daha hayırlı birşeyle dönmeyeceksiniz" dediği rivayet edilmiştir.[162]

191. Ömer b. Hattâb (ra), "Bu Kur'ân Allah'ın (cc) kelâmıdır. Onu nereye koymak icabediyorsa oraya koyun (onu kendi gösterdiği prensipler doğrultusunda anlayın). Onunla ilgili konularda arzu ve hevesinize uymayın" demiştir.

192. Ferve b. Nevfel el-Eşcaî diyor ki: "Habbâb ile komşu idik. Bir gün elele tutuşup mescidden çıktık ve bana: 'Ey adamcağız! Güç yetirebildiğin şeylerle Allah'a yaklaşmaya çalış. (Ama bil ki) sen O'na kendi kelâmından (Kur'ân'dan) daha sevimli birşeyle yak-laşamazsm' dedi."

193. Ali b. Ali diyor ki: "Hasan'ın şöyle dediğini işittim. 'Müslümanların fakirleri zenginlerinden kırk yıl önce cennete gireceklerdir. Diğerleri ise dizlerinin üzerine çökmüş bir vaziyette bekleyecekler. Bu arada Allah Teâlâ onlara, 'Siz miydiniz (dünyada) insanlara hükmeden, onların işlerini çekip çeviren? Benim'sizinle görülecek bir işim var' diyecektir. Hasan diyor ki: 'Allah'a yemin olsun, Allah'ın işlerini kolaylaştırdığı kimseler hariç, hesapları çok zor olacaktır.'"

94. Ebû Hureyre (ra)'den Resûlullah'ın (sav), 'Allah Teâlâ 'Ey Ademoğlu! Kendini benim ibadetime verirsen, ben de senin fakirliğini giderir, gönlünü zengin kılarım. Yok eğer bunu yapmazsan, gönlünü meşgul eder, fakirliğini de önlemem' buyurmuştur dediği rivayet edilmiştir.[163]

195. Fudâle b. Ubeyd şöyle demiştir: "Resûlullah (sav) insanlara namaz kıldırırken, bazı kimseler açlıktan dolayı (takatları kesilip) yere düşerlerdi. Bunlar Suffe'de kalan kişilerdi. (Bir gün) Bedeviler, 'Yahu, bunlar da deli midir nedir?' deyince Resûlullah (sav) namazın akabinde Suffe ehline yönelmiş ve 'Eğer Allah Teâlânm sizler için katında neler hazırladığını bir bilseydiniz, fak-rü zaruretinizin daha da fazlalaşmasını isterdiniz' demiştir." Fudâle, "Ben de o gün Resûlullah ile beraberdim" demiştir.

196. Bişr b. Mansûr, "İmân: yiyip içmekten, tamahtan ve haramlardan el etek çekmektir" demiştir.

197. Bişr b. Mansûr, Şumeyt'in (ra) wBu para ve pullar var ya! İşte münafıkların sıkıntısı bunlardır. Zira onlar sebebiyle kötülüklere sevkolunuyorlar" dediğini haber vermiştir.

198. Saîd b. Cubeyr'in 'Abdurrahman b. Avf (kılığı kıyafeti ve alçak gönüllülüğü sebebiyle) kölelerinin arasında farkına varılıp tanınamazdı' dediği haber verilmiştir.

199. Ebû Saîd el-Hudrî'den şöyle rivayet edilmiştir: "Ensardan bir grup kimse ile beraberdim. Vücudumuzun açık yerleri görünmesin diye birbirimizi siper ediniyorduk, içimizden biri Kur'ân okuyor, bizler de dinliyorduk. Derken Resûlullah çıkageldi ve kendini de oradakilerden biri sayarak oturdu. Kur'ân okuyan okumayı kesti. Resûlullah 'Neden bahsediyordunuz1?' diye sordu. Biz de İçimizden biri Allah'ın kitabını okuyordu' cevabını verdik. Sonra Resûlullah, eli ile işaret ederek oradakilere 'Halka olun' dedi ve halka tamamlandı." Ebû Saîd diyor ki: "Resûlullah'ın oradakilerin içinden, benden gayrisini tanıdığını sanmıyorum ve Resûlullah, halka tamamlandıktan sonra oradakilere 'Müjdeler olsun, size ey fukara topluluğu! Cennete zenginlerden yarım gün önce gireceksiniz, bu da beşyüz sene eder' dedi."[164]

200. Hişâm b. Hassan, Hasan'ın (ra) şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Allah'ın, kendisini dünya nimetlerine gark ettiği kimse orada bununla, kendisine tuzak kurulmadığından emin olabiliyorsa onun ilmi ve ufku daralmış demektir. Allah'ın dünyayı kendisinden uzak tuttuğu kimse de, böylece dünyada kendisi için hayır murad edildiğini anlamıyorsa ilmi ve görüşü daralmış demektir."

201. Hasan (ra) şöyle demiştir: "Allah'a yemin olsun, öyle insanlara yetiştim ki, eğer onlardan birisi, şu malı helalinden almak istese alırdı. Onlara 'Şu maldan nasibinize düşeni gelip de helâli hoş olarak almaz mısınız?' denilirdi de, cevaben 'Hayır* çünkü biz onu almanın kalbimizi ifsad edeceğinden endişe ederiz* derlerdi."

202. Katâde diyor ki: "Bize Resûlullah'm (sav) Suffe ehlinin yanına geldiği, ki oraya

müslümanlarm fakirleri toplanırdı, elbiselerini deri ile yamarlar, çoğu zaman yama dahi bulamazlardı. Ve onlara 'Siz bugün mü daha hayırlısınız yoksa herbirinizin sabahları yeni bir elbise, akşamları bir başka yeni elbise giyeceği; sabahları ayrı kapta, akşamları ayrı bir kapta yemeklerin sunulacağı, evlerinizi Kabe'nin Örtüldüğü gibi döşeyip bezeyeceğiniz gün mü daha hayırlı olacaksınız?' diye sorduğu onların da, "Tabiî ki o gün daha hayırlı olacağız, ey Allah'ın Resulü! diye karşılık verdikleri; bunun üzerine Resûlullah da, 'Hayır hayır! Bilakis siz, bugün çok daha hayırlısınız' dediği haber verilmiştir."[165]

203. Ebû Hureyre, Resûlullah'm (sav) şu kudsî hadisini rivayet etmiştir: 'Ey Ademoğlu, sen Beni sabah (namazından) ve ikindiden sonra (bir) saat zikret ikisinin arasındaki vakitte ben sana yeterim,[166]

204. Enes b. Mâlik (ra)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah'm bir devesi vardı. Adı da Adbâ' idi. Hiçbir yarışta geçilemezdi. Birgün bir bedevi geldi, altında da genç bir deve vardı. Yapılan yarışta Resûlullah'm devesini geride bıraktı. Bu durum müslümanlarm gücüne gitti. Resûlullah, onların çehrelerinden durumu sezince de, gelip ona *Yâ Resûlallah! Adbâ'yı geçti. Onu geride bıraktı (bu nasıl olur?)' dediler. Resûlullah da, Dünyada yükselttiği herşeyi tekrar gerisingeriye düşürmek Allah'ın bir kanunudur' cevabını verdi."[167]

205. Süleyman b. Ebû Abdullah'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah'm ashabından Ebû Ümâme azığını bir bohça yapıp bineğinin arkasına bağlamıştı. İbn Ömer ona bakıp 'Kim hakiki bir hacı görmek istiyorsa, Ebû Ümâme'ye baksın* demiş. Kendisine, Teki ama, bizler hacı değil miyiz?' denildiğinde de, 'Siz sadece hacı olduğunuzu iddia ediyorsunuz (o kadar)' cevabını vermiştir."

206. Şeddâd b. Evs'ten, Resûlullah'ın (sav), "Akıllı kimse, nefsinin burnunu yere sürçen ve ölüm ötesi için çalışan kimsedir. Âciz kimse ise, nefsinin heva ve arzusuna uyan, Allah'tan da olmadık şeyleri uman kimsedir" dediği rivayet edilmiştir.[168]

207. Ka'b b. Sevvâr'm mevlası, Saîd b. Eymen şöyle demiştir: "Resûlullah ashabı ile sohbet ederken, fakir bir zât çıkageldi ve zengin bir adamın yanma çömeliverdi. Zengin olanın âdeta elbiselerini toplayıp öbüründen kaçınır gibi etmesi Resûlullah'ın (yüzünün) değişmesine sebep oldu. Ve Allah Resulü, 'Ey falan! Zenginliğinin ona kaçmasından mı, yoksa onun fakirliğinin sana bulaşmasından mı endişelendin?' diye çıkıştı. Adamın, 'Zenginliğin zararı mı var ki, ey Allahm Resulü!' demesi üzerine Resûlullah, 'Evet ya! Zenginliğin seni ateşe çağırırken, fakirliği onu cennete çağırıyor dedi. Yine adamın: Teki öyleyse beni ondan ne kurtarır?' diye sorması üzerine, 'Onun başını sıvazlayıp gönlünü alman' cevabını verdi. Adamın 'Öyleyse derhal yapayım' demesine mukabil diğeri: 'Hayır hayır, benim buna ihtiyacım yok' diye söylendi. Resûlullah (sav) da: 'Kardeşin için bağışlanmasını dile ve ona dua et buyurdu."[169]

208. Ebû Saîd el-Hudrî (ra) Resûlullah'm (sav) bir gün dünyayı andığını ve "Dünya cazip ve [170]

çekicidir; ondan sakınınız. Kadınlardan da kendinizi koruyunuz"dediğirn. haber vermiştir.

209. Sehl b. Muâz b. Enes el-Cühenî, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resûlullah buyurdular ki: 'Kim gücü yettiği halde, Allah için alçak gönüllü davranarak (şatafatlı) elbiseleri terkederse, Allah Teâlâ onu kıyamet gününde bütün mahlûkâtın başında çağırır ve iman elbiselerinden dilediğini giymede onu serbest bırakır/"[171]

210. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Hz. Fâtıma, Resûlullah'a (sav) bir parça arpa ekmeği verdi. 0 da: 'Babanın, üç günden bu yana yediği ilk yiyecek budur' dedi."[172]

211. Ebû Hureyre (ra)'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah'tan daha çok istiğfar eden birinin yanında oturma-dım." Başka birisi de "Ebû Hureyre'den daha çok istiğfar eden bir kimsenin yanında oturmadım" demiştir.[173]

212. Hz. Âişe (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav), 'Allahım! Beni iyilik yaptıkları vakit sevinen, kötülük yaptıklarında ise istiğfar eden kullarından eyle!' derdi."

213. Abdullah b. Ömer (ra), Resûlullah'ın şöyle dediğini işitmiş! "Ey insanlar! Rabbinize tevbe edin. Ben ona günde yüz kere tevbe etmekteyim."[174]

Süleyman (As)'ın Zühdüne Dair Haberler

214. İbn Ebî Necîh'in şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Dâvud b. Süleyman (as) demiştir ki: 'Bize insanlara verilen, verilmeyen herşey verilmiştir. Biz, insanların sahip olduğu ve olmadığı herşe-yin bilgisine sahiptik ve şu üç kelimeden daha faziletli birşey bulamadık: 'Gazaplanacak yerde yumuşak ve hoşgörülü olmak. Zenginlikte de, fakirlikte de iktisatlı davranmak. Gizlide ve aşikârda daima Allah korkusunu taşımak.'"

215. Hayseme şöyle demiş tir .-"Süleyman b. Dâvud, 'Somunun yumuşağını da, bayatını da denedik, gördük ki insana onun az bir parçası da yetiyormuş' demiştir."

216. Vehb b. Münebbih babasından naklen şunu rivayet etmiştir: "Süleyman b. Davud'un bin tane köşkü vardı. En yükseği billurdan, en aşağı olanı ise demirdendi. Süleyman (as), bir gün rüzgâra bindi ve bir çiftçinin yanından geçti. Çiftçi ona baktı ve gerçekten de 'Davud'un ehline muazzam bir mülk verilmiştir' dedi. Rüzgar, çiftçinin bu sözünü Süleyman'ın kulağına götürdü. O da indi ve doğru çiftçinin yanma gelerek, 'Sözünü işittim ve senin yanma, takat getiremeyeceğin şeyi temenni etmeyesin diye geldim. Yemin olsun ki, Allah'ın kabul buyuracağı bir teşbih, Dâvudoğullarına verilenden çok daha hayırlıdır' dedi. Bunun üzerine çiftçi, 'Sen benim kederimi giderdiğin gibi, Allah da seninkini gidersin' dedi."

217. Yahya b. Kesîr diyor ki: "Süleyman b. Dâvud oğluna: 'Yavrucuğum! Hanımına fazla düşkün olma. Temiz bile olsa, senin yüzünden iftiraya uğrayabilir. Yavrucuğum! Zayıflık hayadandır,

(ama) Allah'ın azameti de hayadır. Oğulcuğum! Düşmanını kızdırmak istiyorsan, evladının üzerinden sopayı eksik etme. Oğulcuğum! Nasıl ki, kazık iki taş arasından ve nasıl ki yılan iki kaya arasından girerse, işte günahlar da iki alışveriş arasından öylece sızar' diye tavsiyede bulunmuştur."

218. Katâde, Süleyman'ın (as), "Geceyi uyku ile, gündüzü yeminle geçiren bir tüccar nasıl kurtulur, şaşıyorum" dediğini rivayet etmiştir.

219. Mâlik (ra) diyor ki: "Süleyman (as)'ın oğluna şu tavsiyede bulunduğunu duydum: 'Yavrucuğum! Bir arslan ve yılanın peşinde yürü, ama sakın bir kadının arkasında yürüme!'"

220. Bekir b. Abdullah şöyle demiştir: "Dâvud (as), (oğlu) Süleyman'a (as) '(Bil bakalım) en serin, en tatlı, en yakın, en uzak şey nedir?' diye; yine 'En az, en fazla, en sevimli ve en yabanî şey nedir?' diye, sormuş. O da, 'En tatlı şey, 'Allah'ın kulları arasındaki ruhudur. En serin olan ise, Allah'ın kullarını affetmesidir. Kulların da birbirlerini bağışlamasıdır. En sevimli şey, ceseddeki ruhtur. En yabanî şey ise, ruhu çıkmış ceseddir. En az olan şey yakîn (gerçek bilgi), en fazla olan ise şüphedir. En yakın olan şey âhiret, en uzak şey ise dünyadır' diye cevap vermiştir."

221. Yahya şöyle demiştir: "Süleyman (as), oğluna 'Yavrucuğum! Geçimin en kötüsü, bir yerden diğerine intikal etmekle (ele) geçenidir. Yavrucuğum Allah'tan daima haşyet duy; çünkü O, her-şeyi (ilmiyle) kaplamıştır' diye tavsiye etmiştir."

222. Şehr b. Havşeb'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ölüm meleği Süleyman (as)'ın yanma gelmiş ve orada oturanlardan kendisine devamlı bakmakta olan birisine bakmaya başlamış. Melek çıkıp gidince adam 'Bu kimdi?' diye sormuş. Süleyman (as), 'Bu, ölüm meleğidir' cevabını vermiş. Adam 'Sanki benim canımı ala-çakmışçasına bana bakıyordu' demiş. Süleyman (as), 'Ne istiyorsun?' deyince adamcağız, 'Rüzgârın beni Hindistan'a götürmesini istiyorum' demiş. Süleyman (as), rüzgârı çağırmış ve o da adamı Hindistan'a götürüp bırakmış. Daha sonra ölüm meleği tekrar gelmiş. Süleyman (as): 'Sen, benim yanımda oturanlardan birisine devamlı bakıp durmuşsun, öyle mi?' diye sormuş. O da; 'Ona şaşmıştım. Ben onun ruhunu Hindistan'da almakla emrolunmuştum. Oysa o senin yanında oturuyordu' cevabını vermiş."

223. Hayseme diyor ki: "Ölüm meleği bir dostu ile beraberken, Süleyman (as)'m yanma geldi. Meleğe, 'Neden bir eve gelip oradakilerin canlarım hep birden alıyorsun da yanlarındaki evden hiç kimseye dokunmuyorsun?' diye sormuş. Melek; 'Ben ruhlarını aldığım kimseler hakkında senden daha fazla bilgiye sahip değilim. Sadece ben arşın altında bulunurum ve bana üzerinde isimler yazılı bir liste verilir, o kadar' cevabını vermiştir."

224. Yahya b. Ebî Kesir diyor ki: "Süleyman b. Dâvud, oğluna: 'Oğlum! (bir kimsenin hikmeti bilmesine) rağmen hata işlemesi, ne kadar çirkindir. Hidayete erdikten sonra, şu şu işleri işlemesi ne kadar çirkindir. Ama bütün bunlardan çok daha çirkini, âbid olduktan sonra kişinin Rabbine ibadeti terketmesidir,' demiştir."

Eyyub (As)Ttn Zühdüne Dâir Haberler

225. Hasan (ra) diyor ki: "Eyyûb (as)'un geriye (sağlam olarak) yalnızca iki gözü, kalbi ve dili kalmıştı. Kurtlar bedeninde yüzüyordu. Bu halde, yedi sene kilisede kaldı." (Raviler, yedi seneden sonra daha ne kadar gün veya ay orada kaldığı konusunda ihtilaf etmişlerdir.)

226. Cerîr b. Hazım, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğine şahid olduğunu haber veriyor: "Eyyûb (as)'un iki tane erkek kardeşi vardı. Bir gün onun yanına geldiler. Orada bir kokuya tesadüf ettiler ve 'Eğer Allah, Eyyûb'de bir hayır görseydi, bu hallere düşmezdi' dediler. Eyyûb (as), kendisine bundan daha ağır gelecek birşey işitmemişti. (Ellerini açıp) 'Allahım! Ben bir açın yerini bildiğim halde, benim bir gece olsun tok yatmadığımı biliyorsan, beni tasdik et!' diye yalvarmış ve Allah tararından tasdik edilmiştir. İki kardeşi de bunu işitmişlerdir. Yine o, 'Allahım! Ben bir çıplağın yerini bildiğim halde, asla gömlek giymediğimi biliyorsan, beni tasdik et' diye yakarmış ve Allah tarafından tasdik edilmiştir. Kardeşleri de bunu duymuşlar. Daha sonra da secdeye kapanıp 'Ey Allah'ım! Başıma geleni benden alıp götürmeden (beni iyileştirmeden) kafamı kaldırmayacağım' demiş ve Allah Teâlâ da onu derhal iyileştirmiştir." (Râvîler, Yezîd'in bir seferindeki; 'Eğer Eyyûb'un Allah katında bir hayrı olsaydı, başına bütün bunlar gelmezdi,' sözünü tekrarlamışlardır.)

227. Gavs b. Câbir, Ukayl'dan şu sözünü işittiğini haber vermiştir: "Vehb b. Münebbih'e 'Eyyûb (as)'un şeriatı ne idi?' diye sorulmuş. O da 'Tevhid ve insanların arasım düzeltmekten ibaretti' cevabını vermiş. Onlardan biri Allah'tan birşey isteyecekleri vakit, secdeye kapanır ve ne ihtiyacı varsa, onu Allah'tan talep ederdi. Yine Vehb'e 'Eyyûb (as)'un ne kadar malı vardı?' denilmiş. O 'Üç-bin dönüm' cevabını vermiş. 'Her bir dönümde bir köle, her kölenin yanında bir câriye ve her câriye ile beraber ikişer merkeb ve bunlara ilaveten ondört bin koyunu vardı. Hiçbir misafiri evinin dışında gecelemediği gibi, hiçbir yemeğini de beraberinde bir fakir olmadan yemezdi' demiştir."

228. Abdullah b. Anır b. Âs'dan (ra), "Bir insan, ticaret yapmadan yer içerse, hem azar ve hem de isyan eder" dediği rivayet edilmiştir.

229. İmran Vehb b. Münebbih'in; "Eyyûb (as) mübtela olduğu hastalığı yedi sene çekmiştir" dediğine şahit olduğunu rivayet etmiştir.

230. Süleyman et-Teymî: "Eyyûb, köyünün kilisesinde yedi sene kaldı" demiştir.

231. Vehb b. Münebbih, babasından naklen şunu haber vermiştir: "İbn Abbas ile beraberdik. Sehmoğullannm kapısı Önünde bir grubun münakaşa ettikleri söylendi. Öyle zannediyorum ki, kader konusuydu. İbn Abbas onların yanına gitmek için doğruldu, kalktı. Bastonunu İkrime'ye verdi. Bir elini onun üzerine diğerini de Tâvûs'un üzerine koyarak (yola koyuldu). Münakaşa edenlerin yanma vardığı vakit ona yer araladılar ve 'Hoşgeldin' dediler. Fakat o oturmadı ve 'Ey Vehb, genç nasıl' demişti? diye sordu. O da şöyle cevap verdi 'Genç Allah'ın azamet ve celaletini hissetmişti. İnsanın dilimi bağlayıp kopartan, kalbindeki umutlan kıran ölümü andı ve (Ey Eyyûb! Ne bir ahrazhklan ve ne de dilsizlikleri olmadığı halde Allah korkusunun kendilerini susturduğu, Rahmanın has kulları olduğunu bilmez misin? Onların içerisinde Allah'ı ve Onun azametli günlerini bilen, edib, fasih ve hatib kimseler vardır. Şu kadarı var ki, onlar Allah'ı andıkları vakit, Allah'ı tazim ve teşbih için dilleri tutulur, kalpleri kırılır ve akılları

başlarından gider. Bu hal kendilerinden geçip de, ayıldıkları vakit, temiz amellerle Allah'a kulluğa devam ederler. Akıllı ve kuvvetli kimseler oldukları halde, kendilerini ifratta olanlardan, zalim ve hatalı insanlardan addederler. Oysa onlar çok nezih ve temiz insanlardır. Şurası var ki, Allah'a karşı ne kadar çok amel etseler onu yeterli görmezler az bir amele de razı kalmazlar. Yaptıkları ameller sebebi ile de O'na karşı böbürlenmezler. Her nerede karşılaşırsan karşılaş, onların devamlı bir Allah korkusu, ürperti ve haşyet içerisinde olduklarını görürsün.' Daha sonra, İbn Abbas oradakilerden ayrıldı ve eski yerine döndü."

232. Nevf el-Bekâlî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İsrailo-ğullarından bir grup, Eyyûb (as)'un yanîna uğramışlar ve 'Başına ne gelmişse mutlaka işlediği çok büyük bir günah yüzünden gelmiştir,' demişler. Eyyûb (as), bunu işitmiş ve o esnada 'Başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametîisisin'[175] diye dua etmiş. Râvi diyor ki: 'O daha önce dua etmezdi.'"

233. İbn Uyeyne'den şöyle dediği rivayet edilmiştir; "Eyyûb'un (as) başına musibet gelince, birisini ashabına gönderdi ve 'Biliyor musunuz? Bu başıma gelen neden gelmiştir?' diye sordu. Onlar da, 'Biz senin bu halinin neden olduğu hakkında açıkça birşey bilmiyo ruz, ama sen bizim bilmediğimiz bir taraf var da onu saklıyorsan orasını bilemeyiz' demişler ve yanından kalkıp gitmişler. Yolda ii-mi kendilerinden daha az olan birisiyle karşılaşmışlar. O adam onlara 'Allah'ın peygamberi sizi ne için çağırmış?' diye sormuş. Onlar da sebebini söylemişler. O 'Ben, gidip kendisine bütün bunların niye başına geldiğini söyleyeyim' demiş ve Eyyûb'un (as) yanma gitmiş. Onun da kendisine sorması üzerine 'Sen bir şey içtin ve ondan dolayı Allah'a şükretmedin; var bak, bir gölgelikte gölgelendin de, bu yüzden Allah'ın nimetine şükretmedin! (işte başına gelenler bu sebeplerden dolayı gelmiştir) demiş."

234. Bekr diyor ki: "Allah Teâlâ Eyyûb'u (as) affettiği zaman üzerine altından çekirge yağdırmış, o da hemen toplamaya başlamıştır. O sırada bir ses *Ey Eyyûb! Seni ben zengin kılmadım mı? Hâlâ doymadın mı?' diye seslenmiş. O da 'Senin fazlına kim doyar, ya Rabbf cevabını vermiştir."

235. Ebû'l-Âliye demiştir ki: "Muhammed (as)'in ashabı bana 'Ey Ebû'l-Âliye, Azîz ve Celîl olan Allah'tan başkası için amel etme ki, Allah seni kendisine ulaştırsın' dediler."

236. Abdullah b. Ebû Zekeriyâ: "Duyduğuma göre, bir adam işlediği amelinde gösteriş yaptığı takdirde, daha önceki yaptıkları da boşa gider" demiştir.

237. Seleme b. Kuheyl'den Cündüb'ün (ra) şu sözünü işittiği rivayet edilmiştir: "Resûlullah (as): 'Kim yaptığı işleri başkalarına duyurmak, ya da gösterişte bulunmak isterse, Allah da ona misli ile mukabelede bulunur' demiştir."[176]

238. Abdullah İbn Amr şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Kim yaptığı işleri insanlara duyurursa, Allah onu mahlûkâtınm işitenlerine duyurur. Onu hakîr ve zelîl kılar." İbn Ömer, bu sözü ondan dinlemiş ve ağlamıştır.

239. Kays'tan Hz. Ömer'in (ra): "Kim yaptığı işleri başkalarına duyurursa, Allah da ona misli ile

mukabelede bulunur" dediği rivayet edilmiştir.

240. Mis'ar b. Kidâm ismini belirtmediği bir şeyhten şöyle rivayette bulunmuştur: "Câbir (ra) ve Ömer'in (ra) şöyle dediklerini işittim; onlardan biri: 'Resûlullah (as) konuşmasında acele etmez, ağır ağır konuşurdu' dedi. Diğeri de; 'Hutbede gösteriş yapan bir adam, susuncaya kadar Allah'ın gazabını celbetmeye devam eder' dedi."

241. Ebû Hureyre (ra)'den, Resûlullah'm (sav): "Nice oruç tutanlar vardır ki, oruçlarında sadece açlıkları ve nice gece namaza kalkanlar vardır ki, kıyamlarında sadece uykusuzlukları, yanları-na kâr kalır" dediği rivayet edilmiştir.[177]

242. Ebû Hureyre (ra)'den Resûlullah'm (sav): "Kim cehaleti, çirkin sözleri ve kötü amelleri terketmezse, Allah'ın onun yiyip içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur" dediği rivayet edilmiştir.[178]

243. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah (sav)'m Rabbinden naklen şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben kendisine ortak koşulanların en hayırhsıyım. Kim bir iş yapar da, o işte başkasını bana ortak . ederse, ben ondan beriyim; o ortak koştuğunun olsun.[179]

244. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah'm (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: "Mi'râc gecesi bir kavme uğradım, ellerinde ateşten makaslar vardı ve dudaklarını parçalıyorlardı. 'Kim bunlar?' dedim. 'Bunlar yeryüzünde kitabı okudukları halde, insanlara va'z u nasihat edip, iyiliği emreden, kendilerini unutan kimselerdir. Hiç akıllarını kullanmıyorlar mı?' denildi."

245. Ebû Zer (ra)'den şöyle rivayet olunmuştur: "Resûlullah tas), 'Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder.[180] âyetini okumaya başladı ve nihayet bitirdi. Sonra (bana dönüp), "Ey Ebû Zeri Eğer bütün insanlar bu âyete yapışsaydı, onlara ye-terdi."[181] dedi ve arkasından bana aynı âyeti tekrar tekrar, uykusu gelinceye kadar okudu.

246. Sana'h Abdurrahman b. Zeyd'den İbn Ömer'in şöyle dediğini işittiği rivayet edilmiştir: "Resûlullah (sav): 'Kim kıyamet gününe bakmak istiyorsa, Allah Teâlâ'nın 'Güneş katlanıp dürüldü-ğü zaman (diye başlayan) Tekvîr sûresini okusun' demiştir/'

247. İbn Abbas'tan şöyle rivayet olunmuştur: "Resûlullah bir kişiye yöneldi ve Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, birisinin Allah yolunda infak ederek Muhammed'in ehline bir altın bırakması ve ben Öldüğüm vakit de ondan elde ettiğim iki dinar geriye bırakmam hoşlanacağım bir şey değildir. Ancak borcum için ayırmam ayrı bir durumdur, dedi." İbn Abbas diyor ki: "Öldüğü vakit geriye ne dinar, ne dirhem, ne köle ve ne de câriye bıraktı. Yalnızca üç ölçek arpaya karşılık bir yahudiye rehin bıraktığı zırhı ondan geriye kalmıştır."[182]

248. Saîd b. Yezîd, bir adamın Resûlullah'a (sav) "Bana tavsiyede bulun yâ Resûlâllah!" dediğini,

onun da 'Kavmin içerisindeki salih bir kimseden haya ettiğin gibi, Allah'tan da haya etmeni sana tavsiye ediyorum' dediğini rivayet etmiştir. [183]

249. Hafs b. Asım diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Kişiye yalan olarak (râvîlerden Gunder vebal olarak diyor) her işittiğini söylemesi yeter.' buyurmuştur."[184]

250. A'meş, Ebû Salih'in Resûlullah'm (sav) ashabından bir zâtın şöyle dediğine şahit olduğunu rivayet ediyor: "Bir adam Resûlullah'a (sav) gelip, 'Beni cennete ulaştıracak az bir amel söyle ki, belki onu akledebilirim' demiş. Resûlullah da (sav) 'Öfkelenme' cevabını vermiştir."[185]

251. Enes b. Mâlik (ra), "Resûlullah'm (sav) 'Kişi acele etmediği müddetçe hayır üzeredir' buyurduğunu, oradakilerin 'Nasıl acele eder ki?' diye sormaları üzerine de, 'Rabbime dua ettim, ama duama icabette bulunmadı' der" buyurduğunu haber vermiştir.[186]

252. Ma'kıl b. Yesâr, Resûlullah'in (sav), 'Kargaşanın çok olduğu zamanda ibadet etmek, sanki bana hicret etmek gibi (değerlidir/ dediğini haber vermiştir.[187]

253. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'in (sav), "Allah (cc) sizin ne şekillerinize ve ne de mallarınıza bakar. O ancak sizin amellerinize ve kalplerinize bakar" dediğini rivayet etmiştir.[188]

254. Vehb. Münebbih'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İsrail oğullarından bir adam kırk sene ibadet ettiği zaman kendisine vahiy gelirdi. Zina mahsulü bir şahıs 40 sene ibadetle meşgul olmuş, fakat kendisine vahiy gelmemiştir. O da, *Yâ Rabbi, anamın, babamın yaptıklarından benim suçum ne?' demiş ve dua etmeye devam etmiş, nihayet ona da vahiy gelmiştir."

Adem (As)'İn Zuhdu İle İlgili Haberler

255. Selmân-ı Fârisî'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah (cc) Adem'i (as) yarattığı vakit ona 'Bir şey var ki, yalnızca bana aittir. Birşey vardır ki, o da yalnız sana hastır. Bir başka şey de vardır ki, o ikimizin arasında ortaktır. Bana ait olan, senin Bana perestiş edip, başkasını Bana ortak koşmamandır. Sana ait olan ise, amelinin karşılığını sana vermemdir. Ben bağışlarım, ben çok bağışlayan ve çok merhamet edenim. İkimizin arasında ortak olana gelince, senden dua ve niyaz etmek, benden ise duana icabet edip, istediğini vermektir' demiştir."

256. Bekr diyor ki: "Adem'e (as) zürriyeti gösterildiği vakit, bakmış ki bir kısmı diğerine üstün kılınmış. Hemen: 'Yâ Rabbi! Hepsini eşit kılsaydm?' demiş. Cenab-ı Hak da, '(Ben böylece) insanların bana şükretmelerini arzuladım' buyurmuştur."

257. İbrahim en-Nehaî diyor ki: "Allah'a şükretmek, yemek yediğin vakit Besmele ile başlaman, bitirdiğin vakit de O'na hamd etmendir."

258. Alkame b. Mersed'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Eğer bütün yeryüzü halkı, hepsi ağlayacak olsalar, (onların göz yaşları) Dâvud (as)'un işlediği hatadan dolayı döktüğü gözyaşlarına müsavi olamaz. Eğer bütün yeryüzü halkının gözyaşı ile Davud'un gözyaşları, birleştirilse (yine de) Âdem'in (as) cennetten çıkarıldığı zaman döktüğü gözyaşlarına müsavi olamaz."

259. Hasan diyor ki: "Âdem (as) cennette gündüz saatlerinden bir saat kalmıştır ki, bu dünya günleri hesabı ile yüz otuz seneye tekabül eder."

260. Ma'bed el-Cühenî diyor ki: "Adem'i (as) (yasak) ağaçtan yemeye, cimrilikten başka birşey sevk etmemiştir."

261. Saîd b. Cübeyr diyor ki: "Âdem (as) cennette öğle ile ikindi arası kadar bir vakit kalmıştır."

262. Hasan diyor ki: "Âdem (as) ma'lûm hatayı işlemeden önce ecelini daima gözünün önünde tutar, emelini ise sırtının arkasına atardı (uzun emeller taşımazdı.) Hata ettikten sonra ise emelini gözünün önüne dikmiş, ecelini sırtının arkasına atmıştır. (Artık hatırlamaz olmuştur)."

263. Şuayb el-Cübbâî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ'nın Âdem (as) ile eşi Havva'ya (ra) yaklaşmalarını men ettiği ağaç, buğdaya benzemekteydi, adı ise 'ed-dea* idi. O vakit elbiseleri ise nurdandı."

264. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah (sav)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah Tebâreke ve Teâlâ, Adem (as)'e şeklini verince onu (bir müddet) bıraktı. İblis ona bakmaya ve etrafını dolaşmaya başladı. İçinin boş olduğunu görünce, 'Ele avuca sığmaz bir yaratık buldum.[189]

265. Ubey b. Ka'b, Resûlullah (as)'tan şöyle bir rivayette bulunmuştur: 'Adem (as) sık saçlı, uzun bir adamdı. Adeta uzun bir hurma ağacı gibiydi. Kendisine yasaklanan fiili yapınca avret mahalli açılıverdi. Daha önceleri hiç görmemişti. Hemen koşarak kaçmaya başladı. Cennet ağaçlarından bir ağaç kafasından tutuverdi. Adem (as) ona 'Bırak beni!' dedi. Ağaç 'Seni bırakmam!' cevabını verdi. Rabbi ona nida ederek, 'Ne zamana kadar kaçacaksın?' dedi. O Tâ Rabbi, senden haya etmeyeyim mi?' dedi. Rabbi 'Mü'min işlediği günahtan dolayı Azız ve Celîl olan Rabbinden haya eder. Sonra Allah'a hamd ederek işlediği günahtan kurtuluşun nasıl olacağını bilir. Bilir ki, kurtuluş Allah Teâlâ'ya tevbe ve bağışlanma dilemesidir'[190] dedi."

---

[1] İmam Ahmed b. Hanbel, Kitabu'z-Zühd, İz Yayıncılık: 9-12.

[2] Buhârî 1/168; Müslim el-Mesâcid, 285.

[3] Birkaç rekat namaz kılmak için gece kalkmamasını kasdediyor. "[Muhakkikin bu notu yanlıştır. Rivayeti iyi anlayamamasından kaynaklanmıştır. —mütercimler]

[4] Müsned-i Ahmed 1. 427, Beyhâkî 3/15, et-Tergib ve't-terhîb 11445.

[5] Buhârî 3/55, 8/122, Müslim; Salâtü'l-musâfirîn 217.

[6] Buhârî 1/207, 6/220, Müslim; Salât 217.

[7]
Müsned-i Ahmed 6/42: Fethıı'l-Bâri bi-Şerh-i Sahîhi'l-Buhârî 4/320, Müslim; Müsâkat 124; Nesâî, Buyu' 83.
[8]
Müsned-i Ahmed 6/236; Buhârî 8/55.
[9]
Müsned-i Ahmed, 6242;Abdurrezzâk^fusanree/)no:20492.
[10]
Buhârî, Fethu'l-Bârî, 5/356, 8/148; Müslim, el-Vasıyye, 18; Ebû Dâvud, el-Vasâyâ,bâb 1; Nesâî, Ahbâs, bâb 1; İbn Mâce, 2695.
[11]
Müslim,Eşribe,no:87,188; Tirmizî, 2031.
[12]
Müsned-i Ahmed 3/238.
[13]
Fethü'l-Bâri, 9/547; Müslim, Eşribe; no 187, 188; Müsned-i Ahmed, 2/427, 474, 479, 481, 495; Ebû Dâvud, Et'ime bâb 13; Tirmizî, 2031 ve bkz. Zühd no 11.
[14]
Müsned-i Ahmed, 3/133, 180, 208, 211, 222, 228, 252, 270, 288, 290; Fethu'l-bârî, 4/302; Tirmizî, 1215.
[15]
Müsned-i Ahmed, 4/19.
[16]
Fethu'l-bârî, 9/549.
[17]
Müsned-i Ahmed, 6/50, 182.
[18]
ez-Zühd, Ibn Mübarek s.353; Ihyâu ulûmi'd-dîn 2/4 İsnad,zayıf. i.îbnMâce, 4150.
[19]
ez-Zühd, İbn Mübarek, 2/55.
[20]
Hılyetü'l-evliyâ, 5/155. Mecmau'z-zevâid, 10/250: Ahmed, 2/243 de rivayet etmiş, ricali sikadır, demiştir.
[21]
Tirmizî, Bedîl'den rivayet etmiştir.
[22]
Müsned-i Ahmed 4/442; Ebû Dâvud, Libâs, bâb 11; Müstedrek 4/191; Beyhakî 3/271.
[23]
Müsned-i Ahmed, 5/221.
[24]
Müstedrek 1/9. İbn Mâce 4118; el-îhyâ 3/345; Ebû Davud, Tereccül; bâb,l. et-Terğlb ve't-terhîb, 3/108, Munzirî, Ebû Amr en-Nemîrî'nin bu hadis hakkında ileri geri söz ettiğini söylemiştir. Taberânî, Mu'cemu'7-kebîr 1/246-247. Bezâze, giyimde tevâzudur, süsü püsü terkedip orta hallisine razı olmaktır.
[25]
Müsned-i Ahmed 6/263.
[26]
Buhârî 4/42. Müslim, Sıyâm 100, 101. Fetku'l-bârî, 4/184. Nesâî 21.
[27]
Müsned-i Ahmed 2/450; Fethu'l-Bâri 11/101 Ibn Hacer: Onun istiğfarı ümmeti için teşrî'dir. Yani onların günahları için şefaat gibidir, demiştir. Gazalî, îhyâ'da; O daima terakki halinde ilerlediği durumda daha öncesini az görür ve hali için istiğfar ederdi diyor
[28]
Müsned-i Ahmed 1/441.
[29]
qge, 2/267,312,418, 502.'
[30]
age, 3/198.
[31]
Kitabın orjinalinde 35. rivayetten sonra 37. rivayet gelmektedir.
[32]
Müsned4 Ahmed 2/168, 173.
[33]
age, 6/19.
[34]
age, 2/24.
[35]
age, 10/415. Heysemî, Tabaranî (el Evsat't&),ve Bezzâr'm (aynı haberi) rivayet ettiklerini ve Bezzâr'm ricalinin Sahîh ricali olduğunu demiştir. Hılyetü'l-euliyâ'da (7/90) Ebû Nuaym, hadîsin 'garîb' olduğunu söylemiştir.
[36]
Mecmau'z-zevâid 3/126, 10/241. Hılyetü'l-euliyâ 2/280, 6/274. îhyâ 4/270 Tabarânî, el-Keblr, 1/344; et-Terğlb, 2/51.
[37]
Tirmizî, 3297. Şerhu's-sünne 14/372. Müstedrek 2/343Hılyetü'l-evliyâ 4/350.
[38]
ez-Zühd, İbnü'l-Mübarek s.165; Hılyetü'l-evliyâ 2/196. îthâfu's-sâdeti'l-müttekln 9/214.
[39]
Tefsîru îbn Kesîr 5/321 thyâ 4/239.
[40]
Kenzii'l'Ummâl, no.3678.
[41]
Mecma'u'z-zevâid 10/286. et-Tergtb 41,157
[42]
age, 10/255, 286. et-Terğîb 4/160, 241. Fethu'l-bârî 11/237 Târîhu Bağdâd 7/186.
[43]
Mîzânü'l-i'üdâl 1333. Târîhu Bağdâd 7/111, Kenzu'l-umnıâl 6788.
[44]
Müsned-i Ahmed, 4/385.
[45]
Z.age, 1/172, 180, 187, et-Terğib 4/161. Mevâridü'z-zam'ân 2323. Mecmau'z-zeuâid 10/81.
[46]
age, 5/252-255.
[47]
Müsned-i Ahmed, 5/428.
[48]

Mecmau'z-zevâid 10/285, Tabarânî el-Kebîr 4/298, Tirniizî 2036, et-Terğib 4/132.
[49]
Müsned-i Ahmed 4/24.26, Hılyetü'l-evliyâ 2/211, 6/28, Müstedrek 2/534, Tirmizî 3354, et-Terğîb 4/172. Nesâî, el-Vasaya, bâb 1. Beyhakî 4/61.
[50]
Hılyetü'l-euliyâ 1/105.
[51]
Kenzii'l-ummâl 6066.
[52]
Müsned-i Ahmed 4/145. '
[53]
En'âm 6/44.
[54]
Müsned-i Ahmed 1/391, 441. Mecmau'z-zevâid 10/326.
[55]
ed-Durru'l-mensûr 6/391.
[56]
Mecmau'z-zevâid 10/264. Heysemî "Bunu Tabarânî el-Evsat'ta Sevbân'dan daha sağlam bir senedle rivayet etmiştir." İhya 3/270.
[57]
Hılyetü'l-evliyâ 2/84.
[58]
Buhârî, Fethu'l-bârî 11/541. Tabaranî, el-Kebîr 5111 A. Beyhakî 10/194.
[59]
Hılyetü'levliyâ 3/80. ibn Mâce 4224.
[60]
Müsned-i Ahmed 6/73.
[61]
63 nolu rivayet.
[62]
et-Terğîb 3/110; Beyhakî 2/239; Şerhu's-sünne 2/131.
[63]
age, 4/202; Târîhu Bağdâd 11/102; Fethu'l-bârî 11/292.
[64]
İbn Mâce, 4243, et-Terglb 3/312, Meuâridü'z-zam'ân 2497, Hılyetü'l-evliyâ 3/168, Fethu'l-bârî 11/329, Müsned-i Ahmed 6/70,151.
[65]
Şerhü's-sünne 14/399, Müsned-i Ahmed 1/402, Mecmau'z-zevâid 10/189.
[66]
Müsned-i Ahmed 2/533.
[67]
age, 3/469.
[68]
age, 4/148,155.
[69]
age, 5/97,100, 105, Tirmizî 585, Nesâî Sehv, bâb, 98.
[70]
Hadis mercii olarak Kitâbu fethi'l-mecîd Şerku kitâbi't-tevkîdde rivayet edilmiştir.
[71]
Mecmau'z-zevâid 2/252.
[72]
Müsned-i Ahmed 3/197, Fethu'l-bârî 8/145 Nesâî, Cenâiz. bâb. 13. tbn Mâce 1630.
[73]
Hılyetü'l-evliyâ 3/347, Tirmizî 1213.
[74]
Hılyetü'l-evliyâ 2/159, 202, 474, 502. 3/46, 56.
[75]
3.age, 2/293.
[76]
Hılyetü'l-euliyâ 7/299, ez-Zühd, Îbnü'l-Mübarek s.90.
[77]
Mâide 5/118.
[78]
Müsned-i Ahmed 4/252, 255, Buhârî 2/63, 6/69, 8/124, Hılyelü'l-evliyâ 7/205, 8/289, Tirmizî 412, Şerhü's-sünne 4145.
[79]
Müsned-i Ahmed 6/13,176, 241, Nesâî, Kıyâmü'1-leyl, bab!9. Tirmizî, 2856.
[80]
age, 6/51, Buhârî 2/68, Beyhakî 3/17, Nesâî, İmân, bab 29, İbn Mâce 4238.
[81]
age, 1/30, 52, Tirmizî 2344, İbn Mâee 4164, Hılyetü'l-evliyâ 10/69, Mevâridü'z-zaman 2548.
[82]
age, 2/254, 482, Hılyetü'l-evliyâ 5/60. Fethu'l-bârî 11/322, Şerhü's-sünne 14/293.
[83]
age, 2/390, 443, 509, 540. Buhârî 8/118. Müslim, Zekat, 120. Tirmizî 2373, İbn Mâce 4137. Hılyetü'l-evliyâ 4/99.
[84]
Mecmau'z-zevâid 10/420, Ahmed 2/173.
[85]
Müslim, el-Birru ve's-sıla, 59; Tirmizî 2418, Beyhakî 6/97, Felhu'l-bârî 4/105 5/102
[86]
Hılyetü'l-evliyâ 1/226 2/233; 9/60, Mecmau'z-zevâid 3/122, 10/255, Ahmed 5/197.
[87]
Müsned-i Ahmed 5/366. TefsîruİbnKesîr 4/181
[88]
et-Terğîb, 4/473. Ahmed 2/197. Tirmizî, 2588, İbnü'l-Mübarek ez-Zühd 2/84.
[89]
Mu'minûn 23/104.
[90]
et-Terğîb 4/486. Ahmed 3/88. Tirmizî 2587, 3176. Şerhü's-sünne 15/252, Hılye-tüî-evliyâ 8/182, Tefsîru îbn Kesîr 5/451.
[91]

age, 4/477. Tirmizî 3582,, İbnü'l-Mübarek, ez-Zühd 2/87, Müsned-i Ahmed 2/374; el-Hıîye 8/182.
[92]
İbrahim sûresi 14/16
[93]
Muhammed sûresi 47/5.
[94]
Kehf sûresi 18/25.
[95]
.et-Terğlb 4/678. Ahmed 5/265. Tirmizî 2583. Hâkim 2/351. el-Hılye 8/182. Dârimî 2189.
[96]
Buhârî 4/20, 8/110; Müslim, İmâre 112
[97]
Müsned-i Afımed 4/299
[98]
Beyhakî 3/38. Dârimî 1/338 Mecmau'z-zevâid 6/451.
[99]
Fethu'l-bârî 1/538. Müslim, Mescid 273. Nesâî, Mesâcid, bab 43. Beyhaki 2/185
[100]
Müsned-i Ahmed 5/250, 265.İbn Mübarek, ez-Zühd s.230. Hılye, 8/179, Fet-hu'l-bârî, 11/151. Taberânî, Kebîr, 8/284 zayıf demiştir.
[101]
Müsned 1/62. Hılye, 1/61.
[102]
Mecmau'z-zevâid 2/187 et-Tergîb 4/452. Hâkim 1/287. Müsned 4/268 Dârimî 2/330.
[103]
age, 10/203, Ahmed 3/332.
[104]
Mecmau'z-zeuâid 10/415. Tirmizî 1648, 1664. İbn Mâce 4330. Beyhakî 9/158. Fethu'lbârî 11/202. Tefsîru İbn Kesir 2/155, 8/50.
[105]
et-Tergîb 4/133. Hâkim 4/328. İbn Mâce 1406.
[106]
.age, 3/185. Müslim el-Birru ve's-sıla 61. Tirmizî 311. İbn Mâce 18.
[107]
Hûd 11/102.
[108]
Müslim, Eşribe 72. Beyhakî 2/2, 23/326, Mevâridu'z-zam'ân 1378.
[109]
Tirmizî, 2321. Nesâî, Ezan bab 22; Ibn Mâce 3111. Mecmau'z-zevâid 10/287. Ahmed 2/338. 3/229.
[110]
Tirmizî2412./^dl/70.
[111]
Nisa sûresi 4/114.
[112]
Asr sûresi 103/3.
[113]
Enbiyâ sûresi 21/28.
[114]
Nebe' sûresi 78/38.
[115]
Müslim, Sıyâm 202,203. Tirmizî 38. Ebû Davud, Sıyâm bab 55. Nesâî, Kıyâmu'1-leyl bab Müsned 2/342.
[116]
Müsned 2/407.
[117]
Buhârî 6/167. Müslim, Istiskâ lQ.Mu.sned G/66. Müstedrek 2/456.
[118]
Müsned 3/203. Müslim, Sıfâtü'l-münâfikîn. 55.
[119]
Mecmauz-zevâid 3/100.
[120]
Müsned 4/431.Hılye 2/308.
[121]
et-Terğîb 4/268. TÎrmizî 983. îbn Mâce 4261. Fethu'l-bârt 11/301.
[122]
TÎrmizî 3444. Ihyâ 1/247. Ibnü's-Sünnî 500, 527.
[123]
et-Terğîb 3/113. Tirmizî 3854.
[124]
Mecmau'z-zevâid 10/311. Ahmed 5/331, Taberânî, el-Kebîr 2/227, 6/216.
[125]
Müsledrek 4/549. Ibnü'l-Mübarek, ez-Zühd s.173.
[126]
Mutaffifîn sûresi 83/27.
[127]
Târîhu Bağdâd 3/155.
[128]
Tevbe sûresi 9/34.
[129]
et-Terğîb, 3/41. Tirmizî 3094. Müsned 5/278.
[130]
et-Tergîb, 4/93.
[131]
Mecmau'z-zevâid 10/79. Ahmed 2/463.
[132]
et-Tergîb 4/111. Ahmed 5/169, Mecmau'z-zevâid, 10/81.
[133]
el-Habâil fVl-melâil, s.22.
[134]

Müzzemmil sûresi 73/12,13.
[135]
Buhârî 2/43, 6/68, 7/45, 8/127,161,162. Müslim, Fadâil 134; et-Terğtb 4/460.
[136]
et-Terğîb 4/149. Ahmed 5/157.
[137]
Telhîsu'l-habîr 2/240. Beyhakî 7/48. Müsned 3/216
[138]
İbn Mübarek, ez-Zühd 212. Müsned 2/197. Mecmau'z-zevâid 10/288, Taberânî, el-Kebîr 6/289. Tirmizî, 2324. İbn Mâce 4113.
[139]
Mecmau'z-zevâid 10/237. Ahmed 1/98. et-Terğîb 4/183.
[140]
Mecmau'z-zevâid 10/222. Hılye 3/57, 7/90. Tirmizî 2323. Ibn Mâce 4112. Şer-hu'S'Sünne 14/230.
[141]
Müsned 1/377,443. Fethu'l-bârî 4/5. Müstedrek 4/322. el-Mişkât 5178.
[142]
Ebû Davud, Edeb bab 170. İbn Mâce 4160. Tirmizî 2335. et-Terğib 4/244
[143]
Müsned, 1/255, 374, Ibn Mâce 3347, Tirmizî 2360, Ihyâ 3/216. et-Terğîb 4/187.
[144]
bkz. no.15
[145]
Secde sûresi 32/16.
[146]
Mecmau'z-zevâid 7/190. Ahmed 5/242.
[147]
Tekâsür sûresi 102/
[148]
ed-Dürru'l-mensûr 6/388.
[149]
Tefsîru îbn Kesîr   7/497.İbn Kesîr "Tirmizî, bunu Tuhfetu'l-ahvazî' deki Tekâsur sûresi tefsiri no.341, 9/290; 291.
[150]
bkz. no. 57.
[151]
ed-Dürrü'l-mensûr 6/390.
[152]
Müslim, Eşribe 140, Mişkât   4253; Tefsîr-i ibn Kesîr 8/495. Müşkilü'l- âsâr 1/197.
[153]
Hılye 8/131. Ahlâku'n-nübüvve s.64.
[154]
Şerhu's-sünne 14/335. Ahmed 5/134. İbn Hıbbân 2501. Hâkim 4/311.
[155]
Müsned 5/183. Kenzu'l-ummâl 6270.
[156]
Kenzu'l-ummâl 6105.
[157]
Müsned 5/183.
[158]
Saffât sûresi 37/143-144.
[159]
Tirmizî 2304. îbn Mâce 4170. Fethu'l-bârî 11/229. Müsned 1/344. Müstedrek 4/406. Beyhakî 3/370.
[160]
Müsned 4/3. Müstedrek 1/339. Beyhakî 3/371. Tirmizî 2329; 2330. Dârimî. 2/308. İbn Kesîr 6/427.
[161]
Müsned 4/188. Fethu'l-bârî 11/210. Târîhu'l-Buhârî 1/416. Müstedrek 1/495. Beyhakî 3/371. Tirmizî 3375. İbn Mâce 3797. îbn Hıbbân   2317.
[162]
Müstedrek, 2/441; ed-Dürrü'l-mensûr 5/5/366. Tirmizî, 2922. Cem'u'l-cevâmi' 7572.
[163]
ed-Dürril'l-mensûr 6/116. Suyûtî; AhmedjTirmizî ve İbn Mâce'nin rivayet ettiğini söylemiştir.
[164]
Tefsîru'l-Bağavî 2/138 7/62.
[165]
bkz. no 137.
[166]
Hılye 8/213. İsbahânî, Hasan'ın Ebû Hureyre'den bu rivayeti garibtir. Zira ondan yalnızca Cübeyr rivayet etmiştir. Semmâk'tan da sadece Ibn Sandel rivayet etmiştir, demiştir.
[167]
Fethu'l-bârî 11/340. Müslim, Ahlâk 153. Buhârî 8/131. Nesâî, Hayl bab 14. Ebû Dâvud bab 9. Müsned 3/103 253. Şerhu's-sünne 10/393.
[168]
Fethu'l-bârî   9/342. Müsned 4/124. Taberânî 7/338 (7141). Müstedrek 1/57 4/251. Şerku's-süıııe 14/308. Taberânî, Sağtr 2/30. Beyhakî 3/369.
[169]
İhya 3/366.
[170]
Müsned 6/264. Beyhakî 7/91. Mevâridu'z-zam'ân 852. ed-Durru'l-mensûr 2/74. İbn Huzeyme 1699. îbn Kesîr 3/380, 4/189, 5/134.   Cem'u'l-cevâmi' 5474. el-Ahâdîsü's-sahîka 911.
[171]
Müsned 3/439. Müstedrek 1/61, 4/183. Tirmizî 2481. Beyhakî 3/273. el-Ahâdîsu's-sahîha 718. Hılye 8/48. Kenzu'l-ummâl 5733.
[172]
Mecmau'z-zevâid 10/312. Ahlâku'n-nübüvve 264.
[173]
Müsned 6/129. İbn Mâce 3820. ed-Durru'l-mensûr 2/77. Cem'u'l-cevami1 9808. Mişkâtu'l-mesâbih 2357. Kernu'l-unımâl 3744-3626.
[174]
Fethu'l-bârî 11/101. Müslim, ez-Zikr ve'd-duâ, bab 12, no.42. İbn Mâce 78, 1081. Şerhu's-sünne 5/71; Bağavî, sahih olduğunu söylemiştir, s.40.
[175]
Enbiyâ sûresi, 83.
[176]

Müslim, ez-Zühd, bab 5, no. 48, Tirmizî 2381. İbn Mâce 4206. Müsned 4/313. Taberânî 183 (3196) 2/184 (1698) İbn Kesîr 5/203. Eeyhakî 7/260. Hılye 10/51.

[177] Müsned 2/441. Dârimî 1/301. Mişkâtu'l-mesâbih 2014. thyâ 1/236.

[178] Ebû Dâvud, Sıyâm, bab 25. Fethu'l-bârî 10/473. Müslim, Savm bab 7. Edeb 15. tbn Mâce 1689. Tirmizî 707.

[179] Müsned 2/301. İbn Huzeyme 938.

[180] Talâk sûresi 2.

[181] Müstedrek 2/492. tbn Kesîr 8/182. İbn Hıbbân 1547.

[182] et-Tergtb 2/57. Mecmau'z-zavâid 10/326. Dârimî 2/315. Şerhu's-sünne 1/99. İbn Kesîr 4/84. Fethu'l-bârî 11/268. Buharı 8/117 el-Feth 11/264.

[183] Mecmau'z-zevâid 10/284. Taberânî Kebir 6/85. .

[184] Ebû Dâvud, Edeb, bab 87. Müstedrek 1/112.

[185] Buhârî 8/75. Tirmizî 2020. Müsned 5/34-362. Mişkât 5104. Şerhu's-sünne 13/159. et-Terğîb 3/445-446. Beyhakî 10/105. Hılye 6/234. Taberânî Kebîr 2/293. 7/79.

[186] Mecmau'z-zevâid 10/147. Müsned 3/193 210. et-Terğib 2/490.

[187] Müslim, Fiten 130. Tirmizî 2201. İbn Mâce 3985. Şerhu's-sünne 15/25. Fethu'l-bârî 13/18,19.

[188] Müsned 2/185. Fethu'l-bârî 7/214 13/373. Şerhu's-sünne 14/341. İbn Mâce 4143. Hılye 4/98. 7/124. Müslim, el-Birru ve's-sila 3.34. Fethu'l-bârî 10/483.

[189] Müsned 3/229.

[190] Ibnü'l-Mübarek, ez-Zühd s.45.

Lokman (As)Tn Zühdüne Dair Haberler
Nuh (As)' İn Zühdü İle İlgili Haberler
Isa (As)'nın Ögütlerı
Mûsâ (As)'a Dair Haberler
Davud (as)'un Zühdü İle İlgili Haberler
Hz. Musa (A.S.)'un Zühdü İle İlgili Haberler
İsa'nın (a.s.) Hikmetine Dâir Haberler
İbrahim Halil (as)'ın Zuhdü İle İlgili Haberler
Yusuf (As)Tjn Zühdü İle İlgili Haberler
Eyyub (As)'Un İmtihanı İle İlgili Haberler
Süleyman B. Davud (as)'la İlgili Haberler
Isa (as) nın Zühdüne Dâir Rivayetlerin Devamı
Davud (As)'la İlgili Konunun Devamı
(Sahabenin Zühdüne Dâir Rivayetler)
Ebu Berikin (As) Zühdü İle İlgili Haberler
Ömer B. El-Hattâb'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Osman B. Affan (Ra)'nın Zühdü İle İlgili Haberler

Lokman (As)Tn Zühdüne Dair Haberler

266. Mücâhid'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Lokman Hekim (as) kalın dudakları, geniş tabanları olan Habeşli bir köle idi. İsrailoğullarma baş kaldırmıştı."

267. Mücâhid'den "Lokman'a da hikmet vermiştik [1] âyeti hakkında: 'Peygamberlik verilmeksizin kendisine nkıh ve sözünde isabet etme kabiliyeti ihsan edilmişti" dediği rivayet edilmiştir.

268. Saîd b. el-Müseyyib'in "Lokman (as) terzi idi" dediği rivayet edilmiştir.

269. Mâlik b. Dinar'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Lokman (as) oğluna: 'Oğlum Allah'a itaat etmeyi kendine ticaret kıl ki, elinde meta olmadan karlar elde edesin' demiştir."

270. Muhammed b. Vâsî, demiştir ki: "Lokman (as) oğluna: 'Yavrucuğum! Allah'tan kork, kalbin fücur ile dolu olduğu halde insanlar sana izzet ikramda bulunsunlar diye, onlara Allah'tan korkuyor gibi gözükme' diye tavsiyede bulunmuştur."

271. Hâlid er-Rib'fden şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Lokman, marangozluk yapan, Habeşli bir köle idi. Efendisi bir gün 'Bana bir koyun kes!' demiş; o da kesmiştir. Daha sonra efendisi: 'Koyunun en güzel iki uzvunu bana getir' demiş, o da koyunun dili ile kalbini ona götürüp vermiş. Efendisi: 'Onun bu ikisinden daha güzel organları yok muydu?' demiş. O da, 'Hayır' cevabını verip

susmuş. Efendisi, 'Bana bir koyun daha kes' demiş. O da emrini yerine getirmiş efendisi 'Onun en kötü iki organını at' demiş. Lokman da koyunun dili ile kalbini atmış. Bunun üzerine efendisi 'Senden koyunun en güzel iki organını getirmeni istedim, dili ile kalbini alıp geldin. Yine en kötü uzvunu atmanı söyledim, bu sefer de yine aynı uzuvları, dili ile kalbini attın (bu ne demek oluyor)?' demiş. O da: 'Bu ikisi temiz oldukları müddetçe onlardan daha güzel bir organ yoktur. İkisi kötü oldukları takdirde de yine onlardan daha çirkin bir uzuv yoktur' cevabını vermiştir."

272. Süfyan demiştir ki: "Lokman oğluna: 'Yavrucuğum! Hiçbir zaman susmuşluğum için pişmanlık duymadım. Eğer söz gümüş ise, bil ki, sükût altındır' demiştir."

273. Katâde'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Lokman: 'Muhakkak ki kötülük, bir başka kötülüğe karşılık yaratılmıştır' demiştir."

274. Hişâm b. Urve, babasından naklen şöyle bir rivayette bu-lunmuştur:."Bir peygamberin hikmetinde şöyle yazılıdır: 'Sözün tatlı, yüzün güleç olsun, o takdirde insanlar nazarında, onlara ihsanda bulunanlardan daha sevimli olursun.[2]
Hikmet'te veya Tevrat'ta şöyle yazılıdır: "Yumuşaklık hikmetin başıdır.' Tevrat'ta şöyle yazılıdır: 'Merhamet ederseniz merhamet olunursunuz, ektiğiniz gibi biçersiniz!' Hikmet'te şöyle yazılıdır: 'Dostunu da, babanın dostunu da sev.'

275. Süfyan demiştir ki: "Lokman'a (as) İnsanların en şevlisi kimdir?' diye sormuşlar, o da 'İnsanların kendisini günah işlerken görmelerine aldırmayan kimsedir/ cevabını vermiş."

276. Mâlik b. Dinar, "Hikmetli sözler arasında şuna rastladım: '(Başkalarına) öğretmedikçe ve bildiğinle amel etmedikçe o bilginde senin için bir hayır yoktur. Bu bir adamın odun topladıktan sonra yığın yapıp, güzelce bağlayarak taşımaya başlamasına, taşı-yamayınca da, tutup üzerine daha fazla odun ilave etmesine benzer" demiştir.

Nuh (As)' İn Zühdü İle İlgili Haberler

277. Vüheyb b. el-Verd el-Hadramî el-Mekkî şöyle demiştir: Allah Teâla, oğlu konusunda Nuh'u (as) azarlayınca ona Cahillerden olmayasm diye, sana öğüt, veriyorum[3] âyetini indirmiştir. Bunun üzerine Nûh (as) üç yüz sene göz yaşı dökmüş, sonunda ağlamaktan mütevellid, gözlerinin altında izler oluşmuştur."

278. Ubeyd b. Umeyr demiştir ki: "Nuh'u (as), kavmi bayılın-caya. kadar tartaklıyorlar, o ise, kendisine geldiği vakit 'Allah'ım, milletimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar/ diye Allah'a dua ediyordu."

279. Vüheyb el-Mekkî şöyle demiştir: "Bana Tevrat'ta veya (mukaddes) kitaplardan birisinde şöyle yazdığı söylendi: (Allah Te-âlâ), Ey Ademoğlu! Kızdığın zamanlarda beni hatırla ki, ben de gazap halimde seni hatırlayayım da, helak ettiğim kimselerle beraber seni de helak etmeyeyim. Haksızlığa uğradığın takdirde benim sana olan yardımıma kanaat getir. Zira benim yardımım senin kendi kendine yardımından daha hayırlıdır, buyurdu.'"

280. Ubeyd b. Umeyr demiştir ki: "Nuh'un (as) kavminden birisi, onunla karşılaşacak olsa, hemen boğazına çöküyor ve nihayet Nûh (as) düşüp bayılıyordu. Kendisine geldiği vakit ise: 'Ya Rabbi, milletimi bağışla, çünkü onlar bilmiyorlar' diye yalvarıyordu.

281. Hişâm b. Saîd diyor ki: "Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'yi şöyle derken işittim: 'Nûh (as) yediğinde, içtiğinde, giyindiğinde ve bir hayvana bindiğinde hep 'Elhamdülillah' derdi. İşte bu yüzden, Allah Teâlâ onu, çok şükreden kul olarak isimlendirmiştir.'"

282. Atâ b. Yesâr'dan Resûlullah'm (as) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Nûh (as) oğluna Yavrucuğum! Sana bir tavsiyede bulunacağım, ona iyi yapış ve sakın unutma! Sana iki şeyi vasiyet ediyor, iki şeyden de sakındırıyorum. Vasiyet edeceğim iki hususa gelince, onlar Allah'a sığınmayı artırır. Allah'ın (cc) onlarla sevindiğini gördüm. 'Sübhânallahi ve bihamdihV sözü Allah'ın mahlûkâtını temizler. Çünkü o mahlûkâtın duasıdır ve onunla rı-zıklandırılırlar. 'Lâilâhe ülâllâhu vahdehû lâ şerike leh' sözü ise, eğer gökler ve yer bir halka olacak olsa, onları parçalar atar ve eğer bir teraziye konacak olsalar, onlardan ağır basardı. Seni sakındırdığım iki şeye gelince, şirk ve kibirdir. Eğer kalbinde ne kibir ve ne de şirk olmadan Allah'a kavuşabileceksen, bunu (mutlaka) yap' dedi."[4]

283. Mûsâ b. Ali, babasını şöyle derken işittiğini söylüyor: "Nuh'un (as) oğlu Sâm'a, şöyle dediği kulağıma geldi: 'Ey oğlum! Kalbinde zerre kadar şirkle kabre girme. Zira kim müşrik olarak Allahm (huzuruna) gelirse (kendisini kurtaracak) hiçbir delili olmayacaktır. Ey oğlum! Kalbinde zerre kadar kibirle de kabre girme. Çünkü, kibirlenmek Allah'ın (cc) ridâsıdır. Kim Allah'ı ridâsı (yüceliği) konusunda niza ederse Onun gazabını celbeder. Ey yavrucuğum! Sakın kalbinde zerre kadar Allah'ın (rahmetinden) ümitsizlik olduğu halde kabre girme. Çünkü Allah'ın (cc) rahmetinden yalnızca dalâlette olanlar ümit keser."[5]

284. Hasan diyor ki: "Nûh (as), 'Nuh'a vahyolundu ki, artık kavminden, iman etmiş olanlardan başkası (ona) asla inanmaya-cak, Öyle ise onların işlemekte olduklarından dolayı (üzülme[6] ilâhî hitabı gelinceye kadar, kavmine bedduada bulunmadı. (Bu hitap gelince) iman edeceklerinden ümidi kesti ve bedduada bulundu."

285. Atâ b. Yesâr, Resûlullah'm (as) şöyle dediğini haber vermiştir: 'Nuh (as) oğluna tavsiyede bulunmuştur...' (Ravi burada 281 no'lu haberi zikretmiştir)[7] Devamla 'Seni kendisinden sakındırdığım iki şeye gelince, kibir ve şirktir' demiş." Abdullah b. Amr: "Üzerime giydiğim güzel bir elbisemin olması (da) kibir midir ey Allah'ın Resulü?" diye sormuş. Resûlullah, 'Hayır' demiştir. Bu sefer Abdullah, 'Öyle ise kibir nedir" Ey Allah'ın Resulü? demiş, Resûlullah da, 'Kibir hakkı karalaman ve kınamandır7 cevabını vermiştir.[8]

286. Bekâr b. Abdullah'tan Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini işittiği rivayet edilmiştir: "Abid bir zât başka bir âbidin yanma uğramış ve 'Ne âlemdesin?' diye sormuş. O da: Talanca kimseye şaşıyorum, son derece âbid bir zâttı, dünya ona galebe çaldı' demiş. Diğeri: 'Dünyanın kendisine

galebe çaldığına şaşma; esas dosdoğru kalmasına şaş' demiştir."

287. Rebf b. Enes şöyle demiştir: "Allah Teâlâ peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir: 'Ne oluyor da kavmin koyun postu giyiyor ve ruhbanlara benzemeye özeniyorlar? Sözleri baldan tatlı, kalbleri sabır otundan acı. Benim bağışlamama mı güveniyorlar? Yoksa beni aldattıklarını mı zannediyorlar? Sânıma yemin olsun ki, onlardan âlim olanlarını şaşkın bırakacağım. Kim kâhinlik yapar ya da yaptırırsa veya kim sihir yapar ya da yaptırırsa, benimle hiç ilgisi yoktur. Bana iman edenler, Bana güvenip dayansın. Bana iman etmeyenler ise, Benden başkasına tâbi olup uysun!"

288. Vehb b. Münebbih, Resûlullah'm (as), "Allah Teâlâ bir kavmi sevdiği zaman, onları çeşitli musibetlerle imtihan eder" dediğini rivayet etmiştir.[9]

289. Bekâr, Vehb'in şöyle dediğini işittiğini söylüyor: "Rab Te-âlâ'nın İsrailoğullarma söyledikleri arasında şu da vardır: 'İtaat olunduğum, zaman hoşnud olurum, hoşnud olduğum zaman bereket veririm ve benim bereketimin de nihayeti yoktur. Bana isyan edildiği zaman gazap ederim, gazap ettiğim zaman lanet ederim ve benim lanetim yedisindeki çocuğa kadar ulaşır."

290. Bekâr, Vehb'in İsrailoğullanndan şöyle birşey rivayet ettiğini söylüyor: "İsrailoğulları Allah tarafından bir ceza ve musibete duçar edilmişler. Onlar da Peygamberlerine: 'Rabbimizi neyin razı edeceğini nasıl öğrenelim ki, onu yerine getirelim?' diye sormuşlar. Allah Teâlâ da ona: 'Kavmin beni neyin razı edeceğini öğrenmek ve onu yerine getirmek istediklerini söylüyor, onlara haber ver ve de kî: 'Eğer gerçekten benim rızamı kazanmak istiyorlarsa, miskinlerin gönlünü alsınlar. Çünkü onlar miskinleri hoşnud ettikleri zaman ben de hoşnud olurum. Onları kızdırdıkları zaman ise ben degazab ederim' demiştir."

291. Bekâr, Vehb b. Münebbih'in şöyle bir rivayette bulunduğuna şahit olduğunu söylüyor: wCenâb-ı Hâk Israiloğullarının ilim adamlarına: 'Benim dinimden başkası* için fıkıh Öğreniyorsunuz. Amel etmek için ilim elde etmiyorsunuz. Âhiret işleri ile dünyayı elde etmeye çalışıyorsunuz. Koyun postunu giyiyor, kurt gönlü taşıyorsunuz, şarabınızdaki çöpleri temizliyor, dağ gibi haramları yutuyorsunuz, insanların sırtına dini dağlar gibi yükleyip ağırlaş-tırıyorsunuz, sonra da yardım için parmağınızı kımıldatmıyorsunuz. Elbisenin beyazını giyiyor, uzun uzun namaz kılıyorsunuz. Öte yandan (bütün bunları kalkan edinip) dul ve yetimlerin malını yiyorsunuz. Şanıma yemin olsun! Size öyle bir fitne vereceğim ki, akıllılarınızın aklı, fikri ve hekimlerinizin hikmeti şaşacaktır' demiştir."

292. Vehb b. Münebbih'ten şöyle rivayet edilmiştir: "Seyyah bir adam, yetmiş sene Allah'a ibadette bulunmuş; daha sonra bir gün (yola) çıkmış ve amelinde biraz eksiltme yapmış; hemen sıkıntısını Allah'a şikayet etmiş ve bu günahını da itiraf etmiş. Allah tarafından birisi gelmiş ve 'Senin şu andaki yerin, ömrünün geride kalan kısmında yaptığın amellerinden daha çok Allah'a sevimlidir' demiştir."

293. Vehb demiştir ki: "Allah Teâlâ, 'Kulum bana tevekkül etttiği zaman, yer ve gökler üstüne gelse ona bir çıkış yolu ihsan ederim' demiştir."

294. Mus'ab b. Sa'd'dan babasının şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah'a (as), (En fazla belâya kimler duçar olur?' diye «ordum. Teygamber (as): Peygamberler, sonra sâlih kimseler, sonra da insanlardan bunlara en fazla benzeyenleri, durumlarına göre belâya duçar olurlar. Kişi dininin durumuna göre musibete duçar olur. Eğer dini sağlam olursa musibeti fazlalaştırılır. Eğer dini gevşek olursa musibetleri hafifleştirilir. Belâlar kula, yeryüzünde günahsız olarak yürüyünceye kadar, gelmeye devam eder. [10] dedi."

295. Avf b. Câbir, Safvân b. el-Kelbî'nin ve Vehb'in kızının şöyle dediklerini işittiğini söylüyor: "Mü'minin başına gelen belâlar, âdeta hayvanın yuları gibidir."

Isa (As)'nın Ögütlerı

296. Münzir b. el-Eftâs, Vehb b. Münebbih'in, havarilerin kitapları hakkında şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "Eğer onlar, seni belâ ve sıkıntılara duçar olanların yoluna götür-müşse, bil ki, seni peygamber ve sâlih insanların yoluna iletmiş demektir. Yok eğer, seni, lüks ve konfor içerisinde hayat sürenlerin yoluna götürmüşse, anla ki, seni peygamber ve sâlih insanların yolundan uzaklaştırmış, başka bir yola iletmiştir."

297. Ebû Ali'den şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Humur dağında, yetmiş tane peygamber hayatını kaybetmiştir. Bunların hepsinin ölümlerine sebep olan ise, açlık ve bittir."
298. Hasan, Hz. Peygamber'in: Allah'a yemin olsun ki, O hiçbir sevdiğine azab etmez. Ne var ki, dünyada birtakım meşakkatler ile imtihan edebilir, dediğini haber vermiştir[11]

299. Ebû Gâlib, aşağıdaki sözün Hz. isa'nın (as) tavsiyelerinden olduğunun kendilerine söylendiğini rivayet etmiştir: "Ey havariler topluluğu! Bazı günahkârlar vesilesiyle Allah'ın sevgisini kazanmaya çalışın. Onlara buğzederek, Allah'a yakınlasın. Onlara gönül karartıp hınç duyarak Allah'ın rızasını arayın." Havariler: "Ey Allah'ın Peygamberi! O zaman kimlerle oturup kalkalım?" dediler. O, "Aklı amellerinizin artmasına vesile olacak kendisini gördüğünüzde Allah'ı sizlere hatırlatacak, yapıp ettikleri dünyada sizi zühde sevkedecek kimselerle düşüp kalkın" demiştir.[12]

300. Mâlik b. Dînâr diyor ki: "Allah Teâla, îsâ'ya (as): fEy îsâ! Önce kendi nefsine öğüt ver. Öğüdün sana fayda verirse, ondan sonra insanlara nasihat et Aksi takdirde, Allah'tan utan' demiştir." v

301. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "(Bir gün) havarileri ile beraber îsâ (as), bir kabrin başında durmuş ve (Bu kabirde yatan kişi kabre daldırılıyor' demiştir. Havariler: 'Mezarın karanlığı-nı, korkunçluğunu ve darlığım düşünmeye başlamışlar. Isâ (as), onlara 'Sizler, annelerinizin karnında daha dar bir yerde bulunuyordunuz. Eğer Allah (cc) genişletmeyi dilerse, onu genişletebilir' demiştir."

302. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Mesih îsâ (as) 'Alla-hı (cc) çok zikredin, O'na çok şükredin ve O'nu takdis edin, Kendisine itaatte bulunun; çünkü Allah kendisinden hoşnud ve razı

olduğu zaman, sizden birinizin duasında: 'Allah'ım! Ey Rabbim! Günahlarımı bağışla, geçimime dirlik düzenlik ver. Beni çirkin şeylerden muhafaza buyur' demesi, O'na yeter1 buyurmuştur."

303. Salim b. Ebû'1-Ca'd, şöyle demiştir: "îsâ (as) 'Dilini kötü sözlerden koruyan, geniş bir eve sahip olan ve günahlarını hatırladıkça göz yaşı döken kimselere müjdeler olsun' buyurmuştur."[13]

304. Hayseme'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "îsâ (as), 'Allah'ın, ölümünden sonra evlatlarını (her türlü kötülükten) koruduğu mü'min kimseye müjdeler olsun' demiştir."

305. (303) no'lu rivayetin aynısıdır.

306. (304) nolu rivayetin aynısıdır.

307. Hilâl b. Yesâr'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "îsâ (as), şöyle derdi: 'Sizden biriniz sağ eli ile verdiği sadakayı, sol elinden gizlesin (yani, sadakayı kimseye duyurmadan versin). Namaz kılacağı zaman da, evinin kapılarını güzelce kapatsın. (İbadetini de, gösterişten uzak olması için, gizlice yapsın.) Zira, Allah Te-âlâ, rızıkları taksim ettiği gibi, övgüsünü de taksim eder,' buyurmuştur."

308. Ebû Ümâme es-Sa'îdî'den, şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Havariler îsâ (as)'ya, 'Yalnız Allah için ihlas sahibi olan kimdir?' diye sormuşlar. O da: 'Allah için iş yapan, insanların kendisini övmelerinden hoşnud olmayandır,' demiş. Havariler: 'Allah için nasihatte bulunan kimdir?' demişler. îsâ (as): 'Allah'ın hakkına öncelik veren, O'nun hakkım insanların hakkına tercih edendir. Biri dünya, diğeri ahiret işi iki durumla karşılaştığı zaman, âhiret için olana öncelik veren, onu tamamladıktan sonra, dünya işine yönelendir' cevâbını vermiştir."

309. Süleyman b. el-Muğîre, Sâbit'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir: "îsâ (as): 'Ey Allah'ın Resulü! Üzerine bineceğiniz bir merkep edinseniz' demişler. O da: 'Ben Allah'ın yanında, beni oyalacak birşeyler vermeyeceği kadar mükerremim' cevabını vermiştir."

310. Ebû'l-Celed'den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "îsâ b. Meryem (as) havarilerine 'Size gerçeği söyleyeyim mi? Siz ne dünyayı istiyorsunuz, ne de âhireti?' demiş. Onlar da: 'Ey Allah'ın Resulü! Bunu bize izah eder misin, biz ikisinden birini istediğimizi (zannediyorduk)' demişler. îsâ (as): 'Eğer dünyayı isteseydiniz, yer ve gök hazineleri elinde olan dünyanın Rabbine itaat ederdiniz. O da size (istediklerinizi) verirdi. Eğer âhireti isteseydiniz, âhiret gününün yegâne sahibi olan âhiretin Rabbine itaat ederdiniz. O da size âhireti verirdi. Ama siz ne onu, ne de diğerini istemiyorsunuz' demiştir."

311. Ebûl-Celed'den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "îsâ (as) havarilere: 'Allah zikrinden başka fazla laf etmeyiniz Yoksa kalpleriniz katılaşır. Kalbinde kasâyet bulunan kimseler ise Allah'tan uzaklaşırlar; fakat bunun farkında bile olmazlar. Sanki herbiriniz bir Rab'mış gibi insanların işledikleri günahlara bakmayınız. Ama birer kul olduğunuzun farkında olarak kendi günahlarınıza bakın. Müreffeh bir hayat sürenler ve sıkıntıya duçar olanlar olmak üzere, insanlar

iki kısımdır. Musîbete duçar olanlara başlarına gelenlerden dolayı acıyın, merhamet edin, Allah'ın verdiği afiyetten dolayı da hamd edin O'na' demiştir.

312. Yezîd b. Meysere'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Meryem oğlu îsâ (as), havarilere: 'Ne oluyor da ibadetlerin en üstününü yapmıyorsunuz?' demiş. Onlar da: 'İbâdetlerin en faziletli olanı hangisidir ey Allah'ın ruhu?' demişler. O, 'Allah için alçak gönüllülüktür' cevabını vermiştir."

313. İbrahim et-Teymî'den, îsâ (as)'nın: 'Hazinelerinizi gökte biriktiriniz, çünki kişinin kalbi hazinesinin yanındadır' dediği rivayet edilmiştir.[14]

314. Avf b. Câbir'den Ebû'l-Hüzeyl'in bir rahibden şöyle işittiği rivayet edilmiştir: "Şeytan, îsâ (as)'ya Beytu'l-Makdis'te: 'Sen ölüleri diriltttiğini iddia ediyorsun, Öyleyse Allah'a dua et de şu dağı ekmeğe çevirsin' demiş. O da: 'Bütün insanlar ekmekle mi yaşıyorlar?' cevabını vermiş. Bu sefer İblis, 'Eğer sen de dediğin gibi isen olduğun yerden sıçrayıp atla melekler seni mutlaka karşılayıp tutacaklardır' demiş. îsâ (as), 'Rabbim benden canımla tecrübe etmememi istedi, bu yüzden beni kurtarır mı, kurtarmaz mı bilmiyorum' cevabını vermiştir."

315. Bekr b. Abdullah şöyle demiştir: "Havariler (bir gün) peygamberlerini kaybetmişler ve onu bulmak için aramaya koyulmuşlar. Bulduklarında bir de bakmışlar ki, suyun üzerinde yürüyor. Bir kısmı: 'Ey Allah'ın resulü! Biz de yürüyüp senin yanına gelelim mi?' demişler. O, 'Evet' cevabını vermiş. (Bir tanesi) yürüyüşe teşebbüs etmiş, ayağının birini atıp diğerini atmadan suya batı-vermiş. îsâ(as): 'Uzat ver elini, ey imanı güdük!' demiş. Arkasından da 'Eğer Ademoğlunda zerre kadar veya tane kadar yakın (Allah hakkında gerçek bilgi) olsaydı, suyun üzerinde yürür giderdi' demiştir."

316. Hilâl b. Yesâr'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Isa (as): 'Sizden biriniz oruçlu olduğu vakit, insanların içerisine çıkmadan evvel, sakalına yağ sürüp dudaklarına da bulaştırsın ki, onlar 'bu oruçlu değildir' desinler. (Oruçlu olduğunun farkına varmasınlar)' buyurmuştur."[15]

317. Şa'bî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: " Isâ (as) 'İyilik, sana iyilikte bulunana mukabelede bulunmak değildir. Bu ancak karşılıklı hayırda bulunmaktır. Ama esas ihsan (iyilik), sana kötülükte bulunana karşı iyilikle mukabelede bulunmaktır' demiştir."

318. Sellâm, Yezîd ed-Dabî'nin şöyle dediğini işitmiş olduğunu söylüyor: "Isâ (as), kendisine verilenden başkalarına da vererek iyilikte bulunurken, bir kadın ona 'Seni taşıyan karna, seni emziren göğüslere (anneye) müjdeler olsun' demiş. Isâ (as) da ona yöne-lip: 'Allah'ın kitabını okuyup ta O'na tâbi olana müjdeler olsun!' cevabını vermiştir."

319. Hayseme'den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Bir kadın îsâ (as)'mn yanına uğramış ve ona 'Seni emziren göğüslere, seni taşıyan karna (anneye) müjdeler olsun!' demiş. O da: 'Kur*ân*ı okuyan, onun içindekilerle amel eden kimseye müjdeler olsun!' cevabında bulunmuştur."*

320. Vehb b. Münebbih'ten şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Allah Teâlâ îsâ'ya (as): 7£y îsâ! Ben sana fakirleri sevmeyi ve onlara acımayı ihsan ettim. Sen onları seversin, onlar da seni

severler. Onlar senden bir öncü ve lider olarak hoşnud kalırlar. Sen de onlardan arkadaş ve teba olarak memnun kalırsın. Bu iki ahlâkla kim bana mülâki olursa, gerçek şu ki, amellerin en saf ve bana en sevimli olanı Üe karşıma gelmiş olur' diye vahyetmiştir."

321. Süfyan, "îsâ (as) kıyameti hatırladığı vakit, kadın gibi çığlık atardı" demiştir.

322. Ebûl-Huzeyl demiştir ki: " îsâ (as), Yahya (as)la karşılaşmış ve ona: *Bana ne tavsiye edersin?' demiş. O, 'Sakın kızma* diye karşılık vermiş. îsâ (as), 'Güç yetiremiyorum* demiş, Yahya (as) 'Mala ehemmiyet verme!' deyince, îsâ (as) İşte! Bu olmasa belki olur!' cevabını vermiştir.

323. Şa*bî'den îsâ (as)'nın yanında kıyamet anıldığı zaman çığlık attığı ve 'Meryem oğlunun yanında kıyametten söz edildiğinde onun sükût etmesi yakışık almaz' dediği nakledilmiştir.[16]

324. İbnü'l-Ced'ân'dan isnadı ile beraber şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "îsâ (as), telbiye getirerek ve 'Lebbeyk, (işte) kulun, işte ümmetinin oğlu, işte kulunun kızı' diyerek develerinin yuları lif olan yetmiş tane peygambere uğramış ve Mescidu'1-Hayf ta namaz kılmışlardır."[17]

325. Mekhul'den[18] şöyle dediği rivayet edilmiştir: "îsâ (as) (havarilerine) 'Ey havariler topluluğu, hanginiz, dalgalar üzerine ev yapmaya güç yetirebilir?' diyordu. Havariler: 'Buna kim güçye-tirebüecek Ey Allah'ın ruhu?' dediler. O da: 'Öyleyse dünyadan sakının, orayı (temelli kalacakmışsınız gibi) yurt edinmeyin!' dedi."

326. Cerrah b. Melih, bazılarının Yemenli, bazılarının da Hıms'lı olduğunu söyledikleri bir adamdan, o da Ömer b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Isâ (as), 'Bihakkın size söyleyeyim ki buğday ekmeği yemek, tatlı sulardan içmek ve çöplüklerde köpeklerle beraber uyumak, Firdevs cennetlerini isteyenler için çoktur* demiştir."

327. Abdullah b. Zeyd, Ömer'in babası Ziyâd'ın şöyle dediğini haber veriyor. "Bana isa'nın (as) 'Bilginin, öğretmedikçe ve onunla amel etmedikçe sana bir faydası olmaz. Kendisiyle amel etmediğin müddetçe bilginin çokluğu sadece senin kibrini artırır, o kadar' dediği söylenmiştir.

328. Ebû Ishâk şöyle demiştir: "Bana Meryem oğlu Isa (as)'nm 'Zaman üç günü içine alır. Birincisi, dünkü gün, geçmiş gitmiştir, ve sen de ondan nasibini almışsmdır. ikincisi bugündür, ki geçimin ondadır. Üçüncüsü ise yarındır, onda da senin için neler vardır, bilemezsin. İşler de üç şeyi kapsar: Birincisi doğruluğuna kanaat getirdiğin işler ki, ona hemen tâbi ol. İkincisi yanlış olduğuna kanaat getirdiklerin ki, onlardan da kaçın. Üçüncüsü künhüne eremediklerindir ki, onları da Allah'a havale et' dediği söylenmiştir."

329. Katâde, isa'nın (as), "Bana sorunuz çünkü benim kalbim yumuşaktır ve ben kendi gözümde gayet küçüğüm" dediğini haber vermiştir.

330. Abdülaziz bin Zabyân'dan isa'nın (as): "Kim ilim öğrenir, (ilmi ile) amel eder ve bildiklerini

başkalarına öğretirse semada azim diye isimlendirilir. Yahut öyle çağırılır" dediği rivayet edilmiştir.

331. Mu'temir babasından, o da el-Hadramî'den şöyle rivayette bulunmuştur: "Isâ (as)'ya 'Suyun üzerinde nasıl yürüyebiliriz?" diye sormuşlar. O da Takın, sayesinde' demiştir. Bunun üzerine 'Biz yakîne erdik' demişler. O da Taş, çamur ve altının sizin gözü-nüzdeki değeri aynı mıdır?' diye sormuş. Onlar da 'Hayır' demişler. Bu sefer o, 'Bütün bunların benim yanımda kıymeti aynıdır' karşılığını vermiştir."

332. Saîd b. Ebû Saîd el-Makberî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir adam Meryem oğlu isa'ya (as) gelmiş ve, 'Ey hayırları Öğreten! Sana zarar vermeyecek; bana da faydası dokunacak, benim bilmeyip te kendi bildiğin birşeyi bana öğret' demiştir. O da 'Nedir o?' diye sormuş. Adam, 'Bir kul gerçekten. Allah için nasıl muttaki olabilir?' diye sormuş. îsâ (as), 'Çok kolay bir yolla: Allah'ı kalbinle gerçekten seversin; dar zamanında da, bol zamanında da kuvvetin nisbetinde onun için amel edersin; kendine merhamet ettiğin gibi, herkese de şefkat ve merhamet edersin' demiştir. Adam 'Ey hayırları öğreten! Benim hemcinslerim kimler ki?' diye sormuş. O da Âdemoğullarmın hepsidir, sana yapılmasını istemediğini sen de başkalarına yapmazsan, işte o zaman sen, hakkıyla Allah için muttaki olan bir kimsesin' demiştir."

333. Hayseme şöyle demiştir: "Isâ (as) yemek hazırlar, sonra da ashabını çağırıp onlara hizmette bulunurdu. Onlara da: 'misafirlerinize karşı işte böyle davranın' derdi.

334. Velîd'den, Hâlid el-Hazzâ'nın şöyle dediğini işittiği rivayet edilmiştir: "Meryem oğlu Isâ (as), ölüleri diriltmeleri için elçilerini gönderdiği vakit onlar-a, 'Şöyle şöyle deyiniz. Bir hareketle gözyaşı bulursanız, o zaman Allah'a dua ediniz' derdi."

335. 329 no'lu hadisin aynısıdır.

336. Ebû Saîd'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir zât elini Resulullah'ın (sav) üzerine koymuş ve ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Vücudunuzdaki hararetin şiddetinden ellerimi üzerinizde tutmaya takatim yetmiyor' demiş. Resulullah da, 'Biz peygamberler topluluğuna mükafatlar kat kat verildiği gibi, belalarda kat kat artırılır. Bir peygamber bit salgınına duçar olup ölse, bir diğeri fakirlikle imtihan olunup, abayesi ile sürünse bile onlar bollukla sevindikleri gibi, sıkıntı ve musibetlerle de sevinirler' demiştir.

337. Abdullah (ra): "Peygamberler koyun sağar, merkeplere biner ve yünden elbise giyinirlerdi" demiştir.

338. Vehb b. Münebbih söyle demiştir: "Meryem oğlu Isâ (as) havarilere, 'Size bir hakikati söyleyeceğim. -Isâ (as) genellikle sözlerine başlarken 'size hakikati söyleyeceğim' derdi- Dünyayı en çok seveniniz, musibetler esnasında feryadı figânı basamnızdır' demiştir."

339. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Havariler, isa'ya (as) 'Ey Isâ! kendilerinde hiçbir korku ve kederin olmadığı Allah dostları kimlerdir?' diye sormuşlardır. Isâ (as) 'Onlar, insanlar dünyanın zahirine bakarken, dünyanın batınına bakanlar, insanlar dünyanın önünü düşünürken,

sonunu düşünenler, kendilerini öldürmesinden endişe ettikleri şeyi (nefislerini) öldürenler, kendilerini (ergeç) terkedeceğini bildikleri şeyi terkedenlerdir. Böylece dünyadan daha çok istemeleri, aza talip olmaları, onu anmaları onlar için bir kayıp; dünyadan kendilerine isabet edenle sevinmeleri, hüzün olmuştur. Dünyadan haksız olarak kendilerine sunulan payeleri terkedip bırakmışlardır. Dünyalık şeyler eskiyip parçalansa onları yenilemeye yeltenmezler, dünya harap olup, viran olsa tamirine kalkışmazlar, gönüllerde dünya tamamen ölüp gitse, diriltmeye teşebbüs etmezler. Bilakis dünyalarını yıkıp âhiretlerini kurarlar, dünyayı satıp ebediyen kendileri ile beraber olanı alır, refah içerisinde olacakları bir dünyayı ellerinin tersi ile iterler. Dünya ehline, cezaya çarptırılmış saralılar nazarıyla bakarlar, ölümü çok anar, hayattan bahsetmeyi terkederler. Allah'ı ve Allah'ın zikrini çok severler. Allah'ın nuru ile aydınlanır. O'nun nuru ile çevrelerine ışık saçarlar. Onların hayreti mucip haberleri vardır. Hay-retengiz haberler onların yanındadır. Kitap onlarla ayakta kalmış, bu kitabı onlar tatbik etmişlerdir. Kitap onlardan bahsetmiş, onlar da kitabı telaffuz etmişlerdir. Kitabın bilgisi onlardadır. Onlar ki-tab ile bilgiye erişmişlerdir. Eriştikleri ile beraber bir nimet, umduklarından başka bir güven, sakındıklarından başka bir korku bilmezler ve tanımazlar' demiştir."[19]

Mûsâ (As)'a Dair Haberler

340. Abdürrezzak Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini söylüyor: "Hızır (as), Mûsâ (as) ile karşılaşınca O'na: 'Ey İmran oğlu Mûsâ! Münakaşayı bırak, lüzumsuz yere gezip dolaşma. Taaccüp edilecek bir durum olmadan gülme. Evine kapan ve yaptığın hatalardan dolayı gözyaşı dök' diye tavsiyede bulunmuştur."

341. İbn Abbas'dan (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ, Mûsâ (as) ile Harun'u (as) Firavun'a gönderdiği vakit onlara: 'Sakın Firavun'un giyim, kuşamı sizi aldatmasın. Zira onun işi benim elimdedir. Benim iznim olmadan ne gözünü açabilir ve ne de konuşabilir. Sakın ha! Şatafatından ona verdiklerimizle sizin gözünüzü boyamasın. Eğer arzu etseydim, Firavun'un yapmaya güç yetiremiyeceği dünya güzellikleriyle sizi de süsleyip bezerdim. Fakat bunu yapmayışım sizlerin benim yanımda değersiz olduğunuzdan dolayı değildir. Ben size katımdaki kadar ve kıymetinizden nasibiniz ne ise onu vereceğim, tâ ki dünya sizin değerinizi azaltmasın. Şüphesiz ben dostlarımı bir çobanın develerini at yatağından veya çakalların ininden uzaklaştırdığı gibi dünyadan uzaklaştırırım ve yine çobanın develerini zararlı otlaktan kaçırdığı gibi kaçırırım. Böylece de onların mertebelerini nurlandırmak, kendisi ile tanındıkları çehrelerinde ve böbürlenmedikleri işlerinde kalplerini temizlemek isterim. Bil ki, kim benim dostlarımdan birisini korkutursa, bana düşmanca harp ilan etmiş demektir ve kıyamet gününde dostlarımın öcünü alacak olan da benim demiştir."

342. Abdüssâmed b. Ma'kıl, Vehb b. Miinebbih'den şöyle işittiğini haber vermiştir: "Mûsâ (as), ateşi görünce hemen ona doğru yürümeye başladı. Yakın bir mesafeye kadar geldi ve durdu. Bir de ne görsün, ateş oldukça yeşil, yaş bir ağacın dallarında püsküren muazzam bir alev değil mi? Gördüğü kadarıyla ateş gittikçe tutuşup büyüyor, fakat ağaç alevlerin şiddetine rağmen gittikçe yeşe-rip, güzelleşiyor. Öyle baka kaldı. Ne olduğunu bilemiyordu. Sadece birisinin dallarından birini tutuşturup ağacı ateşe verdiğini düşünüyordu. Ağacın kalın kökünün sık yapraklarının, oldukça yaş oluşunun ve yeşilliğinin, ateşi söndürebileceğini tasarlayarak, öylece kaldı. Bu arada

'Ağaçtan yere ateş parçaları düşse de alsam' diye kolluyordu. Epeyce bir müddet bekledikten sonra, elindeki bir çubukla ağaca uzandı, bir parça ateş almak istiyordu. Mûsâ böyle yapınca ağaç ona doğru meyletti, sanki Musa'yı kapmak istiyordu. Mûsâ, korkarak hemen geri çekildi, daha sonra döndü ve ağacın etrafından şöyle bir dolaştı, bu arada Mûsâ ondan birşeyler almak için çabalıyor, ağaç ta âdeta Musa'yı kapmak için çaba gösteriyordu. Ama bir anda da sönüveriyordu. Musa'nın hayreti çoğaldı ve ne olabilir diye düşünmeye koyuldu. Kendi kendine 'Bir ateş, bir parça ateş almak istiyorsun vermiyor. Bu arada ağacın özünden boyuna tutuşup çoğalıyor! Ama ağacı yakmıyor? Sonra bir göz açıp kapayıncaya kadar da büyüklüğüne rağmen sönüveriyor?' Mûsâ bu durumları görünce 'Bu ateşte bir iş var!' dedi ve onun yakılmasını ya birisi emretmiştir, ya da biri kendiliğinden gelip yakmıştır diye düşündü. Ama kimin emrettiğini niye emrettiğini ya da kimin niye yaptığını bilemeden şaşkın bir vaziyette kalakaldı. Bu sırada orada kalıp kalmayacağını veya geri dönmesi gerekip gerekmediğine de karar veremiyordu. O, bu düşüncelere dalmışken birden gözü ağacın dallarına doğru kaydı. Bir de baktı ki, o alabildiğine yeşillik göklere doğru yayılmıştı. Mûsâ ona bakıyordu. O karanlıkları çepeçevre sarmıştı. Sonra yeşillik gittikçe açılmaya, aydınlanmaya ve beyazlaşmaya başladı. Sonunda yerden göğe doğru uzanan nurdan bir sütun halini aldı. Üzerinde âdeta gözleri kamaştıran güneş ışınlan vardı. Ona her bakışında âdeta gözleri kopacak gibi oluyordu. O zaman, Musa'nın korku ve endişesi çoğaldı, elini gözüne attı ve yere iyice yapıştı ve bir gürültü ile bir sarsıntı hissetti. Ne var ki onun o anda işittiklerinin benzerini başkalarının işitmesi ne mümkün? Mûsâ işitip gördüklerinin tesiriyle aklını kaybedecek gibi olup ta, korkusu doruk noktasına erişince ağaç cihetinden bir nida duydu. Ona: 'Ey Mûsâ!' denilince derhal, çağrıya icabet etti, fakat kimin çağırdığını dahi bilmiyordu. Bu kadar çabuk icabet etmesi ise bir ünsiyetin tezahürü idi ve arka arkaya; 'Geldim, geldim! sesini duyuyorum, varlığını hissediyorum, ama yerini göremiyorum, neredesin' diye sordu. Ona: 'Ben senin üzerinde, yanında, önündeyim ve sana senden daha çok yakınını' dedi. Mûsâ, bunları işitince iyice anladı ki, bütün bunlar sadece azız ve celîl olan Rabbine yaraşır şeylerdi. Hemen, 'Evet, Sensin Allahım! Ama duyduğum senin sesin mi yoksa elçinin sesi mi?' diye sordu. Allah (cc), 'Hayır hayır? Benim,seninle konuşan. Bana yaklaş' dedi. Mûsâ elleri ile asasına yapıştı ve bir hamle ile ayağa kalkıver-di. Birden göğsü titredi, ayakları dolaştı, dili tutuldu, kalbi kırıldı, ikinci bir hamleyi daha yapacak dermanı kalmadı. Adeta bir ölü gibi idi. Ne var ki, hâlâ can taşıyordu. Daha sonra korka korka ilerledi ve kendisine nida edilen ağacın yakınında bir yere kadar geldi ve durdu. Rab Tebâreke ve Teâlâ, 'O sağ elindekine bak, O nedir, ey Mûsâ?' dedi. Mûsâ: 'O benim asanıdır* karşılığım verdi. Allah (cc), 'Ne yaparsın onunlaî'diye sordu. —Bunu, O'ndan daha iyi bilen kimse olamaz— Mûsâ, 'O'na dayanırım, onunla davarlarıma yaprak silkelerim, onunla daha başka işlerimi de karşılarım[20] dedi. Asâ, Musa'nın daha başka işlerine de yarardı. O iki çatal olup, çatalların altı çengelimsi bir tarzda idi. Rab Tebâreke ve Teâlâ, Musa'ya: 'At onu ey Mûsâ!' dedi, Mûsâ, Allah Teâlâmn onu fırlatıp atmasını istediğini zannetti ve bir daha almamak üzere kaldırıp attı. Bir de baktı ki asâ iri bir yılan oluvermiş. Ona bakanlar bakakalmışlar, o ise yerde birşeyler (yutmak) istercesine sürünüyor, deve büyüklüğünde kayaları yutuyor, dişleri ile iri iri ağaçların köklerine vuruyordu. Gözleri ile ona bakıp hemen ateş tutuşturuyordu. Çengel âdeta üzeri kıllanmış mızrağa dönmüş, çatalları ise geniş bir kuyuya çevrilmişti.

Mûsâ bunları görünce arkasına dahi bakmadan dönüp kaçtı. İyice uzaklaştı ve artık yılanın kendisine erişemeyeceğini düşündü, daha sonra Rabbini hatırladı ve utanarak beklemeye başladı. Sonra, 'Ey Mûsâ, daha önce bulunduğun yere (bana) dön!' diye seslenildi. O da büyük bir korku

içerisinde evvelki yerine döndü. Ve Rabb Teâlâ, 'Al onu! Korkma sakın, zira biz onu ilk şekline çevireceğiz'[21] diye seslendi. Bu sırada Musa'nın üzerinde yünden bir zırh vardı. Allah Teâlâ, asayı almasını emredince o zırhının eteğini dizine koydu. O esnada bir melek: 'Şu sakındığın hususta Allah bize müsâde etse, zırhın (aban) seni kurtarabilir mi, Ey Mûsâ?' diye sordu. Mûsâ; 'Hayır, ama ne var ki ben zayıfım ve za'ftan yaratıldım' karşılığını verdi.
Mûsâ daha sonra elini (abanın altından) çıkardı ve yılanın ağzına koydu., Öyle ki onun kök ve azı dişlerini hissediyordu, eliyle onu kavradı, bir de ne görsün, o sopası değil mi? Elini uzattı ki, onu yaslandığı vakit elini koyduğu iki çatal kısmının arasından tutmamış mı?
Allah Teâlâ ona, 'Yaklaş!' dedi. Mûsâ yaklaşa yaklaşa ağacın yanına kadar geldi ve sırtını ağacın gövdesine dayayıp, (bir müddet) öylece kaldı. (Bu arada el ve ayaklarındaki titreklik de geçti.) Asasını iki eliyle tuttu, kafasını da önüne eğdi. Sonra Allah Teâlâ ona: (Ey Mûsâ!) Bugün seni öyle bir makama erdirdim ki, senden sonra hiçbir beşerin ona erişmesi sözkonusu değildir. Seni kendime yakınlaştırdım ve öyle ki, kelâmımı dahi işittin. Artık benim resulüm olarak git. Benim gözetimimde olacaksın (veya) gözüm ve kulağım seninledir (sendedir). Her zaman inayet ve yardımım seninle olacak. Sana saltanatımdan bir zırh giydirdim ki, benim emrimi yerine getirirken ondan güç alacaksın. Sen erlerimden yüce bir ersin, seni yaratıklarım içerisinde zayıf bir yaratığa elçi olarak gönderiyorum. O, benim nimetimi inkar ediyor, tuzağımdan kendi-. ni güçlü hissediyor. Dünya hayatı onun gözünü boyadı, aldattı. Öyle ki hakkımı, Rab oluşumu inkar edip benden başkasına kul oldu (ibadet etti). Azametime yemin olsun ki, eğer kendimle mahlûkâtın arasına koyduğum özür ve hüccet olmasaydı, onu kızdığı zaman göklerin, yerin, ağaçların, denizlerin gazaba geldiği Cebbar (sıfatım ne icabettiriyorsa öylece) yakalardım. Eğer göğe emir buyursam, üzerine taş yağdırdı. Yere emreylesem, üzerine taş yağdırırdı. Dağlara emretsem, ezer geçerdi, denizlere buyursam boğar atardı. Ne var ki o, benim gözümden düşmüş, yanımda hiçbir değeri olmayan bir varlıktır. Onu hilmim kuşatmıştır. Ben ka-tımdakilerle müstağniyim ve gerçek şu ki, Ben âlemlerden müstağniyim ve Benden başka da böyle olan yoktur. Ona seninle gönderdiğim ilahi hakikatları tebliğ et. Kulum olmaya ve birliğimi ikrara çağır. (Daha evvel insanların başına getirdiğim) Azametli günlerimi ona hatırlat, azabımdan ve kahrımdan onu sakındır ve ona gazabım karşısında hiçbir şeyin mukavemet edemeyeceğini haber ver.
Onunla (kendi aranızda) yumuşak konuş. Belki öğüt alır da korkar. Ona benim af ve bağışlamaya, azap ve cezaya çarptırmadan daha çabuk davrandığımı söyle. Dünya zinetlerinden ona verdiklerim sakın seni korkutmasın. Zira onun ipi Benim elimdedir,
Benim iznim olmadan ne gözünü açıp kapatabilir, ne konuşabilir ve ne de nefes alıp verebilir. Ona, 'Rabbimin davetini kabul et, zira O, affı geniş olandır. Sana da dörtyüz sene mühlet verdiği halde sen bu süre zarfında hep O'na harp açtın. Ona benzemeye çalıştın, kullarını O'nun yolundan alıkoydun. O ise sana gökten yağmur indirdi, yeryüzünü münbit kıldı. Hastalanmadın, yaşlanmadın. Fakr-u zarurete duçar olmadın. Hiçbir zaman alt edilmedin. Eğer O, bütün bunları çabucak başına getirmeyi veya verdiklerini elinden almayı dileseydi bunu hemen yapardı. Ne var ki O, büyük bir hoşgörü ve sabır sahibidir' de.
(Ey Mûsâi) Sen ve kardeşin onunla cihad edin. Siz onunla ci-had etmek için seçildiniz. Eğer karşısında duramayacağı bir ordu getirmek isteseydim, mutlaka yapardım. Fakat o nefsi ve çevresin-dekilerle mağrur olmuş güçsüz, bilsin ki (tarafımdan gönderilmiş) az bir topluluk, iznimle büyük bir kalabalığı pekala yenebilir. Onun süsü ve elindeki nimetler sizi büyülemesin, gözünüzü de onlara dikmeyin. Çünkü o dünyanın ve lüks içinde yüzenlerin (geçici) süsüdür. Eğer

isteseydim Firavun baktığı zaman verdiklerimin bir benzerini elde etmeye gücünün asla yetmeyeceğini anlayacağı dünya süsleriyle sizi bezerdim. Fakat Ben sizi bundan uzaklaştırıyorum ve dostlarım için Ben hep böyle yaparım. Bu benim tâ ezelden, onlar için tercih ettiğim bir husustur. Ben dostlarımı dünya nimetlerinden ve rahatından el etek çektiririm. Nasıl ki, develerini seven bir çoban onları tehlikeli otlaktan uzaklaştırırsa, nasıl ki develerine müşfik bir çoban onları at yatağından (veya çakalların ininden) uzaklaştırırsa, öylece dünya hayatı ve süsünden uzaklaştırırım. Bu onların benim katımda değersiz olduklarından dolayı değildir. Bu ancak onların Benim kerametimden nasiplerini tamamlamaları dünya ve nefislerinin ellerinden hiçbir şeyi almaya imkan bulamaması içindir. Haberin olsun ki, bir kul Bana karşı dünyada zâhid olmaktan daha iyi bir süsle bezenmemiştir. Çünkü bu Al-lahtan gereği gibi korkanların zînetidir. Üzerlerinde huşu ve vakar ile tanındıkları zühd elbiseleri vardır. Çehrelerinde ise secde izi vardır, işte gerçek dostlarım bunlardır. Onlarla karşılaştığın zaman kanatlarını onlara ger, kalbini ve dilini hoş tut. Haberin olsun ki, kim benim dostlarımdan birini hakir görür, ona korku verirse mutlaka bana harp ilan etmiş ve Beni de bu harbe davet etmiş demektir. Ben ise dostlarının yardımına herşeyden çabuk yetişenim.

Bana harp ilan eden, karşımda mukavemet edebileceğini mi zannediyor? Yahut da bana karşı savaşa yeltenen beni aciz bırakacağını mı hesaplıyor? Yoksa, bana karşı savaş meydanına çıkan beni alt edeceğini, benden kaçıp kurtulacağını mı tasarlıyor? Nasıl olur da Ben dünya ve ahirette onların öcünü alan iken muhtaç oldukları yardımı başkasına havale edebilirim?

Mûsâ (as), etrafı korulukla çevrili bir şehirde bulunan Fira-vun'a gitmek üzere yöneldi. Arslanlar korulukta bakıcıları ile beraber bulunduruluyorlar ve birisinin üzerine bırakılıp salıverildiklerinde de derhal onu parçalayıp yiyiveriyorlardı. Şehirde koruluktan giren dört tane kapı bulunuyordu. Mûsâ Firavun'un görebileceği en büyük yoldan şehre girmeye teşebbüs etti. Arslan Musa'yı görünce tilkiler gibi çığlık attı, ancak bakıcıları onu durdurdular. Mûsâ yoluna devam etti ve Firavun'un kapısına kadar geldi. Asası ile kapıyı çaldı. Üzerinde yünden bir cübbe ve bir de gömlek vardı. Kapıcı onu görünce cesaretine şaştı ve ona müsaade etmeyip geri çevirdi. Ve Musa'ya, 'Sen kimin kapısına vurduğunun farkında mısın? Bu kapı efendinin kapısıdır' dedi. Mûsâ ise, 'Ben, sen ve Firavun hepimiz Rab Teâlânın kullarıyız, ben ona yardım edeceğim' dedi. Kapıcı diğer bir kapıcıya, o ise diğer kapıcılara, durumu bildirdiler. En son kapıcıya kadar durum ulaştı. Bundan ötesinde ise yetmiş tane muhafız vardı. Her bir muhafızın emrinde de Allahın dilediği kadar (sayısız) asker vardı. Bugünün en büyük lideri gibi sonunda haber Firavun'a bildirildi. O 'Alın katıma' dedi. Mûsâ içeriye alındı. İçeriye girer girmez Firavun ona: 'Seni tanıyorum' dedi. Mûsâ, 'Evet' karşılığı verdi. Firavun, 'Bebekliğinde biz seni yetiştirmedik mi? [22] deyince Mûsâ, Allah indinde zikredildiği şekilde ona karşılık verdi. O zaman Firavun onu yakalamalarını emretti. Mûsâ onlardan daha erken davranarak asasını yere atıverdi. O birden apaçık bir yılan oldu; insanların üzerine hücum etmeye hazırdı. Halk kaçıştı ve içlerinden yirmibeş bin kişi öldü. Birbirlerini ezip öldürdüler. Firavun perişan bir vaziyette kaçıp eve saklandı ve Musa'ya 'Aramızda bir zaman tayin et ve o vakitte seninle görüşelim' dedi. Mûsâ: 'Bu şekilde emrolunmadım. Ben yalnızca seninle savaşmakla emrolundum. Eğer sen dışarıya çıkmazsan, ben içeri girerim' dedi. Allah Teâlâ Mûsâya vahyederek aralarında bir zaman tayin etmelerini ve Firavun'a bu zamanı kendisinin kararlaştırmasını söylemesini bildirdi. Daha sonra Firavun 'Bana kırk gün müddet ver' dedi. Mûsâ da bunu kabul etti. Firavun kırk gün zar-finda sadece bir kez helaya giderken, kırkıncı gün kırk sefer oraya gitmiştir. Mûsâ şehirden ayrılmış, giderken arslanm yanına uğramış; arslan kuyruğunu dikerek onunla bir müddet yürümüş ve onu

uğurlamıştır. Bu esnada ne onun ve ne de İsrailoğullarından bir tek kimsenin üzerine hamle yapmamıştır,

343. Nevf el-Bekâli şöyle demiştir: Allah Teâlâ dağlara: 'Sizden birinizin üzerine ineceğim' diye vahyetmiş; bunun üzerine bütün dağlar böbürlenip yükselmişlerdir. Ancak Tur Dağı öyle yapmamış, tevazu göstererek: 'Allanın benim için takdir ettiğine razı olurum' demiştir. Ve iniş de onun üzerinde gerçekleşmiştir.

344. Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as), Allah Teâlâ'ya: *Ya Rabbi bana ne emredersin?' diye sormuş. O da: Bana hiçbirşeyi ortak koşmamanı!' cevabını vermiş. Mûsâ, 'Başka neyi emredersin?' diye sormuş. O, 'Annene karşı iyi davranmanı!' demiş. Mûsâ, 'Daha neyi, ya Rabbi?' diye sormuş. O, 'Annene iyi davranmanı' demiş. Mûsâ, tekrar 'Başka neyi emredersin, ya Rabbi?' diye sormuş. O tekrar, Annene iyi davranmanı' cevabını vermiştir." Vehb diyor ki: "Babaya iyilikte bulunmak ömrü uzatır. Anneye iyilikte bulunmak ise eceli tutar."

345. Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir; "Mûsâ (as), Cenab-ı Hakka: *Ya Rabbi, (kulların Senin) başlangıcının nasıl olduğunu soruyorlar' demiş. O da, 'Onlara herşeyden önce olduğumu, herşeyi benim meydana getirdiğimi ve herşey (yok olduktan) sonra yine benim var olacağımı haber ver' demiştir.

346. Ebû İshâk'tan, Amr b. Meymûn'u şöyle derken işittiği, rivayet edilmiştir: "Mûsâ, Arşta bir adam görmüş ve onun yerine gıpta etmiştir. Bunun üzerine onun durumunu soruşturmuştur. (Melekler) ona şöyle karşılık vermişlerdir: 'Sana onun amelini söyleyeyim mi? O, Allah'ın fazlından insanlara verdiğinden dolayı onlara hased etmezdi, koğuculuk yapmaz, ebeveynine isyan etmezdi. Mûsâ, Ta Rabbi, kim ebeveynine isyan eder ki?' diye sormuş. O da, 'Onlara hakaret edilmesine sebep olur ve onlar da hakarete maruz kalırlar' demiştir.

347. Ebû'l-Celed'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as), Rabbından kendisine muhkem bir âyet indirmesini istemiş ve 'Onu kullarına ileteyim' demiştir. Allah Teâlâ da ona vahyetmiş ve 'Ey Mûsâ, kullarımın sana getirmelerini arzuladığın şeyi sen onlara götür' demiştir.

348. Ebû'l-Celed'den şöyle rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ Musa'ya (as) vahyetmiş ve ona, 'Ey Mûsâ, beni zikrettiğin zaman, azaların titresin ve zikrim esnasında da huşu ve sükunet içerisinde ol. Yine Beni zikrettiğin vakit dilini kalbine tabi kıl. Benim huzurumda kıyama durduğun vakit küçük, zelil bir kul gibi dur. Nefsini kına, çünkü o kınanmaya en müstehak olandır. Bana münâcaatta bulunduğun zaman titreyen bir kalp ve doğru bir lisanla yakarışta bulun/' demiştir.

349. Ebû'l-Celed'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as), Allah Teâlâ'ya: *Ya Rabbi! Bana verdiğin nimetleri küçük görüp dururken ve Sen de benim yaptığım bütün işlere rağmen beni cezalandırmazken, ben Senin şükrünü nasıl yerine getirebilirim?' demiş ve Allah Teâlâ ona vahyederek, işte şimdi bana şükrettin ey Mûsâ!' demiştir.

350. Ka'b el-Ahbâr'dan[23] şöyle rivayette bulunulmuştur: "Mûsâ dualarında: 'Allahım tevbe ile kalbimi yumuşat, onu kaya gibi katı kılma' derdi."

351. el-Münzir, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Allah Tebâreke ve Teâlâ, Hz. Musa'ya, 'Kavmine söyle, Bana yönelsinler ve Zilhicce'nin on gününde Bana ya-karsınlar. Onuncu günde Bana teveccüh etsinler ve Ben onları bağışlayayım' dedi." Vehb diyor ki: "O gün yahudilerin istedikleri gündür. Fakat onda yanılmışlardı. Zira hesapları Arapların (kameri) hesabından daha doğru değildir."

352. Süfyân b. Uyeyne'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yahya (as) ile Isâ (as) bir beldeye gelirler; Isâ (as) oranın şirretli-lerinin kimler olduğunu; Yahya (as) ise iyilerinin kimler olduğunu, sorardı.İsâ'ya (as), 'Sen neden şerir kimselerin yanına geliyor-sun?'denilir, o da 'Ben doktorum, hastaları tedavi ederim' derdi."

353. Ka'b el-Ahbâr'dan şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Allah Teâlâ, Mûsâ (as)'ya vahyederek: '(Ey Mûsâ!) Hayrı öğren ve öğret. Zira Ben yerlerini yadırgamasınlar diye hayrı öğrenen ve öğretenleri kabirlerinde nura garkedeceğim' demiştir."

354. Ka'b şöyle demiştir; "Mûsâ (as) Rabbine: Ta Rabbi! Sen yakında mısın, yoksa uzakta mısın? Yakında isen Sana gizliden gizliye dua edeyim. Yok eğer uzakta isen sana yüksek sesle bağırarak yakarayım' dedi. Allah Teâlâ, 'Ey Mûsâ! Ben, Beni zikredenin yanıbaşındayım, dedi. Mûsâ, Ta Rabbi! Bizim bir halimiz diğer halimizi tutmaz, (yani iyi halde de bulunduğumuz olur, kötü halde de) Öyle zaman olur ki, üremizde Senin adını ağzımıza almaktan kaçınırız ' dedi. Allah Teâlâ, 'Nedir o hal ey Mûsâ?' diye sordu; Mûsâ, 'Cünüblük ve helada bulunmadır' karşılığını verdi. Allah Teâlâ, 'Ey Mûsâ, Beni her halükârda-zikref dedi."

355. Katâde diyor ki: "Allanın Peygamberi Mûsâ (as): Ta Rabbi! Dünyaya en az verdiğin şey nedir?' diye sormuş. O da: 'Dünya-ya verdiğim en az şey adalettir' karşılığını vermiştir.

356. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleyman'ın adım zikrettiği bir zattan naklen şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Mûsâ (as), Cenâb-ı Hak'tan bir ihtiyacını taleb etmiş, ancak (isteğine derhal karşılık verilmeyip) gecikmiş ve 'Mâşaallah (eğer Allah dilerse)' demiş. Bir de bakmış ki isteği hemen yerine getirilmiş. Sonra Ta Rabbi, şu kadar zamandan beri Senden hacetimi taleb ediyorum, oysa Sen onu bana şimdi verdin (neden?)' diye sormuş. Cenâb-ı Hak, Musa'ya vahyederek, 'Ey Mûsâ! Mâşaallah sözünün ihtiyaçlarının karşılanmasında en müessir söz olduğunu bilmiyor musun?' demiştir."

357. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleym ez-Zârifî'nin adım zikrettiği bir zattan naklen şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Meleklerin (gök alemindeki) şeytanları kulak misafiri olup (bilgi) çalarlarken korkuttukları kelime 'Mâşaalah' sözüdür."

358. Ka'b b. Alkame'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as), Firavun'dan (kurtulup) kaçarken Cenâb-ı Hakk'a, 'Ey Rab-bim, bana ne öğüt verirsin' demiş. O da, 'Beni hiç bir şeyle ortak tutmayıp daim,a Beni tenzih etmeni öğütlerim, çünkü Ben böyle olmayana ne rahmet eder ve ne de arındırırım' demiştir. Mûsâ, 'Daha neyi öğütlersin, ya Rabbi?' demiş. Rab Teâlâ: 'Anneni; zira o seni meşakkat üstüne meşakkatle karnında taşımıştır' cevabını vermiş. Mûsâ, 'Başka ya Rabbü' demiş. Rab Teâlâ, 'Sonra babanı Öğütlerim' demiş. Mûsâ, 'Sonra neyi' demiş.

Rab Teâlâ, 'Sonra kendin için arzuladığını bütün insanlar için arzulaman; kendin hoşlanmadığın bir şeyi bütün insanlar için de çirkin görmen' demiştir. Mûsâ, 'Daha neyi öğütlersin, ya Rabbi?' demiş. Allah Teâlâ, 'Kullarımın işlerinin başına getirilirsen, ihtiyaçları konusunda onları meşakkate sevketmemeni, çünkü sen Benim rızamı amaçlıyorsun. Ben ise görmekteyim, işitmekteyim, (bütün yaptıklarınıza) muttali olmaktayım' karşılığını vermiştir.

Davud (as)'un Zühdü İle İlgili Haberler

359. Enes b. Mâlik (ra)'den, Resûlullah (sav)'m Cebrail'e (as) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Niçin Mikâil (as)'i hiçbir vakit gülerken görmüyorum?". Cebrail (as): "Ateş yaratıldığı günden beri Mikâil hiç gülmemiştir ki." demiştir.

360. İsmaîl b. Abdullah b. Ebû'l-Muhacir'den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Dâvûd Peygamber, çok ağladığından dolayı kıvranıyor ve 'Bırakın beni, ağlama günü gelmeden kemiklerin yakılacağı, sakalların tutuşturulacağı gün gelmeden önce ağlayayım. Bırakın beni, Allah'a asla isyan etmeyen, enırolundukları işi derhal yerine getiren güçlü meleklere benim için emir verilmeden önce ağlayayım' diyordu."[24]

361. Hasan'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allahm Peygamberi Dâvûd (as) şöyle demiştir: 'Ya Rabbi! Vücudumdaki kıllardan her birinin ikişer tane dili olsa, gece ve gündüz, bütün zamanlarda Seni zikretseler, yine de bana verdiğin bir nimetin hakkını edâ etmiş olamam.'"

362. Muğîre b. Uyeyne'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah'ın Peygamberi Dâvûd (as), Allah Teâlâ'ya: "Ya Rabbi! Bu gece seni benden daha uzun süre zikreden bir kulun oldu mu?' diye sormuş. Allah Teâlâ, ona vahyederek, kurbağanın ne iyi bir yaratık olduğunu bildirmiş ve, 'Ey Dâvûd ailesi, şükredin; kullarımdan şükreden azdır'[25] âyetini indirmiştir. Dâvûd (as), Ta Rabbi! Sana (layıkıyla) şükretmeye nasıl güç yetirebilirim ki! Nimeti veren, onunla rızıklandıran, sonra nimet üstüne nimet vererek artıran Sensin. Nimet de Senden, şükür de Senden, nasıl olur da ben Sana şükretmeye takat getirebilirim?' dedi. Rab Teâlâ o zaman 'Ey Dâvûd, şimdi beni hakkıyla tanıdın, bildin' diye cevap vermiştir.

363. Ebû Bekir el-Ca'd'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Duyduğuma göre Dâvûd (as) şöyle demiştir: *Ya Rabbi! Sırf Senin rızan için kederli birini taziye edenin mükâfaatı nedir?' Cenâb-ı Hak: 'Ona Takva elbisesi giydirmemdir'. Dâvûd (as): 'Peki sadece Senin rızanı güderek bir cenazenin gömülmesine iştirak edenin mükâfaatı nedir?' Cenâb-ı Hak: 'Onun cenazesine de meleklerin tâbi olması ve ruhlar içeresinde Benim onun ruhuna rahmet etmem-dir.' Dâvûd (as): 'Ya Rabbi! Yalnızca Senin rızanı taleb ederek bir yetimi ya da bir düşkünü gözeten kimsenin mükâfaatı nedir?' Cenâb-ı Hak: 'Gölgemden (Benim gözetimimden) başka hiçbir gölgenin bulunmadığı günde onu arşımın gölgesinde gölgelendir-memdir.' Dâvûd (as): 'Ya Rabbi! Peki Senin haşyetinden gözleri dolup taşan, ağlayan kimsenin mükâfaatı nedir?' Cenâb-ı Hak: 'En büyük korku gününde onu güvende kılmam ve yine onu cehennemin kaynar ateşinden muhafaza buyurmamdır.[26] demiştir."

364. Malik şöyle demiştir: "Dâvûd (as); 'Ey Allahım! Muhabbetini bana canımdan, kulağımdan, gözümden, ehlimden ve buz gibi soğuk sudan daha sevimli kıl' demiştir."

364. el-Cerîrî şöyle demiştir: "Duyduğuma göre, Dâvûd (as) Cebrail'e (as); 'Ey Cebrail, en faziletli gece hangi gecedir?' diye sormuş. Cebrail (as) da; 'Ey Dâvûd! Bilemiyorum. Fakat şunu söyliyeyim, seher vaktinde arş titrer, sallanır' demiştir."[27]

365. Ubeyd b. Umeyr'den şöyle rivayette bulunulmuştur: "Davud'un (as) gözyaşlarından çevresinde bir bahçe oluşmuş. Allah Teâlâ ona vahyederek: 'Ey Dâvûd, malını ,mülkünü, evlad-u iyâlini artırmamı ister misin?' demiş. O da: *Yâ Rabbi, (sadece) beni bağışlamanı isterim' demiştir."[28]

366. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylemiştir: "Dâvûd (as), hata ettiği zaman gözyaşlarından (ağzına isabet edenler) hariç, yemek yememiş, içeceklerini de ancak gözyaşları ile karışık içmiştir."

367. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylemiştir: "Dâvûd (as): Ta Rabbi! Ben güneşin hararetine tahammül edemiyorum; ateşinin sıcaklığına nasıl dayanırım! Ya Rabbi! Ben Senin rahmetinin sesine (gök gürlemesine) tahammül edemiyorum; azabının sesine nasıl dayanacağım?' demiştir."[29]

368. Ömer b. Abdurrahman, Dâvûd (as)'un, dualarında: "Ey Allahım! Beni (Seni) unutacak kadar fakir kılma(dığm gibi), (Sana karşı) azgınlık edecek kadar da zengin etme" dediğinin kendisine söylenildiğini haber vermiştir.

369. Ca'fer Ebû İmrân el-Cevnî'nin şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "Ebû İmran: 'Sana davacıların haberi ulaştı mı? Ma'bedin duvarına tırmanıp, Davud'un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu..? âyetini okumuş ve 'Davud'un yanına gelmişler ve o da onlardan korkmuştu'[30] dedikten sonra, Korkma, biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adaletle hükmet, haksızlık etme, bizi dosdoğru yola götür' dediler.[31] (Şeklindeki[32] devamım zikrederek şöyle demiştir:) 'Davalıların oturduğu kuma (yere) oturun' demiş ve onlar da gösterilen yere oturmuşlardır. Dâvûd (as/un 'Anlatın bakalım' demesi üzerine, birisi: 'Bu kardeşimin doksandokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni yendi.[33] dedi. Dâvûd (as), bu işe şaşıp kaldı ve: Yemin olsun ki, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçıların çoğu birbirlerinin haklarına tecavüz ederler...[34] deyiverdi. Diğeri ona çıkışarak: 'Ey Dâvûd! Belki sen kafası sopayla kırılacak adamsın' dedi ve kalkıp gittiler. Dâvûd (as), derhal hatâsından dolayı azarlandığım anladı ve olduğu yerde secdeye kapanarak kırk gün, kırk gece farz namazlar hariç olmak üzere kafasını hiç kaldırmadı. Öyle ki sonunda eli, yüzü ve dizleri yara bağladı. Bir melek gelerek! 'Ey Dâvûd! Ben Rabbinin elçisiyim, Sana, seni bağışladığım, artık kafanı kaldırmanı söylüyor' dedi. Dâvûd 'Nasıl olur ya Rabbi! Sen adaletle hükmedersin, Sen

Deyyan olansın ve Senin katında hiç bir zâlimin zulmü geri bırakılmaz, nasıl olur da beni bağışlarsın?' dedi. O vaziyette Allahm dilediği zamana kadar bırakıldı. Daha sonra bir başka melek gelerek Dâvûd (as)'a, 'Ey Dâvûd! Ben Rabbinin sana gönderdiği kişiyim, Rabbin sana diyor ki: 'Sen ve beraberinde bir çocuk kıyamet gününde Bana geleceksiniz. Bunu Bana davalaşacaksınız. Ben de senin aleyhinde hükümde bulunarak, ona hakkını vereceğim. Sonra da ondan hakkını bağışlamasını isteyeceğim, o da hakkını Bana verecek, Ben de onu cennetime koyacağım, tâ ki hoşnud olsun. Sonrada seni bağışlayacağım' Dâvûd (as): 'Şimdi Senin gerçekten beni bağışladığını bildim, ya Rabbü' demiştir."

370. Abdurrahman b. Bûzriye şöyle de mistir: "Zebur'da Dâvûd (as) ehlinin üç kısım oldukları bildirilmiş ve 'Müjdeler olsun günahkarların yoluna girmeyenlere, müjdeler olsun zâlimlerin emrine boyun eğmeyenlere ve müjdeler olsun serkeş, battal kimselerle düşüp kalkmayanlara!' denilmiştir."

371. Hasan, Dâvûd (as)'un; "Ya Rabbi! En güzel nzık hangisidir?' diye sorduğu, onun da: 'Elinin emeği olan, ey Dâvûd!' diye cevap verdiğini rivayet etmiştir.

372. Atâ b. es-Sâib'in, Ebû Abdullah el-Cedelî'nin şöyle dediğine şahit olduğu rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ, Davud'a (as) vahyederek, 'Ey Dâvûd! Beni sev, Beni sevenleri de sev ve Beni de kullarıma sevdir!' demiştir. Dâvûd (as), Ta Rabbi, bu nasıl olur, Seni seveceğim fakat nasıl onlara sevdireceğim?' demiş. Cenâb-ı Hak; 'Beni anarsın ve beni ancak en güzel biçimde zikredersin' demiştir.

373. Mesleme'den şöyle rivayet edilmiştir: "Dâvûd (as) Allah Teâlâ'ya: *Ya Rabbi! Senin şükrüne ancak, yine Senin nimetinle erişip dururken, ben Sana nasıl şükredeceğim?' demiş, Allah Teâlâ da ona vahyederek, 'Elindeki nimetlerin benim tarafımdan verildiğini biliyor musun?' demiş. O da, 'Evet, ya Rabbî, biliyorum1 karşılığını vermiş, bunun üzerine Allah Teâlâ: 'Ben senin bu durumundan, şükür olarak razı oluyorum' demiştir."

374. Ebû'l-Celed'den Allah Teâlâ'nm Dâvûd (as)Ja şöyle vah-yettiği yolunda bir rivayette bulunulmuştur: "Ey Dâvûd! Sıdk (mertebesine erişen) kullarıma söyle, kendilerini beğenip te amellerine fazla güvenmesinler. Zira kullarımdan herhangi birini hesaba çeker adaletimle muamelede bulunursam, mutlaka azabıma duçar olur. Hatâ eden kullarıma da müjdele, çünkü Benim vazgeçip bağışlayamıyacağım büyüklükte hiçbir günah yoktur."

375. Ebû'l-Celed'den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Dâvûd (as), (bir gün) birisine emrederek insanları cemaatle namaza çağırmasını istemişti. İnsanlar da Dâvûd (as)'un o gün va*z-u nasihatta bulunup dua edeceğini bilerek, hep beraber (namaz için) çıkmışlardı, Dâvûd (as) yerini alınca: 'Allahım bizleri bağışla' dedi ve çekilip gitti. 'Ne oluyor size, neyiniz var?' şeklinde sordular. Bunun üzerine bir kısmı: 'Allanın Peygamberi sadece dua etti, sonra da çekilip gitti ha!' dediler. Diğerleri: 'Sübhanallah! Biz bu günün ibadet, dua, va'z-u nasihat ve terbiye günü olacağını zannediyorduk. Demek sadece dua etti, öyle mi?' diye söylendiler. Allah Teâ-la, Davud'a (as) vahyederek: 'Kavmine tebliğ et, çünkü onlar senin duanı azımsadılar. Ben kimi bağışlarsam onun hem dünya hem de âhiret işlerini yoluna koyarım' dedi."

376. Hâlid b. Sabit er-Rib'î, "Dâvûd (as)'un Zebur'u denilen, Zebur'un giriş kısmım buldum, orada: 'Hikmetin başı Allah korkusudur (yazılıydı.)" demiştir.

377. Ebû's-Selûl'ün şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Dâvûd (as), mescide gelir ve İsrailoğull arından en köhne halka hangisi ise onların yanma gider otururdu. Sonra da, (kendini kasdederek) 'Miskinlerin ortasında bir miskin' derdi."

378. İbn Abbas (ra), Allah Teâla'nm Dâvûd (as)'a vahyederek: "Zâlimlere söyle Beni anmasınlar. Çünki Beni ananı anmaya ahdettim. Benîm onları anmam ise sadece onları lânetlememdir" dediğini rivayet etmiştir.

379. Eyyûb el-Filistînî şöyle demiştir: "Dâvûd (as)'un Mezmûr'unda (yani Zebur'da) Allah Teâla'nm, 'Biliyor musun, kullarımdan kimleri bağışladım?' diye Davud'a (as) sorduğu, onun da: 'Kimler, ya Rabbi?' diye karşılık vermesi üzerine Allah Teâ-lâ'nın, 'Bir günah işlediği zaman, mafsalları çatırdayan (son derece pişman olan) kimselerdir, işte böyle olan kimseler üzerine günah yazmamalarını meleklerime emrederim' buyurduğu, yazmaktadır.

380. Urve, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Dâvûd (as), hurma yaprağından sepet imal eder, sonra onları çarşıya gönderip satarak elde ettiği para ile geçimini temin ederdi.

Hz. Musa (A.S.)'un Zühdü İle İlgili Haberler

381. Abdullah b. Ebû Âsim, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Allah Tebâreke ve Teâla, Musa'ya vahyederek dedi ki: 'Kavmin Benim için evler yapıyor, Bana kurbanlar kesiyor, Ben ise ne evde oturur ve ne de et yerim. Fakat Benimle onlar arasındaki alâmet, onların zengin ile fakir arasında adaletle muamele etmeleridir. Ve yine onlarla Benim aramdaki bir diğer alâmet de şudur: Onlar fakirleri razı ettikleri zaman Ben de razı olurum. Onları kızdırdıkları vakit Ben de ga~ zaplamnım.'"

382. Abdullah b. Cübeyr, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu bildiriyor: "Mûsâ (as), İsrailoğullanna: 'Bana en hayırlı adamınızı getirin' dedi. Onlar da getirdiler. Bunun üzerine (adama dönüp) 'Sen İsrailoğullannm en hayırlı kişisi misin? diye sordu. Adam da: 'Öyle iddia ediyorlar' cevabını verdi. Adama: 'Git, bana en şerir olanlarını getir' dedi. Adam gitti. Bilâhare yanında hiç kimse olmadığı halde geldi. Mûsâ: 'Bana en şerirlerini getirdin mi?' diye sordu. Adam: 'Ben kendi nefsimi bildiğim kadar, onlardan hiç birini bilmiyorum' dedi. Mûsâ: 'Sen onların en hayırhsısın' karşılığını verdi."

383. Abdullah b. Büceyr, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Mûsâ (as) Rabbine: 'Ey Rabbim! Hangi kulun Sana daha sevimlidir?' dedi. O da: 'Görüldüğünde Beni katıra getiren kimse' dedi.Mûsâ yine: 'Ey Rabbim! Hangi kulun Sana daha sevimlidir?' diye sorunca: 'Hastaları ziyaret eden, yavrusunu yitirenleri taziye eden, cenazeye iştirak edenler' cevabını verdi."

384. Sabit diyor ki:"Mûsâ b. İmran (as) öldüğü vakit, melekler göklerde cevelân edip; 'Mûsâ da öldü, hangi nefis ölmeyecek ki' diyorlardı."

385. Atâ diyor ki: "Mûsâ, Lebbeyk (geldim, dâvetine icabet ettim, ya Rabbi!) diyerek Ka'be'yi tavaf etti, Safa ile Merve arasında (gidip geldi). Rabb Tebâreke ve Teâlâ da ona cevap vererek: 'Lebbeyk ey Mûsâ! İşte Ben de önündeyim'diyordu. (Musa'nın) üzerinde pamuktan bir cübbe vardı." Ravi Karan (b. Temam) bir seferinde de demiştir ki: "Bu (kutuvâniye) pamuktan mamul bir cübbedir."

386. Enes b. Mâlik'ten, Resûlullah'm (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "îsrâ gecesinde Kesibü'l-Ahmar (bir mevki ismi)'da Mûsâ'ya (as) uğradım. Kabrinde namaz kılıyordu." [35]

387. Atâ b. Yesâr'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as): "Ya Rabbi! Arşının gölgesinde gölgelendireceğin ehlin kimlerdir?' diye sordu. O da buyurdu ki: 'Onlar, kalbleri temiz olan, celâlim hakkı için birbirini seven kimselerdir. Onlar, Ben anıldığım zaman Beni zikreden; zikrettikleri vakit de zikirleriyle anıldığım kimselerdir. Onlar öyle kimselerdir ki, sıkıntılı vakitlerde ab-destlerini güzelce alırlar ve nasıl ki kediler yuvalarına koşarlarsa öylece Benim zikrime koşarlar. Nasıl ki çocuk, insanların sevgisiyle doluysa onlar da Benim sevgimle doludurlar. Haramlarım helâl edinildiği vakit panterin çatışma anındaki gazabı gibi, gazap ederler.'"[36]

388. İmran b. Ebû'l-Hûzeyl, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Bize ulaştığına göre Allah Tebâreke ve Teâla Musa'ya (as): 'Ey Mûsâ! İzzet ve celâlime yemin olsun ki, öldürdüğün kişi, benim yaratıcı ve rızıklandırıcı olduğumu bir an olsun ikrar etmiş olsaydı, sana azabın tadını tattırırdım. Seni ona yaptığından dolayı affettim. Çünkü o bir an olsun, Benim kendisini yarattığımı ve onu nzıklandırdığımı kabullenmedi' demiştir.

389. İmrân el-Kâsir diyor ki: "Mûsâ b. İmrân: 'Ey Rabbım! Seni nerede arayayım?* diye sordu. O da: Beni kalbi kırılmış olanların yanında ara, Ben onlara hergün bir adım yaklaşırım. Eğer böyle olmasaydı onlar perişan olurlardı' cevabını verdi.

İsa'nın (a.s.) Hikmetine Dâir Haberler

390. Hişâm ed-Dustuvâî şöyle diyor: "îsâ b. Meryem'in (as) hikmetinde (şu vardır): 'Siz, hiçbir karşılık olmaksızın rızıklandı-rıldığımz dünyada, dünya için çalışıyorsunuz da, karşılık olmadan rızıklandırılmay a cağınız âhiret için çalışmıyorsunuz. Yazıklar olsun size, kötü bilginler; hiçbir iş yapmıyorsunuz, ama ücret alıyorsunuz. Yakında dünyadan çıkıp, kabrin darlığına ve karanlığına düşeceksiniz. Allah size oruç ve namazı emrettiği gibi, sizi mâsiyetlerden de men etmiştir. Dünyada kendisine rağbet edilecek en faziletli kimse iken, nasıl olur da dünya ilim ehline âhiretten daha değerli olabilir? Dünyaya yönelmişken ve kendisine zarar verecek olan şeyler, faydası dokunacaklardan daha cazip gelirken, o nasıl âhiret yolcusu olan ilim ehlinden sayılabilir? (Bulunduğu mevkinin) Allah'ın (cc) ilim ve kudretinden olduğunu bilip dururken, makamını küçük gören, kendisine verilen rızka kızan bir kimse nasıl ilim ehlinden olabilir? Allah'ı (yaptığında) isabet etme (noktasında) itham eden birisi nasıl ilim ehlinden olabilir? Ve sözü (ilmi) amel etmek için değil de, konuşmak için arzu eden bir kimse nasıl ilim ehlinden olabilir?"

391. Sabit el-Bünânî diyor ki: "Duyduğumuza göre şeytan Yahya b. Zekeriya'ya (as) gözükmüş. Ve Zekeriya (as) şeytanın üzerinde her şey için bir askı görmüş. Bunun üzerine şeytana: 'Bu üzerinde gördüğüm askılar nedir?' diye sormuş, o da: 'Bunlar ken-dişiyle Ademoğullarma iliştiğimiz şehvetlerdir' demiş. Yahya (as): Teki, benim için orada bir şey var mı?' diye sormuş, o da: 'Hayır' demiş. Yahya (as): Teki, bana da ilişebileceğin bir şey var mı?' diye sormuş, o da; 'İyice doyduğun vakit, sana bir ağırlık verip namaz ve zikirden seni ahkoyarız' cevabını vermiş. Yahya (as): 'Bundan başka bir şey var mı? diye sorunca, 'Hayır' demiş. Yahya da: 'Allaha yemin olsun ki, bundan sonra asla tok olmayacağım' demiştir."

392. Hüseyin diyor ki: "Yahya ve Isâ (as) karşılaştılar. îsâ (as) ona: 'Sen benden daha hayırlısın, benim için bağışlanmamı isteyi-ver' dedi. Yahya (as) da ona: 'Sen benden daha hayırlısın, sen benim affımı dileyiver' dedi. îsâ (as) ona: 'Sen benden daha hayırlısın, ben kendi kendime selam verdim, Sana Allah selâm verdi' dedi. Böylece Allah (cc) her ikisinin de faziletini bilmiştir. (ortaya çıkarmıştır)"

393. Saîd b. Cübeyr diyor ki: "Yahya (as) öldürüldüğü vakit, ashabından birisi, diğerine: 'Allahm Peygamberi Yahya'nın (as) gömleğini bana gönder de bir koklayayım. Çünkü ben öleceğimi biliyorum.' demiş. O da gömleği göndermiş, bir bakmış ki gömlek enine boyuna lifle dikilmiş."

394. Ebû'l-Hûzeyl diyor ki: "isa'ya (as) zina etmiş bir adam getirilmiş. O da insanlara onu recmetmelerini emretmiş. Onlara: 'Onun yaptığı işi yapmış olan hiçbir kimse onu taşlamasın' demiş. Yahya b. Zekeriya (as) hariç, hepsi ellerindeki taşları yere atıvermişlerdir."

395. Ma'mer diyor ki: "Çocuklar, Yahya b. Zekeriya'ya (as): 'Gidelim de oyun oynayalım' demişler, o da: 'Oyun için yaratılmadık' demiştir."

396. Abdüssamed b. Ma'kıl, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Gökten bir münâdî, Yahya b. Zekeriyâ'nm bütün insanların efendisi olduğunu, şehitlerin efendisinin ise Corcis olduğunu nida etmiştir."

397. Yahya b. Ca'de (ra), Resulûllah'ın (as) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yahya b. Zekeriya hiç günah işlemeyi düşünmemiş ve hiçbir kadın da onun gönlünü meşgul etmemiştir."

398. Hasan'dan şu rivayet edilmiştir: "Lokman oğluna: Tav-rum, doyduktan sonra yeme, çünkü onun bir nebzesini bir köpeğe vermen senin için daha hayırlıdır' demiştir."

399. Ebû Zer (ra) diyor ki: "Dostum (Peygamber) bana yedi şeyi tavsiye etti: (Madden) kendimden aşağı seviyede olanlara bakıp benden daha iyi durumda olanlara bakmamamı. Fukarayı sevip, onlara yakın olmamı. Acı da olsa, hakkı söylememi. Hiç kimseden asla birşey istemememi. Sıla-i Rahim (yakınlarımı ziyaret) etmemi. Allah yolunda kınayanın kınamasından korkmamamı, ve 'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'1-aliyyil-azîm' sözünü çokça tekrarlamamı."[37]

400. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Talib, Allah'ın kulu Fâtıma binti Hüseyn'in, Resulullah'm (sav) şöyle dediğini kendisine rivayet ettiğini haber veriyor: "Ümmetimin:, nimetler içersinde yüzenlerinin en şerirleri, çeşit çeşit yiyecek ve giyecek isteyen, konuşurken de ağzını doldum doldura konuşanlardır"[38]

401. Muhammed b. Uleyye'den, şu rivayet edilmiştir: "Resulul-lah (sav), (bir gün) BilâFin (ra) yanma girmiş, yanında bir miktar hurma olduğunu görmüştür. Bunun üzerine ona: 'Bu ne?' öiye sormuş. O da: 'Saklayıp (bir kenara koyduğum) bir miktar hurma' ce-
vabını vermiş. Resulullah: 'Cehennem ateşinin senin için (hazırlanmış) buhar olmasından korkmuyor musun? Onu infak et, ey Bilâl! Arşın sahibinin seni yoksul bırakacağından endişelenme!' demiştir."

402. Abdullah b. Amr'dan şu rivayet edilmiştir. O: "Allah Azze ve Celle'ye en sevimli olan kimseler gariblerdir," demiş. Kendisine; "Garipler kimdir?" diye sorulunca, "Onlar, dinlerini (kurtarmak için cemiyetten) kaçanlardır. Kıyamet gününde Isâ (as) ile birara-da olacaklardır" demiştir.

403. Velîd, Şu'be b. Abdülaziz ya da başka birinden şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Dâvûd (as)'un duaları arasında şu da vardı: 'ihsan sebebiyle şükrü, belâlar sebebiyle de duayı halkeden (Allah) ne yücedir.'"

404. Evzâî'den şu rivayet edilmiştir: "Aziz ve Celil olan Allah Teâlâ, Davud'a (as) vahyederek, 'Ey Dâvûd! Sana yaptığın zaman insanların gönlünü kazanıp, Benim de rızama kavuşacağın iki amel öğretmedim mi?' demiş. O da: 'Evet öğrettin, ya Rabbi' cevabım vermiştir. (Bunun üzerine) Rabbı, 'Benimle senin arandaki hususlarda vera' ile sığın, insanlara da ahlakları ile imtizaç et.' buyurmuştur."

405. Muhammed b. Cahhâde'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ, Davud'a (as) vahyederek: Benim zikrimden ve mescidlerimde oturmaktan (yüz çeviren), nefislerine zulmedenler var ya! İşte Ben, kendi kendime yemin ettim ki, kim Beni zikrederse Ben de onu anacağım ve zâlim bir kimse Beni zikrettiği vakit te ona lanet edeceğim ' buyurmuştur"

İbrahim Halil (as)'ın Zuhdü İle İlgili Haberler

406. Ka'b diyor ki: "İbrahim (as): "Ya Rabbi! Yeryüzünde benden başka sana ibâdet eden bir kimseyi görmemek beni mahzun ediyor' dedi. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle, onunla birlikte namaz kılacak melekler inzal etti."

407. Ka'b, 'İbrahim cidden yumuşak huylu, içli, kendisini Al-laha vermiş biriydi'[39] (âyeti hakkında) diyor ki: "İbrahim (as) yanında ateş anıldığı vakit, 'Âh, âh' derdi."

408. İbn Ebû Müleyke diyor ki: "İbrahim (as) vefat ettiği vakit Celil olan Allah'a mülâki oldu, ona: 'Ey İbrahim.! Ölümü nasıl buldun? diye sorulunca, 'Ya Rabbi! Canımın elemle söküldüğünü hissettim' dedi. O da: 'Biz sana bu işi kolaylaştırdık' karşılığını verdi."

409. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleym'in adını andığı birisinden naklen şöyle dediğini işittim diyor: "Ölüm meleğinin yanında, yeryüzü halkının en kerim olanı Yâkûb (as) idi. Ölüm Meleği (as) Rabbinden Yakûb'un yanına gidebilmek için izin istedi. O da izin verdi. Doğru Yakûb'un yanına geldi. Yakûb ona: 'Ey ölüm meleği! Seni Yaratan hakkı için (veya sana soranın hakkı için) sana bir şey sormak istiyorum. Canım aldığın kimseler içerisinde Yusuf da var mı?' dedi. Ölüm meleği: 'Hayır' cevabını verdi ve 'Ey Ya'kûb! Sana bir takım sözler öğreteyim mi?' dedi. O da: 'Evet' karşılığını verdi. Melek: 'Ey ebediyyen kesilmeyen, Senden başka kimsenin sayamayacağı iyiliklerin sahibi! (diye yalvar)' dedi. Ya'kûb, o gece bunlarla dua etti ve sabah olmadan, (Yusufun) gömleği yüzüne atıldı ve gözleri yeniden görmeye başladı."

410. Tâifin müezzini Ebû Abdullah şöyle diyor: "Cebrail (as), Yusuf (as)'a geldi ve: 'Ey Yusuf! Hapis sana zor mu geldi?' diye sordu. O da: 'Evet' dedi. Melek: 'Öyleyse Ey Allahım! Dünya ve âhiret işlerimde bana sıkıntı ve meşakkat veren her şeyden bir kurtuluş halket, beklemediğim yerden beni rızıklandır. Günahlarımı bağışla, ricamı sabit kıl, onu Kendinden başkasından ayır ki, Senden gaynsına rica (minnet) etmeyeyim, (diye dua et)' dedi."

411. Ebû Osman diyor ki: "İbrahim (as) üzerine iki aç arslan gönderildi. Arslanlar, onu yalayıp kendisine secde ettiler."

412. Hz Ali (ra)'den Allah Teâlâ'nm, 'Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol[40] kelâmı hakkında: "Eğer esenlik ol dememiş olsaydı, soğukluk onu öldürürdü" dediği rivayet edilmiştir.

413. Hz. Ali'nin (ra); "Kıyamet gününde ilk defa İbrahim (as) giydirilecek ve ona ketenden bir elbise giydirilecek, daha sonra Re-sulullah (sav) Arş'ın sağında iken pamuktan bir hülle giyinecek" dediği rivayet olunmuştur.[41]

414. Nevf el- Bekâlî diyor ki: "İbrahim (as): Ta Rabbi! Yeryüzünde benden başka Sana ibadet eden hiç kimse yok' demiş. Allah Teâlâ da üç bin tane melek indirmiştir. İbrahim (as) üç gün onlara imamlık yapmıştır."

415. Bekir şöyle demiştir: "İbrahim (as) ateşe atıldığı vakit bütün mahlûkât Allah'a niyazda bulunup, Ta Rabbi! Hâlîlin İbrahim ateşe atılıyor, bize müsaade et de onu söndürelim" demişler. O da: 'O Benim halilimdir, yeryüzünde ondan başka da halilim yoktur. Ben onun Rabbiyim, onun da Benden başka Rabbi yoktur. Eğer sizden yardım dilerse ona yardım edin, aksi takdirde onu bırakın' demiştir. Bunun üzerine yağmur meleği gelip: Ta Rabbi! Halîlin ateşe atılıyor, müsaade et, ateşi yağmurla söndüreyim' demiş. Allah Teâlâ: 'O Benim halilimdir. Yeryüzünde ondan başka halilim yoktur. Ben onun Rabbiyim, onun Benden başka Rabbi yoktur. Eğer senden yardım talep ederse ona yardım et, aksi halde bırak onu'demiştir. Ateşe atıldığı vakit İbrahim Rabbine bir dua ile ya-karmıştır (ki bu duayı râvi Ebû Hilâl unutmuştur.) Allah Teâlâ da: 'Ey Ateş! İbrâhime serinlik ve esenlik ol[42]demiştir. O gün doğu ve batı bütün insanlara buz gibi olmuştur."

416. Saîd b. Cübeyr diyor ki: "İbrahim (as) rüyasında İshâk'ı (as) kurban ettiğini görünce, evinden

kurban ettiği yere bir tek sabahta bir aylık yol yürümüş. Onu kurban etmesinden vazgeçilip, bir koç kurban etmesi emredilince, onu boğazlamış tır. Sonra da (oradan) bir akşamda bir aylık yol teperek evine gelmiştir. Bu arada dağları ve vadileri kolayca geçmesine imkan verilmiştir."

Yusuf (As)Tjn Zühdü İle İlgili Haberler

417. Hasan diyor ki: "Resulullah (sav): 'Allah, Yusuf a rahmet etsin. Eğer 'Rabbinin yanında beni an (hatırla)' sözünü sarfetme-miş olsaydı, hapiste o kadar müddet kalmazdı3 demiştir." Sonra, Hasan ağlayarak: "Başımıza bir iş geldiği vakit insanlara koşuyoruz" demiştir.

418. Hasan diyor ki: "Resulullah (as): 'Allah Yusufa rahmet etsin, eğer uzun hapis müddetinden sonra, bana elçi gelseydi, derhal ona rağbet ederdim' demiştir."[43]

419. Hasan diyor ki: "Yusuf, kuyuya atıldığı vakit onyedi yaşındaydı. Kölelik, hapis, meliklik müddeti seksen senedir. Sonra (Allah) işlerini yoluna koydu da elli sene daha yaşadı."

420. Yezid b. Meysere diyor ki: "Yahya b. Zekeriyâ'nın (as) yiyeceği, çekirge ve ağaçların özü idi. Kendi kendine: 'Senden daha çok nimete sahip olan var mı? Ey Yahya! Yiyeceğin çekirge ve ağaç özü' derdi."

421. Ömer b. Ubeyd, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Aziz ve Celil olan Allah, gök kapılarını Hazkü'e açtı da, o da Arş'a baktı —veya buna benzer birşey söyledi— sonra: 'Seni tenzih ederim, ne kadar azametlisin, ya Rabbü' dedi. Allah Teâlâ: 'Gökler ve yer Beni taşımaya takat getiremedi. Beni kuşatamadı. Beni, vera sahibi mülayim mü'minin kalbi kuşattı' buyurdu."

422. Enes (ra) şöyle demiştir: "Allah Teâla Yusuf a (as) vahye-derek: 'Seni kardeşlerin öldürmeye azmettikleri vakit ölümden kim kurtardı?' diye sormuş, o da: 'Sen, ya Rabbü' demiştir. 'Peki, seni, kuyuya attıkları vakit oradan kim kurtardı?' diye sormuş, yine: 'Sen, ya Rabbü' demiştir. Peki, 'Sana ne oldu bir âdemoğlunu hatırladın da Beni unuttun?'deyince; 'Bu ağzımdan kaçırdığım bir sözdü' demiştir. Allah Teâlâ da: İzzetime yemin olsun ki seni hapiste bırakacağım/ demiştir."

423. Vehb b. Münebbih şunu rivayet etmiştir: Hazkîl, Buh-tü'n- Nasr'm, Danyal ile birlikte, Beytü'l-Makdis'te esir aldığı kimselerden birisiydi. Hazkîl, Fırat kıyısında uyurken, kendisine bir meleğin geldiğini, uykulu vaziyette iken, kafasını (kendisini) alıp götürüp Beytü'l-Makdis'in hizânesine koyduğunu iddia etmiştir. 'Sonra başımı göğe kaldırdım, bir de baktım ki, Arş'm önünden gök açılmış, Arş ve çevresindekiler ortaya çıkıvermiş. Bu aralıktan onlara baktım. Arş'a baktım ki o, yer ve göklere gölge yapmaktadır. Gökler ve yere baktığımda ise onları Arşın ortasına asılı bir vaziyette gördüm. Arş'ı taşıyanlar ise dört melektir. Her bir meleğin de dört tane cephesi vardır: insan, kaplan, aslan ve öküz yüzü. Bu vaziyetleri beni şaşırtınca ayaklarına baktım ki, onlar yerin içerisinde etrafında pınarlar dolaşan birşey üzerindeler. Yine Arşın önünde duran bir melek gördüm ki kül rengi gibi rengi var. Birden Cebrail'i gördüm, onun hemen altından mahlûkâtm en büyüğünü gördüm, o arada Mikâil'i gördüm ki, o gök meleklerinin halifesidir. Birden, Allah'ın mahlûkâtı yarattığı andan kıyamete kadar arşı tavaf edecek olan

melekleri gördüm. Ki: 'Kuddûs, Rabbimiz Allah'ın azameti yer ve gökleri doldurmuştur' diyorlar. Birden onların alt tarafında birtakım melekler, her bir meleğin altı tane kanadi vardı.Kanatlarından ikisi yüzünü nurdan örtüyor, ikisiyle cesedini kapatıyor, ikisi ile de uçuyorlardı. Aniden, mukarreb meleklerini gördüm, onların altında da birtakım melekler gördüm ki, bir kısmı secdede, bir kısmı da kıyamda duruyordu. Allah'ın mahlukâtı yarattığından beri böylelerdi. Kıyamete kadar da öylece kalacaklardı. Onların altında da bazı melekler gördüm, Sûr'a üfle-yinceye kadar secdede kalacaklar, başlarını kaldırdılar. Arş'ı görür görmez: 'Seni tenzih ederiz, biz Seni hakkıyle taktir edemeyiz' diyorlardı. Sonra Arş'ı gördüm, bu aralıktan sarkıyordu. Büyüklüğü de o kadardı. Sonra beni yerle gök arasına götürdü, ikisinin arası doluydu. Bilâhare Arş, Rahmet kapısından içeri girdi, büyüklüğü o kadardı, arkasından beni mescide aldı. Daha sonra Arş, Sahra'nm üzerine geldi, hacmi de o kadardı ki: 'Ey Ademoğlu!' dedi, birden baygın yere düştüm. Bir ses işittim ki, daha Önce benzeri bir sesi asla işitmemiştim. Bu sesi tasavvur etmek istedim, baktım; toplanıp bir araya gelmiş, hep bir ağızdan bağırıp, tekrarlanan bir ordunun sesi gibi veya ondan daha da azametli bir sesdi.' Hazkîl diyor ki: 'Baygın yere düşünce: 'Onu kaldırın çünkü o, zayıf yaratılmış, güçsüz bir varlıktır* dendi. Sonra da: 'Kalk kavmine git, sen bir ordunun habercisi misâli benim habercimsin, davet ettiklerinden kim sana icabet eder ve hidâyetine uyarsa, sana da onun mükâfaatmın bir misli vardır. Kimi de davet etmeyi ihmal edersen ve o da dalâlet üzere ölürse, onların günahlarından hiçbir şey hafifletilmemek üzere sana da günahlarının bir misli vardır' dedi. Sonra da Arş ile yükselip gitti. Sonra taşınıp, tekrar Fırat kenarına bırakıldım. Ben, Fırat kıyısında uyurken bir melek geldi ve başımı (beni) alıp Beytü'l Makdis'in kenarına koydu. Kendimi ayaklarımı aşmayan bir su havuzunda buldum. Oradan cennete vardım. Nehirlerinin kenarlarında ağaçlarını gördüm. Bir ağaç gördüm ki, ne yaprakları dökülüyor ve ne de meyvaları tükeniyor. Baktım ki orada toptan meyvalar var. 'Oradakilerin elbiseleri nelerdir?' diye sordum. Ceviz kabuğu gibi elbiselerdi. Sahibi hangi renk isterse o renkte açılıverirler. 'Eşleri nelerdir?' dedim. Bana gösterildiler. Yüzlerinin güzelliğini birşeye teşbih etmeye çalıştım. Baktım ki, güneşle ay bir araya getirilirse yine de onlardan birinin yüaü daha parlak olur. Etlerine baktım kemiklerini kavratmıyordu. Kemiği de özlerini örtmüyordu. Eşi kendisiyle yatıp kalktığı halde o yine de bakire kalıyordu. 'Ben buna şaştım' dedi. Hazkîl diyor ki: "Bana: 'Sen buna teaccüp mü ediyorsun?* dediler. Ben de: 'Neden şaşmıyayım ki? Bu gördüğüm meyvelerden yiyen bir kimse ebedîleşiyor, bu eşlerle evlenen kimsede hüzün ve keder kalmıyor' dedim. Sonra beni bulunduğum yere geri koydular."

Hazkîl diyor ki: "Ben Fırat kıyısında uyurken, bana bir melek geldi ve beni yeryüzünün bir yerine koydu. Orada harp vardı. Baktım ki onbin tane ölü var. Kuşlar ve yırtıcı hayvanlar etlerini deşmiş, kemiklerini ayırmış. Sonra bana bir topluluk, onlardan ölen kimselerin benden kurtulmuş olduğunu, kudretimin onlara yetişmeyeceğini iddia ediyorlardı. 'Çağır onları, bakayım' dedi. Ben de çağırdım. Baktım ki her kemik koptuğu yere gidiyordu. Öyle ki insan kemiklerin ayrıldığı yerleri tanıması kadar mükemmel surette arkadaşını tanıyamaz. Nihayet birbirlerine kaynaştılar. Sonra üzerlerinde etler oluştu. Sonra damarlar, daha sonra da derileri oluştu. Ben ise bunlara bakıyordum. Sonra bana: 'Onların ruhlarını da çağır* dedi." Hazkîl diyor ki: "Ben de çağırdım. Baktım ki her ruh ayrıldığı cesede koşuyor, oturdukları vakit, bana: 'Sor bakalım ne olmuş onlara?'dedi. Onlar da: 'Bizler ölüp te, hayattan ayrıldığımız vakit Mikâil denen bir melekle karşılaştık. Bize: 'Getirin bakalım şu amellerinizi, alın karşılığını' dedi. 'Bizim size, sizden öncekilere ve sizden sonra gelecek olanlara uyguladığımız sünnetimiz işte böyledir.' dedi. Amellerimize baktı, bizim putlara taptığımızı gördü. Cesetlerimize kurtları musallat etti, ruhlarımız da acı çekmeye başladı. Ruhlarımıza gam musallat etti. Bu sefer de cesetlerimiz acı

çekmeye başladı. Bu şekilde azap çekip duruyorduk' dediler. Sonra beni melek daha önce bulunduğum yere götürüp bıraktı.'"

424. İbn Ebû Ebzâ diyor ki: "Allah'ın Peygamberi Dâvûd (as): 'Eyyûb insanların en sabırlısı, onların en mülayimi ve öfkesini en fazla yeneniydi' demiştir."

425. Aynı rivayet.

426. Saîd b. Abdulaziz diyor ki; "Dâvûd (as): *Ya Rabbi! Yeryüzünde Senin için nasıl nasihatla hareket ederim?' dedi. O da: 'Beni çok anarsın. Beyaz, siyah Beni seveni seversin, nefsin için nasıl hüküm veriyorsan, insanlar için de öyle hükmedersin ve yabancının yatağından içtinab edersin (Yani zinaya ya ki aşmazsın)' buyurdu."

427. Habib şöyle diyor: "Bir adanı Allah'ın Peygamberi Ya'kûb'a (as) uğramış, (bakmış ki) Ya'kûb'un (as) kaşları gözlerinin üzerine sarkmış bir vaziyettedir. Bir bez parçası ile onları kaldırmış ve 'Ey Allah'ın Peygamberi! Ne bu gördüğüm halin?' diye sormuş, O da: 'Zamanın uzunluğu ve hüznün çokluğundan dır' demiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ vahyederek: 'Şikayet mi ediyorsun, ey Ya'kûb?' demiş, Ya'kûb da: *Ya Rabbi! Kusur ettim, bağışla' demiştir."

428. Hasan diyor ki: "Yakûb (as), Yusufa (as) seksen sene ağladı, o vakit o yeryüzündekilerin Allaha en kerim olanıydı."

429. Hasan diyor ki: "Rü'yâ ile te'vîl arasında seksen sene vardı."

430. Vehb b. Münebbih'ten şu rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ, Mûsâ'yâ bir nur vermişti. Hârûn da ona: 'Ey kardeşim, onu bana verir misin?' dedi. O da ona verdi. Hârûn da onu iki oğluna verdi. Beytul-Makdis'te peygamberlerin ve onlardan sonra da meliklerin ta'zim ettikleri bir kap vardı. İki çocuk bu kaptan şarap koyarlarken, gökten bir ateş indi ve ikisini birden kapıp, göğe yükseldi. Hârûn korkuya kapıldı ve yüzünü göğe çevirdi dua ve yakarışlarla yardım isteyerek ayağa kalktı. Allah Teâlâ, Harun'a vahyederek: İşte taatımda bulunanların ehlinden isyan edenlere ben böyle yaparım. Ya masiyetimde olanların ehlinden olup ta isyan edenlere ne yaparım? buyurdu."

431. Velîd b. Amr diyor ki: "İşittiğime göre Tevrat'ta 'Âdemoğlu ellerini oynat, sana bir rızık kapısı açayım, emrettiğim hususlarda bana itaat et, senin iyiliğine olanı ben biliyorum' şeklinde yazılıymış."

432. Mekke'ye geldiği zaman Hasan şöyle söyledi: "Allah Teâlâ diyor ki 'Ademoğlu, seni ben yarattım; Benden başkasına kulluk ediyorsun, Bana dua ediyor ve Benden kaçıyorsun. Beni anıyor ve beni unutuyorsun. İşte bu yeryüzündeki en büyük zulümdür.' Daha sonra Hasan, 'Muhakkak ki şirk en büyük zulümdür'[44] âyetini okudu.

433. Vehb b. Münebbih'ten şu rivayet edilmiştir: "Ben Tevrat'ta peş peşe dört satır buldum. Birisi şudur: 'Kim Allah'ın kitabını okur da, O'nun kendisini bağışlamayacağını zannederse o, Allah'ın âyetleri ile eğlenenlerdendir. Kim başına gelen musibetlerden dert yanarsa o, Allah'tan deri

yanmış demektir. Üçüncüsü, kim başkasının elinde kilerden dolayı hüzünlenirse, Rabbinin hükmüne kızmış demektir. Dördüncüsü de, kim zenginliğinden dolayı birisine eğitirse, dininin üçte ikisi gitmiştir. "

434. Abdurrahman b. Mehdî diyor ki: "Muhammed b. Nadr el-Hârisfnin şöyle dediğine şahit oldum: 'Rabî b. Haysem, 'Önce fakîh ol, ondan sonra insanlardan i'tizâl et/ demiştir."

435. Muhammed b. Nadr el-Hârisî diyor ki: "Azız ve Celîl olan Allah, Mûsâ b. İmrân'a vahyetti ve 'Uyanık ol ve kendin için dostlar edin. Seni benim rızama sevketmeyen her dost gerçekte senin düşmanındır. Kalbine kasvet verir. Mükafata erişmek ve daha fazlasını elde etmek için zikredenlerden ol' dedi."

436. Abdullah b. Mübarek, Vâsıfta Muhammed b. Nadr el-Hârîsi'ye, seferde oruca devam ettiğinden bahsetmiş. O da, "Bu (ibâdetle) koşup icabet etmektedir" cevabım vermiştir.

437. Ebû Zeyd diyor ki: "Muhammed b. Nadr kırk gün benim yanımda gizlendi. Ne gece ve ne de gündüz onu uyurken görmedim."

438. Muhammed b. Münkedir diyor ki: "Annemin bacağını ovarak geceledim. Ömer de namaz kılarak geceledi, onunkine karşılık, kendi geceleyişim beni o kadar sevindirmez."

439. Muhammed b. Nadr el-Harisî diyor ki: "Bazı kitaplarda okudum (şöyle yazıyordu): 'Âdemoğlu, eğer senin hakkında benim bildiğimi insanlar bilseydi, seni fırlatıp atarlardı. Fakat bana şirk koşmadığın müddetçe Ben seni bağışlayacağım.'"

440. Hanzale'nin amcasıoğlu şöyle rivayet etmiştir: "Azız ve Celîl olan Allah, Musa'ya vahyederek 'Kavmin mescidlerini süslüyor, (ama) kalplerini harap ediyor. Kesileceği güne hazırlanan domuz gibi besleniyorsunuz. Ben onlara ve akibetlerine baktım. Artık onlara icabette bulunmayacağım, istediklerini onlara vermeyeceğim'demiştir."

441. İmâm Mâlik,[45] Ebû Husayn'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir ümmetin ameli kötüleştiği vakit mescidlerini süslerler"

442. Hasan diyor ki: "Mûsâ (as), insanlarla ihtilât etmek istedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona vahyederek, 'Arkadaşlık etmek istediğin kimseye bak, insanlar onunla ülfet ediyorsa, sen de onunla arkadaş ol' dedi."

443. Ebû'l-Celed diyor ki: "Azız ve Celîl olan Allah, Musa'ya vahyetti ve 'Ey Mûsâ! Bana dua ettiğin vakit, dilini kalbine tâbi kıt, beni zikrederken huşu' içerisinde ve mutmain bir vaziyette ol. Huzurumdan kalktığın zaman hakir ve zelil bir şekilde kalk ve nefsini zemmet. Çünkü o zemmedilmeye en lâyık olandır. Bana yakarışta bulunduğun vakit titreyen bir kalp ve doğru bir dil ile yakar' dedi."

444. Ebû İmrân el-Cevnî şöyle diyor: "Mûsâ (as) kavmine vâzu nasihatta bulunmuş; içlerinden bir

adam gömleğini parçalamış. Bunun üzerine Musa'ya, 'Gömleğin sahibine söyle de, onu parçalamasın, esas kalbini bana açsın' denilmiştir."

445. İbn Abbâs (ra)'dan şu rivayet edilmiştir: "Mûsâ (as) dedi ki: 'Ey Rabbim! Kullarından hangisini daha çok seversin?' Rabbi: 'Beni en çok zikredeni' dedi. Mûsâ: 'Rabbim! Hangi kulun en zengindir?' dedi. Rabbi: 'Verdiğime razı olan' dedi. Mûsâ: 'Hangi kulun en iyi hükmedendir?' dedi Rabbi: İnsanlara hükmettiği gibi, kendi nefsine de hükmedendir' dedi."

446. Mücâhid diyor ki: "Kabe'yi yetmiş tane peygamber hac-cetmiştir. Bunlar içerisinde Mûsâ b.İmrân da vardır. Üzerinde pamuktan mamul iki tane abası vardı. O telbiye getirir, dağlar da ona karşılık verirlerdi."

447. Ebû's-Sıddîk en-Nâcî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Süleyman b. Dâvûd (as), insanlarla beraber istiskâ (yağmur dua-sma)'ya çıkmış giderken, sırtüstü uzanmış, ayaklarını da havaya dikmiş, şöyle diyen bir karıncaya rastgelmişler: 'Ey Allahım! Ben senin mahlûkâtmdan birisiyim. Biz senin rızkından müstağni olamayız. Ya bize yağmur verirsin yahut bizi helak edersin.' Bunun üzerine Süleyman (as), insanlara, 'Dönün, başka birisinin duası sebebiyle yağmura kavuşacaksınız' demiştir."

448. Abdullah (b. Mes'ûd)'dan şu rivayet edilmiştir: "(Bir gün) arkadaşları onu bekleşiyorlarmış. (Yanlarına) çıkıp gelince, ona 'Ey Emîr! Seni geri bırakan nedir?' diye sormuşlar. O da: 'Size anlatacağım; sizden evvelkiler içerisinde bir kardeşiniz olan Mûsâ (as): 'Ey Rabbim! En çok sevdiğin kulunu bana söyler misin? Ki, Sen onu sevdiğin için ben de onu seveyim' deyince, Allah Teâlâ: 'Dünyanın bir tarafından veya en ücra köşesindeki bir kula bir musibet gelir veya ona bir diken batar da, dünyanın bir başka tarafındaki veya öbür ucundaki, onu tanımayan bir diğer kul, olanları duyar ve âdeta o musibet kendi başına gelmiş veya o diken kendine batmış gibi acı hissederse, öbür insana sırf Benim için sevgi beslerse, işte o bana en sevimli olan kulumdur' demiş. Mûsâ (as), Tâ Rabbi! Mahlûkâtı var ettin; bir kısmını ateşe sokup, onlara azap ediyorsun?' dedi. Allah Azze ve Celle ona vahyederek, 'Hepsi benim yarattıklarımdır' dedi. Sonra da ona: 'Bir tarlayı ek' dedi; o da sürüp, ekti. 'Sula' dedi. Suladı. Sonra 'Onu koruyup kolla, gözet' dedi: O da gözetti. Allah bunlardan ne dilediyse onu yaptı; sonra biçip, kaldırdı. Allah Teâlâ ona: 'Ekinini ne yaptın, ey Mûsâ?' dedi. O da: 'İşimi bitirip, onu kaldırdım' cevabını verdi. Allah: 'Ondan geride bir şey bıraktın mı?' dedi. Mûsâ: İşe yaramayanlarını veya ihtiyacım olmayacakları geride bıraktım' dedi. Allah: 'İşte Ey Mûsâ! Aynı şekilde, ben de işe yaramayacak olanlara azap ederim' dedi."

449. Vehb diyor ki: "İşittiğime göre, Allahm peygamberi Mûsâ (as), dua ve niyaz eden bir adama rastlamış ve Ta Rabbi! Ona merhamet et' demiş. Bunun üzerine Allah ona vahyederek: 'Benim, üzerinde olan hakkımı gözetmedikçe, bütün takati tükenince-ye kadar da dua etse, ona icabet etmem' buyurmuş."

450. Saîd b. Hilâl diyor ki: "Ashabı, Dâvûd (as)'u ziyaret ediyorlar ve onu hasta zannediyorlardı, oysa onun Allah Azze ve Cel-le'den ayrı olmaktan başka bir şeyi yoktu."

451. Kays b. Abbâd diyor ki: "Dâvûd (as), şöyle diyerek dua ederdi: Tâ Rabbi! Seni zikrettiğim

zaman bana yardımcı olacak, unuttuğum zaman bana hatırlatacak bir arkadaş istiyorum. Yâ Rabbi! Zikrettiğim vakit bana yardımcı olmayan, unuttuğum vakit Seni bana hatırlatmayan bir arkadaştan sana sığınıyorum. Yâ Rabbi! Seni zikreden bir toplulukla karşılaştığım vakit, eğer onları geçip gitmek istersem, geçip giden ayağımı kır ki, oturup orada onlarla Seni zikredeyim.'"

452. Ebû Saîd el-Müeddib, ismini unuttuğum bir zâttan şunu rivayet ediyor: "Peygamber Dâvûd (as) şöyle derdi: *Yâ Rabbi! Beni konfor içerisinde, fitneye düşmüş bir vaziyette kılma ki, geçimimi küçük görüp nimetine nankörlük etmeyeyim.'"

453. Ebû Yezîd diyor ki: "Allanın Peygamberi Dâvûd (as) namazı uzatır, sonra rükû' eder, sonra başını kaldırır, arkasından da şöyle derdi: 'Ey Göklerin mimarı! Başımı sana kaldırdım. Ey semâda oturan![46] Kullar rabblerine bakışıyor.'"

454. Fudâle, Hasan'm şöyle dediğini işittim diyor: "Peygamber Dâvûd (as): *Yâ Rabbi! Ne beni inleten bir hastalık ver, ne de kendimi unutturan bir sıhhat isterim. Fakat bu ikisinin arasında bir şey isterim' derdi."

455. Mübarek b. Fudâle, Hasan'm şöyle dediğini işittim diyor: "Eyyûb (as) başına her bir musibet gelip çattığında: 'Ey Allahım! Sen aldın, sen verdin, beni sağ bıraktığın müddetçe, yaptığın imtihanın güzelliğinden dolayı sana hamd ederim' derdi."

Eyyub (As)'Un İmtihanı İle İlgili Haberler

456. Abdurrahman b. Ciibeyr diyor ki: "Allah Teâlâ, Eyyûb (as)'u malı, evladı ve bedeniyle imtihana tabi tuttuğu vakit onu bir çöplüğe attı. Hanımı, çıkıp onu doyuracak (rızkı) kazanmaya başladı. Şeytan bu duruma hased etti. Kadına tasaddukta bulunan, ekmek vs. yiyecek satan insanlara gelip, onlara: 'Şu size bürünüp gelen kadını kovun, çünkü o eşi ile birleşiyor ve ona elini sürüyor, insanlar da onun yüzünden sizin yiyeceklerinizden tiksiniyor' dedi. Bundan sonra, onu yanlarına yaklaştırmamaya ve ona, 'Aman bize yaklaşma, bizden uzak dur, biz seni doyururuz' demeye başladılar. Kadın durumu Eyyûb'a (as) bildirdi. Bunun üzerine Eyyûb, Allah'a hamdetti. Kadın dışarı çıktığı vakit onunla karşılaşıyor;[47] Eyyûb'un başına gelenlerden dolayı mahzun olduğunu görüyordu. 'Arkadaşını ve babamı kurtar, ancak, Allaha yemin olsun ki, babam bir tek kelime söyleyiverse bütün sıkıntıları bitecek, malı ve evlatları ona geri dönecek' diyordu. Kadın, bunu hemen gelip Eyyûb (as)'a haber veriyor, o da: 'Allah'ın düşmanıyla karşılaşmışsın da sana bu sözü telkin etmiş. Allah, bize mal ve evlat verdiği zaman O'na iman edip te, kendisinin olanı aldığı vakit onu inkâr mı edelim? Eğer Allah beni şu hastalığımdan kurtarıp ayağa kaldı-rırsa, sana yüz sopa vuracağım* demiş." Râvî diyor ki: 'İşte bu yüzden Allah Teâlâ, 'Eline bir demet sap al da onunla vur, yeminini bozma' dedi.[48] 'Dığs' ile bir tutam çöp kasdediliyor.

457. Talha diyor ki: "Şeytan, 'Eyyûb'un başına gelen hiçbir musibetle asla sevinemedim. Şu kadarı var ki, onun iniltisini işittikçe, ona acı verdiğimi anlıyordum' dermiş."

458. Abdurrahman b. Yezîd b. Rebf diyor ki: "Dâvûd (as), gökten yere düşmekte olan ateşten bir

orağa baktı da, Yâ Rabbi! Bu nedir?' diye sordu. O da: 'Bu her zorba zalimin evine koyduğum lânetimdir' cevabını verdi."

459. Ebû Bekir b. Avn el-Medînî diyor ki: "Arkadaşlarımdan birinin şöyle dediğine şahit oldum: "Allah azze ve celle, Davud'a (as) vahyederek, 'Dünyada şehvetler kullarımın zayıflarına verildi; kahramanlara ne oluyor? dedi."

460. Dahhâk diyor ki: "Ahlâkı güzel, efendi olan kimse, kadınlardan uzak duran kimsedir."

461. Saîd b. Müseyyeb, İbnu'1-Âs'm şöyle dediğine şahit oldum diyor: "Yahya b. Zekeriyyâ'dan (as) başka herkes Allah'a mutlaka bir günahla mülâki olmuştur." Sonra Saîd; '... Allah sana, kendisi tarafından gelen bir kelimeyi tasdik edici, efendi, iffetli ve salih-lerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler, [49] âyetini okudu. Sonra da yerden birşey kaldırıp 'iffetli' dedi, böyle bir şey söyledi ve Yahya parmağıyla işaret etti. Abdullah diyor ki: "Babam (Ah-med b. Hanbel) ve Attâb, İbn Mubârek'ten, 'Seyyid, Rabbine itaat eden, Ona isyan etmeyen kimsedir' dediğini rivayet ettiler."

462. Ma'mer diyor ki: "Çocuklar Yahya b. Zekeriyyâ'ya 'Haydi gidip oynayalım' dediler. O da 'Bizler oyun için yaratılmadık' cevabını verdi. Allah Teâlâ 'Ey Yahya! Kitab'a (Tevrat'a) kuvvetle sarıl!' dedik ve henüz sabi iken ona hikmet verdik [50] âyetini inzal buyurdu.

463. Mücâhid diyor ki: "Yahya b. Zekeriyyâ'nın (as) yiyeceği ot idi. Şayet Allah korkusundan ağlayacak olsa ve eğer gözlerinde zift bulunsa gözyaşları deler atardı. Yanaklarında akıp gidecek yerler oluşturmuştu."[51]

Süleyman B. Davud (as)'la İlgili Haberler

464. İbn Atâ, babasından şu sözü nakletmiştir: "Süleyman (as), hurma yapraklanndan eliyle bir şeyler yapar, kendisi hurma ile arpa ekmeği yer. İsrâîloğullarma da 'cevlezi' denilen bir çeşit yemek yedirirdi."

465. Yahya diyor ki: "Süleyman (as) oğluna: 'Aman oğlum! Ko-ğuculuktan sakın. Çünkü o, kılıcın keskin ağzı gibi bir şeydir' demiştir."

466. Ebû Abdullah diyor ki: "îsâ b. Meryem: *Ey dünyaya kul olanlar! Tasaddukta bulunacağınız yerde zulmettiğiniz kimselere merhamet edin' demiştir."

Isa (as) nın Zühdüne Dâir Rivayetlerin Devamı

467. Muhammed b. Seveka şöyle diyor: öIsâ b. Meryem: 'insanları bırak rahat içerisinde yaşasınlar. Sen kendi nefsinle meşgul ol. Bırak onları. Övgülerini aramadığın gibi, kınamalarını da bekleme. Sen sorumlu tutulduğuna bak' demiştir."

468. İbn Abbâs (ra) şöyle diyor: "Allah Teâlâ Isâ (as)'ya vahye-derek: 'Beni, canını düşündüğün gibi düşün. Yine Beni, kıyamet günün için yegâne zahiren kıl. Bana tevekkül et ki, sana yeteyim. Benden gayrisini dost edinme ki, seni perişan etmeyeyim' demiştir."

469. Şa'bî diyor ki: "Isâ b. Meryem: 'İhsan sana iyilikte bulunana misliyle mukabele etmen değildir. Fakat esas iyilik, sana kötülük edene iyilik etmendir* dermiş."

470. Süleyman b. Muğîre, Sâbit'ten şunu rivayet etmiştir: "îsâ (as) bir kardeşini ziyarete gidiyordu. Yolda biriyle karşılaştı ve o zât kardeşinin öldüğünü söyledi. Bunun üzerine Isâ (as) da geri döndü. Kardeşinin kızları isa'nın kendilerine kadar gelmeyip, yoldan geri döndüğünü duydular ve doğru ona gelerek: 'Ey Allahm rasûlü! Senin bize kadar gelmeyip te geri dönmen, bize babamızın ölümünden daha ağır geldi' dediler. O da: 'Haydi, gidelim de kabrini bana gösterin' dedi. Gidip, gösterdiler. Isâ ona seslendi ve o da yaşlı bir halde çıktı: 'Sen falanca kimse değil misin?' diye sordu.Adam 'evet' cevabını verdi. îsâ: 'Peki, sen niçin çıkıp geldin? deyince, o da: 'Sesini işittim. Onu sayha zannettim' dedi. Hanımı bu arada olup biteni görüyor, konuşmaları da işitiyordu. Kadın [îsâ (as)'a dönerek]: 'Seni doğurup besleyen, anaya müjdeler olsun' dedi. Buna karşılık îsâ (as) da: 'Müjdeler olsun. Allanın kitabım öğretip te, zorba olarak can vermeyen kimseye* dedi."

471. Hasan (ra) diyor ki: "îsâ b. Meryem (as): 'Ben dünyayı yüzüstü attım ve üstüne oturdum. Benim ne ölüp gidecek bir evladım ve ne de yıkılıp göçecek bir evim var* demiş. Teki, kendine bir ev yapmayacak mısın?' demeleri üzerine, o: 'Öyleyse bana selin ağzına bir ev yapıverin' diye karşılık vermiş. 'Orada ev durmaz' diye mukabelede bulunmuşlar. 'Peki kendine bir eş edinmeyecek misin?' diye sormuşlar. Ona da: 'Ben, ölüp gidecek eşi ne yapayım?' diye cevap vermiş."

472. Ca'fer b. Cürfâs (Burkan) diyor ki: "îsâ b. Meryem (as): 'Günahın başı dünyayı sevmektir. Kadınlar şeytanın tuzağıdırlar. İçki ise bütün kötülüklerin anahtarıdır' dermiş."

473. Süfyân (es-Sevrî) (ra) diyor ki: "îsâ b. Meryem (as): 'Dünya sevgisi bütün günahların temelidir. Pek çok (manevî) hastalık ise mal (sevgisin)dedir.' demiş. 'Pekâla, bunun ilacı nedir?' diye sormuşlar. O: 'Sahibi malıyla Övünüp, böbürlenmekten kendini alamaz ki* demiş. *Ya alıkoyarsa?' demeleri üzerine de: Tine de, işini yoluna koyma çabası, onu Allah'ın zikrinden alıkoyar' cevabını vermiş."

474. Vehb. b. Münebbih şöyle demiştir: "îsâ b. Meryem (as): 'Allah hakkı için size söyleyeyim ki, gök zenginlerden hâlidir (zenginlere gökte yer yoktur). Devenin iğne deliğinden girip geçmesi, zenginin cennete girmesinden daha kolaydır' buyurmuştur."

475. Süfyân b. Uyeyne, Hâlid b. Havşeb'in şöyle dediğini işittiğini söylemiştir: "Isâ b. Meryem (as), havarilerine: 'Krallar, nasıl size hikmeti bıraktılarsa, siz de onlara dünyayı bırakın* demiş."

476. Vehb b. Münebbih demiştir ki: "(isa'ya) gökten indirilen sofrada, birkaç parça arpa ekmeği ile birkaç tane balık vardı."

477. İkrime demiştir ki: "Isâ b. Meryem (as), havarilerine: 'Ey Havariler topluluğu! İncilerinizi domuzlara atmayın. Çünkü onlar domuzların işine yaramaz. Hikmeti de istemeyen kimseye vermeyin. Zira hikmet inciden çok daha güzeldir. Onu istemeyen ise domuzdan daha şerirdir' demiştir."

478. Süfyân (b. Uyeyne) diyor ki: "Isâ b. Meryem âlimlere hitaben: 'Ey yeryüzünün tuzları! Sakın bozulmayın. Çünkü, birşey bozulduğu vakit, onu tuz düzeltir. Eğer tuz bozulacak olursa, onu hiçbir şey ıslah edemez' demiştir."

479. Zür'a b. İbrahim şöyle demiştir: "Isâ b. Meryem: 'Hak için size söylüyorum. Nasıl ki, sizden biri deniz dalgaları üzerine ev yapmaya güç yetiremezse, işte dünya da aynen öyledir. Orayı (sanki) temelli kalacakmış siniz gibi bir yer edinmeyin' demiştir."

480. Meysere'nin şöyle dediği nakledilmiştir: "Mesîh (as) demiştir ki: 'Allanın seçkin kulları! Eğer, mahlûkât içerisinde, Âdemoğlunun bir nuru olmak istiyorsanız; size zulmedeni bağışlayın. Sizi ziyaret etmeyeni, ziyaret edin. Size iyilikte bulunmayana iyilik edin, size vermeyene siz verin.'"

481. Saîd b. Abdüiaziz üstadlanndan şöyle bir rivayette bulunmuştur "Isâ (as), havarilerinden birisi ile giderken bir mâni ile karşılaşmış. Bir adam önlerine çıkmış ve: 'Sizlerden herbirerine birer tokat atmadıkça, geçmenize müsaade etmeyeceğim' demiş. Adamı caydırmaya çalışmışlarsa da, direnmiş. (Çaresiz) Isâ (as): 'Bana vurabilirsin' demiş. Adam da onun suratına bir tokat atmış ve geçmesine müsaade etmiş. Havariye dönerek: 'Sana da bir tokat vurmadıkça, geçirmem' demiş. Fakat Havârî, buna asla yanaşmamış. Bunun üzerine Isa (as), diğer yanağını uzatmış ve adam ona da bir tokat vurduktan sonra geçip gitmelerine müsaade etmiş. Sonra Isâ (as): Yâ Rabbi! Bu durum, senin rızana uygunsa, beni rızâna kavuştur. Eğer, gazabından ise sen kıskanmaya en lâyık olansın' diye dua etmiş."

482. Abdullah b. Dînâr el-Behrânî şöyle demiştir: öîsâ b. Meryem (as), havarilerine: 'Arpa ekmeği yeyin. Dünyadan emin ve salim olarak ayrılın. Hak için size söylüyorum ki; dünyanın tadı, âhiretin acısıdır. Dünyada açlık, âhirette lezzettir. Allanın hakikî kullan lüks içerisinde yüzmezler. Hak için size söylüyorum ki, en kötünüz, dünyayı seven, onu ameline tercih eden ve eğer güç yetir-se, bütün insanları kendisi gibi yapmak isteyen âlimdir' dermiş."

483. Süfyân'ın şöyle dediği nakledilmiştir: "îsâ b. Meryem (as): 'Ben size öğrenesiniz diye anlatıyorum. Taaccüb edesiniz diye değil' dermiş. (Kavilerden) Yahya b. Adem rivayetinde ise: 'Ben ise size hiçbirşey anlatmıyorum' demiştir."

484. Saîd b. Abdüiaziz şöyle demiştir: "Mesih İbnu Meryem (as): '(Yâ Rabbi! [İşler]) Benim istediğim gibi değil, Senin istediğin gibi. benim dilediğim gibi değil, fakat senin dilediğin gibidir' dermiş."

485. Saîd b. Abdülaziz: "Duyduğuma göre, îsâ (as)'nın en çok hoşuna giden söz, kendisine 'Bu miskindir* denilmesiymiş" demiştir.

486. Yezîd b. Meysere şunu nakletmiş tir: "Havariler, (Ey Mesîhullah! Allanın beytine bak, ne kadar da güzel' demişler. O da 'Amin, âmin (evet, evet). Size hak için söylüyorum ki, ehlinin işlediği günahlar yüzünden, Allah Teâlâ, bu mescidde taş üzerinde taş bırakmayıp yok edecektir. Ne altın, ne gümüş ve ne de bu taşlar Allahm bir işine yaramaz. Allahin en fazla sevdiği şey iyi kalbler-dir. Allah yeryüzünü bu kalb(lerin sahibleriyle) imar eder (şenlendirir). Bozuldukları vakitte bu kalb(lerin sahipleriyle dünyayı harâb eder' diye karşılık vermiştir."

487. Saîd b. Abdülaziz, İbn Huleys (Yezîd b. Meysere)'den şu rivayette bulunmuştur: "îsâ b. Meryem (as): 'Şeytan dünya ile, hilesi ise malla beraber bulunur. Malın güzel (gözükmesi) nefsin arzularıyla, tam olarak elde edilmesi ise şehvetlerledir' demiştir,"

488. Muhacir b. Habîb diyor ki: "Mesih îsâ b. Meryem (as) şöyle dermiş: 'Ey Havariler topluluğu! Nefislerinizi helak ederek dünyaya talip olmayın. Dünyadakileri terkederek nefislerinizi (kurtarmaya) bakın. Çıplak geldiniz, çıplak gideceksiniz. Yarının rızkını istemeye bakmayın. Bugün olan, bugüne yeter. Allah'tan rızkınızı günü gününe kılmasını isteyin.'"

489. Cafer b. B^rkân'm şöyle dediği nakledilmiştir: "îsâ b.Meryem (as): 'Ey Allahım! Amelimin karşılığında rehin oldum. Benden daha fakir hiçkimse yok (Yâ Rabbi!)' diye (yakarırmış)."

490. Ca'fer el-Hûrî (el-Cezerî)'den şu rivayette bulunulmuştur: "îsâ b. Meryem (asj: 'Ey Allahım! Çirkin gördüğüm şeyleri defede-mez, faydasını umduklarımı da elde edemez oldum. İş başkasının elinde, ben ise amelimin mukabilinde rehin kaldım. Benden daha fakir hiçkimse yok (Yâ RabbÜ). Düşmanlarımı sevindirip, dostlarımı mahzun etme, başıma gelecek musibeti dinimde kılma. Bana merhamet etmeyecek birisini de bana musallat etme' diye dua edermiş."

491. Ebû Ma'mer Süfyân'dan şu nakledilmiştir: *îsâ b. Meryem (as) (havarilerine): 'Ben, size, ancak amel edesiniz diye öğretiyorum, taaccüp edesiniz diye değil. Ey yeryüzünün tuzları (âlimler), bozulmayın. Zira birşey bozulduğu vakit sadece tuz ile düzeltilebilir. Tuz ise bozulduğu zaman hiçbir şeyle ıslah olmaz. Siz öğrettiğiniz kimselerden, yalnızca benim sizlerden aldığım mükâfatı alın (yani âhiret sevabı ile yetinin, dünyevî karşılık istemeyin).' diye öğütlemiştir."

492. Müslim b. Ebû'1-Ca'd şöyle demiştir: "Salih (as)'in kavmi içerisinde onlara eziyet eden birisi vardı. Kavminden (bir grup) Salih (as)'a gelerek: 'Ey. Allah'ın peygamberi! Şu (adama) bir beddua etsen' dediler. O da: 'Gidin! Siz ona yetersiniz' cevabım verdi. Adam, hergün odun toplamaya giderdi. O gün de yanında iki ekmekle odun toplamaya çıkmıştı. Ekmeğin birini yemiş, diğerini de sadaka olarak vermişti. Odununu topladı ve sağ salim odunlarıyla beraber geri döndü. Kavmi, doğru Salih (as)'e gelerek: 'Adam sağ salim, başına hiçbir iş gelmeden geri döndü' dediler. Salih (as), adamı çağırtıp: 'Bugün ne yaptın?' diye sordu. Adam: 'Bugün oduna çıktığımda, yanımda iki ekmek parçası vardı. Birini sadaka olarak verdim, diğerini de yedim' dedi. Salih (as): 'Çöz şu odunlarını' dedi. Adam da hemen çözdü. Bir de baktılar ki, siyah bir yılan, odunlardan birini ısırmış olduğu halde duruyor. Bunun üzerine Salih (as): Vermiş olduğu sadakayla bunu defetti' demiş."

493. Abdullah b. Bekir el-Müzenî, babasından Lokman (as)'m şu sözünü işittiğini haber vermiştir:

"Ana babanın evladını dövmesi, tarlayı gübrelemesi gibidir,"

495. Katâde (aynı haberi) Mûsâ Esvârî'den de işittiğini kaydederek, onun şöyle dediğini naklediyor: "Allah Teâlâ, İsrâîloğulla-rından bir peygambere şunu vahyetmiştir: 'Âdemoğullannın hepsi günahkârdır. Günahkâr-ların en hayırlısı ise çok tevbe edendir.'"

496. Sabit el-Benânî şöyle demiştir: "Bir zât, yetmiş sene ibadet etti. Dualarında: 'Yâ Rabbi! Beni amelimle kurtar' derdi. Öldü ve cennete koyuldu. Orada yetmiş sene kaldı. Bu müddetin sonunda ona: 'Oradan çık. Yetmiş senelik amelin (cevabını) aldın* denildi. Adam, dünyada yaptıkları içerisinde gönlünce en fazla itimad edebileceği birşey aradı. Ve Allah'a dua etmekten, O'na yönelmekten daha sağlam birşey bulamadı. Ve başladı 'Yâ Rabbi! Ben dünyada iken, Senin zorlukları giderdiğini duydum. Bugün benim şu sıkıntımı gider (Yâ Rabbi!)' diye dua etmeye. Bunun üzerine cennette kalmasına müsaade edildi."

497. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Bize nakledildiğine göre Allah teâlâ: 'Kulum bana itaat ettiği müddetçe, ben onun geçimini tekeffül ederim. İstemeden ona veririm. Dua etmeden icabet ederim, iyiliğine olanı, ben ondan daha iyi bilirim' demiştir."

498. Ca'fer, Mâlik b. Dinar'ın şöyle dediğini haber vermiştir: "Allah teâlâ: 'Kullarıma azâb etmek istiyorum. Kur'ân okuyanları, tnescidleri imar eden (oralarda ibadet edenjleri ve İslâm çocuklarını görünce, gazabım sükûnete kavuşuyor, azabımı çeviriyorum' demiştir."

499. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Bana söylenildiğine göre, sizden öncekiler içerisinde bir adam varmış. Bir müddet Alla» ha ibadet etmiş ve Allah'tan bir ihtiyacım (karşılamasını) istemiş. Her Cumartesi onbir adet hurma yemek suretiyle, yetmiş Cumartesi Allah için oruç tutmuş. Sonra yine Allah'tan bir ihtiyacım (gidermesini) istemiş. Fakat, Allah vermemiş. Bir müddet geçip te Allah istediğini vermeyince kendi kendine düşünmüş ve: 'Bundan önce de istedin. Eğer senden bir hayır olsaydı, istediğin verilirdi. (Demek ki) sende hiçbir hayır yok' demiş. O anda bir melek inmiş ve: 'Ey Ademoğlu! Nefsini kınadığın şu an, senin ibadetlerinden çok daha hayırlıdır. Allah istediğini verdi' demiştir."

500. Vehb b. Münebbih'in şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir adam, rahiplerden birisine gelmiş ve: 'Ey rahip! Ölümü nasıl anıyorsun?' diye sormuş. Rahip: 'Her adım atışımda, kendimi ölmüş farz ediyorum' diye cevap vermiş. Adam: 'Peki, Allah'ın zâtı için ne yapıyorsun?' diye sormuş. Rahip: 'Cennet ve Cehennemi duyup ta, ondan sonra bir an olsun namazdan geri duran hiç kimse görmedim' demiş. Adam: 'Ben namazda kıyama duruyorum ve o kadar ağlıyorum ki, neredeyse gözyaşlarımdan bakla yetişiyor' demiş. Rahip ona: 'Günahını itiraf ederek Allanın huzuruna gelmen,senin için, amelin dellallığım yaparak ağlamandan daha hayırlıdır. Zira. amelini açığa vuranın namazı (duası) makbul olmaz' diye mukabe lede bulunmuş. Adam: 'Öyleyse bana ne tavsiye edersin?' diye sor muş. Rahip: 'Sana dünyada zâhid olmanı ve dünya ehliyle çekilmemeni tavsiye ederim. Yine sana an gibi olmam tavsiye ederim; eğer yerse temiz yer, bırakırsa temiz bırakır, bir daim üstüne konsa, onu kırmaz. Sana bir köpeğin sahiplerine bağlılığı gibi, Allah'a bağlanmanı tavsiye ederim. Sahipleri onu aç bıraksa da, kovsa da o yine onları korur ve onlara bağlı kalır' diye tavsiyelerde bulunmuştur."

501. Mâlik b. el-Hâris şöyle demiştir: "Allah Teâlâ demiştir ki: Beni zikretmek, kimi Benden birşey istemekten alıkoyarsa, ona isteyenlere verdiğimden daha fazlasını veririm.[52]

502. Seleme b. Ebû'l-Ca'd'm şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir kadın çocuğu ile beraber yola çıkmış. Yanında da bir parça ekmek varmış. (Yolda giderken) bir kurt gelmiş ve çocuğunu kapıp gitmiş. Kadın kurdun peşine düşmüş. Bu arada ekmeğini kendisinden bir-şeyler isteyen bir dilenciye vermiş. (Çok geçmeden) kurt çocuğu getirip, kadına geri vermiş."

503. Ebû Sinan şöyle demiştir: "Allah Teâlâ: 'Ey dünya! Mü'min kuluma acı da, ona sabretsin. Benim için ona tatlı (gözükme ki) onu fitneye düşürmeyesin. Ey Ademoğlu! Kendini tamamen benim ibadetime ver ki, gönlünü zenginlikle doldurayım, fakirliğini gidereyim. Eğer bunu yapmazsan, kalbine meşgale verir, fakirliğini de gidermem' demiştir."

504. Hâlid b. Sabit er-Rib'î şöyle demiştir: "Nakledildiğine göre Israîloğulları içerisinde bir genç varmış. Bu genç kitap okumuş, âlim bir zatmış. (Fakat aynı zamanda) sevilmeyen de birisiymiş. Çünkü ilmi ve bilgiyi mevki elde etmek, mal kazanmak için edinmiş. Birtakım bid'atler uydurarak, istediği makama erişip, arzuladığı malı kazanmış. Yaşlanıncaya kadar bu vaziyette kalmış. Bir gece yatağında yatarken düşünmeye başlamış. 'Farzet ki, bu insanlar, uydurduklarımı bilmiyor. Peki Allah da mı bilmiyor? Ecelim de yaklaştı. Tevbe etsem bari demiş. Tevbesinde o kadar azim-liymiş ki, çenesini delip, oradan bir/zincir geçirerek, kendisini mescidin direklerinden birisine asmış. Ve: 'Allah tevbem hususunda birşey indirinceye kadar veya ölünceye kadar buradan ayrılmayacağım* demiş. İsrâîloğulları arasında (birisine) vahiy (gelmesi) garip karşılanmazdı. Allah Teâlâ, peygamberlerinden birine vahye-derek, ona: 'Şayet, sen benimle kendi aranda bir günah irtikâb et-tiysen, Ben sonuna kadar onu bağışladım. Fakat kullarımdan saptırdıkların ve öylece ölüp te cehenneme koyduklarım için, seni asla bağışlamam' buyurmuş." (Kavilerden) Avf (bu gence) "Berberiyyâ" denildiğini söylemiştir.

505. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber vermiştir: "İsrâîloğullarından bir kadın, bir sudan geçti ve orada yıkandı. Sonra da kalktı, orada namaz kılmaya başladı. Altmış veya yetmiş sene, ne çekildi, ne yedi ve ne de içti. Sonunda arındı. Namazdan çıktı. Kendisine: 'Nasıldın?' diye sorulduğunda: 'Sabaha çıktığımda, akşamlayamayayım; akşama erdiğimde de, sabahlamayayım, derdim' cevabını verdi."

506. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber vermiştir: "İsrâîloğulları âlimlerinden biri, kendisinden daha âlim birine gelmiş ve: 'Ne yiyeyim?' diye sormuş. O da: 'Açlığını teskin edecek birşeyler ye' diye cevap vermiş. Bunun üzerine: '(Peki) ne giyeyim?' diye sormuş. Alim: 'Avret mahallini kapatacak birşeyler veya Mesih'in elbisesini giy' diye cevap vermiş. [Râvîlerden İbrahim Ebû Muhammed burada tereddüt etmiştir.] (Bu sefer) 'Ne bina edeyim?' diye sormuş. Alim: 'Seni güneşten ve rüzgardan koruyacak birşey' diye karşılık vermiş. Adam: 'Ne kadar güleyim?' deyince, âlim: 'Yüzün gevşeyecek kadar' demiş. Adam: 'Ne kadar ağlayayım?' diye sorunca da, âlim: 'Allah korkusundan dolayı ağlamaktan usanma' diye cevap vermiş. Adam: 'Hangi amelimi açığa vurayım?' demiş. Âlim: 'Harîs olan birinin uyacağı, insanların senin aleyhindeki sözlerini doğru çıkarmayacak kadarını' demiş. Adam: 'Hangi amellerimi gizleyeyim?' diye sorunca, âlim: 'Senin iyi amel etmediğin zannım verecek olanları'

diye cevap vermiş.

507. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber vermiştir: "İsrâîloğullarından bir âbid kendini iyice ibadete verdi ve yeryüzünde dolaşmaya başladı. Öyle ki, vahşi hayvanlarla beraber geziyordu. Kılları o kadar uzamıştı ki fercini kapatıyordu. Ondan başka mirasçısı bulunmayan bir yakını öldü. Kendisine haber vermeden malına dokunmayı iyi görmediler ve oturup onu beklemeye başladılar. Adam ise onları görür görmez kaçıyordu. Adamın birisi: 'Bana birşeyler verirseniz onun haberini size getiririm' dedi. Onlar da istediğini verdiler. Adam onu beklemeye başladı. Onu görür görmez karşısına dikildi ve elbiselerini çıkarttı. Adam onu görünce durdu ve gözlerini kapattı. Öbür adam: 'Müsaade et, sana yaklaşayım' dedi. 'Peki yaklaşabilirsin' diye mukabelede bulundu. Adam ona: 'Falanca (yakının) öldü. Geriye malı kaldı. Senden başka da vâris bırakmadı. İnsanlar da sana haber vermeden mala el sürmeyi hoş görmediler/ dedi. Âbid: 'Öleli ne kadar oldu?' diye sordu. Adam: 'Şu kadar' diye cevap verdi. Abid: 'Ben sizden ayrılalı ne kadar oldu?' diye sordu. Adam: 'Şu kadar zaman oldu' dedi. Âbid: '(Öyleyse) ben ondan şu kadar evvel ölmüşüm' dedi ve dönüp gitti."

508. Mâlik b. Dinar'ın şöyle dediği nakledilmiştir: "Duyduğuma göre İsrâîloğullarma: 'Dillerinizle dua ediyorsunuz (ama) kalpleriniz benden uzak, ruhbanlığınız boşunadır' denilmiştir."

509. Ebû'l-Muğîre, üstadlanndan bazılarının kendilerine şunu naklettiklerini haber vermiştir: "Süleyman b. Abdülmelik Şam mescidine girmiş ve orada üzeri yazılı bir taş görmüş. Bunun üzerine: 'Bu nedir?' diye sormuş. (Oradakiler): 'Bilemiyoruz' demişler. (Bazıları): 'Ey mü'minlerin emîri! Vehb b. Münebbih'e birisini gönderip, çağırın. Çünkü o, bütün kitapları okuyabiliyor' demişler. (Halîfe) birisini gönderip (Vehb'i) çağırtmış. Vehb yazıyı tanımış ve okumuş, üzerinde: 'Ey Ademoğlu! Şayet ölümüne ne kadar kaldığını bilmiş olsan, bütün arzularından soğursun. Sen ancak, ayaklarının kayıp, sevgilinin seni teslim ettiği, yakınlarının sana veda ettiği zaman pişman olursun. (O zaman) sen, ne ailene geri dönebilecek ve ne de amelini arttırabileceksin. Öyleyse, hasret ve pişmanlıktan önce kıyamet günü için çalış.

510. Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "Bir bayram günü, İsrâîloğulları mescidlerine girdiler. Genç bir delikanlı mescidin kapısında, dış tarafta, ayakta durdu ve ağlamaya başladı. Yüksek sesle ağlıyor ve nefsini kınıyordu: 'Benim gibi birisi, sizinle giremez. Ben falan, falan işleri yaptım' diyordu. (Nihayet) Peygamberlerinden birinin diliyle: '(Bu genç) falanca kişi sıddîklerdendir'diye yazıldı."

511. Vehb K Münebbih'ten, mukaddes kitaplardan bazısında şu söze rastladığı rivayet edilmiştir: "Allah teâlâ: 'Kim fakirlerin malından yardım umarsa, sonunda onu fakrü zarurete duçar ederim. Zayıfların gücüyle inşa edilen her binanın sonunu harap kılarım' demiştir."

512. Abdullah b. Vehb'ten şu rivayet edilmiştir [Râvî, Abdullah'ın bu haberi babasından nakletmiş olduğunu söylüyor. Ebû Muhammed ise (bu hususta) tereddüt etmiştir]: "İsrâîloğullarından âbid bir zât, bir havrada ibadet ediyordu. Bu zâtın kötülüklerden uzaklaştığını görünce (serkeş bazı kimseler): 'Şunun bir yolunu bulsak ta (ibadete çekildiği yerden) indirebilsek' dediler. Bunun üzerine sapık bir adamın karışma giderek, âbide musallat olmasını

istediler. Kadın, karanlık ve yağışlı bir gece oraya geldi ve: 'Ey Allanın kulu! Beni içeri alır mısın?' dedi. Âbid (o sıra) ayakta namaz kılıyordu. Lambası da yanmaktaydı. Kadına iltifat etmedi. Kadın: 'Ey Allanın kulu! yağmur yağıyor. (Hava) karanlık. Beni içeriye alJ dedi. Ve içeriye girinceye kadar bu şekilde devam etti. İçeri girdi ve uzanıp yattı. Adam, ayakta namaz kılıyordu. Kadın iki tarafa dönmeye ve vücudunun güzelliklerini adama göstermeye başladı. Sonunda adamın nefsi uyandı. Bunun üzerine (kendi kendine): 'Hayır. Allaha yemin olsun ki, bakayım ateşe tahammül edebiliyor musun?' dedi ve yanmakta olan lambaya yaklaştı. Parmağını lambaya koydu ve yaktı. Sonra namaz kıldığı yere geri döndü. Bir müddet sonra, nefsi yine onu tahrik etti. Adam tekrar lambanın yanma gitti ve diğer parmağını da yaktı. Arkasından namaz kıldığı yere çekildi. Nefsi yine uyandı. O, lambaya gidip gelmeye ve parmaklarım teker teker yakmaya devam etti. Nihayet bütün parmaklan yandı. Kadın bu arada ona bakıyor ve olup bitenleri seyrediyordu. Sonun da (dayanamayıp) bir çığlık attı ve öldü. Sabahleyin (serkeşler) kadının ne yaptığım görmek için koşup geldiler. Bir de baktılar ki, kadın ölmüş. Başladılar adama 'Ey Allanın düşmanı! Ey riyakâr! Kadına tecavüz ettin, sonra da onu öldürdün, değil mi?J demeye. Abidi alıp krallarına götürdüler ve aleyhinde şahitlik ettiler. Kral, âbidin idamına hükmetti. Âbid, iki rekat namaz kılmak istedi ve kıldı. Sonra dua ederek: "Yâ Rabbi! Biliyorum ki Sen, beni yapmadığım birşeyden dolayı muaheze etmezsin. Fakat,ken-dimden sonraki âlimlere utanç vesilesi olmak istemiyorum' dedi. Bunun üzerine Allah kadının canını geri verdi ve kadın: 'Ellerine bakın' dedi ve gerisin geriye öldü."

513. Vehb b. Münebbih'ten şu nakledilmiştir: "'Bir köyün civarında eylenen seyyahlardan birisi de (yukarıdaki) hâdisenin benzerini nakletti. Fakat o şöyle dedi: "Kadın onlara: 'Adamın ellerinin yandığını görünce, olduğum yere baygın düştüm. (Şimdi buradan) dağılm. (Bundan böyle) sağ kaldığım müddetçe, sizinle arkadaşlık edecek değilim dedi ve dağlarda seyyâhlığa başladı."

514. Vehb'den şu rivayet edilmiştir: "Bir seyyah ve yamağı, yol üzerinde avını bekleyen bir arslanla karşılaşmışlar. Yamak: 'Arslan! Arslan!' demeye başlamış. Seyyah, ona aldırış etmeksizin yoluna devam etmiş. Arslanın yanma kadar gelmişler. Arslan, ayağa kalkmış ve yoldan kenara çekilmiş. Geçtikten sonra yamak, büyüğüne: 'Ben seni arslana karşı uyardım (fakat sen aldırış etmedin)' demiş. Seyyah da ona: 'Sen beni, Allah'tan başkasından korkar mı zannettin? Vahşi hayvanların beni parçalaması benim için, Allah'ın kendisinden başka bir varlıktan korktuğumu bilmesinden daha iyidir' cevabını vermiş."

515. Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir seyyah ile yamağı varmış. Yiyecekleri her üç günde bir gelirmiş. Birgün bakmışlar ki, birisinin yiyeceği gelmemiş. Büyüğü yamağına: 'Birimiz bir hatâ yaptı ve bu da rızkımıza mâni oldu. Düşün bakalım. Sen ne yaptın?' demiş. Yamak: 'Birşey yapmadım' cevabmı vermiş. Fakat, bilâhare herşeyi hatırlamış ve: 'Evet, birgün kapıya bir dilenci gelmişti, ben de kapıyı yüzüne kapatmıştım' demiş. Büyüğü: 'Yemeğimiz bundan dolayı gelmemiş işte' demiş. Allah'a istiğfarda bulunduktan sonra, daha evvel olduğu gibi nzıkları gelmeye başlamış.

516. Vehb b. Münebbih şunu rivayet etmiştir: "Bir seyyah, bij köye girdi. Baktı ki, köyün ileri gelenlerinden biri ölmüş. Heme? oradan çıktı ve: 'Bu zalimi gömmem' dedi. Sonra hafif bir uyk uyudu. Yanına bir adam geldi ve: 'Ey Adam! Allahm rahmetinde herhangi birşeye sahip misin?' diye sordu. Seyyah: 'Hayır' dedr. Adam üç kere sorusunu tekrarladı, her seferinde de 'Hayır'

cevabını aldı ve: 'Peki, onun bu sızısından (ölüm sancısından) dolayı r e olduğunu (Cenâb-ı Hakk'ın ne irâde ettiğini) biliyor musun?' dedi."

517. Yine Vehb b. Münebbih şunu nakletmiştir: "Bir seyyah ve bir de yamağı varmış. Birgün seyyah, yamağına: 'Falanca köye git ve bana bir kefen al. Zira, benim ecelim yaklaştı, haydi, acele et! demiş. Yamak köye gelmiş. Bakmış ki köyün eşrafından birisi ölmüş, halk da kabri başında toplanmışlar. Pek tabiî ki, dükkanlarını da kapatmışlar. Yamak istediklerini hemen alamamış. Nihayet halk geri gelmiş ve o da kefen ve kokuyu satın alarak arkadaşının yanma geri dönmüş. Bakmış ki, arkadaşı ölmüş, hayvanlar da yüzünü yeyip parçalamışlar. Başlamış dövünüp, hayıflanmaya bu arada da: 'Falanca zâlim, kefenlendi, kokulanıp defnedildi. Falancanın ise suratı yenilip, parçalandı' diyormuş. Bunun üzerine ona: 'Falanca zâlimin bir tek iyiliği vardı. Allah onu, âhirette hiç nasibi olmayacak şekilde dünyadan çıkarmak istedi. Filanca seyyah ise, küçük bir hatâ yapmıştı da, Allah onu dünyadan, bunun acısını duyurmadan çıkardı' denilmiştir."

518. Vehb b. Münebbih, şu haberi hikaye etmiştir: "Bir seyyah vardı. Beraberinde bir de melek gönderildi ve meleğe, seyyah nasıl davranırsa, öyle davranması emredildi. Bir vadiden geçerken, bir leşle karşılaştılar. Seyyah leşin kokusunu duymamak için elbisesiyle burnunu kapadı. Melek de aynısını yaptı. Seyyah ona: 'Niçin böyle yaptın?' diye sordu. O da: 'Sen ne yaparsan, aynısını yapmakla emrolundum' dedi. Seyyah: 'Benim duyduğum kokuyu sen de duydun mu?' diye sordu. Melek: 'Hayır, bana kâfirin kokusundan başka birşey eziyet vermez' dedi."

519. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Beytül-Makdis civarında bir adam, iki de oğlu vardı. Çocukları bulûğa erdiler ve kadınlarla oynaşmaya başladılar. Adam onların bu haline karşı çıkmadı. (Bunun üzerine Cenâb-ı Hak): 'İzzetime yemin olsun ki! Ahdim olsun, onların üçünü de bir günde öldüreceğim. Sonra da ailesini fakrü zarurete duçar edeceğim' dedi."

520. Yine Vehb b. Münebbih şunu anlatmıştır: "Allah lanet edesice İblîs, bir seyyaha geldi ve onu azdırmak istedi. Bir türlü başaramadı. Bunun üzerine ona: 'Ben, seninle dost olmak istiyorum' dedi. Seyyah: 'Benim senin dostluğuna ihtiyacım yok' cevabını verdi. İblîs: 'Öyleyse, bana ne istersen sor, sana haber vereyim' dedi. Seyyah: 'İnsanları ne ile fitneye düşürüyorsun?' diye sordu. İblîs: 'İnsanların aceleci olanlarına bakar, çocukların topla oynadıkları gibi onlarla oynarız' dedi."

521. Vehb b. Münebbih şunu nakletmiştir: "İsrailoğullarının âlimlerinden birisi şöyle dermiş: 'Meyva toplayanın geride bıraktığı bir yemiş, ekin biçenin ardında kalan bir başak gibi oldum.

522. Vehb b. Münebbih: "İsrâîloğulları içerisinde fâsık âlimler türemişti. Siz de daha da çoğalacak" demiştir.

523. Akîl b. Müdrik es-Sülemî şöyle demiştir "Allah Teâlâ, İsrâîloğullarınm peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir: 'Kavmine söyle; düşmanlarımın ne yemeğini yesinler ve ne de içeceğini içsinler. Kendilerini onlara benzetmesinler de. Aksi takdirde, onlar da tıpkı düşmanlarım gibi, benim hasmım olurlar."

524. Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "İsrâîloğulları âlimlerinden birisi, evine kadın ve erkekleri doldurur, onlara va'zu nasihat-ta bulunarak, Allah'ın (âsi toplumları azaba duçar ettiği azametli)

günlerini hatırlatarak onları ikaz ederdi. Birgün, çocuklarından birisinin kadınlara kaş göz işareti ettiğini farketti. Ve: 'Ağır ol evladım! Ağır ol evladım! (yapma!)' dedi. Sedirden düştü ve şah damarı koptu, karısı da çocuk düşürdü (yani sağlıklı bir doğum yapamadı). Çocukları da ordudayken öldürüldü. Bunun üzerine Allah Teâlâ, peygamberlerine vahyederek: 'Falanca âlime (şu sözümü) haber ver: 'Ben senin neslinden ebediyyen sâdık birisini çıkarmayacağım. Yalnızca sana 'Ağır ol evladım! Ağır ol evladım!' dediğin için bana olan bu kızgınlığın ne?...' dedi.[53]

525. Mâlik b. Dînâr, Tevrat'ta: "Kimin günahlarla haşir neşir olan bir komşusu var da, onu bundan men etmiyorsa, günahında ona ortaktır?" yazdığını söylemiştir.

526. Mâlik b. Enes şöyle demiştir: "Bana anlatıldığına göre, Isrâîloğullarmdan bir grup, gündüzleri oruç tutarlarmış. Akşam olup ta, sofralar kurulunca, sırayla içlerinden birisi kalkar: 'Çok yemeyin! Çok içersiniz, sonuç olarak da çok uyursunuz' diye ikaz edermiş."

527. Vehb b. Münebbih, Ermiyâ'nın şöyle dediğini nakletmiş-tir: "Yâ Rabbi! Kulun Davud'u seçtin ve o senin için bir mescid inşa etti. İşinde gücünde yaşayıp duruyordu. Nihayet evlenecek çağa gelince taraftarlarından bir grup ona musallat oldu ve ona: 'Şayet sana "güneşin bir lavı rüzgara yüklendi, yarın azab olunacak" dense veya "gökyüzünün ne kadar kapısı vardır?", "Allah'ın hazineleri ne kadardır?", "Denizler ne kadar yerden kaynamaktadır?" denilse ya da "Deniz sana gelip, karadan davacı olarak, 'Dalgalarım çoğaldı,kaynaklarım arttı, karaya taşmak istiyorum' dese, kara da (buna mukabil) 'Ağaçlarım, dağlarım çoğaldı, nehirlerim artıp, vahşi hayvanlarım bollaştı, ben de denizi istilâ etmek istiyorum'" dese, hangi birisi için nasıl hüküm verirsin?' dediler."[54]

528. Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel, körüğe girdi ve kıpkırmızı altın gibi çıktı." (Râvîlerden) Ali b. Haşrem diyor ki: "Bişr'in bu sözü Ahmed b. Hanbel'in kulağına gittiği vakit, o: 'Yaptığımızla, Bişr*i razı eden Allah'a hamdolsun'" demiştir.

529. Muhammed b. Cahhâde, Lokman (as)'ın şu sözünü nak-letmiştir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, o vakit hikmetli bir göz bulunamayacak."

530. Süfyân, kendisine haber veren birisinden şunu naklet-mistir: "Lokman el-Hakîm oğluna: 'Ey oğlum! Dünya derin bir denizdir. Orada pek çok insan boğulmuştur. Gemin, Allah korkusu olsun. Geminin içi ise, Allah'a iman olsun. Yelkenleri de, Allah'a tevekkül etmek olsun. Kurtulabileceğini zannetmiyorum, ama belki kurtulursun' demiştir."

531. Hasan, Lokman (as)'m oğluna: "Yavrum! Kaya da taşıdım, demir de. Fakat, kötü komşudan daha ağırım görmedim" dediğini haber vermiştir.

532. Ebû'l-Celed'den şöyle dediği nakledilmiştir: "Hikmet'te şunu okudum: 'Kimin gönlünde bir vaizi olursa, Allah tarafından bir koruyucusu olur. Kim gönlünden insanlara insaflı davranırsa, Allah onun izzetini arttırır. Allah'a itaatta zillet, ma'siyetle izzetten daha iyidir.'"

533. Hâlid b. Yezîd b. Sabîh, babasından naklen şu rivayet etmiştir: "Hikmetli bir sözde şöyle

deniliyor: 'Ey Ademoğlu! Beriifrn rızâmı) arıyorsan, iki şeyde bulabilirsin: bildiğin hayrı yaparsın, bildiğin fenalığı da terkedersin."

534. Muhammed b. Vâsi', Lokman (as)'ın oğluna: "Yavrum! Kalbin kötü olduğu halde, insanlara Allah'tan korkuyormuş gibi görünme" dediğini haber vermiştir.

535. Avf, Lokman (as)'m oğluna: "Yavrum! Mü'minin iki kalbi vardır. Birisiyle umar, diğeri ile korkar" dediğini nakletmiştir.

536. Abdullah b. Dînâr, Lokman (as)'ın oğluna şöyle tavsiye ettiğini haber vermiştir: "Yavrum! Allahm karşısında, nefsini, mutlak O'na muhtaç bir mertebeye indir. Fakat O'nun sana hiç ihtiyacı olmadığını bil. Yavrum! İnsanların övgüsünü değil, kınamalarını yazan (hatırında tutan) birisi ol. Kendisi sıkıntıda, fakat insanlar ondan rahat (ve emin) olan bir kişi ol."

537. Serî b. Yahya, Lokman (as)'ın oğluna: "Yavrum! Hikmet, miskinleri, kralların yerine oturtur" dediğini nakletmiştir.

538. Eyyûb, Ebû Kılâbe'nin kitabından şu haberi rivayet etmiştir: "Lokman (as)'a: 'En âlim insan kimdir?' diye soruldu. O: 'İnsanların bilgisiyle kendi ilmini artıran' dedi. 'En zengin insan kimdir?' diye soruldu. O: 'Kendisine verilene razı olandır' cevabım verdi. 'İnsanların en hayırlısı kimdir?' diye sorulunca da, 'Zengin olan mü'min' diye karşılık verdi. Oradakiler: 'Mal zenginliğini mi kastediyorsun?' deyince, 'Hayır, ilim zenginliğini kasdediyorum. Eğer insanlar ilme muhtaç olurlarsa onu, onda bulabilirler. Yok eğer ihtiyaçları olmaz, o, ilmiyle kendisini başkalarından müstağni kılar' dedi."

539. Ebû'l-Hakem şöyle demiştir: "Lokman (as)'a: 'Sahibi olduğun hikmet nedir?' diye soruldu. O: 'Kendi kendime yeterli olabildiğimi (başkasına) sormam. Beni ilgilendirmeyen şeyi de üstüme vazife edinmem' diye cevap verdi."

540. Rebf b. Enes, hikmetli bir sözde: "İyi amel, sahibini tökezlediği vakit kaldırır" dendiğini haber vermiştir.

541. Muaviye b. Kurra, Lokman (as)'ın oğluna: "Yavrum! Alla-hın sâlih kulları ile beraber ol. Zira, onların güzel (amellerinden) hayır elde edersin. Belki, onlara bir rahmet iner de, onlarla beraber sana da erişir. Yavrum! Kötü kimselerle düşüp kalkma. Zira onlarla beraber olmaktan bir hayır kazanamazsın. Başlarına bir musibet gelir de, onlarla beraber sana da isabet eder." diye tavsiyede bulunduğunu nakletmiştir.

542. Ebû Habîb es-Sulemî, Hikmet'te şunu okuduğunu söylemiştir: "Dilenci, konuşmasını tamamlayıncaya kadar sus. Sonra, onu rahmetle geri çevir. Yetime karşı müşfik bir baba gibi ol. Zulme uğrayanlara da, yardım elini uzat. Umulur ki böylece, Allah'ın arzında onun halîfesi olursun."

543. İbn Ebî Necîh, babasından Lokman (as)'m şu sözünü nakletmiştir: "Sükût hikmettir. (Fakat) onu başaran da çok azdır."

544. Tâvûs, kendilerine -âmâ olan- Necîh'in şunu söylediğini nakletmiştir: "Allah'tan korkan ve o haliyle konuşan bir kimse, Allah'tan korkan ve fakat susan bir kimseden daha hayırlıdır."

545. Hişâna b. Urve, babasından Hikmet'te şöyle yazdığım naklediyor: "Hâine, hıyanetinden dolayı hainlik etme, bu sana yeter."

546. Yezîd b. Meysere şöyle demiştir: "Allah teâlâ: 'Ey benim için şehvetini terkeden, rızam için gençliğini tüketen genç! Benim katımda sen, bazı meleklerim gibisin demiştir."

547. Katâde, "Tevrat'ta: 'Ey Âdemoğlu! Dilinle beni zikrediyorsun, fakat, beni unutuyorsun! Bana duâ ediyor, fakat benden kaçıyorsun! Ben seni rızıklandırıyorum, sen başkasına kulluk ediyorsun' diye yazılı" olduğunu söylemiştir.[55]

548. Avf b. Abdullah, Lokman (as)'m oğluna şöyle dediğini nakletmiş tir: "'(Yavrum!) Mekrinden emin olmayacak şekilde, Allah'a karşı ümid içerisinde ol. Rahmetinden ümidini kesmeyecek şekilde ondan kork.' Oğlu: 'Babacığım! Buna nasıl güç yetirebilirim? Benim yalnızca birtek kalbim var' dedi. Lokman (as): 'Mü'mi-nin iki kalbi vardır. Birisi ile umar, diğeri ile korkar.'" cevabını verdi.

549. Basra âlimlerinden, Abdurrezzâk Ebû Osman, Lokman (as)'ın oğluna: "Yavrum! Câhilin sevgisine rağbet etme; seni, kendi yaptıklarından hoşnud oluyorsun zanneder. Hikmet sahibi kimsenin kızmasından dolayı da, küçüklük duyma; sana iltifat etmez." diye tavsiyede bulunduğunu söylemiştir.[56]

550. Abdullah b. Dinar şunu haber vermiştir: "Lokman (as), bir seferden dönüyordu. Yolda kendisini kölesi karşıladı. Lokman: 'Babam ne âlemde?' diye sordu. Köle: 'Öldü!' cevabını verdi. Lokman: 'Elhamdülillah, işime mâlik oldum' dedi. Sonra: 'Annem ne haldedir?' diye sordu. Köle, 'O da 'öldü!' diye karşılık verdi. Lokman^'Kederim gitti' dedi. Bu sefer 'Karım ne âlemde?' diye sordu. Köle: 'O da öldü' diye cevap verdi. Lokman: Yatağını yenile' dedi. 'Peki, kız kardeşim ne durumdadır?' diye sordu. Köle: 'O dahi öldü' dedi. Lokman: 'Irzım korundu' dedi. *Ya kardeşim ne yapıyor?' deyince köle: 'O da öldü' diye cevap verdi. (O zaman) Lokman: 'Sırtım koptu (dayanağım gitti)' dedi."

551. Ubeydullah b. Ömer b. Abdulvehhâb b. Muhammed el-Mekkî, Lokman (as)'ın oğluna: "Yavrum! Alim kimselerle beraber ol ve onlara yanaş. Zira, Allah teâlâ, yağmurla toprağı canlandırdığı gibi, hikmet nuruyla da kalpleri canlandırır" dediğini haber vermiştir.

Davud (As)'la İlgili Konunun Devamı

552. Tu'me el-Ca'ferî şöyle demiştir: "Dâvûd (as), Allah'dan, insanlar içerisinde kendisine (Davud'a) emsal olan zâtı göstermesini istedi. Allah teâlâ, ona vahyederek: 'Falanca köye git. Orada, şöyle şöyle bir iş yapan, bir adam göreceksin. İşte o senin emsalindir' dedi. Bunun üzerine Dâvûd (as), o köye gitti, adamı soruşturdu. Kendisine tarif ediverdiler. Baktı ki, adam bir

koruya gelip oradan kamışlar kesiyor, onları demet yapıp, sonra da çarşıya götürerek orada 'Elimle kestiğim, sırtımla taşıdığım bu helâl (malı), yine öyle bir şey karşılığında kim almak ister' diyordu."

553. Alâ b. Ziyâd, Enes b. Mâlik'e (ra) : "Allah, kıyamet gününde insanları nasıl diriltecek?" diye sormuş. O da: "Onlar, diriltildik-leri vakit gök, üzerlerinde sallanıyor olacak" demiş.

554. Râme b. Abd b. Enes şöyle demiştir: "Enes (ra) bir binit üzerinde hacca gitti ve (yolculuğu boyunca asla) cimri davranmadı. Ve Resûlullah (as)'ın da binit üzerinde hacca gittiğini, kendisinin de ona refakat ettiğini söyledi."

555. Hasan Ebû Yûnus el-Kavî şöyle demiştir: "O [Enes (ra)] faziletli bir insandı. Çok tavaf ederdi. Bir gün ve gecede ikiyüz tavaf ederdi."

556. Ebû'l-Cevzâ şöyle demiştir: "Resûlullah (sav): 'Siz Allah'ı o kadar çok zikredin ki, münafıklar size, 'mürâîsiniz' desinler' demiştir. [57]

(Sahabenin Zühdüne Dâir Rivayetler)
Ebu Berikin (As) Zühdü İle İlgili Haberler

557. Râfî' b. Ebî Râfî1 et-Tâf den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Zâtü's-selâsil gazvesinde Ebû Bekir (ra) ile beraberdim. Üzerinde Fedek işi bir elbise vardı. Binitine bindiği vakit onu üstüne alır, indiğimizde ise ben ve o beraber kullanırdık."

558. Urfece es-Sülemfden Ebû Bekir'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ağlayınız, şayet ağlayamazsanız, ağlar gibi yapınız."

559. Ebû İmrân el-Cevfî, Hz. Ebû Bekir'in (ra) "Mü'min bir kulun yanında bir saç kılı olmayı isterdim" dediğini haber vermiştir.

560. Evsat b. Arar'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resû-lullah'ın (as) vefatından bir yıl sonra Medine'ye geldim. Hz. Ebû Bekir (ra) minberin üzerinde insanlara hitâb ediyordu. Şöyle dedi:
'(Hicretin) ilk senesinde Resûlullah (sav) aramızda ayağa kalktı, hıçkırık üç sefer sesini kesti, sonra şöyle dedi: 'Ey insanlar! Al-lah'dan, sizi başkalarından müstağni kılmasını isteyin, zira hiç kimseye başkalarından müstağni kılmasından sonra, yakın gibisi; küfürden sonra da şüpheden daha şiddetlisi verilmemiştir. Doğruluğa sanlınız. Çünkü o, iyiliğe ulaştırır. Ve o ikisi (doğruluk ve iyilik) de cennettedir. Yalandan da sakınınız. Çünkü o, fücura ulaştırır. O ikisi (yalan ve fucür) de cehennemdedir. [58]

561. Zeyd b. Eşlem babasından şu rivayette bulunmuştur: "Ebû Bekir'i (ra) dilini tutmuş bir vaziyette, İşte beni helake düşüren budur' derken gördüm."

562. Zübeyir b. el-Avvâm'm kölesi Abdullah el-Yemenf den, şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra), Ölüm döşeğinde iken, Hz. Aişe şu beyit ile misal getirmiştir:

'Ayıplarım gencin ölümden korkmamasını, Bir gün ölüm gelip, göğsü sıkıştığında;
Bunun üzerine Ebû Bekir (ra) 'Öyle değil ey Yavrum! Fakat ölüm sarhoşluğu bir gün gerçekten gelir de, "İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydi, denir.'"[59] de/ Ebû Bekir (ra) devamla, 'Şu iki elbiseme bakın onları yıkayın ve beni onlara kefenleyin; zira canlılar, yeniye ölüden daha çok muhtaçtır' dedi."

563. el-Hakem b. Hazn'in hadisinde Hz. Âişe'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah'a yemin olsun ki, Ebû Bekir geriye ne bir dînâr ve ne de bir dirhem bırakmıştır..."

564. Ebû Bekir es-Sıddîk'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Müslüman, her vesileyle mükafatlandırılır. Öyle ki, başına gelen bir sıkıntıdan, ayak bağının kopmasından tutun da kaybedip araya araya heybesinde bulduğu eşyasına kadar, herşey onun mükafat-landırılmasına vesile olur."

565. Kays'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra)'in bir kölesi vardı. Yiyeceğini getirdiği vakit Ebû Bekir ona sormadan yiyeceğinden yemezdi. Şayet hoşlandığı bir şeyse yer, yok eğer hoşlanmadığı bir şeyse yemezdi. Bir akşam unuttu ve sormadan yedi. Daha sonra sordu. O da kendisinin hoşlanmadığı bir-şeyden olduğunu haber verdi. Bunun üzerine elini (boğazına) soktu ve hiçbir şey bırakmayıncaya kadar kustu."

566. Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra)'e kanatları çok (tüylü) bir karga getirildi de, o kargayı şöyle bir çevirdikten sonra 'Avlanan her av, kopartılan her ağaç, ancak zayi edilen tesbîh mukabilidir' dedi.Yani, insanı Allahı teşbihten ahkoyar."

567. Hz. Aişe'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Ebû Bekir Ölüm döşeğinde iken Aişe'ye 'Ben Ebû Bekir ailesinde şu deve ve bir de kılıç ustası şu köleden başka mal bilmiyorum. Bu köle müslümanların kılıçlarını imal eder, bize de hizmet ederdi. Ben öldüğüm vakit onu Ömer'e (ra) ver* dedi. Onu Ömer'e gönderdiğim vakit, Ömer: 'Allah, Ebû Bekr'e rahmet etsin. Kendisinden sonrakileri meşakkate sokmuş' dedi."

568. Ebû Bekir (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ey Arap topluluğu? Allah Teâlâ'nm bu işi (hâkimiyeti) sizin için tamamlayacağını umuyorum. Öyle ki, içinizden" biri buğday ekmeğini isteyecek ve, ehlinden canı hangi yağı istiyorsa, ekmeğe o yağın sürülmesini talep edecek."

569. Ismâîl b. Muhammed'den rivayet edildiğine göre: "Ebû Bekir (ra) insanlar arasında taksimat yapmış ve aralarını müsâvî kılmıştır. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) 'Ey Allah resulünün halîfesi![60] Ashâb ile diğer insanları müsâvî mi tutuyorsun?' demiş. Ebû Bekir (ra) de: 'Dünya ancak bir vâsıtadır. Vâsıtanın en hayırlısı ise geniş olanıdır. Onların faziletleri ise ancak mükafatlarmda-dır* demiştir."

570. Hasan'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz, Ebû Bekir (ra) can çekişirken, Selman (ra) yanına girmiş ve ona 'Ey Resûlul-lah'ın halîfesi! Bana tavsiyede bulunur musun?' demişti. Bunun üzerine Ebû Bekir (ra) de; 'Azız ve Celîl olan Allah, dünyayı (nimetlerini) önünüze serecek; ondan yalnızca nasibinizi alın. Kim sabah namazını kılarsa, o Azîz ve Celîl olan Allah'ın

zimmetindedir. Allah Azze ve Celle'nin zimmetinde iken Onun ahdini bozma, (aksi takdirde) Allah seni yüz üstü ateşe fırlatıp atar' demiştir."

571. İbn Ebî Müleyke'den, Hz. Aişe'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir'den başka yediği yemeği isteğiyle kusan birini bilmiyorum. Çünkü ona bir yiyecek getirilmiş, o da yemişti. Sonra kendisine: 'Bunu İbn Numan getirdi' dedi. Bunun üzerine o da: 'Bana İbn Numan'm kehânetde kazandığı)ini yedirdi-niz' dedi ve arkasından da kustu.[61]

572. İbn Ebî Müleyke'den, Hz. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Babam ölüm döşeğinde iken beni çağırdı ve 'Yavrum! Hayber hurmalığını sana vermiştim, sen de (o vakit) onu almıştın, senden bana onu geri vermeni arzu ediyorum' dedi. Bunun üzerine ağlamaya başladım, sonra da: 'Allah seni bağışlasu babacığım! Allaha yemin olsun ki, Hayber'in hepsi altın olsa, on yine de sana geri verirdim' dedim. O, 'Yavrum (Hayber'deki hu/ malık) Allanın kitabına göre (miras olarak) taksim edilmektedıı Ben Kureyş'in en (büyük) tüccan ve en fazla mala sahip olanıydıc. Vaktâ ki, imamet işi beni meşgul edince, maldan bana yetecek k; -darını almayı uygun gördüm. Yavrum! İşte şu yün abâyem, süt kî> bı ve bir de köle. Öldüğüm vakit onu (köleyi.) derhal İbnü'1-Hat-tâb'a gönder. Yavrum! Beni bu elbisemle kefenleyin' dedi. Ben de ağladım ve 'Ey Babacığım! Biz buna (muhtaç) değiliz ki' dedim. O da 'Allah seni mağfiret etsin, bu (elbise) ancak ölüm esnasındaki akıntı içindir' dedi. Öldüğü vakit onları Ömer b. el-Hattâb'a götürdüm, o da: 'Allah babana rahmet etsin. Dedikoduya mahal bırakmamak istemiş' dedi."

573. Abdullah b. Yezîd, es-Sunâbihfnin Hz. Ebû Bekir'den (ra)
şöyle işittiğim söylüyor: "Allah (cc) indinde kardeş olanın kardeşine duası müstecabtır."

574. Hz. Âişe'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra) öldüğünde, geriye ne dînâr ve ne de dirhem bırakmıştır. Ölmeden önce bütün malını aldı ve Beytü'l-mâl'e bıraktı[62]

575. Abdullah b. Zübeyr babasından şunu rivayet etmiştir: "Ömer (ra) minberdeyken, Ebû Bekir'i (ra) andı ve 'Şüphesiz Ebû Bekir ilk müslüman olan ve (müsllimanlığını) ilk açıklayan kimseydi' dedi."

576. Kays İbn Ebî Hâzini şöyle demiştir: "Bir zât, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'ye (as) geldi ve 'Ebû Bekir ve Ömer'in (ra), Resûlul-lah'm yanındaki yerleri neydi?' diye sordu. O da:'Şu anda mevkileri ne ise öyleydi' diye cevap verdi."

577. Yahya b. Saîd, Kâsım'm şöyle dediğini rivayet eder: "İnsanlardan öyleleri vardır ki, ayıpları zikredilmez (yani zikredilebi-lecek ayıpları yoktur)

578. Şa'bî, İbn Abbâs'ın, İlk namaz kılan (müslüman olan) Ebû Bekir'dir" dedikten sonra, Hassan b. Sâbit'in şu sözlerini misal getirdiğini rivayet etmektedir:
"Güvenilir bir dostun kederini anacak olursan, yaptıklarıyla, kardeşin Ebû Bekir'i hatırla. Rasûlullah hariç, mahlûkâtm en hayırlı, en muttaki ve en âdili,mes'ûliyetini en iyi yerine getiren o, (ikinin) ikincisi, meşhedi övülen ve halk içerisinde Resûlullah'ı ilk tasdik edip Hakk'a eren yine o."

579. Zeyd b. Eşlem, babasından şu rivayette bulunmaktadır: "Ömer (ra) Ebû Bekir'i (ra) eliyle tutmuş bir vaziyette dilini gösterirken görmüş ve 'Ey Resûlullahm halîfesi! Ne yapıyorsun?' demiştir. Bunun üzerine Ebû Bekir de (ra) 'Beni helake düşüren ancak budur' demiştir." [63]

580. Hasan (ra)'dan, Ebû Bekir'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allaha yemin olsun ki, yenilen ve koparılan şu ağacın yerinde olmayı isterdim"

581. Umeyr b. İshâk'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra) omuzlarında abaye olduğu halde görüldü. Bir adam dedi ki: -Bu sırada (Kavilerden) İbn Avn eliyle, onu getir dercesine işaret etmiştir- 'Benden uzak dur. Ne sen ve ne de İbnu'l-Hattâb eh-lim(e öldükten sonra mal bırakıp bırakmama konusunda) fikrimi değiştirmeğe çalışmayın. (Yani beni onlara birşeyler bırakmaya ik-naya kalkışmayın.)'"dedi.

582. Katâde'den duyduğuma göre, Ebû Bekir'in (ra) 'Kurtların yediği bir yeşillik olmayı isterdim.' dediği rivayet edilmiştir.[64]

583. Hasan (ra)'dan, duyduğuma göre şu, Ebû Bekir (ra)'in yaptığı dualardan bir tanesiymiş: "Allahım, senden benim için hayırlı olanı, sonu hayırlı otanı isterim. Allahım! Bana en son vereceğin hayrı, senin rızan, ve naîm cennetlerinin yüksek dereceleri kıl, Yâ Rabbi!"

584. Ebû Bekir b. Hafs'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bana söylendiğine göre. Hz. Ebû Bekir (ra) yazları oruç tutar, kışın tutmazmış..,"

585. Muâviye b. Ebî Süfyân'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Dünya, Ebû Bekir'i istemedi, o da onu istemedi. (Dünya) İbnü'l-Hattâb'ı istedi, fakat o onu istemedi."

586. Ebû's- Sefer'den söyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra) hastalanmış, bunun üzerine ziyaretine gelenler olmuştur. Kendisine 'Senin için bir hekim çağırsak, nasıl olur?' demişler. O da: 'Hekim beni gördü' demiştir: 'Sana ne dedi?' diye sormuşlar O da: 'Ben, dilediğimi yaparım' cevabım vermiştir."

587. Hişâm'm babasından (Urve'den) rivayet ettiğine göre, Hz. Ebû Bekir halîfe seçildiği vakit, bütün parasını pulunu, müslü-manlann Beytül-mâTine koymuş ve: 'Bunlarla ticaret yapıyor. Kazanç elde ediyordum, velayeti üzerime aldığım vakit beni ticaretten ve onu talep etmekten ahkoydular.'(Devlet idaresiyle ilgilenmekten ticaret yapmaya vakit bulamamıştır) demiştir.

588. Ebû Damre, yani İbn Habîb[65] b. Suheyb şu rivayette bulunmuştur: "Hz. Ebû Bekir'in bir oğlu ölmek üzereyken, gözünün ucuyla yastığa bakıyordu. Ölünce Ebû Bekir'e 'Oğlunu gözünün ucuyla yastığa bakarken gördük' dediler. Bunun üzerine yastığı kaldırdılar. Yastığın altında beş veya altı dînâr buldular. Ebû Bekir ellerini birbirine vurarak şu sözü tekrarlamaya başladı: 'Biz hepimiz Allaha âitiz ve mutlaka O'na döneceğiz. Ey falan! Senin derinin onu kuşatacağım hiç sanmıyorum' dedi."

589. Ebû Damre'nin rivayetine göre, Hz. Ebû Bekir (ra) bir gün insanlara hutbe irâd etmiş. Allah'a hamd ve senadan sonra 'Şüphesiz, Şam'ı fethedeceksiniz, size yüksek yerler gelecek, öyle ki oraların ekmek ve yağından istifâde edeceksiniz, oralara sizin için mescidler inşa edilecek. Allanın sizin oralara boş şeyler için gittiğinizi bilmesinden sakının; oralar, ancak zikir için bina edilmiştir' demiştir.

590. Sabit Hz. Ebû Bekir'in şu beyti tekrarladığını bildirmiştir:
"Sen ölüm haberlerini verir durursun da, sonunda bir gün sen de ölürsün.
Gencin umudu tükenmez, ama ansızın o da ölür gider."

Ömer B. El-Hattâb'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

591. Cerîr b. Hâzim Hasan (ra)'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Ömer b. el-Hattâb'm kapısında ileri gelen kimselerden Haris b. Hişam, Ebû Süfyan b. Harb ve Kureyş'ten bir grup kimse ile, Bedir harbine iştirak eden mevâlîden Suheyb ve Bilâl hazır bulundular. Hz. Ömer'in teşrifatçısı çıktı ve mevâlîden olanlara izin vererek, diğerlerini (dışarıda) bıraktı. Bunun üzerine Ebû Süfyân: 'Asla bugünkü gibi bir şey görmedim. Şu kölelere müsaade veriyor da, bizi kapının dışında bırakıp, bize iltifat etmiyor' dedi. Akıllı bir adam olan Süheyl b. Amr da dedi ki: 'Ey ahâli! Vallahi ben sizin yüzünüzdeki durumu görüyorum, şayet kızacaksanız, kendinize kızın. Onlar da İslâm'a davet edildi, siz de. Onlar derhal geldiler. Ama siz geciktiniz. Kıyamet gününde onlar çağrılıp ta, siz terkedi-lince hâliniz ne olacak? Hayır, Allah'a yemin olsun ki, sizin farkında olmadığınız faziletten onların elde ettikleri şey, bizim elde etmek için birbirimizle yarış ettiğimiz şu kapıda kaybettiğinizden daha değerlidir' dedi. Elbisesini silkeledi ve ayrılıp gitti." Hasan (ra) diyor ki: "Allaha yemin olsun ki, Süheyl doğru söylemiştir. Allah, kendisine icabette çabuk olan kulunu, ağır davranan kulu gibi kılmaz."

592. (Alî b. Zeyd b.) İbn Ced'ân'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer (ra) bir zâtın 'Allahım beni azınlıklardan kıl!' dediğini işitmiş ve ona 'Ey Allah'ın kulu, azınlıklar nedir?' diye sormuştur. O da Allah, Teâlâ'nın, 'Onunla beraber ancak çok az kimse iman etmiştir.[66] Kullarımdan pek azı şükreder,[67] âyetlerini işitmedin mi?' demiş ve daha başka âyetler de zikretmiştir. Bunun üzerine Ömer de: 'Herkes Ömer'den daha fakih' demiştir."

593. Ahnef b. Kays'ın şöyle dediği haber verilmiştir: "Bizler, Hz. Ömer'in yemeğini görürdük. O bir gün taze et, bir gün kurutulmuş et, birgün de yağ yerdi."

594. Amr b. Meymûn'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (ra) bir adamın 'Allahım! Sen kişi ile kalbi arasına girersin, benimle sana isyan olan şeylerin arasına gir de, onlardan birşey irtikâb etmeyeyim' dediğim işitmiş ve ona 'Allah sana rahmet etsin!' diyerek, hayrına dua etmiştir."

595. Ebû Hulde, Ebû'l-Âliye'nin şöyle dediğini söylüyor: "Hz. Ömer b. el-Hattâb'm (ra) en çok, 'Allahım, bizi afiyette kıl ve bizi bağışla' dediğini işitirdim."

596. Misver b. Mahreme'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Hz. Ömer bir mal getirmiş ve onu mescide koymuştu. (Bir gün) çıktı ve malı kontrol etmeye, ona bakmaya başladı. Bu arada gözleri doldu ve bunun üzerine Abdurrahman b. Avf: 'Ey mü'minlerin emîri! Sizi ağlatan nedir? Allah'a yemin olsun ki, bu şükür beldele-rinden(fethedilen memleketlerden) gelmiştir' dedi. Hz. Ömer: 'Bu var ya (bu), Allah'a yemin olsun ki, verildiği her toplumun arasmf. düşmanlık ve buğz girmiştir' cevabını verdi."

597. Zeyd b. Eşlem, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Erkam'm Ömer (ra)'e gelip şöyle dediğini gördüm: 'Ey Mü'minlerin emîri! Yanımızda kap ile gümüş olmak üzere elde edilmiş meta' var. Boş bir vaktiniz olduğu bir günde onlar hakkında bize ne emrederseniz emretseniz...' Bunun üzerine Ömer (ra) 'Beni boş gördüğün vakit haber ver' dedi. O da bir gün geldi ve 'Sizin bugün boş olduğunuzu görüyorum' diye hatırlatınca Ömer (ra) 'Evet, bana falanca yere yaygı serin' dedi ve malın yaygının üzerine dökülmesini emretti. Sonra da geldi, malın başında durdu ve Allahım! Bu malı zikrettin ve kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağlılık insanlar için bezenip süslendi..'[68] buyurdun.' dedi. -Ömer, âyeti sonuna kadar okudu- ve yine 'Böylece elinizden çıkana üzülmeyesi-niz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız.[69].. buyurdun' dedi. Arkasından da: Biz ancak bizim için süslendiğinle sevinmeye güç yetirebiliyoruz. Allahım! Onu hak yolunda infak ederim ve onun şerrinden de Sana sığınırım' dedi."
Râvî diyor ki: "(Bu arada Abdullah b. Erkâm) kucağında Ab-durrahman b. Behiyye isimli oğlu ile beraber geldi. Çocuk: 'Babacığım bana bir hatem verir misin?" dedi. Babası hemen 'Hadi, annenin yanma git' sana sevîk (kavut) içirsin,' dedi, (ve onu yolladı)." Râvî diyor ki: "Allaha yemin olsun ki, ona hiçbir şey vermedi."

598. İbn Ced'ân'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer (ra), bir, kırbaç edinmişti. Hz. Osman (ra) (halîfe olduğu vakit), o daha kavi bir kırbaç edindi."

599. İshâk b. Abdullah b. Ebî Talha, Enes b. Mâlik'in (ra) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir gün Ömer b. el-Hattâb'ı işittim ve onunla beraber çıktım. Nihayet o bir duvardan içeriye girdi, o duvarın içindeyken, -ki aramızda duvar vardı-, onun şöyle dediğini duydum: 'Ömer! Mü'minlerin emîri! Sakin ol! Sakin ol! Allah'a yemin olsun ki, ey İbnü'l-Hattâb, ya Allah'tan gereği gibi korkarsın, yahut sana azâb eder."

600. Zührî'den rivayet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb minberin üzerinde insanlara hitab ederken şöyle demiştir: 'Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner.[70].. Allah'a yemin olsun ki, Allaha itaatla dosdoğru oldular da, sonra tilkinin kaypaklığı gibi, kaypaklık yapmadılar."[71]

601. Zeyd b. Eşlem, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Hz. Ömer'in bir tek atı vardı. Dedi ki: 'Ey Eşlem! Hergün bu ata ne kadar yem veriyorsun?' Eşlem: 'Onaltı ntl arpa* cevabım verdi. Bunun üzerine Ömer: 'Bu miktarı müslümanların Beytü'l-mâl'ma koysak da, atı da, Nakî'a (yalnız

mücahit atlarının yayıldığı Medine yakınlarındaki meraya) göndersek nasıl olur?' dedi ve atı Nakî'a gönderdi, atın yemini de Beytü'l-mâl'e aktardı."

602. Asım b. Ömer b. el-Hattâb'dan (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer'e (ra) bir miktar mal gönderildi. Onu kendisine götürdüğümde, ya sabah veya öğle namazmdaydı, şöyle dedi: 'Emîr olmadan önce bu malın bana ancak hakkını verdiğim zaman helâl olacağına kanaat ediyordum. Emîr olalı onu kendime haram görmüyorum. Bir ay sana Beytü'l-mal'den aldığımı yedirdim. Daha da fazla artırmak istemiyorum. Fakat, sana Medine yakınlarında yay-lamsı bir bölge avâlideki mallarımın parasıyla yardımcı olmak istiyorum. Onları al ve kavminin tüccarlarından biriyle, birşeyler satın alarak ortak ol,-ailenin geçimini onunla sağla' dedi."

603. Sellâm'dan, Hasan'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer'e (bir miktar) mal getirilmişti. (Bu durum) mü'minlerin annesi, Ömer'in kızı Hz. Hafsa'mn (ra) kulağına gitti. Bunun üzerine dedi ki: 'Ey mü'minlerin emîri! Bu malda yakınlarının hakkı vardır. (Zira) Allah Azze ve Celle bu maldan yakınlara (verilmesini) vasiyet etmiştir.' Hz. Ömer, bu sözler üzerine şöyle karşılık verdi: 'Yavrum! Yakınlarımın hakkı benim kendi malımdandır. Bu mal ise müslümanların ihtiyacı içindir. Sen yakınlarına iyilik (yapmak isterken) babana kötülük (yapıyorsun da farkında değilsin); hadi kalk git' dedi. O da kalktı. Allah'a yemin olsun ki, (giderken) eteklerini sürüklüyordu."

604. Mâlik b. Enes, Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şu rivayette bulunmuştur: "Ömer b. el-Hattâb'a (ra) develer arasında kör bir devenin bulunduğu söylendi, o da: 'Ehl-i Beyt'e verelim, ondan faydalansınlar,' dedi. (Muhatabı); 'Ama deve kör' dedi. Ömer: 'O zaman deve sürüsüne katarlar' diye cevap verdi. 'İyi ama , nasıl otlayacak?' dedim, Ömer: 'Bu deve cizye gelirinden mi? Yoksa zekâttan mı geldi?' diye sordu. Ben de 'Cizye gelirlerinden, dedim.
Ömer: 'Vallahi! Siz onu yemek istiyorsunuz/ dedi. Ben de 'Fakat onda cizye alâmeti var' diye cevap verdim. Bunun üzerine Ömer devenin getirilmesini emretti ve onu kesti. Yanında dokuz tane yemek kabı vardı. Ömer orada bulunan taze meyvelerden onlara koyarak, Resulullah'm (sav) eşlerine (r.anhunne) gönderdi. En son olarak Hafsa'ya gönderdi ki, şayet bir noksanlık olursa, bu Haf-sa'nın payına düşmüş olsun diye. Aynı şekilde, bu sefer de devenin etinden o kaplara koyarak, Resûlullah'ın (sav) eşlerine (r.anhunne) gönderdi. Geriye kalanı da pişirterek, Ensâr ve Muhacirine ikram etti."

605. Yahya b. Ca'de'den Hz. Ömer'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: 'Şayet üç şey olmamış olsaydı, Allah Teâlâ'ya kavuşmayı tercih ederdim. Eğer, Allah için secdeye kapanıyor olmasaydım, meyvelerin en güzellerinin seçildiği gibi, sözlerin en iyisinin seçildiği meclislere iştirak etmemiş olsaydım ve eğer Allah yolunda yolculuğa, cihâda çıkmamış olsaydım. (O'na mülâki olmayı tercih ederdim)"

606. Enes (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Ömer'in karnı guruldamıştı -Remâde (kıtlık) senesinde kendisi zeytin yiyordu ve kendini yağdan mahrum etmişti-, parmağıyla karnına dürte,-rek şöyle dedi: 'Gurulda (bakalım), zira insanlar refaha kavuşuncaya kadar, yanımızda sana verecek ondan başka birşey yok."

607. Câbir b. Abdullah (ra), Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: "Cennete girdim,

birden altından bir köşk gördüm. Hemen 'Bu kimin?' diye sordum. Kureyşli bir adamın diye karşılık verdiler. Ey Hattaboğlu, oraya girmeme, senin gayretin hakkındaki bilgimden başka bir şey mâni olmadı...' Hz. Ömer : 'Sana karşı da kıskançlık yapar mıyım, ey Allahm Resulü?'" dedi.[72]

608. Habîb b. Sahbân el-Kâhilî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Beyt'i tavaf ediyordum. Ömer (ra) de tavaf ediyordu. (Bu esnada) şundan başka söz söylemiyordu: 'Rabbimiz! Bize dünyada da, âhirette de güzellikler ver ve bizi cehennemin azabından koru.' Devamlı bu duayı tekrarlıyordu."

609. İbn Uyeyne (ra): "İlim, sana fayda vermese bile zararı da dokunmaz" demiştir.

610. Mücâhid'den Hz. Ömer'in (ra) "Hayatımızın hayrım(tadını) sabırla kazandık" dediği rivayet edilmiştir.

611. Hişâm babasından, Hz. Ömer'in bir hutbesinde şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Haberiniz olsun ki tama' ve ye's zenginliktir. Bir insan, herhangi bir şeyden ümidini yitirdiği vakit, ondan müstağni olur."

612. Zeyd b. Eşlem, babasından, Hz. Ömer'in "(Bir insanı) medh (etmek) (onu) boğazlamaktır" dediğini rivayet etmiştir.

613. Ömer b. el-Hattâb (ra): "Övgü, âbidlerin ganimetleridir." demiştir.

614. Hasan'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "(Bir gün) Hz. Ömer bir çöplükten geçmiş ve orada bir müddet beklemiştir. Bu durum beraberindekilerin ağırına gitmiş ve rahatsız olmuşlar. Bunun üzerine onlara dönüp İşte, hırsla çabaladığınız dünyanız bu' demiştir.

615. Hasan'dan (ra) Hz. Ömer'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yâ Rabbi! Amelimi sâlih kıl, onu yalnızca Senin için kıl ve hiç kimse için onda bir (çıkar) şey kılma."

616. Ebû'l-Âliye şöyle demiştir: "Ömer b. el-Hattâb'dan en çok duyduğum söz şuydu: 'Allahım! Bizi afiyette kıl ve bizi bağışla."[73]

617. Hişâm, babasından Eyleli bir zâtın kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ömer (ra), Şam'a geldiği vakit temizleyip yamamam için gömleğini bana yolladı. Alt kısmından bir kaç parça açılmıştı. Gömleği temizledim, yamadım ve ona ketenden bir gömlek daha dikip, ikisini beraber kendisine gönderdim. Gömlekler yanma getirilince Ömer (ra) keten gömleğe eliyle dokunarak baktıktan sonra; 'Bu çok yumuşak' dedi ve onu atarak kendi gömleğini aldı' sonra da 'Bu ter için daha iyi' dedi."

618. İbâye b. Rifâa, Hz Ömer'in (ra) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resûlullah'ın (ra), 'Komşusu olmaksızın kişinin karnını doyurması doğru olmaz' dediğini işittim."

619. Osman b. Affân (rahmetullâhi aleyh) şöyle demiştir: "Ben Ömer b. el-Hattâb (ra)'m ölmek üzereyken üç kere şöyle dediğine şahid oldum: 'Eğer (Allah) beni bağışlamazsa, vah bana vah anama.' Daha sonra hiçbir söz söylemeden ruhunu teslim etti.

620. Hazm İbn Ebî Hazm, Hasan b. Ebi'l-Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Osman b. Ebî'l-Âs, (ölümünden sonra) Ömer b. el-Hattâb (ra)'ın hanımlarından birisini taht-i nikahına almış ve 'Allah'a yemin ederim ki, bu kadını ne mal ve ne de evlat endişesiyle nikahladım; yalnızca Hz. Ömer'in geceleri ne (ibadet) yaptığını bana bildirmesi için nikahladım. Kendisine, 'Ömer gece nasıl namaz kılardı?' diye sordum. 'Ömer, yatsı namazım kılar, sonra da bize, yanıbaşına su dolu bir kap koymamızı emir buyururdu. Bilâhare gece yarısı bir vakitte kalkar, o suyla elini yüzünü yıkar (abdest alır), uyku bastırıncaya kadar Allah (cc)'ı zikrederdi. Sonra da kalkacağı vakit gelinceye kadar yatardı, dedi.'"

621. İsmâîl b. Muhammed b. Sa'd b. Ebî Vakkâs şöyle demiştir: "Ömer'e Bahreyn'den misk ve anber getirildi. Bunun üzerine o: 'Keşke, şu kokuyu bana güzelce tartıverecek bir kadın olsaydı da, ben onu müslümanlar arasında taksim etseydim Bunu ne kadar isterdim' dedi. Hanımı, Âtike binti Zeyd b. Amr 'Ben güzel tartarım, haydi getir de tartıvereyim' dedi. Ömer: 'Hayır, olmaz' dedi. Hanımı 'Niçin?' diye sordu. Ömer: -parmaklarıyla kendi yanaklarına sürerek- 'Korkarım ki sen onu alır ve şöylece boynuna sürersin de, ben (bu yüzden) ondan müslümanlardan daha fazla istifade etmiş olurum' dedi."

622. Ebû Nadra'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer (ra), Ebû Mûsâ el-Eşârî'ye 'Rabbimize olan şevkimizi artır' dedi. O da Kur'ân okudu. (Daha sonra) 'Haydi namaza' dediler. Bunun üzerine Ömer (ra): 'Bizler namazda değil miyiz ki?' cevabını verdi."

623. A'meş, Mâlik b. el-Hâris'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ömer (ra): 'Herşeyde teenni ile hareket etmek hayırlıdır; ancak âhiret işleri bundan müstesnadır' demiştir."

624. Haris b. Süveyd'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kûfeli bir zât Ammâr'ı (ra) Ömer b. el-Hattâb'a (ra) şikayet etti. Ömer ona 'Eğer yalan söylüyorsan, Allah senin malım ve evladını çoğaltsın ve seni ayaklar altında kılsın' dedi."

625. İsmâîl b. Ümeyye'den rivayet edildiğine göre, Ömer (ra) 'Kuşkusuz uzlette kötü dostumdan kurtulup rahata ermek vardır" demiştir.

626. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb'a (ra) bal şerbeti getirmişler, o da tadına baktıktan sonra su ile bal (karışımı) olduğunu görmüş ve "Bunun hesabını benden uzaklaştırın" demiştir.

627. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb (ra), virdi esnasında bir âyete rastlardı da, âyet ona bir darlık verir bunun üzerine evine kapanırdı. Hasta olduğunu zannederek müslü-manlar ziyaretine gelirlerdi.

628. Alâ b. Abdülkerim bazı arkadaşlarından şu rivayette bulunmuştur: "Hz. Ömer şöyle demiştir: 'İlmi öğrenin. İlim için hilm ve vakarı da belleyin. Kendisinden ilim taleb ettiğiniz

kimselere karşı mütevâzi olun ki sizden ilim taleb edenler de size karşı mütevâzi olsunlar. (Sakın) zorba âlimlerden olmayın. İlminiz cehaletinizle beraber kâim olamaz."

629. Avn b. Abdullah, Ömer'in (ra) "Çok tevbe edenlerle düşüp kalkın, zira onlar kalbleri en yumuşak olan kimselerdir" dediğini rivayet etmiştir.

630. İbn Ebî Hâlid'den rivayet edildiğine göre, Hz. Ömer (ra) "Kur'ân'ın hafızları, ilmin kaynakları olun. Günü gününe Allah'tan nzık isteyin, çokça nzık verilmemesinin size bir zararı dokunmaz" demiştir.

631. Sabit b. el-Haccâc'dan rivayet edildiğine göre, Hz. Ömer (ra) şöyle demiştir: "Hesaba çekilmeden önce nefsinizi hesaba çekin. Tartılmadan önce, nefsinizi tartın. Zira sizin hiç bir gizli tara-fınızın kalmayacağı, hesap için arz olunacağınız gün size hesap bakımından yarın en kolay gelen şey, nefislerinizi en büyük arzolu-nuş için hesaba çekmeniz ve onun için tartmanızdır."

632. İbn Ömer (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb bana şunu vasiyet etti: 'Beni kabrime koyduğun vakit, yanağımı yere koy, tâ ki yanağımla yer arasında hiçbir şey kalmasın.'"

633. Hasan'dan şu rivayet edilmiştir: "Bir grup, Ömer b. el-Hattâb'm memurlarından birisine geldiler. O da mevâlîyi terkede-rek Arapları kolladı. Bu durum Hz. Ömer'e (ra) ulaştığı vakit ona şövle yazdı: 'Mü'mine şer olarak müslüman kardeşini küçük (hakir) görmesi yeter.'"

634. Zeyd b. Eşlem, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanlar kıtlığa duçar olmuştu. (Bu nedenle) yağ fiyatları hayli yükselmişti. Ömer (ra) yağ yiyordu. Bu nedenle de karnı guruldar-dı. O da 'İstediğin kadar gurulda. Allah'a yemin olsun ki, insanlar yağ yemedikçe sen de yemiyeceksin." Sonra 'Zeyt'i benim için hazırla' der, ben de pişirirdim, sonra da onu yerdi."

635. Beşir b. Amr'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir. Hz. Ömer (ra), Şam'a geldiği vakit, kendisine bir katır getirildi de, o da bindi, fakat hayvan onu sarsınca geri indi ve 'Kahrolası bunu sana kim öğretti' dedi."

636. Abdullah b. îsâ şöyle demiştir: "Ömer b. el-Hattâb'm (ra) yüzünde, ağlamaktan mütevellid iki siyah çizgi vardı."

637. Ebû Osman el-Hindfden şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Utbe b. Ferkad, Azerbaycan'a geldiği vakit ona hurma tatlısı getirilmişti. İki büyük kab isteyip içersine bu tatlıdan koyarak, bir deveye yükledi ve Ömer (ra)'e gönderdi. Tatlılar gelince, Ömer tadına baktı ve onun tatlı olduğunu görünce *Yolculuk sırasında bütün müslümanlar bundan yiyor mu?' diye sordu. Ben de 'Hayır* dedim. Bunun üzerine 'O zaman, istemem' dedi ve onları geri göndererek şöyle de bir mektup yazdı: 'Yolculuğun esnasında, sen ne yiyorsan, müslümanlara da ondan yedir. Aman Acemlerin kıyafetlerini giymekten sakın, ceddin Ma'd b. Adnan'ın kıyafetini sakın terketme-yin.'"

638. Huzeyfe'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Döndüm baktım ki insanların önlerinde çanaklar var, Ömer beni çağırdı. Ben de geldim. Bu sefer bir somunla yağ istedi. Ben de ona:

'Beni ekmek ve et yemekten men ediyorsun da, şuna mı (somun ve yağ yemeye) çağırıyorsun?' dedim. Ömer 'Ben, seni kendi yiyeceğime davet ettim. Şu ise müslümanların yiyeceğidir5 dedi."

639. Ka'b'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir gün Ömer b. el-Hattâb'm (ra) yanmdayken bana şöyle dedi: 'Ey Ka'b! Bizi korkut!' Dedim ki: 'Ey mü'minlerin emîri! Sizde Allah'ın kitabı ve Resulünün hikmeti yok mu ki?' Ömer 'Evet, var, fakat bizi korkut ey Ka'b!' dedi. Ben de 'Ey mü'minlerin emîri! Öyle bir amel işle ki, kıyamet gününde yetmiş peygamberin ameliyle mukayese ettiğinde onu hafif göresin' dedim. Ömer başını önüne doğru salladı ve bir müddet başı eğik vaziyette kaldı. Sonra 'Biraz daha ey Ka'b, biraz daha' dedi. Ben de: 'Ey mü'minlerin emîri! Şayet cehennemin doğusundan bir öküzün burun deliği kadar yer açılsa, batıda da bir adam olsa, sıcaklığından akıp gidecek kadar beyni kaynar' dedim."
Ka'b diyor ki: 'Ömer (ra) başım salladı ve bir müddet başı eğik vaziyette bekledi, sonra kendine geldi ve ('Korkumuzu) biraz daha artır ey Ka'b!' dedi. Ben de: 'Ey mü'minlerin emîri! Kıyamet gününde cehennem bir püskürür ki, ne bir mukarreb melek ve ne de seçilmiş bir peygamber kalır, hepsi diz. üstü yere çöker ve şöyle der: 'Yâ Rabbi! Nefsim, nefsim, başka değil, Senden yalnızca nefsimi istiyorum.' (Ka'b diyor ki) Ömer bir müddet yine başım salladı, ben de 'Ey mü'minlerin emîri! bunu Allah'ın kitabında bulamıyor musunuz? diye sordum.' O, 'Nasıl?' dedi. Ben de o Allah'ın, 'O gün herkes gelip kendi canını kurtarmak için uğraşır ve herkese yaptığının karşılığı eksiksiz ödenir. Onlara asla zulmedilmez'[74] buyurduğunu söyledim, dedim."

640. Yezîd b. el-Esamm'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra) bir zâtı: 'Estağfurullah ve etûbu ileyh' derken işitmiş ve bunun üzerine ona 'Yazık sana, (bu duaya) kardeşini de (Duanın devamını kasdediyor) ilâve et ve -fa'ğfir lî ve tub aley-ye de, demiştir.'"

641. Ebû Osman'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bana Ömer (ra)'i Cemretu'l-Akabede (şeytan) taşlarken gören bir zât, bu esnada Ömer'in üzerinde deriyle yamanmış bir zar bulunduğunu haber verdi."

642. A'meş'ten rivayet edildiğine göre Ömer (ra): "Allanın zikrine sanlın, zira o şifadır. İnsanları anmaktan da kaçının, çünkü o hastalıktır" demiştir.

643. Haccâc b. Şeddâd'ın rivayet ettiğini göre, "Ebû Salih el-Gıfârî,[75] ona, bir zâtın Ömer b. el-Hattâb'a (ra) gelerek 'Kavmim beni öne geçirdiler ve ben de onlara namaz kıldırdım. Sonra da benden kendilerine birtakım kıssalar anlatmamı istediler, ben de anlattım,' dediğini; bunun üzerine Ömer'in (ra): 'Onlara namaz kıldır, fakat hikâye anlatma' dediğini o zâtın, üç veya dört sefer Ömer (ra)'e (aynı şeyi) tekrarladığını, Ömer (ra)'in de ona 'Hikâye anîatma , zira ben senin kendini büyük görmenden, bu yüzden de Alla-hm seni alçaltmasmdan korkuyorum' dediğini haber vermiştir.

644. Muâviye b. Hadîc'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Amr b. el-Âs (ra) beni, İskenderiye'nin fethi sebebiyle Ömer b. el-Hattâb'a (ra) gönderdi. Öğle vakti Medine'ye vardım, bineğimi mescidin kapısı önünde bıraktım. Sonra mescide girdim. Birden Ömer (ra)'in evinden bir câriye çıktı ve beni yolcu kıyafetimle gördü ve hemen geri döndü. (Hz. Ömer'e) İcabet (buyurun) ey mü'minlerin emîri!' dedi, Ömer; 'Ey câriye! Yiyecek birşeyler var mı?' dedi. Câriye ekmek ve

beraberinde biraz da yağ getirdi. Ömer, '(Buyur) ye!' dedi. Ben de sıkıla sıkıla yedim. Ömer *Ye! Ye! yolcu yiyecekten hoşlanır' dedi. Sonra, 'Ey câriye! Hurma da var mı?' diye seslendi. Câriye, bana bir tabak içersinde biraz da hurma getirdi. Ömer (ra) *YeP dedi. Ben de sıkıla sıkıla onu da yedim. Sonra Ömer, 'Ey Muâviye, mescide geldiğin vakit kendi kendine ne dedin?' diye sordu. Ben de 'Mü'minlerin emîri herhalde kaylûlede, diye düşündüm' dedim. Ömer: 'Ne diyorsun sen? (veya ne kötü zannetmişsin), şayet ben gündüz uyuyacak olursam, halkımı zayi ederim; ve eğer gece uyuyacak olursam bu sefer de kendimi zayi ederim. Bu ikisi var iken, nasıl uyunur ey Muâviye!' dedi."

645. Süfyan'm rivayet ettiğine göre Ömer (ra), Ebû Mûsâ el-Eşârî'ye şöyle yazmıştır: "Kuşkusuz sen, dünyada zühdden daha üstün birşeyle âhiret ameline nail olamazsın. Aman ha, (iyi) ahlâkla kötü ahlâkı birbirine karıştırmaktan sakın."

646. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Ömer (ra) geceleyin, ihvanından birisini hatırlar ve "Ne kadar da uzun gece!" derdi. Sabah namazını kılar kılmaz, doğru ona gider, karşılaşınca da ona sarılır ve kucaklardı,

647. Ebû İshak'tan Hz. Ömer'in (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Benim için un elenmesin. Resûlullah'ı (as), elenmiş undan yerken gördüm."

648. Ebû Ubeyd'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (as) zamanında Hz. Ömer atını seğirtmiştir. Bu arada, abâyesinin altında dizi açıldı ve Necranlı zât dizindeki beni görüverdi. Bunun üzerine "İşte kitabımızda bizi memleketimizden çıkartacak bir zât olarak gördüğümüz budur" demiştir.

649. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, (bir gün) Ömer (ra), oğlu Abdullah b. Ömer'in yanma girmiş, bir de bakmış ki, yanında bir parça et var. Hemen ona: "Bu et de neyin nesi?" demiş, o da "Canım çekti de", cevabım vermiş. Ömer (ra) "Sen her canının çektiği şeyi yer misin? Kişiye israf olarak her canının çektiğim yemesi yeter" demiştir.

650. Haneş Îbnu'l-Hâris'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra) asla hiçbir yemeği kınamazdı. Bir gün kölelerinden Yerfâ veya Eşlem; 'Ona öyle bir yemek yapacağım ki, bu sefer kınayacak' dedi. Ve ekşi bir süt hazırlayıp kendisine ikrair etti. Ömer (ra) ondan biraz aldı ve yüzünü buruşturduktan sonr 'Allah Azze ve Celle'nin şu rızkı ne kadar da güzel' dedi."

651. Hafs b. Gıyas, A'meş'in bazı arkadaşlarından şöyle b; rivayette bulunmuştur: "Câbir b. Abdullah (ra) bir miktar et ııe Ömer'e (ra) uğramış, o da 'Bu ne, ey Câbir?' diye sormuş. Câbir ds: 'Bu et, canım çekti de satın aldım' cevabını vermiş; Ömer, 'Sen her canının çektiği şeyi satın alır mısın? Şu âyette sözü edilenlerden olmaktan hiç korkmaz mısın: Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeyleri harcadınız, onların zevkini sürdünüz...[76] demiştir."

652. Ebû Mazin Ömer b. el-Hattâb (ra)'ı gördüğünü haber vermiş (ve şöyle demiştir): "Kardeşim, el-Cârûd ile beraber öldürülmüştü. Biz de ölüleri Ömer'e (ra) gönderdik. (O vakit) Ömer (ra)'in üzerinde yamalı bir gömlek gördüm. Yamalan saydım baktım ki, tam oniki parçaydı."

653. Katâde'den rivayet edildiğne göre, bir Cuma günü Ömer (ra) gecikmiş, bilâhare gelerek, geç kalmasından dolayı onlara özür beyan ederek şöyle demiştir: "Beni ancak şu elbisenin yıkanması alıkoymuştur. O yıkanıyordu ve benim ondan başka hiçbir elbisem yoktu."

654. Misver b. Mahrame'den şöyle rivayet edilmiştir: "Misver ve Ibn Abbâs, Ömer b. el-Hattâb'm (ra) yanma girmişler ve 'Güneş doğarken namaz mı (kılıyorsun) ey mü'minlerin emîri?' demişler. O da 'Evet namazı terkedenin İslâm'da hiçbir nasibi yoktur1 cevabını vermiş ve yarasından kan akarken namazı kılmıştır."

655. Ebû Osman en-Nehdf den rivayet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb (ra), Utbe b. Ferkad'in üzerinde yenleri (kolağızları) uzun bir gömlek görmüş ve parmaklarının kenarından yeni kesmek için bir makas istemiş. Utbe, "Ey müzminlerin emîri! Ben yenimin kesilmesinden utanırım, ben kendim keserim demiş; bunun üzerine Ömer de (ra) onu bırakmıştır."

656. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb halîfe olduğu halde üzerinde on iki yaması olan bir gömlekle insanlara hutbe irâd etmiştir.

657. Semmâk el-Hanefî, İbn Abbâs'dan (ra) şöyle duyduğunu rivayet eder: "İbn Abbâs diyor ki: 'Ömer b. el-Hattâb'a: 'Allah senin elinle pek çok yerleri şehir yaptı. Senin elinle pek çok yerleri fethetti: şunu, şunu yaptı' dedim. Ömer (ra): 'Ne bir günahım ve ne de bir sevabım olmadan kurtulmayı istiyorum, (o kadar)' dedi."

658. Mus'ab b. Sa'd'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hafsa binti Örner (ra) (babasına): 'Ey mü'minlerin emîri! Ne var, bu elbiseden daha yumuşak bir elbise giy sen, yediklerinden daha güzel yemekler yesen... Allah Teâlâ geniş geniş rızık vermiş, pek çok hayır (ihsan) etmiştir' dedi. Ömer (ra): 'Ben seni kendi nefsine bırakacağım. Hatırlamıyor musun, Resûlullah (as)'m ne şiddetli geçim sıkıntısıyla karşı karşıya geldiğini' dedi. Hafsâ'yı ağlatıncaya kadar hatırlatmaya devam etti. Ve ona dedi ki: 'Bunu sana söylemekten (maksadım şu), Allah'a yemin olsun ki, ben şayet güç yetirebi-lirsem, onlara çetin geçimlerinde ortak olacağım; belki (bu sayede) o ikisinin (Resûlullah (sav) ve Ebû Bekr (ra) (âhiretteki) rahat geçimlerine kavuşurum.'"[77]

659. Amr b. Dînâr, Ebân b. Osman'ın şöyle dediğini haber vermektedir: "Osman b. Affân (ra), saldırıya uğradığı vakit, Ömer b. el-Hattâb'ın (ra) yanına vardım, onu toprağın üzerinde yatarken gördüm. Kaldırmak istediğimde, bana 'Beni bırak. Eğer (Allah) beni bağışlamazsa, yazık bana, yazık anama! Şayet (Allah) beni bağışlamazsa yazık bana, yazık anamaî'dedi."

660. Mücâhid'den rivayet edildiğine göre Ömer (ra) Şam'a geldiği vakit Dehkân hem onun için ve hem de arkadaşları için yiyecek hazırlamış, sonra da gelip onları davet etmiştir. Bunun üzerine Ömer insanlara/Sizden kim isterse icabet edebilir' dedikten sonra Dehkân'a dönerek, 'Bana iki ekmek ve yemeğinden de bir çeşit gönder' demiştir. Dehkân (dediğini) yapmış ve yiyeceği getirmiş-tir.Dehkân diyor ki: 'Geldiğimde Ömer (ra) ba'r ve katran ile devesini tımar ediyordu. Elini toprağa buladı ve silkeledikten sonra da yemeği yedi."

661. Ömer'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Gökyüzünün Deyyân'ı (Hâkimi) ile karşılaştıkları günde, Tazıklar olsun o, yeryüzünün Deyyân (hâkim)'lerine: ancak adaletle önderlik edenler, hak ile hükmedenler, ne bir korku, ne rağbet, ne bir yakınlık için ve ne de hevâsı ile hükmetmeyenler, Allah'ın kitabını gözleri önünde ayna edinenler, (onu rehber edinenler) bundan müstesna' denilecek."

662. Ömer b. el-Hattâb'dan (ra) rivayet edildiğine göre o: aŞüp-
hesiz din, gecenin sonunda yapılan birtakım amellerden ibaret değildir. Din, ancak verâ iledir" buyurmuştur.

663. Halef b. Havşeb'den rivayet edildiğine göre, Ömer (ra) şöyle demiştir: "Şu duruma bîr baktım da, dünyayı istesem âhirete zarar veriyorum, âhireti istesem bu sefer de dünyaya zarar veriyorum. Öurum böyle olduğu zaman ise, fâniye zarar veriyorlar."

664. Abdullah (yani) İbn Yezîd b. es-Sâib'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra), bir hayvana binmiş, bakmış ki dışkısında arpa var. Şöyle demiş: 'Müslümanlar zayıflıktan ölürlerken, sen bunu yiyorsun (ha)! İnsanlar iyi güne kavuşuncaya kadar asla sana binmeyeceğim"

Osman B. Affan (Ra)'nın Zühdü İle İlgili Haberler

665. Osman (ra)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Her amel sahibine, Allah amelinin cevabım verir."

666. Hasan'dan rivayet edildiğine göre o, Osman (ra)'ın hayasından bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Şayet o, kapıları kapalı bir vaziyette iken evde olsa, yıkanmak için elbiselerini tamamen çıkartmaz. Hayası belini doğrultmasına mâni olur."

667. Humeyd b. Nuaym'dan rivayet edildiğine göre, Ömer ve Osman (ra) beraber bir yemeğe davet edilmişler. Yemekten çıkıp giderlerken Hz. Osman, Hz. Ömer'e "Bir yemek gördük ki, keşke görmeseydik" dedi. Hz. Ömer "Niçin?" dediğinde, Osman (ra): "Korkarım ki, bu yemek böbürlenmek maksadıyla yapılmıştır" cevabını vermiş.

668. Zübeyr b. Abdullah, dedesinin[78] kendisine şöyle dediğini rivayet ediyor: "Allah ona rahmet etsin, Osman b. Affân, geceleyin hâne halkından hiç kimseyi uyandırmazdı. Ancak, uyanık olarak görmesi halinde çağırır ve abdest suyunu döktürürdü. Bütün günlerini ise oruçlu geçirirdi."

669. Hasan'dan Resûlullah'm (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Nefsim elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, benim beytimden olmayan bir adamın şefaatiyle, cehennemden Rabıa ve Mudar kabilesi sayısından daha fazla insan çıkacaktır[79] - Hasan diyor ki: İnsanlar bu zâtın Osman b. Affân yahut Üveys el-Karânî olduğu görüşünde idiler."

670. el-Hemedânî,-Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Hz. Osman'ı halîfe olduğu halde arkasına kölesini de bindirdiği bir halde katır üzerinde iken gördüğünü haber vermiştir.

671. İbn Sîrîn'den rivayet edildiğine göre, Hz. Osman'ın hanımı, Osman öldürüldüğü vakit şöyle demiştir: "Siz onu öldürdünüz, halbuki o, bir rek'atta Kur'ân'ı hatmederek geceleri ihya ederdi."

672. el-Hemedânî'nin bir hadisinde şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mü'minlerin emîri olduğu halde, Osman b. Affân'ı (ra) bir yaygı içerisinde, yanında hiç kimse bulunmadan, uyurken gördüm."

673. Yûnus b. Ubeyd'den şöyle rivayet edilmiştir: "Hasan'a mescidde uyuyanların durumu soruldu. O da: 'Osman b. Affân (ra)'ı mescidde uyurken gördüm,[80] ki o vakit halîfe idi. Kalktığı vakit böğründe taş izleri belirmekteydi. Ve şöyle dedi: İşte mü'minle-rin emîri, işte mü'minlerin emîri bu.'"

674. Abdullah b. er-Rûmî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Osman (ra), gece kalktığı vakit abdest suyunu kendi alırdı da, eşi: 'Hizmetçilerine suyunu vermelerini emretsen ya!' derdi. Hz. Osman da 'Hayır, uyku onların istirahatleri için haklarıdır' derdi."

675. Amra binti Kays el-Adeviyye'den rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir: "Hz. Osman'ın öldürüldüğü sene, Hz. Âişe ile beraber Mekke'ye gittik. Medine'ye uğradığımızda Osman'ın (ra) öldürüldüğü sırada okuduğu mushafı gördük. Kanının ilk damlası şu âyet-i kerimenin üzerine akmıştır: Onlara karşı Allah sana yeter. O, işitendir, bilendir.[81] Amra '(Onu Öldürenlerden) hiçbiri doğrudur üst ölmedi* diyor."

676. Ebû Salih'ten,"-Allah Osman'a (ra) rahmet etsin- cürmü katlini icâb ettirecek kadar değildi" dediği rivayet edilmiştir.

677. Ebû Hûreyre'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Osman evinde kırk gün muhasara altında tutuldu. Bana kendisini sahur vakti uyandırmamı söyledi. Seher vakti olunca geldim ve 'Ey Mü'minlerin emırı, Allah sana rahmet etsin, sahur oldu' dedim. Bunun üzerine yüzünü meshederek şöyle dedi: 'Sübhânallah! Yâ Ebâ Hureyre! Rüyamı kestin. Allanın Peygamberini görüyordum. O bana 'Yarın bizimle iftar edeceksin' dedi[82] ve (ertesi gün) öldürüldü."

678. Süfyân b. Uyeyne'den (ra) Osman'ın (ra) 'Şayet kalbleri-niz temizlenmiş olsaydı, Allah'ın (cc) kelâmına doymazdınız" dediği rivayet edilmiştir.

679. (Yine) Süfyân b. Uyeyne'den Osman'ın (ra) "Allah'a bakmadan, yani Kur'ân okumadan bir gün veya gece geçirmekten asla hoşlanmam" dediği rivayet edilmiştir.

680. Mutarrif den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali (as) ile karşılaştım. Bana 'Ey Abdullah, seni bizden alıkoyan nedir?' diye sordu. Ben 'Osman'ı seviyorum. Bunu şimdi söyledim. Zira o bizim en çok akrabayı gözetenimiz ve Allah'tan en fazla korkanımız-dı' dedi."

681. Hâlid er-Rib'îy şöyle demiştir: "Ben kitaplarda Osman b. Affân'm kıyamet gününde: "Yâ

Rabbi! Beni selâmette kıl, zira beni mü'min kulların öldürdüler' diyeceğini görüyorum."

682. Şürahbîl b. Müslim'den, Osman b. Affân'ın (ra) halka imaretten yemek verdiği, kendisinin ise evine gidip sirke ve zeyt yediği rivayet edilmiştir.

683. Hz. Osman'ın mevlası Hâni'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Osman (ra), herhangi bir kabrin başında durduğu zaman, sakalları ıslanmcaya kadar ağlardı. 'Kendisine cenneti hatırlıyorsun ağlamıyorsun da, bundan niye ağlıyorsun?' denilirdi. O da Re-sûlullah (sav): 'Kabir âhiret duraklarından birincisidir. Onda kurtuluşa erene sonrası çok daha kolay olacaktır. Ama onda kurtuluşa eremeyene daha sonrası çok daha ağır olacaktır.[83] buyurmuştur," cevabını verirdi.

684. (Hz. Osman) diyor ki: "Resûlullah (as), '(Âhiret duraklarından) gördüğüm en çetin durak kabirdir' derdi. Allah Resulü bir cenazeyi defnettikten sonra, başında durur ve Kardeşiniz için mağfiret dileyin, sebat talep edin; zira o, şimdi sorguya çekiliyor[84] derdi."

685. Abdullah er-Rûmî'den Hz. Osman'ın şöyle dediğini duyduğu rivayet edilmiştir: "Şayet ben cennetle cehennemin arasında olsam ve benim hangisine götürülmemin emredileceğini bilmesem, hangisine gideceğimi öğrenmeden kül olmayı yeğlerdim."

686. Abdullah b. Zübeyr (ra)'den şu rivayet edilmiştir: "Hz. Osman'a (ra) evi muhasara edildiği gün, 'Allah'a yemin olsun ki, Cenâb-ı Hak sana onlarla savaşmayı helal kılmıştır' dedim. Bunun üzerine o, 'Hayır, vallahi onlarla ebediyen savaşmam' dedi. Evi bastılar ve oruçlu bir haldeyken onu öldürdüler. Osman (ra), Abdullah b. Zübeyr'i emîr tayin etti ve 'Kim bana itaat ediyorsa, Abdullah b. Zübeyr'e de itaat etsin' dedi."

687. Zübeyir b. Abdullah, Züheyye isimli ninesinden şu rivayette bulunmuştur: "Osman (ra) gündüzleri oruçla geceleri de ibadetle geçirirdi. Yalnız gecenin evvelinde hafif uyurdu."

688. Ebû Osman'dan rivayet edildiğine göre, Muğire b. Şu'be'nin oğlu, düğününde Emîru'l-mü'minîn Osman'ı (ra) (yemek ziyafetine) davet etmiş. O da gittiği vakit, "Ben oruçluyum, fakat davete icabet etmek ve hayır duada bulunmak için geldim" demiş.

689. Süleyman b. Musa'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hz. Osman b. Affân çirkin bir iş işlemekte olan bir güruhun yanına çağırıldı. O da kalktı gitti. Onların dağıldıklarını, fakat ortalıkta hoş olmayan şeyler olduğunu gördü. Bunun üzerine onlarla karşılaşmadığı için Allaha hamdetti ve bir köle azad etti."

---

[1] Lokman sûresi, 12.

[2] Ibn Mübarek ez-Zühd,s. 372.

[3] Hûd sûresi3ll/46

[4]

Ithâ,fu's-sâdeü'l-muttakî?ı 8/342. Mecma'z-zevâid 4/219. Edebu'l-mufred no. 548.

[5]
Buradaki 'ridâ' örtü manasınadır .Allah bu gibi şeylerden münezzehtir .Metinde böyle bir temsille belirtilmek istenen husus ise yüceliğin sadece Allaha mahsus olduğudur.

[6]
Hûd sûresi,16/36.

[7]
bkz.No:281.

[8]
Tâberânî, Kebîr 3/143.

[9]
Müsned 5/427. Tirmîzi 2396. îbn Mâce 4031. et-Tergtb4/283. Musannefu Ab-durrezzak 20311.

[10]
Dârimî 2/320. el-Hılye S/212. Şerhu's-sünne 5/246.

[11]
ed-Durrul-mensür 2/269. Keşfu'l-hafâ 1/411

[12]
Ibnu'l-Mübarek, ez-Zühd s.121

[13]
Ibnu'l-Mubârek, ez~Zühd s. 41.

[14]
Ibnu'l-Mubârek, ez-Zühd , s. 223 bkz. No 433.

[15]
Ibnu'l-Mubârek, ez-Zühd s. 49.

[16]
İbnu'l-Mubârek ez-Zühd s.78.

[17]
Metinde Kur'ân olarak tasrîh edilmiştir. Ancak bir Önceki rivayette kitap denilmektedir. Bununla Tevrat veya İncîl'in kasdedilmesi mümkündür.

[18]
Adı Mekhûl b. Ebû Müslim Sihrab b. Şâzil'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Yaşadığı asırda Şamlıların fakîhi ve hadis hâfızlarındandı. Aslen Fârisîdir. Zührî: "Döneminde verdiği fetvalarda ondan daha basiretli olanı yoktur" diyor. H. 112/M.730'da ölmüştür. (Bu açıklama kitabın birinci baskısının dipnotunda mevcuttur—mütercimler.)

[19]
Bu ve bunun gibi haberler, dünya ve âhiret dengesine işaret eden nasslar ışığında değerlendirmeye tabî tutulmalıdırlar (mtrc.)

[20]
Tâhâ sûresi, 20/18

[21]
Tâhâ sûresi, 20/21

[22]
Şuarâ Sûresi, 26, 18.

[23]
Ka'b b. Mâti b. Zîhecin el-Hımyerî, tâbiûndan olup, Cahiliyye devrinde, Ye-men'de Yahudilerin önde gelen ilim adamlarından idi. Hz. Ebû Bekir zamanında İslâmı kabul etmiş, Hz. Ömer devrinde Medine'ye gelmiştir. Sahabe ve başkaları geçmiş ümmetlerin haberlerine dair rivayetleri kendisinden almışlardır, O da sahabeden Kur'ân ve Sünnet bilgisini almıştır, H. 32 m. 652'de Hımıs'ta ölmüştür.

[24]
Ibnu'l-Mübârek, ez-Zühd s.166.

[25]
Sebe'34/13.

[26]
İbnu'l-Mübarek, ez-Zühd, s. 164.

[27]
Kitabın orjinalinde 364 olarak geçiyor.

[28]
age.s. 163.

[29]
İbnü'l Mübarek ez-Zühd s.123.

[30]
Sâd sûresi 38/21.

[31]
Sâd sûresi 38/22.

[32]
Muhammed b. Osman b. Müsebbih eş-Şeybânî Ebû Bekir'dir. Ca'd diye bilinmektedir. Arab dili ve Kıraat âlimidir. Bağdatlıdır. Eser lerinden bazıları: Hukûku'l-lnsân, en-Nâsih ve'l-mensûh, Ma'âni'l-Kur'ân, el-Müzekker ue'l-müen-nes v. lt.288 b 901 de vefat etmiştir. [Kitabın birinci baskısından mütercimler]

[33]
Sâd sûresi 38/23.

[34]
Sâd sûresi 38/24.

[35]
Müslim, imân 267; Fadâil 165; Nesâî, Kıyamül-leyl bâb 15; Müsned 3/120

[36]
İbnü'l-Mûbârek, ez-Zühd 71,72.

[37]
et-Terğîb 1/580.

[38]
îhyâ 3/226; 4/229; İthâfü's-sâdeti'l-müttekîn 8/ 145, 219; 9/359.

[39]
Hûd sûresi 17/75.

[40]
Enbiyâ sûresi 21, 69.

[41]
Buhârî 4/169, 204; Fethu'l-bârî 11/384; Nesâî, Cenâiz bab 118; Tirmîzî 2423

[42]
Enbiyâ sûresi 21, 69.

[43]
ed-Dürrü'l-mensûr 4/22.
[44]
Lokman 31/13.
[45]
İmam Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah, Ehl-i sünnete göre dört imamdan biri. Mâ-likîler ona mensûbdur. h.93/m.713 de Medine'de doğmuştur. Muvatta'i kaleme almıştır. VaY ile ilgili bir risalesi 'Nucûm'a Dâir bir kitabı ve 'Tefsîru garîbi'l-Kur'ân'ı vardır. 'Mesâil'e Dâir bir kitabı, 'er-Reddu ale'l Kaderiyye' isimli bir risalesi vardır, h. 179/m. 795)'da vefat etmiştir.
[46]
Cenâb-ı Hak hakkında böyle bir tasavvur saçma ve merduddur. (mütercimler)
[47]
Kiminle olduğu metinde tasrih edilmemiştir.Ancak bu Eyyûb'un (as) oğlu olması muhtemeldir/mütercimler)
[48]
Sâd,38/44.
[49]
Al-i Imrân sûresi,3/39.
[50]
Meryem sûresi, 19/12.
[51]
Ibn Mübarek, ez-Zühd.
[52]
Fethu'l-bârî, 11/134. îbn Hacer bu haberi, İbn Ömer'den gelen iyi bir senedle Taberânf nin de rivayet ettiğini söylemiştir.
[53]
Haberde mantıkî tutarsızlıklar olduğu görülmektedir [mütercim]
[54]
Rivayetten, Dâvûd (as)'u ta'eîz etmek maksadıyla bu soruların kendisine yöneltildiği anlaşılıyor [mütercim].
[55]
Ibmrl-Mubarek, ez-Zühd, s.69.
[56]
İbnu'l-Mubarek, ez-Zühd, s.484.
[57]
Mecmau'z-zevâid, 10/76; Ibnu'l-Mubarek, ez-Zühd, s.362.
[58]
Mecmau'z-zevâid, 10/173. imam Ahmed 1/8.
[59]
Kâf sûresi, 50/19.
[60]
Burada Muzâfun ileyh düşmüştür. Muhtemelen bu "Resûlullah" veya benzeri bir lafizdır. {Yani, Resûlullahm ashabı... ilâ ahir... şeklindedir.)
[61]
bkz. No: 565.
[62]
bkz. No: 563.
[63]
No: 561'de geçti.
[64]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd. s. 81
[65]
et-Tekzîb'de, Damre b. Habîb Ebû Utbe şeklindedir. Utbe ondan rivayette bulunmuştur. Hiiye'de ise şöyledir: "Haddesenâ Ebû Damre Habîb b. Damre" şeklindedir.

[66]
Hûd sûresi, 40.
[67]
Sebe sûresi, 13.
[68]
Al-i Imrân sûresi, 3)14.
[69]
Âl-i İmrân sûresi, 3/14.2. Hadîd sûresi, 57/23.
[70]
Fussilet sûresi, 41/90
[71]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd, s. 110
[72]
Buhârî, 9/50. Fethu'l-bârî, 2/419. Tirmizî 3688. Hilyetu'l-evliyâ, 7/259.
[73]
bkz. s.595
[74]
Nahl sûresi, 26/111.
[75]
İsmi: Saîd b. Abdurrahman'dır.
[76]
Ahkâfsûresi,46/20.
[77]
Ibnul'-Mübarek ez-Zühd s.201.
[78]
Dedesi Ebû Hâlid, Osman b. Afî&n'm kölesidir.
[79]
İbn Mâce, ez-Zühd 37; Tirmizî, Kıyâme 12; Dârimî er-Rikâk 87; Müsned-i Ah-med 3/63, 469, 470, 5/257, 261, 267, 323, 366.
[80]
"Gördüm" ziyadesi buraya(Ebû Nuaym'm Hılye'sinden alınmıştır.)
[81]
Bakara sûresi, 2/137.
[82]
Benzeri bir rivayet Hz. Osman'ın eşi Naile binti el-Farâfisa'dan (r.anhumâ) yapılmıştır. Müsned 1/73. et-

Tabakâtu'l-kübrâ 3/1/52.

[83] Müsned-i Ahmed 1/63 Müstedrek 4/331; et-Tergîb ve't-terhîb 4/361; Târîhu'l-Buhârî 8/229; Keşfu'l-hafâ ve Muzîlu'l-elbâs 2/136.

[84] Müstedrek 1/370; İhnü's-Snnnî/ı.melu'1-yeum ve'l-leyle 578; Şerhu's-sünne 5/418; Ebû Dâvûd, K. Cenâiz, bâb 73 (Eâbu'l-istiğfâr 'indel- kabr li'1-meyyit) senedi hasendir. İmam Nevevî el-Ezkâr'mda hasen olduğunu belirtmiştir (147). Şerhu's-sünne' nin dipnotunda bu şekilde kaydedilmiştir.

Embru'l-Mü’minîn Alı B. Ebu Talib'ın Zühdü İle İlgili Haberler
Ebu'd-Derda (Ra)'Nın Zühdü İle İlgili Haberler
Zübeyir B. El-Avvalvrin (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Talha B. Ubeydullah'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Ebû Zerin (Ra) Zühdü İle İlgiü Haberler
İmran B. Husayn'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Selmân El-Farisi'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Rivayetler
Ebu Hureyre'nin Faziletine Dair Rivayetler
İbn Mes'ud’un (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Aişe (ra)'nin Zühdü İle İlgili Haberler
Ümmud-Derda'nın Zühdü İle İlgili Haberler
Ali B. Hüseyin (ra)in Zühdü İle İlgili Haberler
Adî b. Hâtem’in (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Ebu Hureyre'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler
Huzeyfe B. El-Yeman'ın Haberleri
Muaz B. Cebelin (Ra) Haberleri
Ebû Ubeyde B. El-Cerrâh'ın Zühdüne Dair Haberler
Sa'd B. Âmir B. Ce2îme El-Cumahi'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Haber
Umeyr B. Habıb B. Humase (Ra) Ve Bazılarının Zühdü İle İlgili Haberler
Ebu Mes'ud El-Ensarî Ukbe B. Amr (Ra)'In Zühdüne Dâir Haberler

Embru'l-Mü’minîn Alı B. Ebu Talib'ın Zühdü İle İlgili Haberler

690. Ebû Matar (Amr b. Abdullah el-Cühenî)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali'yi (as) bir izâr ve bir ridâya bürünmüş olduğu halde elinde bir kamçıyla gördüm. Sanki bedevî bir AVâbîydi. Karâbîs çarşısına kadar geldi. Ve şöyle dedi: MÜç dirhemlik bir gömleğe (sahib çıktı) (satıcı) onu tanıyınca vazgeçti. Ondan bir şey almadı. Başka birisine geldi, O da kendisini tanıyınca ondan da hiçbir şey satın almadı. Daha sonra genç bir delikanlıya geldi. Ondan üç dirheme bir gömlek satın aldı. Bilâhare çocuğun babası geldi. Oğlu durumu haber verince, babası hemen bir dirhem alarak Hz. Ali'nin yanma geldi ve, 'Bu dirhem senindir ey mü'minlerin emîri!' dedi. Hz. Ali 'Niçin?' dediğinde 'Gömleğin fiyatı iki dirhemdi de onun için' cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Ali 'Benim rızâmı bana sattı, kendi rızâsını aldı' dedi.

691. Evfâ b. Delheme el-Adevî'den, o da Ali'den (ra) şöyle duyduğu rivayet edilmiştir: "İlmi öğrenin, onunla ma'ruf olursunuz. Öğrendiğiniz ilimle amel edin. O ilmin ehli olursunuz. Zira sizden sonra öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda (halkın) onda dokuzu hakkı inkâr edecektir. O zamanda yalnızca hareket sahipleri, ilim elde edebilmek için yolculuk yapanlar kurtulabilecektir. İşte onlar hidayet öncüleri, ilim kandilleridir."

692. Ali'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sizin için en fazla korktuğum iki şey vardır:

Bitmez tükenmez bir istek ve hevâya tâbi olma. Bitmez tükenmez istek size âhireti unuttururken, hevâya tâbi olma sizi haktan uzaklaştırır. İyi bilin ki, dünya geçip gitmekte, âhiret ise yönelip gelmektedir. Her ikisinin de adamları vardır. Sizler âhiret adamı olun. Dünya adamı olmayın. Zira bugün amel var, hesap yok. Yarın hesap var, amel yok."

693. Ebû Bahr'dan bir hocasının şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali'yi (as) üzerinde kaba bir izarla gördüm. Beş dirheme satın aldığını, kim bir dirhem kâr verirse ona satabileceğini söyledi. Beraberinde çıkınlanmış dirhemler gördüm. 'İşte bu elimizde geriye kalan nafakamız' dedi."

694. Mücemmi'den rivayet edildiğine göre Ali (ra), Beytül-mâl'in temizlenmesini emir buyurur; sonra su serper, bilâhare orada namaz kılardı. Bunu da, kıyamet gününde müslümanların malım orada saklı tutmadığına şehâdet edilmesi için böyle yapardı.

695. Ali b. Rabîa, Ali'nin (as) iki hanımı olduğunu, her birine günlerinde yarım dirhemlik et alıverdiğini rivayet etmiştir.

696. Hittân b. Abdullah'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali (ra) 'Cehennemin kapılarının nasıl olduğunu biliyor musunuz?' dedi. Biz de: 'Şu kapılar gibidir' dedik. O, 'Hayır, fakat şöyledir' dedi ve eliyle onu tarif etti."

697. Ebû Müleyke'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Osman (ra), Hz. Ali'ye (yardım için bir adam) gönderdi. (Adam) onu, belinden üzüm dalı ile bağladığı bir abâye içerisinde devesini tımar ederken görmüş."

698. Amr b. Kays'tan rivayet edildiğine göre, Ali'ye (ra) "Niçin gömleğine yama yapıyorsun?" diye sorulunca: "Kalbim huşu' içinde olsun, mü'minler de örnek alsınlar diye" karşılığını vermiştir.

699. Adî b. Sâbit'ten rivayet edildiğine göre, Ali'ye (ra) "fâlûzeç" getirilmiş, fakat o yememiştir.

700. Hz. Ali'den (as) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir bostana geldim. Sahibi su ve hurma ikram etti. Ben de avucum dolusu hurma aldım. Sonra da biraz su içtim. Daha sonra Resulullah'a (sav) bir avuç hurma getirdim, birlikte yedik."

701. Yezîd b. Mihcen'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rah-be (denilen yerde) Ali (ra) ile birlikteydik. Bir kılıç istedi ve onu kınından çıkartarak, 'Bunu kim satın alır?' dedi. Sonra da 'Vallahi, yanımda bir izar alabilecek param olsaydı, onu satmazdım' dedi."

702. Zâdân Ebû Amr, bir zâtın kendisine şunu haber verdiğini rivayet etmektedir: "Ali (as) bir adama 'Rahbe' hakkındaki bir hadisi sordu. Adam onu yalanladı. Bunun üzerine Ali (ra): 'Sen beni yalanladın' dedi. Adamın: 'Hayır, ben seni yalanlamadım* demesi üzerine 'Öyleyse, Allah'a dua edeyim de, şayet sen beni yalanla-dıysan, Allah senin gözünü kör etsin' dedi ve Allah'a onu kör etmesi için dua etti ve adam kör oldu."

703. Abdurrahman el-Hemedânî, ninesinin, annesinden naklen şöyle dediğini nakleder: "Ali (as),

Furat'ın mahallesine gelmiş ve terziye gömlek satıp satmadığını, bir de kendisini tanıyıp tanımadığını sormuş. Adam da 'Evet* cevabım vermiş. Bunun üzerine Ali (as): (O zaman ihtiyacım yok* demiş ve bir başkasına gitmiş. Ona da kendisini tanıyıp tanımadığını sorduktan ve tanımadığını anladıktan sonra, ondan pamuk bir gömlek almış. Sonra da gömleği kendisine ölçmüş; bakmış ki parmaklarını taşıyor. Fazlasını kesmesini satıcıdan istemiş ve giymiş. Arkasından da: 'Kendisiyle örtündüğüm ve halk içinde zinetlendiğim elbiseyi bana ihsan eden Allah'a hamdolsun' demiştir."

704. Ebû Sinan eş-Şeybani[1] Herat'ta bir zâtın kendisine, "Ali b. Ebû Talib'i (ra) yürüyerek bayrama giderken gördüm" dediğini rivayet etmiştir.

705. Zeyd b. Vehb'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali'ye (ra) Basra'dan bir heyet geldi. İçlerinde Haricîlerin elebaşılarından biri olan Ca'd b. Ba'ce isminde biri de vardı. İnsanlara bir nutuk çekti. Allah'a hamd ve senadan sonra şöyle dedi: 'Ey Ali! Allah'dan kork, kuşkusuz sen de öleceksin. Muhsin olan zâtın yolunu da biliyorsun muhsinden maksadı Hz. Ömer'dir sonra yine sen öleceksin' dedi. Bunun üzerine Ali, 'Hayır, canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, şuraya vurulacak bir darbe ile katledileceğim, bu kesin bir takdir ve verilmiş ahiddir. İftira eden helak olmuştur' dedi. Sonra adam onu elbisesinden dolayı kınadı ve 'Seni güzelce giyinmekten alıkoyan nedir?' diye sordu. O da: "Benim kıyafetimden sana ne ki? Benim bu giyeceğim kibirden en uzak olan ve müminin bana ittibâsma en uygun olan giyecektir' dedi."

706. Ali'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir gün kendisine fâlûzec getirilmiş ve önüne koyulmuştur. O: 'Sen güzel kokulu, güzel renkli ve hoş tatlısın, fakat ben nefsimi daha önce iti-yad haline getirmediği bir şeye alıştırmaktan hoşlanmıyorum' dedi."

707. Pamuk elbise satıcısı Ebû'n-Nevvâr'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali (ra) beraberinde bir kölesi ile bana geldi ve benden iki pamuk gömlek satın aldı. Sonra da, kölesine: 'Hangisini istiyorsan onu al' dedi. Bunun üzerine o birisini, Ali de (ra) diğerini aldı ve giydi. Sonra ellerim uzatarak uzun gelen kısmının kesilmesini istedi; arkasından giyip gitti."

708. Elbise satıcısı Salih, annesinden veya ninesinden naklen şöyle diyor: "Ali b. Ebû Tâlib (ra)'in bir dirhemlik hurma satın aldığını ve bir çanta ile taşıdığını gördüm. Kendisine, 'Mü'minlerin emîrî, biz sana taşıyıverelim' dediklerinde 'Hayır, çoluk çocuk sahibi taşımaya daha müstahaktır' dedi."

709. Amr b. Habeşî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali b. Ebû Tâlib (raj'in öldürülmesinden sonra, Hasan b. Ali bize bir hutbe irad etti ve 'Öncekilerin kendisini ilmen geçtiği, sonrakilerin ise ona yetişemediği emin bir insan sizden ayrılmıştır. Şayet Allah'ın Resulü onu gönderir, kendisine sancağı verirse, gönderdiği yeri fet-hedinceye kadar geri çekilmeyen bir insandı. O geriye ne altın ve ne de gümüş bıraktı. Yalnızca yedi yüz dirhem bıraktı. Ehline hizmet edecek hiç kimse de yoktur. dedi."

710. Ali'den (as) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ben Resûlul-lah ile birlikte açlıktan karnıma taş bağladığımı biliyorum. Bugünkü sadakam ise kırk bin dinardır."

Ebu'd-Derda (Ra)'Nın Zühdü İle İlgili Haberler

711. Hasan'dan Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ey oğlum! İnsanlarda gördüğün her şeye bakma. Zira, kim insanlarda gördüğü herşeye bakarsa, kederi artar, gazabı dinmez. Her kim de Allah'ın nimetini yalnızca yiyeceğinde ve içeceğinde görürse şüphesiz ilmi az, azabı hazır demektir. Dünyadan müstağni olamıyanın da, dünyası yok' demektir."

712. Ebû Kılâbe'den, Ebû'd-Derdâ'nm (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sen Kur'ân'm muhtelif vecihlerini görmedikçe hakkıyla fakîh olamazsın. Ve yine sen Allah'ın yanında, insanlara buğzet-medikçe, sonra da nefsine dönüp ona insanlara buğzundan daha fazla buğzetmedikçe gerçek fakîh olamazsın."

713. Avf b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre o rüyasında deriden bir kubbe ve yeşil bir otlak görmüş. Kubbe'nin etrafında ise gürleyen davarlar meleşiyorlarmış. 'Bu kubbe kimindir?' diye sormuş. 'Abdurrahman b. Avf indir" denilmiş. Kendisini bekledik, bir müddet sonra nihayet çıkmış ve: 'Ey Avf! Bunlar Allah'ın bize Kur'ân sayesinde verdikleridir. Eğer bu binanın üzerine bir çıka-bilseydin, gözünün hiç görmediklerini görür, kulağının hiç işitmediklerini müşahade eder, aklına daha evvel hiç gelmemiş olan şeyleri tenıâşâ ederdin. İşte, onların hepsim Allah, Ebû'd-Derdâ için hazırlamıştır' demiş."

714. el-Cerîrî bazı şeyhlerinden şunu rivayet etmiştir: "Ebû'd-Derdâ bir cenazede: 'Bu kim? bu kim?' diyen bir adam görmüş ve ona: 'Bu sensin, bu sen. Zira Allah Teâlâ: 'Sen öleceksin, onlar da öleceklerdir' buyurmuştur' demiştir."

715. Muâviye b. Kurre'den rivayet edildiğine göre, bir gün Ebû'd-Derdâ dert yanmış. Bu arada yanına arkadaşları gelmişler ve ona: 'Neden dert yamyorsun ey Ebû'd-Derdâ?' diye sormuşlar. O da: 'Günahlarımdan' demiş. Teki ne arzuluyorsun?' diye sorduklarında: 'Cenneti' diye karşılık vermiş. 'Öyleyse sana bir doktor çağıralım mı? Ne dersin?' dediklerinde: '(Esas) o beni bu hale getiren' demiştir."

716. Abdullah b. Mürre'den, Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah'a sanki onu görüyormuş sunuz gibi ibadet edin. Kendinizi de ölü telakki edin. Bilin ki, size yeten az birşey, sizi azdıran çoktan daha hayırlıdır ve yine bilin ki, iyilik asla yok olmaz, günah ise asla unutulmaz."

717. Ebû'd-Derdâ'dan: "Rahat gününde Allah'a yalvar ki, sıkıntılı gününde sana icabet etmesi umula" dediği rivayet edilmiştir.

718. Abdurrahman b. Ebû Leylâ'dan Ebû'd-Derdâ'nm Seleme b. Mahled'e şöyle yazdığı rivayet edilmiştir: "Emma ba'd; Şüphesiz kul, Allah'a itaat ettiği zaman, Allah onu sever. Allah onu sevdiği vakit, mahlûkâtma da sevdirir. Ama kul, Allah'a isyan içerisinde olduğu zaman, Allah ona buğz eder. Allah ona buğz ettiği vakit ise, mahlûkâtmı da ona buğz ettirir."

719. Avn'dan rivayet edildiğine göre, Ümmü'd-Derdâ'ya, Ebû'd-Derdâ'nm en faziletli amelinin ne

olduğunu sormuş. O da: "Tefekkür ve (hâdiselerden) ibret almasıydı" karşılığını vermiş.

720. Ebû'd-Derdâ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kişinin evi en güzel ibadethanedir. Orada hem diline ve hem de gözüne sahip olabiliyor. Aman çarşılardan sakının, çünkü çarşılar insanı azdırır."

721. Hasan'dan Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şayet üç şey olmasaydı, ben yerin altında olmayı üstünde bulunmaya tercih ederdim. Eğer hurmanın en güzeli seçildiği gibi sözün en güzelini seçerek konuşmak için yanıma gelen kardeşlerim olmasaydı veya Allah için yüzümü mescidde (toprağa) belemiş (secde yapmış) olmasaydım yahut sabah-akşam Allah yolunda sefer olmasaydı (ben yerin altını üstüne tercih ederdim)."

722. Ebû Câbir'den[2] Ebû'd-Derdâ'nm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kıyamet gelmeden önce geceleyin nefisleri için gözyaşı döküp, âhü figân edenlere, babam feda olsun. Kalbleri Allah'ın zik-riyle beraber ve gözleri Onun zikri için yaşarıyor.[3]

723. Rebîa b. Zeyd, Ebû'd-Derdâ'nm şöyle dediğini haber vermiştir: "Savaş gelmeden evvel salih ameller yap. Zira siz, düşmana karşı amellerinizle savaşacaksınız."

724. Bilâl b. Sa'd'dan, Ebû'd-Derdâ'nm: "Allah'a yemin olsun ki, eğer Allah katında dünyanın bir sinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, Firavun'a bir yudum su vermezdi", dediği rivayet edilmiştir."

725. Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr, babasından naklen, "Ebû'd-Derdâ'nm "Allah'ın zikri ile dilleri yaşlanan (devamlı zikredenlerden her biri, cennete gülümseyerek gireceklerdir" dediğini rivayet etmiştir.

726. Ebû'd-Derdâ'nın: "Âlim ve öğrenci mükâfaatta eşittirler. Bu ikisinin dışındakilerde hiçbir hayır yoktur" dediği rivayet edilmiştir.

727. Salim b. Ebû'1-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'nın "Hayrı öğreten ve öğrenen mükafatta müsavidirler. Onun ötesinde, diğer insanlarda bir hayır yoktur" dediğini haber vermiştir.

728. Ebû'd-Derdâ'nın: "Üç şey olmasaydı, insanlar sâlih olurlardı. Kendisine boyun eğilen cimrilik, tabî olunan hevâ, ve herkesin kendi görüşünü beğenmesi" dediği rivayet edilmiştir.

729. Salim b. Ebû'1-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'ya Ebû Sa'd b. Müneb-bih'in yüz köle azad ettiği söylenince, onun: "Evet, bir insanın malından yüz köle azad etmesi büyük bir olaydır. Fakat istersen ben sana daha üstününü haber vereyim: gece ve gündüz gereğine yapışıp, yerine getirilen bir iman ve sürekli Allah'ı zikir" dediğini haber vermiştir.[4]

730. Ebû'd-Derdâ'nm, "Rabbim Tebâreke ve Teâlâ ile karşılaştığımda en çok korktuğum şey, Onun şöyle demesidir: Evet biliyordun. Fakat bildiğinle ne kadar amel ettin" dediği rivayet

edilmiştir.

731. Ebû'd-Derdâ'nın, "Allah'ın zikri ve O'nun zikrine götürenler hariç, dünya ve dünyadakilerin hepsi mel'ûndur. Öğreten ve öğrenen mükâfaatta eşittirler. Diğer insanlar ise başıboş olup, onlarda hayır yoktur" dediği rivayet edilmiştir.

732. Ebû'd-Derdâ'nm: "Yüz kere tekbir getirmem, benim için yüz dinar sadaka vermemden daha sevimlidir" dediği rivayet edilmiştir.

733. Muâviye b. Kurre, Ebû'd-Derdâ'nm, "Bütün namazlarımı mescidde kılmak kaydiyle, mescidin kapısı önünde durup alışverişte bulunarak her gün üçyüz dinar kazanmam beni o kadar sevindirmez. Böyle demekle, Allah'ın ticareti helâl, faizi haram kılmadığını söylemek istemiyorum. Fakat benim esas hoşuma giden, ne ticaretin ve ne de alışverişin kendilerini Allah'ın zikrinden alıkoymadığı bir insan olmamdır" dediğini rivayet etmiştir.

735. Ebû'd-Derdâ'mn, "Üç şey var ki, insanlar ondan hoşlanmaz. Ama ben hoşlanırım: Fakirlik, hastalık ve ölüm" dediği rivayet edilmiştir.

736. Abdullah b. Bâbâh'tan Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Helâl yoldan para kazanmak az (rastlanılan birşey)dir. Kim, helâl olmayan bir yoldan mal kazanır da yerli yerince sarfederse;[5] kim de helal olmayan bir yoldan para kazanır ve onu da yerli yerine harcamazsa, işte bu en büyük hastalıktır. Ama, her kim de helâlinden mal kazanır ve yerli yerince harcarsa, işte bu, suyun taş üzerindeki toprağı yıkadığı gibi, onun günahlarını yıkayıp temizler."

737. Ebû'd-Derdâ'nm: "Akıllıların uykusu ve iftarı ne de güzeldir. Nasıl da ahmakların uykusuzluğunu ve oruçlarını kınıyorlar. Yemin olsun ki, takva sahibi birinin zerre kadar ibadeti kendini beğenmişlerin dağlar kadar ibadetinden çok daha üstündür" dediği rivayet edilmiştir.

738. Ümmü'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre o, bir gün Ebû'd-Derdâ'ya evde un kalmadığını söyleyip dert yanınca, Ebû'd-Derdâ "Önümüzde zor bir engel var. O zaman hafiflik ağırlıktan daha hayırlı olacak" demiştir.

739. Hizam b. Hakîm, Ebû'd-Derdâ'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Şayet ölümden sonra ne göreceğinizi bir bilseydiniz, asla iştahla yiyip içmez, gölgelenip istirahat ettiğiniz evlerinize giremezdiniz. Yükseklere çıkıp göğüslerinizi döver, kendinize ağlardınız. Vallahi ben, kopartılıp tüketilen bir ağaç olmayı ne kadar istedim." (Râvilerden) Bürd diyor ki: "İşittiğime göre Ebû Bekir Sıddîk bir kuşa rastlamış ve ona: 'Müjdeler olsun sana ey kuş! Meyvelerden yiyorsun, ağaçlarda gölgeleniyorsun ve hesapsız olarak geri dönüyorsun' demiştir."[6]

740. Süleyman b. Mûsâ, Ebû'd-Derdâ'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sana günah olarak, muharip olman yeter. Yine sana zulüm olarak hasım olman yeter. Ve sana yalan olarak, sadece Allah Azze ve Celle hakkındaki hususlar müstesna (her şeyi) söylemen yeter."

741. Ümmü'd-Derdâ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû'd-Derdâ'yı gözlerinden yaş

gelinceye kadar şu tenceremizin altından ateşe üflerken gördüm."

742. Hayseme, Ebû'd-Derdâ'nm: "Cahiliyye döneminde tüccardım. İslâm gelince hem ticaret ve hem de ibâdete yöneldim, fakat ikisi bir arada olmadı. Ben de ticareti terkedip tamamen ibâdete meylettim" dediğini haber vermiştir.

743. Salim b. Ebû'1-Ca'd, Ümmü'd-Derdâ'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir gün Ebû'd-Derdâ kızgın bir vaziyette yanıma geldi. 'Neyin var?' dedim. O: Vallahi, (bu insanların) topluca (cemaatle) namaz kılmalarından başka, Muhammed'le hiçbir ilgileri yok' dedi."[7]

744. Sâlim'den rivayete göre, Ebû'd-Derdâ bir adam görmüş ve tenine de taaccüb etmiş. Ona: "Sen hiç hummaya yakalandın mı?" diye sormuş. Adam: "Hayır" demiş. "Peki hiç başında mı ağrımadı?' diye sorunca, adam yine: "Hayır" demiş. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ: "Yazık şu herife! Günahlanyla ölüp gidecek" demiş.

745. Ebû'd-Derdâ'nm, "Bir saatlik tefekkür, bir gecelik ibadetten daha hayırlıdır" dediği rivayet edilmiştir.

746. Ebû İdris, Ebû'd-Derdâ'nm alnında secdeden dolayı iz be liren bir kadın gördüğünü ve ona: "Keşke şu alnındaki iz olmasaydı, bu senin için daha hayırlı olurdu" dediğini haber vermiştir.

747. Ebû'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre, ona: "Sevdiğin birisi için, ne hoşuna gider?" denildiği vakit, "Ölüm" cevabını vermiş. "Peki ya Ölmezse, ne istersin?" dediklerinde, "Malının ve evladının az olmasını isterim" demiştir.[8]

748. Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mü'mi-nin Allah Teâlâ'ya en sevimli organı dilidir ve onunla cennete girer. Kâfirin de, Allah Teâlâ'ya en sevimsiz organı dilidir ve o da onunla cehenneme girer." [9]

750. Ebû Husayn, Ebû'd-Derdâ'mn: "Başına amansız bir iş geldiği zaman sabret ve Allah'dan bir çıkış yolu kılmasını bekle" dediğini haber vermiştir.

751. Meymûn, Ümmü'd-Derdâ'mn şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sevgilim Ebû'd-Derdâ bana: 'insanlar keten giyerse sen pamuklu elbise giy, şayet onlar, pamuklu giyerlerse sen yünlü giy' diye tavsiye etti."

752. Ümmü'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ bir gece namaz kılarak gecelemiş ve ağlamaya başlayarak şöyle demiştir: "Allah'ım, yaratılışımı güzel kıldığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir." Bu şekilde sabaha çıkmıştır. Sabahleyin, Ümmü'd-Derdâ ona: "Bakıyorum da geceden bu yana, ahlâkın güzelliği için dua ediyorsun, neden?" diye sormuş. O da: "Ey Ümmü'd-Derdâ! Müslüman kulun ahlakı güzelleşe güzelleşe sonunda, ahlâkî güzelliği onu cennete koyar (veya) ahlâkı kötüleşe kötüleşe, en sonunda ahlâkın kötülüğü onu cehenneme götürür. Sonra, mü'min bir kula uyurken dahi mağfiret edilebilir" diye karşılık vermiştir. Ümmü'd-Derdâ: "Peki o

nasıl olur?" deyince, "Ey Ümnıü'd-Derdâ! Mü'minin kardeşi gece yarısı kalkar, âh u figânla Allah'a dua eder de, duasına icabet edilir. Aynı zamanda, mümin kardeşi için de dua eder. O duasına da icabet edilir" demiştir.

753. Ebû'l-Mütevekkil en-Nâci'nin rivayet ettiğine göre, Ebû'd-Derdâ'mn küçük bir cariyesi varmış. Oğlu, bir gün ona bir tokat vurmuş. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ, kızın kısasta bulunması için, onu oturtmuş. Fakat kızcağız, bağışladığını söylemiş. Ebû'd-Derdâ: "Şayet bağışladıysan, git şuradan birilerini getir ve onu bağışladığına dair, onları şahid tut" demiş. Kızcağız gidip onları çağırmış ve onu bağışladığına dair onları şahit tutmuş. Bundan sonra Ebû'd-Derdâ ona: "Haydi git, sen Allah'a aitsin (yani hürsün)" demiştir.

754. Râşid b. Sa'd'dan, Ebû'd-Derdâ'mn: "Mü'min kardeşim bana selâmdan daha sevimli bir hediye takdim etmemiştir. Ve yine onun bana ulaşan en hayırlı haberi de ölüm haberidir" dediği rivayet edilmiştir.

755. Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir hayrı öğretmek veya öğrenmek maksadıyla mescide giden bir insana Allah, mücâhid sevabı yazar ve mutlaka ganimet elde etmiş olarak geri döner."

756. Abdurrahman b. Ebû Avf, Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediğini haber vermiştir: "Küfürden şüphe ve niyaha (ölünün ardından ağıt yakmak, bağırıp çağırmak, dövünmek) cahiliyye âdetidir. Şiir, şeytanın çalgısıdır. Hıkd (kin) ise cehennem ateşinden bir kıvılcımdır. Şarap bütün günahların anasıdır. Gençlik delilikten bir şubedir. Kadınlar, şeytanın ağlarıdır. Kibir, en büyük serdir. Yiyeceklerin en kötüsü yetim malı, kazançların en kötüsü ise faizdir. Saîd olan, başkasından ibret alandır. Şakı ise, anasının karnındayken şakî olandır."

757. Kasım b. Abdurrahman'dan rivayet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ'nm içerisinde yaklaşık on kadar hurma çekirdeği bulunan bir kesesi varmış. Sabah namazım kıldıktan sonra yatağının üzerine oturur ve onları tek tek keseden çıkartarak teşbih çeker-miş. Hepsini çıkardıktan sonra, tekrar eli ile teşbih çekerek teker teker onlan keseye koyarmış. Bu hali, Ümmü'd-Derdâ gelip de; "Ey Ebû'd-Derdâ, kahvaltın hazır" deyinceye kadar devam edermiş ve çoğu zaman o "Sofrayı kaldırın, ben bugün oruçluyum" dermiş.

758. Ebû'd-Derdâ'mn fasih aksanı olan hanımına: "Keşke ah-raz olsaydın, bu senin için daha hayırlı olurdu" dediği rivayet edilmiştir.[10]

759. Ünımü'd-Derdâ'nm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû'd-Derdâ bana: 'İnsanlardan hiçbir şey isteme' dedi. Ben de: 'İhtiyacım olsa dahi mi?' dedim. Şayet ihtiyacın olursa, ekin öğü-tenlerin arkasından git ve onlardan yerlere düşenleri topla, sonra onu öğüt ve sonra da ye, ama asla insanlardan hiçbir şey isteme' dedi."

760. Sâbit'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yezid b. Muavi-ye, Ebû'd-Derdâ'nın kızına dünür oldu da Ebû'd-Derdâ onu reddetti. Bu arada Yezid'in meclisine gidip gelenlerden birisi, Yezid'e: 'Allah seni salâha erdirsin. Onunla evlenmeme müsaade eder misin?' dedi. Yezid: "Defol git

ordan' dedi. Adam yine 'Allah seni salâha erdirsin. Bana müsaade et de, evleneyim' diye tekrarladı. Bunun üzerine Yezid 'Peki' dedi. Adam da kıza dünür oldu ve Ebû'd-Derdâ kızı ona nikahladı. Bu durum halk arasında yayıldı ve Yezid, Ebû'd-Derdâ'nın kızma dünür olmuş da, ona vermemiş; kalender bir müslüman dünür olmuş da ona vermiş' demeye başladılar. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ: 'Kısır bir adam ona (kızıma) mâlik olunca sizin Ebû'd-Derdâ hakkında ne diyeceğinizi düşündüm ve bir de kızm gözlerini kaybedeceği (kamaşıp şaşkına döneceği şa'şaalı) evleri düşündüm. O vakit onun dini nereye gidecekti? (diye tefekkür ettim ve onu Yezid'e bunun için vermedim)' demiştir."

761. Ebû'd-Derdâ'nm: "Nifaktan kaynaklanan huşudan Allah'a sığının" dediği: "Nifaktan kaynaklanan huşu nedir ki?" diye sorduklarında da: "Kalb, haşyet içerisinde olmadığı halde, kalıbın haşyete bürünmüş görünmesidir" cevabını verdiği rivayet edilmiştir.

762. Cübeyr b. Nüfeyr'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kıbrıs fethedilip te, halkı birbirinden ayrı düşünce ağlaşmaya başladılar. Ebû'd-Derdâ'yı gördüm, tek başına oturmuş, ağlıyordu. Dedim ki: 'Ey Ebû'd-Derdâ, Allah'ın İslâm'ı ve müslümanları aziz kıldığı bir günde, sen niçin ağlıyorsun?' diye sordum. Ebû'd-Derdâ: 'Yazıklar olsun sana ey Cübeyr! Hakimiyet ve mülk sahibi bir ümmet olduğu halde, Allah'ın emrini terkettiklerinden dolayı insanlar Allah'ın katında ne kadar da basittirler. Allah'ın emrini terkettiler ve bu gördüğün hale düştüler' dedi."

763. Meymun'dan Ebû'd-Derdâ'nın bir sefer, "Yazıklar olsun bilmeyen kimseye!" dediği, yedi sefer de, "Yazıklar olsun bildiği halde amel etmeyen kimseye!" dediği rivayet edilmiştir.

764. Ebû Kılâbe'den, Ebû'd-Derdâ'nm: "İyilik eskimez, kötülük unutulmaz. Deyyân olan (Allah) uyumaz. İstediğin gibi ol; nasıl hareket edersen, öyle karşılığını görürsün" dediği rivayet edilmiştir.

765. Ebû Abdullah el-Ceserî[11] den rivayet edildiğine göre bir zât fırlayıp Ebû'd-Derdâ'nm yanma gelmiş ve ona selam verdikten sonra: "Ben savaşçıyım, bana tavsiyede bulun" demiştir. Ebû'd-Derdâ da: "Allah'a mülâki oluncaya kadar, sanki O'nu görüyor-muşsun gibi O'ndan sakın, nefsini ölülerden say, dirilerden addetme; aman, mazlumun duasını almaktan sakın" demiştir.

766. Süfyân [12]Ebû'd-Derdâ'nm, "Kişi bilmediği bir taraftan mü'minlerin kalplerinin gazabını çekmekten sakınsın" dediğini haber vermiştir.

767. Yine Süfyân, Ebû'd-Derdâ'nın, "Ölümü çok ananın hasedi ve azgınlığı azalır" dediğini nakletmiştir.

768. Furât b. Süleyman, Ebû'd-Derdâ'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yazıklar olsun şu mal biriktiren ağzı açıklara, sanki mecnuna dönmüşler. İnsanların elinde olanı görüyorlar da, kendi ellerindekini görmüyorlar. Eğer güç yetirseler, geceyi gündüze katacaklar. Yazıklar olsun ki, onlara büyük bir hesab ve şiddetli bir azab vardır. Ben ölümü seviyorum, onlarsa çirkin görüyorlar. Ben, hastalıktan memnun oluyorum, onlar nefret ediyorlar. Ben fakirlikten hoşlanıyorum, onlar kerih görüyorlar. Uzun uzun emeller kurdular, pek çok mal yığdılar, büyük

büyük binalar yaptılar. Emelleri boş çıktı, malları helak oldu, evleri ise kabir oldu."

769. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ şöyle demiştir: "Eğer isterseniz size, Allah'ın kullarından O'na en sevimli olanların kimler olduğunu söyleyeyim. Onlar Allah'ı kullarına sevdirmek için çabalayan ve yeryüzünde nasihat için çalışanlardır. İsterseniz size yeminle söyleyebilirim ki, Allah'ın kullarından O'na en sevimli olanlar (namaz vakitlerini iyi takib edebilmek) için Güneşi ve Ayı dâima gözetleyenlerdir."

770. Hasan, Ebû'd-Derdâ'mn şöyle dediğini bildirmiştir: "Nefsi insanların elinde gördüğü herşeyi isteyenin hüznü uzun olur, gazabı dinmez."

771. Yine, Hasan Ebû'd-Derdâ'nın şu sözünü nakletmiştir: "Sizin için en fazla korktuğum şey, âlimin zellesi, münafıkm Kur'ân'ı (kullanıp ondan deliller getirerek) münakaşa etmesidir. Kur'ân haktır ve (onu doğru anlayabilmek için) aynen yoldaki alametler gibi onun da alametleri vardır. Kim, dünyadan müstağni kalamazsa oaun dünyası yoktur."

772. Ebû'd-Derdâ'nın, "Üç şey Ademoğlunun iktidarmdadır: Musibete şikayet etmemek, ağrı-sızısmı söylememek ve diliyle nefsini tezkiye etmemek" dediği rivayet edilmiştir.

773. Saîd b. el-Müseyyeb'in: "Yatsıdan sonra uyumam, ondan sonra boş konuşmamdan, bana daha sevimlidir" dediği rivayet edilmiştir.

Zübeyir B. El-Avvalvrin (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

774. Saîd b. Abdülaziz'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Zü-beyir b. el-Avvâm'ın bin tane kölesi vardı ve hepsi ona haraç verirlerdi. O ise, her gece o haracı taksim eder, yanında hiçbir şeyi kalmadan evine dönerdi."

775. Urve'den (ra) rivayet edildiğine göre, Zübeyir (ra) Mısır'a gönderilmiş, kendisine orada tâ'ûn hastalığı olduğu söylenilince o: "(Ben zaten) ta'n (harb) ve tâ'ûn için geldim" demiştir.

776. Ali b. Zeyd, Zübeyir b. el-Avvâm'ı gören bir zâtın onun göğsünde, mızrak ve ok yaralarından, göz büyüklüğünde izler bulunduğunu söylediğini haber vermiştir.

777. Kays,[13] Zübeyir'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Kim gizli saklı salih ameller işleyebiliyorsa, onu mutlaka yapsın."

778. Urve, Hz. Âişe'nin (r. anhâ) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Şüphesiz senin baban, büyük sıkıntıya uğradıktan sonra, Allah'a ve Resulü'ne icabet eden, güzel işler yapıp takva sahibi olan ve büyük mükâfaata (nail) olanlardandı."

779. Salim b. Ebû'1-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'mn; «Görüyorum ki, âlimleriniz kayboluyor. Cahilleriniz de öğrenmiyor. İlim ortadan kaldırılmadan evvel öğrenin. İlmin kaldırılması demek, âlimlerin ölümü demektir. Sizleri alâkadar etmeyen şeylerle ilgilendiğinizi, sorumlu olduğunuz şeyleri

terkettiğinizi görüyorum. Sizin beygirlerle ilgilenenlerinizin en şerlilerinin kimler olduğunu iyi biliyorum. Onlar, namaza sonunda gelen, Kur*ân'ı da kulak ucuyla dinleyenlerdir" dediğini rivayet etmiştir.

780. Saîd b. Abdülaziz, Ebû'd-Derdâ'nm mescidde bir zâtın diğerine: "Şu kadar para karşılığında bir yük odun aldım" dediğini işittiğim ve onlara: "Mescidler bu gibi şeyleri konuşmak için bina edilmemişlerdir" diye çıkıştığını haber veriyor.

Talha B. Ubeydullah'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

781. Süfyân, ninesi Sa'dî bint Avf el-Meriyye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Talha birgün üzgün bir durumdaydı. Ona 'Hayırdır, neyin var? Seni üzecek birşeyler mi yaptık?' dedim. O: 'Hayır, Allah'a yemin olsun ki, sen çok iyi bir dostsun. Fakat yanımda bir miktar mal birikti, beni kederlendiren o' dedi. 'Onu kavmine dağıt' dedim. Ve hemen köleyi çağırarak: 'Şunu kavmime dağıtıver' dedi. Ve o da onlara dağıttı. Haznedara ne kadar olduğunu sordum: 'Dörtyüzbin' dedi."

782. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, Talha b. Ubeydullah, yediyüzbin dinar karşılığında bir arazi satmış ve o para bir gece yanında kalmış. Bu paranın endişesiyle sabaha kadar uykusuz kalmış ve sabahleyin hemen onu elinden çıkarmış.

783. Ebû Recâ eî-Utâridî'den İbn Abbâs'ın (ra) gözyaşlarından mütevellid, gözlerinin altında izler oluştuğunu gördüğü rivayet edilmiştir.

784. Hişâm b. Urve, Muhammed b. el-Münkedir'in kendisine: "Şayet Abdullah b. ez-Zübeyr'i namaz kılarken kıyamda görseydin: 'Bu rüzgârın salladığı bir ağaç' derdin. Mancınık taşları sağa sola düşüşüyordu da, o hiç aldırış etmiyordu" dediğini rivayet etmiştir.

Ebû Zerin (Ra) Zühdü İle İlgiü Haberler

785. Ebû Zer'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resulullah (sav) dedi ki: Şayet siz, benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız. Yataklarınızda çok az yatar, hanımlarınıza yaklaşmazdınız. Karnınızı da tıka basa doyurmazdınız. Yükseklere çıkar. Allah Teâlâya yalvarıp yakarırdınız.'" Ebû Zer, bu hadisi rivayet ettiği zaman hep "Keşke ben budanan bir ağaç olsaydım" derdi.[14]

786. Ebû Şu'be'den rivayet edildiğine göre, Rebeze'de Ebû Zer'in yanına bir grup kimse uğramış ve ona yiyip içecek birşeyler vermeyi teklif etmişlerdir. Bunun üzerine o: Tanımızda sütünü sağacağımız bir keçi, sağa sola giderken üzerine bineceğimiz bir merkep ve hizmetimizi gören birisi var, bir de fazladan bir abâye var ki, ben onun hesabından korkuyorum."[15] demişir.

787. Ebû Zer'den: "Budanan bir ağaç olmayı veya hiç yaratılmamış olmayı isterdim" dediği rivayet edilmiştir.

[16]

788. Ebû Zer'den: "Yemeğe yeten tuz miktarı kadar iyilikle birlikte yapılan dua yeterlidir." dediği rivayet edilmiştir.

789. Ebû Zer, Rasulullahın (sav); Ben bir âyet biliyorum ki, insanlar onunla amel etseler, onlara yeterdi. [17] Bu: 'Kim Allahdan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder" [18] âyetidir dediğini ve Resulullahm devamlı bunu tekrarladığını rivayet etmiştir.

790. Sâbit'in rivayet ettiğine göre, Ebû Zer inşaat yaparken Ebû'd-Derdâ'nın yanına uğramış ve ona: "İnsanların üzerine taş yükledin (ha!)" demiş. Ebû'd-Derdâ, bir ev yaptığını söylemiş, Ebû Zer de ona benzeri bir laf etmiş. Ebû'd-Derdâ: "Ey kardeşim, herhalde bu işte benim için menfi birşeyler sezdin" demiş. Bunun üzerine Ebû Zer de: "Seni ehlinin pisliği ile meşgul olurken görmüş olsaydım, o benim için seni böyle görmekten daha sevimliydi" demiştir. '

791. Ebû Abdullah, Ebû Zer'in: "İnsanların muttaki ve tövbekarlarının dışında, çoğunda hayır yoktur" dediğini haber vermiştir.

792. Abdullah b. es-Sâmit'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir "Ben Ebû Zer ile birlikteydim. Kendisine verilen şeyler çıkarılmıştı. Yanında da bir cariyesi vardı. Ebû Zer ihtiyaçlarını görmeyt-başladı, bir miktar arttı. Cariyesine artan kısmı satmasını emretti. Ben de dedim ki: 'Ey Ebû Zer! Muhtemel bir ihtiyacın için veya gelecek bir misafirin için onu saklasan.' Bunun üzerine 'Halilim Peygamber (sav) bana; çıkınlanıp biriktirilen altın ve gümüşün, tamamen Allah yolunda sarfedilmedikçe, sahibi için kıyamet gününde ateş koru olacağını vadetti' karşılığım verdi.[19]

793. Ebû Bekir b. el-Münkedir*den rivayet edildiğine göre, o vakit Şam emiri olan Habib b. Ebû Seleme, Ebû Zer'e üçyüz dinar göndermiş ve İhtiyaçlarını görsün* demiştir. Ebû Zer, parayı geri çevirmiş ve "Allah için bizden daha garib olan hiçbir kimse bulamamış mı? Bizim başımızı sokacağımız bir yer, istifade edeceğimiz davar ve hizmetini bize lütfeden bir cariyemiz var. Ben daha fazlasından korkuyorum" demiştir.

794. Muhammed b. Amr'dan İrak b. Mâlik'in şöyle dediğine şahit olduğu rivayet edilmiştir: uEbû Zer: 'Ben kıyamet gününde sizin, Resulullaha (sav) en yakın olanmızım, zira onun şöyle dediğini duydum: Kıyamet gününde sizin bana en yakınınız, benim onu dünyada bıraktığım haliyle dünyadan aynlanınızdır.' Allah'a yemin ederim ki, benden başka sizin hepiniz dünyada birşeylere teşebbüs ettiniz' demiştir."[20]

795. Şehr b. Havşeb, Ebû Zer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kim şatafatlı elbise giyer veya şaşaalı binite binerse, Allah ondan yüz çevirir. Her ne kadar ona kerim davransa bile."

796. Ebû Zer'in (ra): "İki dirhemi olanın hesabı, bir dirhem sa-hibininkinden çok daha ağırdır" dediği rivayet edilmiştir.

797. Şehr b. Havşeb'den rivayet edildiğine göre Muaviye, Hz. Osman'a bir mektup yazarak: "Eğer Şam'da bir ihtiyacın varsa, Ebû Zer'i geri çağır" dedi. Ebû'd-Derdâ da diyor ki: "Eğer Ebû Zer beni

dövse, elimi kırsa yine ona karşı birşey hissetmem. Zira Resu-lullahın (sav): Yer gök Ebû Zer'den daha doğru sözlü birini görmemiştir. Kim dünyaya karşı en az meyli olan birini görmekten hoşlanırsa, Ebû Zer'e baksın'[21] dediğim duydum" demiştir. Ve Ebû Zer, Hz. Osman'ın yanma geldi. Hz. Osman (ra) ona: "Ey Ebû Zer, bizim yanımızda ikâmet et. Sabah-akşam yer içersin" dedi. Ebû Zer: "Benim onlara ihtiyacım yok. Rebeze benim konak yerimdir.
Şimdi müsaade edersen, ben oraya gitmek istiyorum" dedi. Hz. Osman da ona müsaade buyurdu.

798. Ebû Zer'in, Allah Teâlâ'nm, "Ey Ademoğlu! Bana hiçbir şeyi ortak koşmamakla birlikte, dünya dolusu günahla gelsen, Ben onu o kadar af ile karşılarım" dediğini rivayet ettiği haber verilmiştir.

799. Ebû Zer'den rivayete göre, ona: "Falan falan zâtların yaptığı gibi (ekip biçecek) bir tarla veya ticaret edinsen ya!" denilmiş. O: "Ben emir olup da ne yapayım ki? Bana her gün bir yudum su veya süt; Cumadan Cumaya da bir Ölçek buğday yetip artıyor" demiştir.
Süfyan;"Isâ b. Meryem'e (as) Ebû Zer'den daha çok benzeyen birisi görülmemiştir" demiştir.

800. Avfm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bize ulaştığına göre Ummü Zer, Ebû Zer'e geçim sıkıntısından dolayı dert yanıp çıkışmış, bunun üzerine Ebû Zer de: 'Ey Ümmü Zer! Önümüzde büyük bir engel var. O vakit hafif olanlar, ağır olanlardan daha kârlı olacak' demiştir."

801. Ubeydullah b. Muhammed[22] bir zâtın şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Ebû Zer şöyle derdi: 'Ey insanlar! Ben size nasihat ve şefkat ediyorum. Kabrin vahşetinden korunmak için gece yarısı namaz kılın. Kıyametin sıcağından korunmak için oruç tutun, en zor günün korkusuna tasaddukta bulunun. Ey insanlar! Ben size nasihat ediyorum, size şefkat ediyorum."

İmran B. Husayn'ın (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

802. Cerîr b. Hâzim, Humeyd b. Hilâl'in Mutamf tan[23] naklen şöyle dediğini işittiğini haber veriyor: "İmran b. Husayn'a (ra) dedim ki: 'Senin gibi ibadet etmekten beni senin şu hâlin alıkoyuyor' 'Öyle yapma. Zira bana sevimli olan Allah'a da sevimli olandır* buyurdu."[24]

803. Cerîr b. Hâzim, Humeyd b. Hilâl'in Mutarrıf ten naklen şöyle dediğini işittiğini haber veriyor: "İmran b. Husayn diyor ki: 'Bana selâm verildiğini hissettim. Dağlama yaptırdığım zaman bu selam kesildi/ Ona: 'Selam ayakların cihetinden mi geliyordu? Yoksa baş tarafından mı?' dedim. 'Hayır başım cihetinden geliyordu' dedi. 'Öyleyse bu durum sana geri dönmedikçe ölmeyeceksin* dedim. Bir müddet sonra 'Selamı yeniden hissetmeye başladım' dedi. Çok geçmeden de öldü."

804. Katâde'den, İmran b. Husayn'm (ra): "Rüzgârın savurduğu kum parçası olmayı ne kadar istedim" dediği rivayet edilmiş-tir.[25]

805. Süfyân, Hasan'ın: "Basra'da İmran b. Husayn gibisi yaşamadı" dediğini haber vermiştir.

Hakem b. el-A'rac da,[26] İmran'm: "Resûlullah'a (sav) biat ettiğimden bu yana sağ elimi fercime (tenasül organıma) sürmedim" dediğini rivayet etmiştir.

806. Abdullah b. Amr, Resûlullah'm (say) şöyle dediğini rivayet etmiştir: 'Allah'ın en çok sevdiği kimseler gariblerdir. Ona: 'Garipler kimlerdir?' denildiğinde; 'Dinlerini yaşayabilmek için kaçanlardır. Allah kıyamet gününde onları îsâ b, Meryem (as) ile birlikte haşr-edecektir,[27] demiştir."
Ebû Abdurrahman diyor ki: "Ben Süfyân'm: 'Ümit ederim ki Ahmed b. Hanbel de onlardandır' dediğini işittim."

807. Abdullah b. Amr'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir araya gelip te, Allah'ı zikreden bir topluluğu Allah Teâlâ, onlardan çok daha değerli bir topluluk içerisinde anar. Meclislerinde Allah'ı zikretmeden dağılıp gidenlere ise, bu durum kıyamet gününde yalnızca pişmanlık doğurur."

808. Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah'a karşı tevazu olması bakımından fakirliği seviyorum. Rabbime kavuşmaya iştiyakımdan dolayı ölümü seviyorum. Günahlarıma kefaret olduğu için hastalıktan hoşlanıyorum."

809. Mâlik b. Enes Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğinin kulağına geldiğini söylüyor: "Doğruluktan ayrılmayın, o sizi iyiliğe götürür. İyilik ise Cennete ulaştırır. Yalandan sakının, çünkü yalan azgınlığa götürür. Azgınlık ise cehenneme ulaştırır." Yine o: "Kişi doğru söyler iyiliğe ulaşır, yalan söyler fücura ulaşır" demiştir.[28]

Selmân El-Farisi'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Rivayetler

810. Cerîr, Selmân 'm kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey Cerîr! Allah için mütevazi ol. Zira kim Allah için dünyada mütevazı olursa, Allah kıyamet gününde onun kadrini yüceltir."

811. Selmân'm (ra): "İnsanların en fazla günah işleyenleri Allah'a isyan olan şeyleri en fazla konuşanlarıdır" dediği rivayet edilmiştir.

812. Hasan'dan rivayet edildiğine göre, yaklaşık otuz bin müslümana emirlik yaparken Selmân'ın (ra) geliri beş bin dirhem-miş. İnsanlara da hitab ederken, yansını üzerine aldığı bir abaye-nin diğer yarısı üzerine oturur, öyle hitab edermiş. Geliri toplandığında onu (alır dağıtır) yine elinin kazancını yermiş.

813. Nâfİ b. Cübeyr'den rivayet edildiğine göre, bir gün Selmân bir merkep damına veya müşrike birisinin evine namaz kılabilecek bir yer var mı diye bakmaya gelmiş de, o müşrike ona: "Sen kalb temizliğine bak, namazım dilediğin yerde kıl" demiştir. Bunun üzerine Selmân: "(Ne demek istediğini) anladım" demiştir.

814. Ebû Osman en-Nehdî'den rivayet edildiğine göre, Selmân şöyle demiştir: "Çarşıya ne ilk

giren ol ve ne de en son çıkan. Çünkü şeytanın kaleleri ve merkezleri oralardır." Yahya da diyor ki: "(Çarşılar) şeytanın harbinin cereyan ettiği yerlerdir."

815. Meymun'dan rivayet edildiğine göre, Huzeyfe ve Selmân Nebt'lı bir kadının evinde konaklamışlar ve namaz vakti gelince: "Şurada temiz bir yer var, orada namazı kılabiliriz" demişler. Kadın: "Sen kalbini temizlemeye bak" demiş. Bu söz üzerine biri ötekine: "Al sana, kafir bir kalbden hikmetli bir söz" demiş.

816. Selmân'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yedi (sınıf) kimse, Allah'ın himayesinden başka hiçbir himayenin bulunmadığı kıyamet gününde O'nun himayesinde olacaklardır. Bunlardan birisi, (mümin) kardeşi ile karşılaştığında ona: 'Seni Allah için seviyorum!' diyen ve aynı karşılığı gören kimsedir. Bir diğeri, Allah'ı zikredip te, Allah korkusundan gözleri dolup ağlayan kimsedir. Diğer biri, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek kadar verdiği sadakayı gizleyen kimsedir. Bir başkası son derece güzel bir hanım kendisini davet ettiğinde: 'Ben-Allah'tan korkarım' diyerek, ona icabet etmeyen kimsedir. Başka biri, gönlündeki sevgisinden dolayı kalbi mescitlere bağlı olan kimsedir. Bir diğeri, namaz vakitleri için sürekli güneşi gözetleyen kimsedir. Sonuncusu ise, konuştuğu vakit ilimle konuşan ve ancak hilmi yüzünden susan kimsedir."[29]

817. Selmân'ın (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İnsanlar, bir önceki nesil gitmeden, yetişen nesil, ilim elde etmeye devam ettikçe hayır üzeredirler. Ancak, yeni nesil, gerekli ilmî donanıma sahip olmadan önceki neslin ölüp gitmesi halinde helake düşerler."

818. Selmân'dan rivayet edildiğine göre o: "Şayet insanlar, Allah'ın zayıf kimselere yardımım bilselerdi sırtlarını doğrultmazlar-dı. Allah Teâlâ, ellerini uzatıp ta kendisinden hayır isteyen bir kulunu boş çevirmekten haya eder" der. Ona denilir ki: "Bir insan
Kur'ân okuyarak gecelese, bir diğeri de Allah'ı zikrederek gecelese, bunlardan hangisi üstündür, dersin?" O da: "Güzelce abdest alıp ta yalnızca ibadet etmek için mescide gelen her kişi, Allah'ı ziyaret etmiş demektir ve Allah, ziyaretçiye yapılması gereken ikramı yapmayı kendisine bir ahd telakki etmiştir" demiştir.

819. Selmân diyor ki: "Bir zât, 'el-hamdüli'llahi kesiran' dedi de, melek onu nasıl yazacağını bilemedi. Ve Rabbine dönerek (ne yapacağını sordu), O da 'Aynen kulumun dediği gibi yaz' dedi."

820. Osman b. Ebû'1-Âs'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Eğer cuma ve cemaat olmasaydı, evimin tepesine bir yer yapar, mezara gidinceye kadar oradan çıkmazdım."

821. Bilâl'in hanımı Hind el-Havlâniye'nin, "Ben Bilâl'in 'Allah'ım! İyiliklerimi kabul buyur, günahlarımı affet ve evlatlarım konusunda da beni mazur gör' dediğini duyardım" diye haber verdiği rivayet edilmiştir.

822. Ebû Süfyân üstadlarmdan şunu rivayet etmiştir: "Sa'd, birgün hastalığından dolayı Selmân'ı ziyarete gelmişti. Selmân ağladı. Sa'd ona: 'Ey Ebû Abdullah! Niye ağlıyorsun ki, Resûlullah (sav) senden hoşnud olarak vefat etti. Kıyamet gününde havzmda olacaksın ve arkadaşlarına da

kavuşacaksın' dedi. Bunun üzerine Selmân: 'Ben ne ölüm korkusundan ve ne de dünyaya olan hırsımdan dolayı ağlıyorum. Fakat Resûlullah (sav) bize tavsiye etti ve dedi ki: 'Dünyadan nasibiniz ancak bir yolcunun azığı kadar olsun' Halbuki şu benim etrafımdaki eşyalara bak' dedi. Sa'd diyor ki: 'Etrafında bulunan da, bir leğen, bir çamaşır kabı ve bir de çanaktı.' Sa'd: 'Ey Ebû Abdullah! Bize bir nasihat et te, senden sonra ona yapışalım' dedi. O da: 'Ey Sa'd, bir işe azmettiğinde, yemin ettiğinde ve bir konuda hükmettiğinde Allah'ı mutlaka an' dedi."

823. İsmail b. Âbid, Âiz b. Amr'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Tasımda bulunanı evimin içine dökmem, bana müslümanların gelip geçtikleri yola dökmemden daha sevimlidir." İsmail b. Âbid diyor ki: "O, evinden dışarıya asla su atmazdı. Birisi onun cennet ehlinden olduğunu rüyasında gördü."

824. eş-Şeybânfnin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mesleme[30] ile birlikte Konstantiniye'de (İstanbul'da) idik. Mancınıkların yanından yaralılar taşınıyordu. Mesleme'nin ise rengi kaçmıştı. Birisinin tercî yani, innâ li'llahi ve innâ ileyhi râciûn dediğini duydum: 'Neden öyle diyorsun?' diye sordum. Bana 'Biz, Mâlik b. Abdullah el-Has'amî ile birlikteydik. Müslümanlardan birisi yaralandı. Mâlik b. Abdullah'a akşam yemeği getirildi, yemedi. Ertesi gün oruç tuttu. Ve üç gün üç gece (ona üzüntüsünden) ağzına lokma koymadı. Baktım ki; insanlar, bir adamın en yakın dostunu taziye ettiği gibi onu taziye ediyorlar."

825. Mâlik b. Abdullah'ın mevlâsı Hassân'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mâlik'in ayağında bir damar vardı ve üzerinde de 'Allah' yazıyordu. Abdest alırken ona bakmaya başladım. Bana: 'Ne bakıyorsun? Onu hiçbir kâtip yazmamıştır' dedi."

826. Muâviye b. Kurre, babasından naklen şöyle demiştir: "Yavrum! Allah'ı zikreden bir gurubun içerisinde olursun da, herhangi bir işin çıkarsa, kalkacağın zaman onlara selam ver. Zira böylece sen oturdukları müddetçe onlara ortak olmaya devam edersin."

827. Ebû Ümâme, Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah Teâlâ'nın yeryüzünde birtakım kapları vardır. Onların Allah'a sevimli olanları, ince ve pâk olanlarıdır. Allah'ın yeryüzündeki kapları, sâlih kullarının kalpleridir.[31]

Ebu Hureyre'nin Faziletine Dair Rivayetler

828. Seleme b. Hacel[32] den rivayet edildiğine göre, Ebû Hurey-re (ra) hastalığında ağlamaya başlamış. Kendisine niçin ağladığı sorulunca: "Ben, sizin şu dünyanıza ağlamıyorum. Fakat ben, yolculuğumun uzunluğuna, azığımın azlığına ağlıyorum. Ben cennet ve cehennemin üzerinde bir tepede akşamladım ve hangisine götürüleceğimi de bilmiyorum" demiştir.

829. Ebû'l-Mühzem'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Biz sabah akşam Ebû Hureyre'nin yanma gelirdik. O bize Kur'ân okur, dua eder ve birtakım kıssalar naklederdi."

830. Ebû Hureyre'nin kızına şöyle tavsiyede bulunduğu rivayet edilmiştir: "Kazım, altın takınma,

ipek te giyme. Zira seni ateşe sevketmesinden korkarım."

831. Ebû Hureyre>(ra)'nin: "Adeta kendimizi (Resûlullahm) havzından dönerken görüyorum da insanlar birbirine: 'Ey falan! İçtin mi havzından?' diye soruyor. O da: 'Hayır, ah susuzluk ah!' cevap veriyor" dediği rivayet edilmiştir.

832. Kays b. el-Hâris'den Selmân'm (ra): "Bir müslümanm edep yerini görmemden ve onun benim edep yerimi görmesinden-se üç kere ölüp sonra dirilip tekrar ölmeyi tercih ederim" dediği rivayet edilmiştir.

833. el-Alâ b. el-Müseyyib, Selmân'a isnad ederek şunu rivayet etmiştir: "İlim olup ta amelin olmadığı, dillerin anlaşıp ta, kalplerin ayrıldığı ve akrabaların sılay-ı rahimi terkettiği bir zamanda, Allah o kimselere lanet eder, onları sağır kör ve dilsiz kılar."

834. Ca'fer, Selmân el-Fârisî (ra)'nin: "Üç şey beni güldürür, üç şey de ağlatır. Ölüm kendisini bekleyip dururken dünyada emeli olan kimse, gafil kimse ve Rabbının kendisinden razı mı yoksa ona gazab mı ettiğini bilmeden katıla katıla gülen kimse. Bunlar beni güldürür. Sevgililerden ayrılmak, Muhammed (sav) ve ashabının ayrılığı ki, Muhammed ölüm hengamesinde hazır olandır. Cennete mi yoksa cehenneme mi gönderileceğini bilmeksizin, âlemlerin Rabbinin huzurunda durmak, işte bunlar da beni ağlatır" dediğini haber vermiştir.

835. Yahya b. Sa'îd'den rivayet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ, Selmân el-Fârisî'ye bir mektub yazarak, Arz-ı mukaddese'ye gelmesini söylemiş Selmân da ona cevap olarak: "Toprak, hiçbir kimseyi mukaddes kılmaz, kişiyi ancak ameli mukaddes eder. Duydum ki tabiblik yapıyormuş sun. Eğer derde derman olur, iyileşti-rirsen, senin için ne güzel. Ama eğer bu işi güzel yapamıyorsan, aman birisinin ölümüne sebep olup ta bu yüzden cehenneme girmekten iyi sakın" demiştir. Ebû'd-Derdâ iki kişi arasında hüküm verip onlar dönüp giderlerken şöyle bakar ve Selmân'ın sözünü hatırlayarak onları geri çağırır ve "Şu meselenizi bir daha yeni baştan bana anlatın" dermiş.

836. Mâlik b. Dinar'dan, Selmân el-Fârisî'nin, Ebû'd-Derdâ'ya mektup yazarak: "Duydum ki, tabibliğe oturtulmuşsun, insanları tedavi ediyormuşsun. İyi dikkat et te bir mü'minin ölümüne sebebiyet verip cehennemi boylama" dediği rivayet edilmiştir.

837. A'meş'ten birtakım kimselerin, Huzeyfe'nin Selmân'a şöyle dediğini zikrettiklerini duyduğu rivayet edilmiştir; Huzeyfe (ra): "Ey Ebû Abdullah! Kendine bir ev yapsan" demiş, Selmân bunu çirkin görmüş. O da devaümla: "Ağır ol da sana haber vereyim; sana bir ev yapayım, orada, yattığın vakit ayakların şu uçunda başında öbür ucunda olsun. Kalktığın zaman da başına değsin" demiş. Selmân da buna karşılık: "Tıpkı benim gibi düşünüp söyledin" demiştir. [33]

838. Ebû Kılâbe'den rivayet edildiğine göre, bir zât, Selmân el-Fârisî'nin yanma girmiş, bakmış ki hamur yoğuruyor. "Bu ne hal?" diye sormuş. O da: "Hizmetçiyi bir işe gönderdik te iki işi birden ona yüklemeyi uygun görmedik" demiştir. Adam: "Falanca kişinin sana selamı var" demiş. Selmân: "Ne zaman geldin?" diye sormuş. Adam: "Şu kadar zaman evvel" demiş. Selmân: "Eğer

söy-lemeseydin boynunda edâ etmediğin bir emanet olarak kalacaktı" demiştir.

839. ibn Şevzeb'ten rivayet edildiğine göre, bir dostu Selmân'm başını (saçını) kazıyormuş. Ona: "Ne bu hal?" denilmiş te o da: "Gerçek hayat âhiret hayatıdır" cevabını vermiş.

İbn Mes'ud'un (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

840. Fülân b. Abdurrahman b. Yezîd'den, Abdullah (ra)'m şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kuşkusuz ki, bu Kur'ân hem şefaat eden ve hem de şefaat istenendir. Onunla mücadele eden mutlaka doğru konuşmuş olur. Onu rehber edineni cennete götürür, arkasına atanı ise cehenneme götürür."

841. İbn Mes'ûd'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Âdemoğlunun misali Allah ile şeytanın önlerine bırakılmış bir şey gibidir. Şayet Allah onun iyiliğini murad ederse onu şeytandan muhafaza eder. Yok eğer iyiliğim murad etmezse onu şeytanla başbaşa bırakır."

842. İbn Mes'ûd'dan rivayet edildiğine göre, o: "Kıyamet gününde, istisnasız herkes dünyada iken çok az yemiş olmayı (Kût yemeyi) temenni edecektir. Midesinden rahatsızlığı olmadıkça hangi halde olursa olsun sabah ya da akşam az yemek (veya 'KûtJ yemek) kişiye zarar vermez" demiştir.

843. İbrahim'den rivayet edildiğine göre, Abdullah: "Allah'a mülaki olmadıktan sonra mümine rahat yoktur" demiştir[34]

844. Kays b. Habeş'ten, Abdullah (ra)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şu kendisinden hoşlanılmayan ölüm ve fakirlik ne de güzel şeylerdir. (Allah'a yemin ederim ki, dünyada insan ancak ya zengin veya fakir olur) ben bunlardan hangisiyle imtihan olunur-sam olayım, aldırmam. Zira, zenginlikte şefkat, fakirlikte ise sabır vardır."[35]

845. Abdullah b. Utbe'den rivayet edildiğine göre, o: "Abdullah insanlar uykuya daldıkları vakit kalkar ve adeta arı uğultusu gibi sesi duyulurdu" demiştir.[36]

846. Dahhâk b. Müzâhim'den, Abdullah (ra)'m: "(Uçan) bir kuş olmayı ne kadar da isterdim" dediği rivayet edilmiştir.

847. Kasım b. Abdurrahman'dan rivayet edildiğine göre bir zât Abdullah'ın yanında: "Keşke ashab-ı yeminden olabilsem" diye temenni etmiş, Abdullah da: "Ah keşke ben de öldükten sonra hiç diriltilmesem" demiştir.

848. Ebû İshâk, Ebû Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resûlullah'm (sav) yanma geldim. Ona iltifatlarından dolayı İbn Mes'ûd'u onun ehlinden sandım."

849. Abdullah'ın: "Kim Allah için huşuundan dolayı tevazu gösterirse, Allah, onu kıyamet gününde yükseltir. Her kim de kibi-rinden dolayı böbürlenirse, Allah onu kıyamet gününde

alçaltır" dediği rivayet edilmiştir.

850. Kâsım'dan, Abdullah (ra)'ın oğluna: "Oğlum! Evinle yetin, diline sahib ol, günahlarını hatırlayarak ağla" diye tavsiyede bulunduğu rivayet edilmiştir.

851. Hasan b. Sa'd, Abdullah'ın (ra): "Ben kişinin günahla meşgul olduğu sürece, daha evvel öğrenmiş olduğu bilgileri unutacağına kâniyim" dediğini rivayet etmiştir.

852. Ebû İyas el-Becelî, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "Kim kibrinden dolayı böbürlenirse, Allah onu alçaltır. Kim de huşuundan dolayı Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir. Şüphesiz, meleğin de, şeytanın da birer tasarrufu vardır. Meleğin tasarrufu hayrı ve hakkı doğrulamaktır. Bu durumu gördüğünüz vakit Allah'a hamd edin. Şeytanın tasarruffu ise şerri va'd, hakkı yalanlamaktır. Bu durumu gördüğünüzde ise Allah'a sığının."

853. İbn Mes'ûd'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şeytar bir zikir meclisine, onları fitneye düşürmek için uğramış, fak&1 aralarını açmaya güç yetirememiş. Dünyadan bahseden, bir gürü ha uğramış, aralarına girip birbirlerine düşürmüş, kavgaya baş latmıştır. Zikir ehli gelip onları ayırıncaya kadar bu hal devam el -mistir."

854. Mürre, İbn Mes'ûd'un: "İlim isteyen Kur'ân'ı araştırsın. Zira onda öncekilerin ve sonrakilerin ilmi vardır" dediğini haber vermiştir.

855. Abdullah b. Mes'ûd, Peygamber'in (sav): "O gün nimetlerden mutlaka sorguya çekileceksiniz"[37] âyetini emniyet ve sıhhat olarak yorumladığını haber vermiştir.

856. Humeyd b. Hilâl, İbn Mes'ûd'un: "Merkep dışkısı kalıntısı olmayı ve yalnızca ona nisbet edilerek dışkının oğlu Abdullah denilmeyi ne kadar da isterdim. Yeter ki Allah Teâlânm benim bir tek günahımı bağışladığını bileyim" dediğini rivayet etmiştir.[38]

857. Ebû Vail, Abdullah'ın: "Allah'ın benim günahlarımdan veya kusurlarımdan birini bağışladığını bilseydim, buna karşılık soyumu bilmememin benim için hiç önemi yoktur" dediğine şahit olduğunu rivayet etmiştir.

858. Abdullah'ın (ra): "O gün cehennem getirilir"[39] âyeti hakkında: "Cehennem getirilir ve yetmişbin yular tutuşturulur ve her bir yularda yetmişbin melek onu çeker" dediği rivayet edilmiştir.

859. Ebû Cuhayfe, Abdullah'ın: "Dünyanın iyileri gitti, kötüleri geriye kaldı. Bugün ölüm her mü'min için
cennettir" dediğini haber vermiştir.

860. Mesrûk, Abdullah'ın: "Oruçlu bulunduğunuz vakit ağzınız yağlanmış bir vaziyette olun ki,

kimse oruçlu olduğunu farket-mesin" dediğini haber vermiştir.

861. Avn b. Abdullah, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir kul, zirvesine erişmedikçe imanın hakikatine ulaşamaz. Fakirlik kendisine zenginlikten, tevazu şereften, daha sevimli olmadıkça ve kendisini övenle yereni müsâvî kabul etmedikçe de imanın zirvesine ulaşamaz. Abdullahm arkadaşları, onun bu ifadelerini şöyle yorumlamışlardır; helâl yoldan fakirlik, haramla elde edilen zenginlikten Allah'a itaat için gösterilen tevazu, Allah'a isyandaki şereften, (daha üstündür) hak için kendini öven veya yerenin eşit olması, anlamındadır."

862. Kasım b. Abdurrahman, Abdullah'ın: "Allah korkusu ilim olarak, gururda kibir olarak yeter" dediğini bildirmiştir.[40]

863. Mansûr'dan, Abdullah b. Mes'ûd'un namaza kalktığı vakit, adeta atılmış bir elbise gibi olduğu rivayet edilmiştir.

864. Ma'n, Abdullah'ın: "Eğer güç yetirebilirsen kendini Kur'ân'a muhatab kabul et.[41] Allah Teâlâ'mn, 'Ey iman edenler' dediğini duyduğun vakit, kulağını dört aç. Zira bu durumda ya emredilen bir hayır veya nehyedilen bir şer sözkonusudur." dediğini rivayet etmiştir.[42]

865. Avn b. Abdullah b. Utbe, Abdullah'ın: "ilim çok rivayet etmek değildir. Esas ilim Allah korkusudur" dediğini haber vermiştir.

866. Adiy b. Adiy'den rivayet edildiğine göre, Abdullah b. Mes'ûd: "Yedi sefer yazıklar olsun şu ilmi olmayanlara! Eğer Allah dileseydi onları öğretirdi, yazıklar olsun bilip te amel etmeyenlere" demiştir.

867. Mesrûk'tan rivayet edildiğine göre, Abdullah'ın yanında bir zat: "Mukarrabîn'den olmak benim için, ashâb-ı yeminden olmaktan daha sevimlidir" demiş. Bunun üzerine Abdullah, kendini kasdederek: "Fakat şuracıkta bir adam var ki, öldükten sonra di-riltilmemeyi hepsine yeğler" demiştir.

868. Abdullah (ra)'ın: "Allah kime hayır murad ederse, onu dinde fakih kılar" dediği rivayet edilmiştir.

869. Abdurrahman b. Yezîd'den Abdullah'ın: "Sünnet çerçevesinde, orta yollu amel etmek, bidatlara dalıp çok amel etmekten, daha hayırlıdır" dediği rivayet edilmiştir.

870. Mâlik'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rabî* b. Haysem Cuma günleri Alkame'nin yanma gelir. Onunla sohbet ederdi. Bir-gün yine onun yanma gelmiş ve "Benim yanıma ehl-i kitabtan birisinin gelmesine teaccüb etmez misin?" diye sormuş. O da: "İnsanların ne kadar çok dua ettiklerini ve kendilerine ne kadar az icabet edildiğini görmez misin? Bunun sebebini biliyorlar mı? Bunun tek nedeni, Allah Teâlâ'nın yalnızca duanın saraîmîsini kabul etmiş olmasıdır"[43]

demiş, yanlarında oturan Abdurrahman b. Yezîd eğer bunu dediyse, mutlaka Abdullah da: "Allah Teâlâ, gösteriş yapanın, riyakârın, eğlenenin duasını kabul etmez, yalnızca kalb-ten samimi olarak dua edenin yakarışını kabul eder"[44] diye eklemiştir.

871. Abdullah'ın: "Kim namaz kılar ve kıldığı bu namaz onu iyiliğe sevketmez ve kötülükten alıkoymazsa, (Allah'tan) uzaklaşmaktan başka bir neticesi olmaz" dediği rivayet edilmiştir.

872. Müseyyib b. RâfÎ' den: "Benim en çok buğzettiğim kimse, ne dünya ve ne de âhiret ameli ile meşgul olmayan, aylak kimsedir" dediği rivayet edilmiştir.

873. Ebû Ubeyde, Abdullah'ın: "Sen yeryüzündekilere merhamet et ki, gök ehli de sana merhamet etsin" dediğini haber vermiştir.

874. Abdullah (ra)'m: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, İslâm üzere sabahlayıp akşamlayana dünyadan arız olanlar bir zarar veremez" dediği rivayet edilmiştir.

875. Abdullah b. Mes'ûd'un: "Kıyamet gününde insanların en fazla günaha sahib olanı, dünyada batıla en çok dalanlardır" dediği nakledilmiştir.

876. Yine Abdullah'ın: "Allah'ı zikretmeden uyuyan herkesin kulağına şeytan bevleder. Allah'a yemin olsun ki, bu gece (şeytan) arkadaşınıza (yani kendisine) aynısını yapmıştır" dediği nakledilmiştir.

877. Ebû Ubeyde'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Abdullah (ra) hastalandığı vakit Mücemmi' b. Hârise'yi evinde ziyarete gitmiştir. Evinde birtakım meta görmüş ve 'Bunları hafiflet azalt. Zira insanlar neredeyse dünya[45] ehli oldular, yani develere döndüler' demiştir."
Mugîre b. Şu'be: "Abdullah'ın şu sözü ne kadar da ilginçtir: 'Dün bugünden hayırlıydı. Bugün ise yarından hayırlıdır. Yarın öbürgünden daha hayırlı olacaktır. Ve bu durum kıyamete kadar böyle sürüp gidecektir. Oysa biz bu yıl, öncekinden daha hayırlıyız* bunu Mesrûk'a söyledim. O: 'Abdullah daha bilgilidir. Zira Abdullah, âhireti kastetmiş, Mugîre ise dünyayı kasd ederek bunu söylemiştir' dedi."

878. Ebû Hayyân, Abdullah b. Mes'ûd'un: "Şu körük üfleyenlere uğradığını ve oracıkta düştüğünü işittim" demiştir.

879. Ma'n b. Abdurrahman, Abdullah'ın: "İnsanların hepsi güzel konuşuyorlar. Kimin sözü fiiline uygun düşerse o nasibine erişmiş demektir. Ama, kimin sözü de fiiline ters düşerse, o ancak kendini yersin" dediğini bildirmiştir.

880. Kâsım'dan, İbn Mes'ûd'un dua ederken: "(ya Rabbi) Korkarak, umarak, affını isteyerek ve endişe ederek sana yalvarıyorum" dediği rivayet edilmiştir.

881. Mâlik b. Miğuel'den Abdullah'ın: "Dünya, yurdu olmayanın yurdu, malı olmayanın malıdır. Ve ancak aklı olmayan onun için mal yığar, biriktirir" dediği nakledilmiştir.

882. Katâde, İbn Mes'ûd'un: "Eğer cennetle, cehennem arasında olsam veya amelimin kabul edilmesi veyahutta hiçbir şey olmamak arasında serbest bırakılsanı, ben hiçbir şey olmamayı tercih ederim" dediğini haber vermiştir.

883. Abdullah, Resûlullah'ın (sav): 'Allah kimin hayrını isterse, onu dinde fakih kılar ve ona olgunluğunu ilham eder' dediğini rivayet etmiştir.

884. Abdullah'ın: "Hayrı söyleyin, hayırla tanışıp bilişin, onunla amel edin ki, hayır ehli olasınız. Fuhşiyatı yayanlardan olmayınız" dediği rivayet edilmiştir.[46]

885. Seyyar, Şa'bî'nin şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermektedir: "Abdullah bir hutbe sırasında: 'Esas kaybeden, dini harab olandır' demiştir."

886. Abdurrahman b. Hamîd, Benî Abes'ten bir zatın: "Abdullah, bir cenaze merasiminde gülen bir insan gördü ve ona: 'Cenazede gülüyorsun ha? Seninle ebediyen konuşmayacağım'" dediğini işittiğini haber vermiştir.

887. İbn Mes'ûd'dan oturduğu zaman şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sizler gittikçe noksanlaşan eceliniz ve korunan amellerinizle gece ve gündüzleri yaşıyorsunuz.(hayatınıza devam ediyorsunuz.) Ölüm, aniden gelip çatacaktır. Her kim hayır ekerse, onu biçer, kim de şer ekerse pişmanlık biçer. Her eken ne ekti ise onu bulacaktır. Ne ağır davranan nasibini kaçırır. Ve ne de haris olan kendine takdir edilmeyen birşeyi elde edebilir. Kim hayır verirse Allah da ona verir. Kim serden korunursa, Allah da onu korur. Muttaki insanlar efendilerdir. Fakihler öncülerdir. Meclisleri ise en güzel meclislerdir."

888. İbn Mes'ûd'un: "Allah Teâlâ kıyamet gününde bir kulu çağırır ve iki eliyle kapatarak ona; Tanıyor musun1? diye sorar. Kul; 'Evet ya Rabbü' die cevap verince; Hadi seni bağışladım, der."

889. Abdullah'ın: "Bu kalbler birer kaptır. Onları Kur'ân'la meşgul edin, başka şeylerle meşgul etmeyin" dediği rivayet edilmiştir.

890. Abdullah b. Mes'ûd'un: "Kur'ân ehli, insanlar uyudukları vakit gecenin kıymetini, yine insanlar yeyip içtikleri zaman gündüzün değerini, halk sevinç içerisindeyken, hüzünün anlamını, onlar gülerken, ağlamanın manasını, insanlar hata işlerken susmayı, insanlar aldanırken huşu' içerisinde olmayı bilmelidir. Kur'ân ehline, gözü yaşlı, hüzünlü, hakim ve vakur olmak yaraşır. Kur'ân ehline kaba, gafil, sırıtkan ve haşin olmak yakışmaz" dediği rivayet edilmiştir.

891. Amr b. Meymûn: "Abdullah'ın: 'Şayet cehennemliklere, birgünlüğüne azablannm hafifletileceği vadedilse bu onlara bir ferahlık sağlamaz'" dediğini rivayet etmiştir.

892. îsâ b. Ukbe Abdullah'ın: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, dünyada en uzun süre hapsedilmeye müstahak olan şey dildir" dediğini haber vermiştir.[47]

893. İbrahim, Abdullah'ın: "Musibet, ağızdan çıkan söze bağlıdır" dediğini bildirmiştir.

894. Ebû Abdurrahman'dan Abdullah'ın: "Tâbi olunuz, bidatçı olmayınız. Her bidatin bir sapıklık olması size yeter" dediği rivayet edilmiştir.

895. Ammâr b. Umeyr, Abdullah'ın: "Selefinizin yoluna tâbi olun" dediğini rivayet etmiştir.

896. Abdullah'ın: "Kişiye yalan olarak, her duyduğunu söylemesi yeter" dediği rivayet edilmiştir.

897. Abdullah'ın: "Hiçbir kimse âlim olarak dünyaya gelmez. İlim, ancak eğitimle elde edilir" dediği rivayet edilmiştir.

898. Ma'în b. Sa'd b. Ahram, Abdullah'ın demircilerin yanından geçtiğini, kor haline gelmiş demirleri görünce ağlamaya başladığını rivayet etmiştir.

899. Abdullah'ın: "Her sevinçle beraber bir keder vardır. Ve sürûrla dolan bir ev mutlaka ibretle dolar" dediği rivayet edilmiştir.[48]

900. Mis'ar Ma'n'ın şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "Abdullah dedi ki: 'Her terbiye edici edebin (edeb umdelerinin) bekâsını ister, Allah'ın terbiye umdesi ise Kur'ân'dır.'"

901. Zahr b. Rebfa'dan rivayet edildiğine göre, Abdullah şöyle demiştir: "Abdullah'ın cam elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yeryüzünde bulunanlardan, Allah'ın azabının şiddetinin nasıl olduğunu bilen birisi, o azaba uğrayıp uğramıyacağını biîinceye kadar hüzünlenir. Yine, yeryüzünde bulunanlardan, Allah'ın rahmetinin genişliğini bilen birisi, o rahmete duçar olacağını umarak, sevinir."

902. Sa'îd b. Mesrûk'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İbn Mes'ûd zamanında Kufe'ye (yabancı) tüccarlar, işadamları gelmişti de halk onların sıhhatlerine ve renklerinin güzelliğine hayran kalmıştı. Bunun üzerine İbn Mes'ûd: 'Teaccüb etmeyin, mü'minin en sıhhatli organının kalbi olduğunu, bedeninin ise hasta olduğunu görürsünüz. Fâcir ve münafıkların ise vücutlarının sıhhhatli, kalblerinin hasta olduğunu görürsünüz. Vallahi şayet bedenleriniz sıhhatli, kalbleriniz hasta olsaydı, Allah katında pislik böceğinden daha değersiz olurdunuz' demiştir."

903. Ebû Osman el-İclî, İbn Mes'ûd'un: "Eğer semizlik bir insan olsaydı, mutlaka kötü birisi olurdu" dediği, yine: "Zulüm olarak borcunu sürekli tehir edip geciktirmek yeter" dediğini haber vermiştir.

904. Dahhak, İbn Mes'ûd'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Dünyadaki herkes misafir, malı ise ödünçtür. Misafir gidicidir, ödünç malın ise geri ödenmesi zorunludur."

905. Abdullah b. Akîm, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "İbn Mes'ûd söze başlamadan önce şu mescidde yemin ederek şöyle dedi: 'Vallahi sizin her biriniz insanın ayın ondördünde Ay ile karşı karşıya olduğu gibi, Rabbi ile karşı karşıya

gelecektir. Ve Rabbi ona: cEy Ademoğlu! Seni ne aldattı? Ey Ademoğlu! Peygamberlerine nasıl icabet ettin? Ey Ademoğlu! Bildiğinle nasıl amel ettin? diyecektir.'"

Aişe (ra)'nin Zühdü İle İlgili Haberler

906. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: aMu-hammed'in (sav) vefatından sonra doyasıya yemedim. Eğer, ağlamak isteseydim, ağlardım. Muhammed (sav) vefat edinceye kadar onun ehli doymamıştır."

907. Ebû'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre, o Hz. Âişe'yi işiten birinin kendisine şöyle haber verdiğini rivayet etmiştir: "Allah bize lütfetti de iliklere işleyen azabtan bizi korudu [49] âyetini (okuyunca Aişe:) MYa Rabbi! Bana iyilikte bulun ve beni ciğerime işleyecek bir azabtan muhafaza buyur" demiş.

908. Hz. Âişe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kim, Allah'ın rızâsını kazanmak uğruna, insanların kızgınlığına duçar olursa, insanlara karşı Allah ona yeter. Ama, kim de, Allah'ın gazabına rağmen, insanları hoşnud etmeye uğraşıyorsa, Allah onu insanlara havale eder."

909. Hz. Âişe'nin Allah-Teâlâ'nm: 'Evlerinde otursunlar[50] âyetini okuyunca, eşarbı ıslamncaya kadar ağladığı rivayet edilmiştir.

910. Hişâm babasından naklen, Âişe'nin (ra): "Unutulup gitmeyi ne kadar da istedim" dediğini haber vermiştir.

911. Yine Hz. Âişe'nin: "Budanan bir ağaç olmayı yahut ta hiç yaratılmamış olmayı ne kadar isterdim" dediği kendisinden rivayet edilmiştir.

912. Hz. Âişe'nin: "Sizin yaptığınız en faziletli ibadet, tevazu-dur" dediği kendisinden rivayet edilmiştir.

913. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Günahlarınızı azaltın. Zira Allah Teâlâ'ya günahlarınızın azlığından daha iyi bir şeyle mülâki olamazsınız."[51]

914. Urve'den rivayet edildiğine göre o: "Âişe'yi elbisesini yamarken, yetmiş bin defa kasem ederken gördüm" demiştir.

915. Amir (eş-Şa 'bî)'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: KHz. Âişe, Muâviye (ra)'ye bir mektup yazmış ve: 'Bir kul Allah'a isyan ile meşgul olursa, insanlardan onu Övenler yermeye başlarlar' demiştir."[52]

916. Âişe'den (ra) rivayet edildiğine göre, o bir ağacın yanından geçerken: "Ah ne vardı? Keşke ben de şu ağacın yapraklarından biri olsaydım" demiştir.[53]

917. Âişe'den (ra) rivayet edildiğine göre ona Cemel'e iştiraki sorulmuş. O da: "Allah'ın bir kaderiydi" cevabını vermiştir.

Ümmud-Derda'nın Zühdü İle İlgili Haberler

918. Ebû Hezâr adlı şeyhin rivayet ettiğine göre, Ümmü'd-Derdâ ona: "Ey Ebû Hezâr! Tabutunda götürülen cenazenin ne dediğini sana söyleyeyim mi?" demiş. O da: "Evet, anlat" demiş. Ümmü'd-Derdâ, "O: 'Ey ehlim, ey komşularım, ey tabutumu taşıyanlar! dünya beni aldattığı gibi sizi de aldatmasın, benimle oynadığı gibi sizinle de oynamasın. Zira ehlim benim günahlarımdan hiçbir Mâruftan daha sihirlidir. Onu tercih edeni yüzüstü yere çalar' der" demiştir.

919. Avn b. Abdullah'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bizler Ümmü'd-Derdâ'nm yanına gider, onun yanında Allah'ı zikrederdik. Oradakiler (birgün) şöyle dediler: 'Herhalde sana bıkkınlık verdik?' O: 'Bana bıkkınlık verdiğinizi iddia ediyorsunuz, fakat ben her işte ibadeti taleb ettim, ancak zikir meclislerinden daha iyi beni dine muvafık kılan, göğsüme genişlik veren birşey görmedim' demiştir."

Ali B. Hüseyin (ra)in Zühdü İle İlgili Haberler

920. Şeybe b. Nu'âme'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali b. Hüseyin (ra) cimrilikle itham edilirdi. Öldüğü vakit, onun Medine'de yüz-ailenin geçimini sağladığı öğrenildi."
Cerîr bu hadis hakkında şöyle demiştir; "Hüseyin öldüğü vakit, sırtında geceleri içinde fakirlere bir şeyler taşıdığı küfenin izlerini görmüşlerdir."

921. Süfyân b. Uyeyne'den Zührî'nin: "Ali b. Hüseyin'den daha üstün hiçbir Hâşimî görmedim" dediği rivayet edilmiştir.

922. Ebû'l-Minhâl et-Taî, Ali b. Hüseyin'in bir dilenciye sadaka vermeden önce onu öpüp daha sonra sadakayı verdiğini söylemiştir.

923. Fudayl b. Gazvân'dan Ali b. Hüseyin'in: "Kim katıla katıla gülerse ilimden bir miktarını tükürüp atmış demektir" dediği rivayet edilmiştir.

924. Ebû'l-Minhâl et-Tâî, Ali b. Hüseyn'i eliyle fakire sadaka verirken gördüğünü söylemiştir.

925. Ali b. Hüseyin'den rivayet edildiğine göre, o sırtında ekmek küfesi taşır ve: "Gece verilen sadaka Rab Teâlânm gazabını söndürür" dermiş.

926. Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Medine'de birtakım insanlar geçinip gidiyorlar. Fakat geçimlerinin nereden karşılandığını bilmiyorlardı. Ali b. Hüseyin vefat edince, geceleri kendilerine gelen şeyi kaybettiler."

927. Mis'ar, Abdüla'lâ et-Teymfnin ona: "Kendisine ağlatmayan bir ilim verilen kimse, faydası olmayan bir ilim elde etmiş demektir" dediğini nakletmiştir.

928. Yine Mis'âr, Abdüla'lâ et-Teymfnin secdede: "Ya Rabbi! Düşmanlarının nefretini artırdığı gibi Sana karşı haşyetimi artır. Ya Rabbi! Sana secde ettikten sonra yüzlerimizi cehennemde kavurma" diye dua ettiğini haber vermiştir.

929. Yahya b. Hânî'nin: "Şehid cennete kılıcını sıyırmış olduğu halde girer" dediği rivayet edilmiştir.

930. Mansûr b. Zâzân'dan, keder ve hüznün günahları artıra cağı rivayet edilmiştir.

931. Muhammed b. Fudayl b. Gazvân babasından naklen şunu rivayet etmiştir: "Kürz'ün yanına kızı girmiş ve yanında içine ot doldurulmuş bir seccade olduğunu üzerine de boylu boyunca bir örtü serildiğini görmüş. Kürz gece ve gündüz Kur'ân'ı üç sefer okuyordu. Mihrabda da kendisim uyku bastığında yaslanacağı bir direk vardı."

932. İbn Şübrüme diyor ki: "Kürz ile bir yolculukta arkadaşlık ettim, temiz bir yer gördüğü zaman, hemen iner namaz kılardı."

933. Sa'îd b. Abdülaziz'den rivayet edildiğine göre o: "Ma'rûf b. Hânî'ye: 'Görüyorum ki dilin Allah'ın zikrinden bir an olsun ayrılmıyor. Bir günde ne kadar teşbih ediyorsun?' diye sordum. 'İki-yüz bin sefer. Ancak bazen sayıda hata edebiliyorum' dedi."

934. Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Alim, hayrı serden ayırabilen kimse değildir. Esas alim, hayrı bilip ona tâbi olan şerri bilip ondan kaçınandır."

935. Abdulaziz b. Rufey'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mü'min Ölüp te ruhu semâya yükselince melekler şöyle derler: 'Bu kulu şeytandan kurtaran Allah ne yücedir, nasıl da onu kurtardı.'"

936. Mansûr'un Allah Teâlânın: 'Dünyadaki nasibini de unutma'[54] âyeti hakkında: "(Nasibten maksad) dünya metâı değildir. Bilakis nasibin âhiretin için birşeyler takdim edebildiğin ömründür" dediği rivayet edilmiştir.

937. Mücâhid'den Allah Teâlâ'mn: 'Nerede olursam olayım, o beni mübarek kıldı [55]âyetini yani, 'hayrı öğreten kıldı" olarak yorumladığı rivayet edilmiştir.

938. Evzâî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ubeyd b. Ebû Lubâbe'yi Kabe'yi tavaf ederken gördüm. Çok zayıftı. Ona: 'Nefsine biraz acısan' dedim. 'Mü'mine tahammül gerekir' dedi."

939. Yûnus b. Meysere b. Halîs'in söylediğine göre: Allah'ın katında Levh-i mahfuz'da şöyle yazılıymış: "Ben, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'ım. Ben Rahmânürrahlm'im. Rahmet eder, kendisinden rahmet dilenirim. Rahmetim gazabımı, bağışlamam, cezalandırmamı geçti. Üçyiiz otuz tane şeriattan birini yerine getireni cennete koymaya izin verdim."

940. Ebû Affân, Yezîd b. Temîm'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Kur'ân'ın ve ölümün ikaz edemediğini, gözünün önünde dağların birbirine girmesi de ikaz edemez."

941. Ebû Zür'a'mn şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Süleyman, veliahd olan oğlu Eyyûb'a, kızını istemek için Hânî b. Külsüm'e dünür olmuştur. Hânî, evlendirmeye yanaşmamış ve ehline dönerek amcasının oğlunu çağırtmış ve onunla evlendirmiş tir. Bunun üzerine Süleyman: 'Eğer biz dünya adamı olsaydık evlendirirdik' demiştir."

942. Amr b. Ebû Seleme, Sa'îd b. Abdülaziz'in şöyle dediğini duyduğunu haber vermektedir: "Rüya dışında, Hûrü'l-'în'i ayan beyan gören Ebû Mahreme'den başka hiçbir kimseyi bilmiyoruz. O birgün ihtiyacı için çadıra girdi. Ve evin tavanında ve sedirin üzerinde huriler gördü. Görür görmez, yüzünü çevirdi. Bunun üzerine Huri: 'Ey Ebû Mahreme, ben senin eşinim, şu da falan kimsenin eşidir' dedi. Hemen arkadaşlarının yanına döndü ve durumu onlara haber verdi. Hepsi vasiyetlerini yazdılar. Ve vasiyetini yazan herkes şehid düştü."

943. Evzâî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şam'da İbn Ebû Zekeriyya'dan daha faziletli birisi yaşamamıştır. O: 'Dilimi, doğrultuncaya kadar, yirmi sene onu tedavi ettim' demiştir."

944. Halid b. Umeyr'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Utbe b. Gazvân bir hutbe irad etti ve Allah'a hamd ettikten sonra şöyle dedi: 'Kuşkusuz dünyanın sonu vardır ve çok çabuk geçer. Ondan geriye kalan, sizden birinin içip de kabın dibinde bıraktığı miktar ne ise işte kadar bir zamandır. Sizler, sonsuz bir âleme intikal edeceksiniz. Oraya hazırladığınız en hayırlı şeylerle intikal edin. Duyduğuma göre bir kaya cehennemin kıyısından bırakılınca, dibine ancak yetmiş senede erişir. Allah'a yemin ederim ki, işte o cehennem doldurulacaktır. Şaşırdınız mı? Bana anlatıldığına göre (cennetin iki yakasının arası kırk yıllık bir mesafedir. Ona öyle bir gün gelecek ki tıklım tıklım dolacaktır. Ben hatırlıyorum. Resûlul-lah'la (sav) beraber tam yedi kişiydik, yanımızda, ağaç yapraklarından başka hiçbir yiyeceğimiz yoktu. Öyle ki bu yüzden, damaklarımız yara oldu. Ben bir elbise kapmıştım. Onu ikiye böldüm, bir kısmını ben bir kısmını da Sa'd izar edindi. Bugün içimizden sağ olanların herbiri bir şehire emir oldu. Ben kendi gözümde büyük, Allah'ın katında küçük olmaktan Allah'a sığınırım. Nübüvvetlerin hepsi neticede mülke dönüştü. Sizler, bizden sonra birtakım idarecilerle mübtela olup, deneneceksiniz.'"

Adî b. Hâtem'in (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

945. Adî b. Hatim (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, iyilikleri geçmişin kötü telâkki edilen şeyleridir. Kötülükleri ise istikbâlde iyi telakki edilecek olan şeylerdir."

946. Sa'îd b. el-Ka'kâ' , Adî b. Hâtim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Her namaz vaktini iştiyakla beklemişimdir."

947. Sa'îd b. Şeybân, bir zatın Adî b. Hâtim'i (yemek için) kızartılmış bir ekmeği (eliyle) bölmeye çalışırken gördüğünü haber vermiştir,

948. Meymûn'dan rivayet edildiğine göre, muhacirlerden birisi, çarçabuk namaz kılan birini

görmüş ve onu azarlamıştır. Bunun üzerine adam: "Kaybettiğim bir şeyimi hatırladım" diye karşılık verince, diğeri; "Çok daha büyüğünü zayi ettin" demiştir.

949. Sehm b. Mincâb'ın kızkardeşinin oğlu Kudâme b. Hammâta, Sehm b. Mincâb'ın şöyle dediğine şahit olduğunu rivayet etmektedir: "Alâ b. el-Hadramî ile Dâreyn'e savaşa gittik. Üç kere dua etti her üç duası da müstecâb oldu. Bir seferinde bir yerde konaklamıştık, abdest almak için su aradı fakat bulamadı. Bunun üzerine kalktı ve iki rekat namaz kıldı, sonra da: 'Allah'ım! Biz Senin kullarınız ve biz Senin yolunda, düşmanlarınla harbedi-yoruz. Allah'ım! Bize abdest almamız ve içmemiz için yağmur yağdır ya Rabbi! Abdestlerimizi aldıktan sonra geriye başkası için su kalmasın' diye dua etti. Biraz yürüdük ve bir yağmur suyuyla karşılaştık hemen abdestlerimizi aldık ve çeşitli ihtiyaçlarımızı gördük. Ben de su kaplarını doldurdum fakat, duasına icabet edilip edilmediğini görmek için, onları orada bıraktım. Bir miktar yürüdükten sonra, arkadaşlarıma, su kaplarımı unuttuğumu söyledim ve oraya geri döndüm. Bir de baktım ki sanki hiç su değmemiş gibiydi; Bir miktar yürüdükten sonra Dâreyn'e geldik, aramızda deniz vardı, Alâ el-Hadramî şöyle dua etti: 'ya Halîm! ya Alîm! ya Azîm! Biz Senin kullarınız ve Senin yolunda düşmanlarınla savaşıyoruz. Allah'ım bizi onlara ulaştıracak bir yol kıl' dedi ve deniz bizim için azaldı ve biz de boğazımıza kadar dalıp geçerek, düşmana ulaştık. Dönüşümüzde karın ağrısına yakalandı, bu yüzden de öldü. Yıkamak için su aradık. Fakat bulamadık. Biz de elbiselerine sararak, onu defnettik. Pek fazla gitmeden bol bir suyla karşılaştık, bir birimize, dönüp onu çıkarsak da yıkasak (ne iyi olur) dedik. Döndüğümüz de onu aradık, lâkin bulamadık. Oradakilerden biri şöyle dedi: 'Ben onun şöyle dediğini işittmiştim: 'Ey Yüce! Ey Hikmet sahibi! Ey Azîm, ölümümü onlara gizli tut ve avret mahallime hiç kimseyi muttali kılma' biz de döndük gittik."

950. Bilâl b. Ebû'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre annesi Üsâme'nin gözleri kör olmuş ve birgün oğlu, namazdan dönüp, yanına gelince, ona: 'Namaz kıldınız mı?' diye sormuş, o da: 'Evet' karşılığını vermiştir. Bunun üzerine annesi şöyle demiştir:
(Ey Üsâm senin için eğlence yok, zira evine büyük bir musibet isabet etmiştir. Ağla namaza vakti için, şayet bir gün ağlayacak-san, Ağla, Kur'ân'a okunduğu zaman, şayet bir gün okuyacaksan. Göz yaşları arasında, Tefekkürle onu okurdun. Ama bugün onu okuyamıyorsun. Ne var ki, yanında okuyan biri vardır. Hayatı boyunca, yaşadığım sürece üzüntüm sana sevgidir.

951. Sa'îd b. Abdülazîz'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mekke'ye kadar yürüme konusunda, yemininde hânis olup ta bunu yerine getiren bir tek kişi tanıyorum. O da Bilâl b. Ebû'd-Derdâ'nın annesi Üsâme'dir, O yemininde hânis oldu da, Mekke'ye kadar yürüdü ve beşyüz dînâr infakta bulundu."

952. Seleme b. Yahya, halası Ümmü İshâk binti Talha'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan b. Ali (ra) gecenin evvelinde kalkar, Hüseyin (as) ise gecenin sonunda kalkar (ibâdet ederdi)."

953. Mis'ar'dan rivayete göre, Hüseyin b. Ali (as) bir takım fakirlerin yanından geçerken, onların meclisine iştirak etmiş ve "O asla kibirlenenleri sevmez,"[56] âyetini okumuştur.

954. İbn Cüreyc, Hasan b. Ali'nin (ra) devamlı akşam ile yatsı arasında namaz kıldığını, kendisine (Bu nedir?' denildiği vakitte 'Bu gece neşesidir' cevabını verdiğini söylemiştir.

955. Ebû Vâkid el-Leysfnin söyle dediği rivayet edilmiştir: "Bütün amellere baktık, âhiret için en iyi amelin, dünyadan el etek çekmek olduğunu gördük."

956. Ebû Hûreyre'nin (ra): "Suffe ehlinden yetmiş kişi gördüm, hiçbirinin de giyecek gömleği yoktu" dediği rivayet edilmiştir.

957. Fudayl b. İyâd'm oğluna "'Yavrum! Şu günümüzde bize biraz yardımcı oluversen' dediği onun da derhâl, hammallık yapmak için sırtına bir küfe alıp, çarşıya koştuğu; bir zatın durumu Fudayl'e haber vermesi üzerine onun da oğlunun yanına gelip: 'Ey oğlum! Ben bunu istemiyorum'"dediği rivayet edilmiştir.

958. Fudayl'den rivayet edildiğine göre (oğlu) Ali, Ebû Fu-dayl'in develerinin yiyeceğini taşımış. Birgün taşıdığı yiyecek az gelince, oracıkta bir yere oturmuş. Bu arada yanlarına Fudayl gelmiş ve 'Siz bunu Ali'ye yapıyorsunuz ha? Benim Kûfe'de bir koyunum vardı da, bazı idarecilerin otundan az bir miktar yemişti. Ben ondan sonra, asla onun sütünü içmedim' demiş bunun üzerine 'Ey Ebû Ali! Biz onun sana âit olduğunu bilmiyorduk' demişler.

959. Fudayl'den rivayet edildiğine göre, onlara bir dinara arpa satın almışlar. Bu fiyat ise çok pahalı imiş. Bunun üzerine Ümmü Ali, Fudayl'e şöyle demiştir: 'Herkesin nasibi iki ölçek, birisim alır, diğerini de tasadduk eder. Tâ ki açlıktan bunalana kadar' demiş.

960. Hasan b. Abdülaziz, Yahya b. Hassân'ın şöyle dediğini haber vermiştir: "Ne zaman FudayFi görsem ona acırdım. Bir gün onu gördüm de elinde bir miktar kuru hurma ile, ona mukabil birşeyler satın almak için bir satış yeri arıyordu. Allah ona rahmet etsin. Kendisine hiç birşey demeden oradan uzaklaştım."

961. Muhammed b. Ebû Osman'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali, yani İbn Fudayl, Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydı. Süfyân cehennemden bahsetti. Ali'nin elinde kağıda sarılmış bir şeyler vardı. Süfyân'ın sözleri üzerine, öyle bir haykırışla haykırdı ki elindeki kesekağıdı düştü. Süfyân ona yönelerek: 'Eğer senin burada olduğunu bilseydim bundan bahsetmezdim' dedi. Ali, ancak, bir müddet sonra kendine gelebildi."

962. el-Evzâfnin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Denilirdi ki, 'İnsanlar öyle bir zamana erişecekler ki, bu zamanda en az bulunan şey, samimi bir kardeş, helâl bir kazanç ve sünnet üzere amel olacaktır.'"

963. Ali b. Ebû Hamle, babasından naklen şöyle demiştir: "Muâviye'yi Şam'da minberde gördüm, üstünde yamalı bir gömlek vardı."

964. Ebû Hureyre'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kıyamet gününde Allah Teâlâ bir kulunu çağırır ve diğer mahlûkâttan gizleyerek ona, amel defterini verir ve: 'Ey Ademoğlu! Defterini oku!' der. Kul, her iyilik gördüğünde yüzü gübr ve sevinir, Allah Teâlâ ona: Bunları tanıyormusun ey kulum1? der. O da: 'Evet yâ Rabbi! tanıyorum' der. Allah Teâla, 'Ben senin o iyiliklerini kabul e^im'demesi üzerine kul secdeye kapanır. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak: 'Başını kaldır ve kitabını

okumaya devam et' der. Bu sefer de her günah gördüğünde yüzü kararır, korkmaya başlar. Allah Teâlâ: 'Bunları da biliyormusun ey kulum?' der; kul 'Evet yâ Rabbi! Biliyorum' der. 'Bunun üzerine, bunların hepsini de bağışladım, ey kulum' der. Kul, haseneleri kabul edilip, seyyieleri bağış-landıkça secdeye varır. Mahlûkât yalnızca onun secde yaptığını görür ve biribirlerine onun hakkında 'Ne mutlu şu kula ki, hiç Allah'a âsi olmamış'. Tabiî, Allah (cc) ile onun arasında geçenlerden haberleri yoktur.

965. Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Hureyre'nin şöyle bir hadis rivayet ettiğini duydum: 'Allah Teâlâ mü'min bir kulun, bir iyiliğine bir milyon hasene yazar. Hacca gitmeyi hiç düşünmediğim halde bu sene haccetmek nasib oldu. Orada Ebû Hureyre ile karşılaştım. Ve ona 'Senden şöyle bir hadis rivayet edildiğini duydum, ne dersin?' diye sordum. O da 'Bu şekilde değil' dedi. Ben de 'Her halde senden rivayette bulunan iyi hıfzedememiş' dedim. Bunun üzerine 'İki milyon hasene yazar, siz bunu Allah'ın kitabında göremiyor musunuz?' dedi. 'Nedere?' dedim; 'Kim Allah'a karz-ı hasen verirse, Allah onu kat kat artırır' [57] âyetini okudu ve Allah'ın vereceği kat kat milyondan da milyardan da fazladır1 dedi."[58]

966. Yûnus b. Muhammed'den rivayet edildiğine göre: Basra'da künyesi Ebû Salim olan bir kadı varmış, faziletli bir insanmış. Yûnus demiştir ki: 'O, bir mescidde iken yanına yaklaşıp oturdum, namaz kılıyordu. 'Hepsi de örtüleri atlastan döşemelere yaslanırlar'[59] âyetine gelince, 'Yâ Rabbi! Bunlar bâtınları, peki ya zahirleri nasıl' dedi. Ve bir nida işitildi, kimin nida ettiği bilinmiyordu.'Zahirleri, Allah'ın rızâsıdır' dedi. Bu zât Farsça olarak hikâye naklederdi." demiştir.

967. Salih b. Hâlid'in: "Niçin insan, kardeşini asık bir suratla karşılıyor ki? Kardeşini güleç bir yüzle karşıla. Eğer sende bir hayır varsa ona da sirayet etsin" dediği rivayet edilmiştir.

968. Ebû's-Selîl'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Meclisimize bir şeyh geldi. Babası veya amcasının Resûlullah (sav)'ı Bakî'de gördüğünü söyleyerek Resûlullah'ın şöyle dediğini söylemiştir: 'Kim bugün bir sadaka verirse, kıyamet gününde o sadakasıyla lehine şehâdette bulunurum.Tiu arada bir zât geldi ve 'Hayır vallahi Bakî'de ondan daha siyah yüzlü, daha kısa boylu ve daha çirkin birisi yoktur. Vallahi, Bakî'de şu deveden daha güzeli yoktur' dedi. Resûlullah da 'O sadaka mıdır?' diye sordu. Adam: 'Evet ey Allah'ın Resulü' cevabını verdi. Bir başkası adamı kınayarak, 'Deveyi tasadduk ediyor. Halbuki, vallahi deve ondan çok daha hayırlıdır.' dedi. Resûlullah (sav) onun sözünü işitti ve: Yalan söyledin, bilakis o, devenden de senden de çok daha hayırlıdı' diye bir kaç kere tekrarladı ve: 'Darlık içinde geçinenle varlığını infâk edenler kurtuluşa ermişlerdir' dedi.[60]

969. Talk'tan rivayet edildiğine göre "O, insanların Kur'ânı en güzel okuyanı, okurken Allahtan haşyet duyduğunu gördüğün kimsedir." demiştir. Abdülkerim,-"Talk'ın böyle (dediği gibi) oldu-ğunu onun 'Belim sızlaymcaya kadar kıyamda durmayı istiyorum' dediğini, ve yine onun 'Bakara sûresinden başlayıp ta, Ankebût'a varmadan rukûya eğilmediğini' söylemiştir."

970. Abdussamed b. Ma'kil b. Münebbih şöyle diyor: "Amcam Vehb b. Münebbih'i gördüm, birisi

ona şöyle soruyordu: 'Ey Ebû Abdullah! Bir zeniyye'nin evladını satın alıp ta onu âzad edebilir miyim?' O da 'Evet' cevâbını verdi. Sonra da konuşmaya başladı: 'Bir grub insan vardı, içlerinde de bir delikanlı; ona ikram ederler, doyururlar ve tebcil ederlerdi. Bir gün kurbanlarını hazırladılar. Herkes kurbanını takdim etti. Onların kurbanı kabul olunurken, onun ki reddedildi. Bunun üzerine delikanlı ibadete meyletti ve kendisinin nereden geldiğini araştırdı fakat kötü bir şey bulamadı. Doğru annesine geldi ve 'Anneciğim! Başıma büyük bir iş geldi, arkadaşlarımla beraberdim. Bana yediriyor, ikram ediyor ve beni ta'zim ediyorlardı. Kurban ise geri çevrildi. Kendi durumuma baktım, kötü bir hal göremedim. Anneciğim, ben babama ait miyim, değil miyim?' dedi. Kadın, (Ne yapacaksın bunu yavrum?' diye karşılık verdi. Çocuk: 'Sen her halükârda benim annemsin hadi bana anlat' dedi ve kadın: 'Bir gece odun toplamak için çıkmıştım ve bir adam benimle zina etti. İşte sen o adamın oğlusun' dedi. Çocuk, 'Allah seni affetsin anneciğim' diyerek, secdeye kapandı ve ağlayarak: 'Allah'ım! Anne ve babam suç işliyor, vebalini ben çekiyorum. Sen bundan çok yücesin, yâ Rabbi! Şehvete başkası bulaşıyor, günahını ben yükleniyorum. Sen bundan çok yücesin yâ Rabbi' diyordu. Sonunda onun da kurbanı kabul olundu."

971. Ebû'1-Âsım el-Abdânî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir zât, Dâvûd et-Tâî'ye: 'Emir buyursanız da şu evinizin tava-mndaki örümcekler temizlense' demiş. O da ona: 'Sen onların (zahitlerin), sağa sola fazla bakmayı kerih gördüklerini bilmiyor musun?' Mücâhid'in evinde otuz sene örümcek tavanda asılı durmuş ta o hiç farkına varmamış' demiştir."

972. Abdullah b. Şumeyt'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Babamın dünya ehlini tavsif ederken, 'Onlar ebleh ve tok insanlardır. Yegâne dertleri: mideleri, ferçleri ve dış görünüşleridir. 'Ah, sabah olup ta yeyip, içsem, oynayıp eğlensem, akşam olsa da uyu-sam' derler. Gece birer cîfe, gündüzleri ise aylaktırlar' dediğini işittim."

973. İbrahim b. îsâ el-Vekûrî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bekir b. Abdullah el-Müzenf nin şöyle dediğine şahit oldum: 'Evimden çıkıpta, yolda karşılaştığım herkesin, benden daha faziletli olduğunu görüyorum. Zira ben kendimi yakinen tanıyorum. İnsanlar hakkında ise şüphem var.'"

974. Ebû Talha'nm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah (sav)'a açlıktan dert yandık. Ve karınlarımıza bağladığımız taşları bir bir çıkardık, Resûlullah (sav) ise karnından iki taş birden çıkardı."

975. Şumeyt'in: "Allah Teâlâ, Dâvûd (as)'a vahyederek, 'Eğer sen helak olan birisini kurtarırsan seni dahi diye isimlendireceğim' dediği rivayet edilmiştir.

976. İkrime'den rivayet edildiğine göre, o 'Esma binti Ebû Bekr'e, Selef içerisinde korkudan baygınlık geçirenler var mıydı?' diye sormuş, Esma da, 'Hayır, fakat ağlaşırlardı' demiştir?"'

977. Muhammed b. Ziyâd el-İlhânfnin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Ümâme'nin elinden tutmuştum. Her gördüğüne selâm veriyordu. Sonra şöyle dedi: 'Selâm, zimmetimizdeküer için bir güven, din kardeşlerimiz için ise bir tahiyye'dir.'"

978. Muhammed b. Ziyâd'm şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Ümâme, ağlayarak çok uzun secde yapan bir zâta rastlamış ve ayağı ile dürterek, 'Ey secde yapan! Keşke evinde olsaydın, bu işi evinde yapsaydın' demiştir."

979. Süleym b. Amir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Üm-mü'd-Derdâ beni, Nevf Bekâlî ile mescidde hikâye anlatan bir başka zâta gönderdi ve onlara: 'Kendi nefsiniz için değil, insanlar için vazü nasihatta bulunun' dememi söyledi."

980. Vehb el-Mekkî'den rivayet edildiğine göre: Genç bir adam Ümmü'd-Derdâ'ya pek çok soru sormuş, o da 'Sen sorduğun her-şeyle amel ediyormusun?' demiştir. 'Hayır' deyince, 'Öyleyse niye Allah'ın senin aleyhine hüccetini çoğaltıyorsun?' demiştir. "

981. Haris b. Süveyd'den rivayet edildiğine göre Kûfelilerden birisi Ammâr'ı (ra) Ömer'e gammazlamış. Bunun üzerine Ammâr ona "Eğer yalan söylediysen Allah senin malını ve evladını çoğaltsın, seni ayaklar altında kılsın." demiştir.

982. Ammâr b. Yâsir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Vaiz olarak ölüm, zenginlik olarak yakın, meşguliyet olarak da ibadet yeter."[61]

983. Yine, Ammâr b. Yasinin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "O, Fırat kıyısında yürürken, Tâ Rabbi! Eğer buradan kendimi atmakla seni razı edeceğimi bilsem, mutlaka bunu yapardım. Allah'ım! Şayet bir ateş yakıp içine girmekle seni hoşnud edeceğimi bilsem, mutlaka yapardım. Yâ Rabbi! Eğer, şu suya atlayıp boğulmakla seni memnun edeceğimi bilseydim, hiç şüphesiz onu da yapardım' demiştir."

Ebu Hureyre'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Haberler

984. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Size, şöyle serin bir ganimeti haber vereyim mi?" demiş. 'Nedir? Ey Ebû Hureyre!' diye sormuşlar. 'Kışın tutulan oruç' demiştir."

985. Ebû's-Selîl'den rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: "Nefisleriniz size, elde edemeyeceğiniz şeyleri ümid etmenizi, yemiyeceğiniz malları yığmanızı, içerisinde oturamıya-cağınız binaları inşâ etmenizi telkin eder."

986. Ebû Osman en-Nehdfden rivayet edilmiştir: "Sırayla uyumak suretiyle Ebû Hureyre (ra)'nin gecenin üçte birinde, hanımının diğer üçte birinde, oğlunun diğer üçte birinde (geceyi ihya için) kalktıkları rivayet edilmiştir.

987. Yahya b. Ebî Kesîr'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Hureyre'ye (ra) 'Bir bineğe binip te falanca kişiyi karşılamaz mısın' denilmiş. O ise 'Allah için kefil olmadığım bir işte bineğe binmeyi hoş görmem' demiştir.

988. Ebû'l-Mütevekkirden rivayet edildiğine göre, Ebû Hureyre (ra)'nin zenci bir cariyesi varmış. Yaptıklarıyla onların canına tak demiş. Bu yüzden, bir gün onu kırbaçlamış ve "Eğer kısas

olmamış olsaydı, bu kırbaçla seni bayılmcaya kadar döverdim. Fakat, seni ücretini verecek olan birisine satacağım, haydi git sen, Allah'a aitsin" demiştir.

989. Ebû Hûreyre (ra)'den şöyle dediği rivayet edimiştir: "Re-sûlullah (sav) bana bir miktar hurma verdi. Ben de, onu bir sepete koyup, evin tavanına astım. En sonunu, Şamlılar Medine'ye geldiğinde yeyip bitirinceye kadar biz ondan yemeğe devam ettik."

990. Ebû'l-Mütevekkü'den, Ebû Hureyre ve arkadaşlarının, oruç tuttukları zaman, 'Sahur[62] vakti oturup günahlarımızı [63] temizleyelim' dedikleri rivayet edilmiştir.
Ferkad es-Sübhî'den, Ebû Hüreyre (ra)'nin 'Ah şu karnım ah! Doyurursam beni azdırıyor. Aç bıraksam beni kıvrandınyor* diyerek evinin içinde dolaştığı rivayet edilmiştir.

991. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "Allah Az-ze ve Celle kıyamet gününde, 'Kulum senden yiyecek istedi sen onu doyurmadın. Şayet onu doyurmuş olsaydın bugün ben de seni doyururdum. Kulum senden içecek istedi, sen ona su vermedin. Şayet sen ona su vermiş olsaydın, bugün ben de sana şu verirdim' diyecektir."

992. Yezîd b. el-Esâmm, Ebû Hureyre (ra)'nın şöyle dediğine şahit olduğunu rivayet etmiştir: "Sizler kardeşinizin güzündeki çöpü görüyor, fakat kendi gözünüzdeki kütüğü veya kökü görmüyorsunuz."[64]

993. Yine, Yezîd b. el-Esâmm, Ebû Hureyre'nin (ra) şöyle dediğini rivayet etmiştir. "(Malı) çoğaltıp (yığanlar) cehennemdedir. Ancak şöyle şöyle diyenler müstesna." (Ebû Hureyre) eliyle, önüne arkasına sağ ve soluna işarette bulundu ve "Sonra da onlar çok azdır" dedi. Yezîd, parmaklarıyla kulaklarını göstererek, "Eğer bunu Ebû Hureyre'den istememiş olsaydım, susardım" demiştir.

994. Ebû Hureyre (ra)'den, "Allah korkusundan dolayı ağlayan bir kimse süt memeye geri dönmedikçe cehenneme girmeyecektir." dediği rivayet edilmiştir.

995. İbn Şevzeb'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Hureyre, ölüm döşeğinde iken ağlamaya başladı. Kendisine, *Yâ Ebâ Hureyre! Seni ağlatan nedir?' diye sorulunca: 'Mesafenin uzaklığı, azığımın azlığı ve cennete mi, yoksa cehenneme mi gideceğimi bilememem' demiştir."

996. Ebû Eyyûb Abdullah b. Süyman'm şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Ebû Hureyre (ra) mescide girmiş, bakmış ki orada bir köle var. Derhal ona, 'Ey köle haydi ehlinin işine git' diye çıkışmış. Köle de 'Ben yalnızca namaz kılmak için gelmiştim' diye karşılık vermiş, Ebû Hureyre (ra) de 'Sen sabıksın ben ise musallîyim' demiştir."

997. Ebû Hureyre'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Kim ki gönlünden koparak, 'Hamd Alemlerin Rabbi olan Allah'adır' derse, Allah, ona otuz hasene yazar, otuz seyyiesini de siler. Her kim de 'Allahu Ekber' dese, Allah ona yirmi hasene yazar, yirmi seyyiesini de siler. Ve her kim de
[65]

'Sübhanallah' derse Allah ona yirmi hasene yazar ve yine yirmi seyyiesini siler.

998. İshak b. Osman el-Kilâbî, Ebû Eyyûb (Osman b. Affân'm kölesi Abdullah b. Süleyman'dır)'un şöyle dediğini rivayet etmiş tir: "Ebû Hureyre (ra)'nin, evinin girişinde bir namazgahı, evindcı bir namazgahı, odasında bir namazgahı ve evinin muhtelif yerlerinde namazgah edindiği yerleri vardı. Evine her giriş çıkışında buraların hepsinde namaz kılardı."

999. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Aman, zandan sakının, çünkü bu sözlerin en yalanıdır, (insanların gizli yönlerini) Araştırıp, irdelemeyin, bir birinizle çekişip, birbirinize sırt dönüp buğz etmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği gibi kardeşler olun."[66]

Huzeyfe B. El-Yeman'ın Haberleri

1000. Huzeyfe'den (ra): "Dininizden ilk kaybedeceğiniz şey huşu' en son kaybedeceğiniz ise namazdır" dediği rivayet edilmiştir,

1001. Yine, Huzeyfe'den (ra): "İçki satan, içen gibidir. Domuz bulunduran da yiyen gibidir. Kölelerinizle ahidleşin ve onların cizyelerini nerelerden (kazanıp) getirdiklerine iyi bakın, zira haramla beslenmiş bir beden cennete giremiyecektir.[67]

1002. Huzeyfe'nin (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kulun Allah Teâlâ'ya hamdettiği en sevimli hâli Allah'ın onu, yüzü toprağa belenmiş bir vaziyette (kendisine hamdederken) bulduğu halidir."

Muaz B. Cebelin (Ra) Haberleri

1003.Tâvûs'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Muâz (ra) bizim memlekete gelmişti. Kendisine: 'Emir buyursamz da, biraz taş ve ağaç toplayarak, sizin için bir mescid inşâ etsek' denildi. O ise: 'Ben, kıyamet gününde onu sırtıma yüklenip, taşımakla sorumlu tutulmaktan korkarım' dedi."

1004. Muâviye b. Kurra, Muâz'm (ra) oğluna şu nasihatta bulunduğunu haber vermiştir. "Yavrum, namaz kıldığın vakit, onu, en son namazmmış gibi kıl. Bir daha asla ona dönebileceğini zannetme. Yavrum! Haberin olsun ki, mü'minler yaptıkları ve yapmayı tasarladıkları iki iyilik arasında ölürler."

1005. Ebû'z-Zübeyr (ra) Muâz'ı (ra) işiten birisinin kendisine onun: "Ademoğlu için, Allah'ın azabından tek kurtuluş çaresi, Allah'ı zikretmektir" dediği, buna karşılık oradakilerin üç kere: "Allah yolunda savaşmak ta mı değildir?" demeleri üzerine, O: "Hayır, hattâ takati kesilenceye kadar Allah yolunda savaşmak bile kurtuluş çaresi değildir." dediğini rivayet etmiştir.

1006. Ebû'l-Haccâc'tan, Muâz'm (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Her kim, Allah'ın hak olduğunu hiç şüphesiz kıyametin vuku bulacağını ve Allah Teâlâ'nın kabirlerde bulunanları dirilteceğini bilirse cennete girer."

1007. Abdullah b. Seleme'den rivayet edildiğine göre, bir adam Muâz'a (ra) "Bana bir şeyler öğretirmisin?" demiş, o da "Sen benim sözümü dini ermişin?" diye sormuştur. Adam: "Ben senin sözünü dinlemeye düşkün biriyim" demiştir. Bunun üzerine, Muâz (ra): "Oruç tut, iftar et, namaz kıl, uyu ve maişetini kazanmak için çalış. Günah işleme ve yalnızca müslüman olarak ölmeye çalış. Mazlumun duasından da sakın" demiştir.

1008. Muâz (ra)'m ölüm döşeğinde yatarken şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bakın bakalım sabah oldu mu?" diye sormuş. Henüz sabah olmadığı kendisine söylenmiş, birazdan yine "Bakınız, sabah oldu mu?" diye sormuş. Yine, henüz sabah olmadığı söylenilmiş nihayet, bir miktar gün ışıyınca, "Sabahladınız efendim." denilmiş. Bunun üzerine Muâz (ra); "Sabahı ateş olan geceden Allah'a sığınırım. Merhaba ey ölüm, merhaba ey uyanık vaziyette iken gelen sevgili ziyaretçi! Ey Allahım. Ben senden korkuyordum. Şimdi seni umuyorum. Allah'ım biliyorsun ki, ben dünyayı, dünyada bağ bahçe işleriyle uğraşmak için kalmayı asla sevmedim. Fakat düşkünlere yardım etmek, sıkıntıda olanlara el uzatmak ve zikir meclislerinde âlimlerle diz dize gelmek için (dünyada kalmayı istedim)"

1009. Muâz b. Cebel'in (ra): "Dilediğiniz şeyi öğrenin amel etmedikçe karşlığmda mükâfat alamayacaksınız" dediği rivayet edilmiştir.

1010. Muhammed b. Sirîn'den şu rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra), bir yere vali ta'yîn ettiği zaman, anlaşmasına şunu yazardı: 'Aranızda adaletle muamele ettiği müddetçe onu dinleyin ve ona itaat edin' Huzeyfe'yi de (ra) Medâin'e vali ta'yîn etmişti. Onun anlaşmasına da: 'Onu dinleyin ve ona itaat edin, sizden istediğini de ona verin' diye yazmıştır. Medâinliler onu karşıladıklarında bir de baktılar ki, o bir merkep üzerinde elinde bir parça yiyecek onu yemekle meşgul, Huzeyfe onlara Ömer'in (ra) anlaşma pusulasını okudu. Onlar da 'Senin neyin var ki, mü'minlerin emîri senin hakkında bize yazdığını, seninle yazıp bize göndermedi' dediler. Huzeyfe de 'Benim hacetim şudur: içinizde bulunduğum müddetçe beni ekmekle doyurmanız, merkebimin zahrasmı vermeniz ve haracınızı toplayıp getirmeni zdir.' Görev müddeti.bitip Medine'ye dönmüş, geleceğini duyan Ömer de (ra) yolda oturup, ayrıldığından bu güne durumu nasıldır, onu görmek için, beklemeye başlamıştır. Onu eski hâli üzere görünce boynuna sarılmış ve 'Sen benim kardeşimsin, ben de senin, sen benim kardeşimsin, ben de senin' demiştir."

1011. Abdulmü'min b. Abdullah es-Sedûsî, Ebû Yezîd el-Medinî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebû Hureyre (ra) Medine'de Resûlullah'ın (sav) minberinde, onun makamının bir basamak aşağısında, ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Ebû Hureyre'yi İslâm'a kavuşturan Allah'a hamdolsun. Hamdolsun, Ebû Hurey-re'ye Kur'âm öğreten Allah'a, Ebû Hureyre'ye Muhammed'i (sav) lütfeden Allah'a hamdolsun. Bana içecekler ve giyecekler ihsan eden Allah'a hamdolsun. Karın tokluğuna hizmetçisi olduktan sonra, Gazvân'ın kızım bana zevce kılan Allah'a hamdolsun, yakında başlarına gelecek serden dolayı, vay Arapların haline! Aralarında gazapla Öldüren, keyfîne göre hükmeden bebelerin idareciliğinden dolayı vay o Arapların hâline! Sevinin ey Furûhoğulları, sevinin. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki, din şayet Süreyya yıldızında asılı olsa, sizden bir takım kimseler ona nail olacaklardır.'"

1012. Temîm ed-Dârî'den, Câsiye sûresini okuduğu ve 'Yoksa kötülük işleyenler Ölümlerinde ve

sağlıklarnda kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimselerle bir mi tutacağımızı sandılar.[68] ayeti geldiği zaman ağlamaya başladığı, âyeti tekrarlayıp tekrarlayıp ağlayarak sabaha çıktığı rivayet edilmiştir.[69]

1013. Şakîk b. Seleme'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebû Mes'ûd Ukbe b. Amr el-Ensârî bize gelmişti. Kendisine 'Bize ne tavsiye edersiniz?' diye sorduk. O da: 'Allahtan korkun ve ateşten sakının, dinde zikzak çizmekten sakının. Bugün kabul ettiğinizi yarın inkâr, bugün inkâr ettiğinizi de yarın kabul ediverme-yin' demiştir.

1014. İkrime b. Hâlid'den rivayet edildiğine göre, Sa'd oğluna şöyle demiştir. "Yavrum! Benden sonra, sana benden daha nasuh biriyle karşılaşmaktan sakın. Namaz kılmak istediğin vakit ab-desti güzelce al. Namazı, daha sonra asla bir daha namaz kılamı-yacakmışsın gibi kıl. Aman ha, aç gözlülükten sakın, çünkü o fakirliği getirir. Kanaata yapış. Zira o zenginliktir. Aman, sözün ve fiilin çirkininden iyi sakın. Hoş olan şeyi yap."

1015. Cündüb el-Becelî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "İnsanlara va'zü nasihat edip te kendisini unutan kimse, başkalarını aydınlatıp ta kendisini yakan mum gibidir."

1016. Kasım b. Muhammed'den rivayet edildiğine göre, Abdullah b. Hanzala, Abdullah b. Selâm'm çarşıdan, sırtında bir miktar odunla, geçtiğini, kendisine "Allah seni bundan muaf tutmadı mı?" denildiğinde, onun "Evet, fakat onunla kibri atmak istedim. ResûlullarAn (sav) 'Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecek' dediğini işittim" diye karşılık verdiğini haber vermiştir.[70]

1017. İbn Câbir [71] Ebû Saîd b. el-Mualla'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir kafileyle karşılaştım da bana tavsiyelerde bulundular. Baktım ki, arkalarında sanki sorumlusu olduğu muayyen bir şeye bakarmışcasma bir noktayı gözetleyen genç bir delikanlı var. Ona varıp: 'Allah sana rahmet etsin bana ne tavsiye dersin?' dedim. O, 'Herkes sana tavsiyede bulundu mu?' diye karşıladı. Ben, 'Sen, ne tavsiye dersin?' dedim. Bunun üzerine 'Kişi âhirette muhtaç olduktan sonra, dünyadaki zenginliğinin manası yoktur. Biri dünya, diğeri âhiret için olan iki durumla karşılaştığın vakit, önce âhiret işini yap. Zira onun gelmesiyle herşey kesilecek, onun zevâliyle herşey zail olacaktır.' Ebû Muallâ diyor ki: 'Allah'a yemin olsun ki, oradakilerin tavsiyelerinin hepsini unuttum da, Allah kalbime bu delikanlının dediklerini koydu. Gittikten sonra kim olduğunu sordum. Muâz b. Cebel (ra) olduğunu söylediler."

1018. Târik b. Abdurrahman'dan rivayet edildiğine göre Şam'da tâûn hastalığı zuhur etmiş ve salgın haline gelmiştir. Halk bunun susuz bir tufan olduğunu söylemeye başlamışlar. Bu sözler, Muâz b. Cebel (ra)'in kulağına gidince, derhal bir hutbe irâd etmiş ve şöyle demiştir: "Söyledikleriniz kulağıma geldi. (Ancak) bu Rabbinizin bir rahmeti. Peygamberinizin (sav) duası, sizden önceki sâlihlerin topladığıdır.[72] Fakat siz esas, bundan daha şiddetli olandan korkun. O da, kişinin evine mü'min mi, yoksa münânk mı döndüğünden haberdar olmamasıdır. Ve yine çocukların idareciliğinden korkun."

1019. Muhammed b. Nadr el-Hârisfnin, Muâz b. Cebel'e isnâden şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Üç şey vardır ki, kim onları yaparsa, gazabı hak eder: Sebepsiz yere gülmek, fazla uyumak ve tok olduğu halde yemek yemek."

1020. Yahya b. Saîd'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:
"Muâz b. Cebel'in (ra) iki tane hanımı vardı. İkisinden birinin nöbetinde, diğerinin evinden su dahi içmezdi."

1021. Ebû İdrîs el-Havlânî Muâz b. Cebel (ra)'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sen birtakım insanlarla beraber olduğunda, hiç şüphesiz lafa dalacaklardır. Gaflete düştüklerini görür görmez sen Rabbine rağbet et."[73]
Velîd diyor ki: "Bunu Abdurrahman b. Yezîd b. CamVe söyledim, o da 'Evet. Ebû Talha Hakim b. Dinar'ın bana rivayet ettiğine göre 'Onlar, müstecâb olan duanın alâmeti, insanların gaflette olduklarını gördüğün zaman, Rabbine rağbet etmendir' derlermiş."

1022. Ebû'z-Zübeyr (ra) Muâz'ı (ra) işiten birisinin Muâz'm ona: "Âdemoğlu için, Allah'ın azabından tek kurtuluş çaresi, Allah'ı zikretmektir" dediği, buna karşılık oradakilerin, üç kere, "Allah yolunda savaşmakta mı değildir?" demeleri üzerine, o "Hayır hattâ takati kesilenceye kadar Allah yolunda savaşmak bile kurtuluş çaresi değildir" dediğini rivayet etmiştir.

Ebû Ubeyde B. El-Cerrâh'ın Zühdüne Dair Haberler

1023. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın (ra) ordu içerisinde yürürken bir yandan da şu sözleri tekrarladığı rivayet edilmiştir: "Haberiniz olsun ki, nice nefsine ikram edenler vardır, aslında ona ihanet etmektedirler. Geçmişte işlediğiniz günahların peşinden hemen iyilikler yapınız. Şayet sizden biriniz, yer ile gök arası kadar hata etmiş olsa, bilâhare de bir iyilik yapsa, o iyiliği günahlarının üstüne çıkar ve onları yok eder."

1024. Katâde Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'm (ra) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanların ister beyazı ister siyahı, ister kölesi, isterse hürü olsun, şayet benden daha muttakî olan birini görsey-dim onun şekli üzere olmayı tercih ederdim."

1025. Katâde'den Ebû Ubeyde'nin "Bir koç olmayı, sahibinin beni boğazlayıp ta, etimi yemelerini ve onu iyice kaynatıp suyunu içmelerini isterdim" dediği rivayet edilmiştir.

1026. Hişâm, babasının (Urve'nin) şöyle dediğini rivayet etmiştir; wHz. Ömer (ra) Şam'a gelmişti. Şehrin ileri gelenleri ve ordu komutanları kendisini karşıladılar. Ömer (ra), 'Kardeşim nerede?' diye sordu. Onlar: 'Kardeşiniz kimdir?' şeklinde cevap verince Ömer (ra): *Ebû Ubeyde' diye cevap verdi. Onlar da 'İşte şimdi geldi' dediler. (Râvî diyor ki:) 'Bu arada o başında yular bulunan bir deve ile geldi ona selâm verdi ve hatırını sordu. Sonra Ömer (ra) oradakilerden çekilip gitmelerini istedi ve yürüyerek Ebû Ubey-de'nin evine kadar gidip, yanma girdi. Evinde kılıç, mızrak ve bir de kalkandan başka birşey göremeyince Ömer (ra) ona 'Biraz eşya edinseydin, olmaz mıydı?' dedi. Bunun üzerine Ebû Ubeyde: 'Ey mü'minlerin emîri! Bunlar bizi cennete

ulaştırmaya kâfi geliyor' cevabını verdi."

Sa'd B. Âmir B. Ce2îme El-Cumahi'nin (Ra) Zühdü İle İlgili Haber

1027. Mâlik b. Dinar'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer (ra) Şam'a geldiği vakit, şehri şöyle bir dolaşmış ve Hıms'ın yanına oturmuştur. Bu arada da kendisine fakir fukaranın listesinin yapılmasını emretmiştir. Yazılıp kendisine takdim edilince bir de bakmış ki, şehrin idarecesi Saîd b. Âmir b. Cezîm de vardır. Hemen: 'Kim bu Saîd b. Amir?' diye sormuş. 'İdareciniz mi?' diye yeniden sormasına mukabil 'Evet' demişlerdir. Bu sefer Ömer (ra) şaşkınlık içerisinde 'Sizin idareciniz nasıl fakir olabilir. O maaş almıyor mu?' diye sordu. Halk, 'Ey mü'minlerin erniri! O elinde hiçbir şeyi tutmaz' deyince Ömer (ra) ağlamaya başladı ve bin dinar parayı bir keseyle-öha gönderdi. Ve benden 'Ona selâm söyle ve İhtiyaçlarını karşılamak üzere bunu sana Mü'minlerin emiri gönderdi' de' demiştir. Elçi yanma gelince Saîd, 'Biz Allah'a aidiz ve yine ona döneceğiz' âyetini tekrarlamaya başladı. Eşi ona: 'Ne oluyor? Yoksa Mü'minlerin emiri mi Öldü?' diye sormuş. O da 'Bilakis daha büyüğü oldu' demiştir. Eşi 'Yoksa bir kıyamet alameti mi ortaya çıktı?' diye sormuş. O yine, 'Daha büyüğü oldu' demiştir. Eşi tekrar 'Kıyamet ahvalinden birisi mi zuhur etti?' diye sormuş. O da 'Bilakis bundan daha büyüğü olmuştur' karşılığım vermiştir. Hanımı yine 'Öyleyse neyin var?' diye sorunca o: 'Dünya bana fitne getirdi ve dilediğimi yapmamı söyledi' dedi. Eşine 'Senin yanında yardımcın var mı?' diye sorusuna, onun 'Evet' cevabını vermesini müteâkib bir parça bezle paraları çıkınlamış ve bir torbaya bırakmıştır. Sonra da bir İslâm ordusu hazırlayarak bütün parasını oraya vermiştir. Eşi, 'Allah sana rahmet etsin, keşke istifade edeceğimiz kadar parayı yanında alıkoysaydın' demiştir. Bunun üzerine Saîd ona: 'Ben Resûlullah'ın (sav): 'Şayet cennet hanımların-dan bir teki yeryüzü ehline zahir olsa yeryüzü misk kokusuyla dolardı' dediğine şahit oldum. Binaenaleyh ben seni onlara tercih edecek değilim' dedi. Bunun üzerine eşi sükut etti.[74]

Umeyr B. Habıb B. Humase (Ra) Ve Bazılarının Zühdü İle İlgili Haberler

1028. Ca'fer el-Hatmî'den dedesi Umeyr b. Habib'in oğullarına şöyle tavsiyede bulunduğu rivayet edilmiştir: "Oğullanın! Aman aptallarla düşüp kalkmaktan kaçının. Zira onlarla düşüp kalkmak bir hastalıktır. Kim aptalı akıllı gibi görse bile onun o haline bakmasın. Aptalın getireceği az bir şey yüzünden ondan uzaklaşmayan, çoğu ile uzaklaşmak zorunda kalır. Hoşlanmadığı şeylere sabreden kişi, sevdiğini elde eder. Sizden biriniz insanlara ma'rûfu emretmek münkerden de sakındırmak isterse, kendini sabra hazırlasın ve sevabını Allahtan umsun. Zira kim Allah'ın sevabına itimad ederse eziyetlerin sıkıntısını hissetmez.

1029. Saîd b. Müseyyeb'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Biz Sa'd'm yanında idik. Bir müddet sustuktan sonra şöyle dedi: 'Şu sustuğun sırada söylediğim Nil ve Fırat'ın suladığından daha hayırlıdır* Kendisine, 'Ne dedin? denilince: o: 'Sübhânallâh ve'l-hamdu lillâhi ve lâ ilahe üla'llâhu va'llâh ekber dedim dedi."

1030. İbn Şihâb'tan Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra)'ın ölüm döşeğinde iken kendi yün cübbesini istediği ve 'Beni onunla kefenleyin, zira ben Bedir'de müşriklerle karşılaştığımda üzerimde o vardı ve ben onu bugün için sakladım' dediği rivayet edilmiştir.

1031. Ubâde b. Sâmit ve Ka'b'ın şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: "İnsanlar haşrolundukları vakit, bir münâdî şöyle bağırır: 'Bugün ayrılış günüdür. Nerede böğürleri, yataklarından uzaklaşanlar? Nerede Allah'ı ayakta oturarak ve yattıkları yerden zikredenler?'"
Râvî diyor ki: "(O sırada) cehennemden bir boyun çıkar ve şöyle der: 'Ben üç kişiyi (yutmakla) emrolundum. Allah ile beraber başka bir ilâh daha tanıyanı, her inatçı zorbayı ve her haksız haddi aşanı. Ben şüphesiz, babayı oğuldan, oğulu babadan ayırdeder, tanırım.' (Râvî devamla): "Fakir müslümanlarm da cennete götürülmeleri emredilir de onlar alıkonulurlar. Bunun üzerine şöyle derler: 'Bizi alıkoyuyorsunuz, ama bizler ne mal sahibi idik ve ne de idareci?!!'"

1032. Seleme b. Nubeyt'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Babam[75] dedem ve amcam Resûlullah (sav) ile beraberdiler. Babam bana Arafat gecesi Resûlullah'ı, kırmızı bir deve üzerinde hitap ederken gördüğünü haber verdi." Seleme devamla: "Babam bana sahur vakti kılınacak namazı tavsiye etti. Ben de, 'Babacığım! Ben buna güç yetiremem' dediğimde, 'O zaman sabah namazından önceki iki rekata müdavim ol, onlan asla terketme, fitnede de taraf olma'dedi."

1033. Ebû Hureyre (ra)'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ca'fer b. Ebî Tâlib, miskinleri sever, onlarla oturur ve onlarla sohbet ederdi. Bu yüzden Resûlullah onun künyesini Ebû'l-mesâkîn koymuştu.[76] - ,.

1034. Süfyân'dan, Hişâm b. Urve'ye İbnü'l-Münkedir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Şayet İbnü'z-Zübeyr'i namaz kılarken görseydiniz onu, rüzgarın salladığı bir dal gibi görürdünüz. Mancınıklar sağa sola düşerdi de o hiç buna aldırmazdı."

1035. Abdurrezzâk'tan rivayet edildiğine göre, Mekkeliler şöyle derler: "İbn Cüreyc, namazı Atâ'dan, o İbnü'z-Zübeyr'den, o Ebû Bekir'den, Ebû Bekir ise Resûlullah (sav)'dan almıştır." Abdurrez-zâk İbn Cüreyc'den daha güzel namaz kılan birisine rastlamadığını söylüyor.

1036. İbn Amr Ebû'l-Vezza, Ebû Bürde el-Eslemî'nin şöyle dediğini haber vermiştir: "Şayet bir adam evinde para dağıtsa, bir diğeri de Allah'ı zikretse, zikreden daha üstün olurdu."

1037. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasının ölümünü anmış ve "0, bir dirhemden daha az birşeyler bırakmıştır ve onları da yalancı çıktığını zannettiğim bir yeminime kefaret olarak verin demiştir" diye nakletmiştir. ' —

1038. Muâvıye b. Kurre'den rivayet edildiğine göre, babası yatsı namazını kıldığı vakit, oğullarına şöyle dermiş: "Yavrularım! Haydi uyuyun. Belki Allah sizleri geceleyin hayırla rızıklandınr (hayırlı evlatlar nasib eder)."

Ebu Mes'ud El-Ensarî Ukbe B. Amr (Ra)'In Zühdüne Dâir Haberler

1039. Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin dünyayı zikrederek şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Vallahi dünyadan âhirete bir dinar dahi götüremezsiniz. Sizden öncekilerin bıraktığı gibi biz de onları dünyanın üzerinde ve içinde bırakıp gideceğiz, Onlar da sizin şimdi dünya için çekiştiğiniz gibi,

onun için çekişmişlerdi. Ve sizin al-dandığınız gibi aldanmışiardı. Dininizi ve dünyanızı helak ettiğiniz (gibi helak etmişlerdi.)"

1040. Muhammed (b. Sîrîn)'den Mes'ûd'un (ra) bir ihtiyacı için bir zâta yardımcı oluverdiğini, evine geldiğinde ise bir hediye gördüğü -Ibn Avn bunun ördek veya tavuk olabileceğini söylüyor- hemen bu ne diye sorduğu, kendisine 'Senin yardımcı olduğun zât gönderdi' denildiğinde, 'Derhal çıkartın onu, çıkartın onu, ben karşılığını dünyada almam' dediği rivayet edilmiştir.

---

[1] Ibn Tevbe'dir. Künyesi Ebû Süleyman veya Ebû Ishak'tır. Bkz. et-Tehzîb

[2] Hdye' de îbn Câbir, Abdurrahman b. Yezid b. Câbir'dir.

[3] Yani babamı onlara feda ederim. Geceleri Kur'ân okuyanlara namazlarında Kur'ân okurlarken ağlaştıkları için "Nevvâhîû" denilmiştir.

[4] Hılyetu'l-evliyâ 3/157, 7/90. İbn Mâce 4112. Suyûtî sahih olduğunu söylemiştir, bkz. Feyzu'l-kadir 4283. et-Terğîb ve't-terhîb 1/98. ed-Dürrü'l-mensûr 4/259.

[5] Burada kitabın aslında silik var.

[6] Ibnü'l-Mübarek Zühd, s.81 "Hesapsız olarak geri dönüyorsun" kısmı yoktur.

[7] Müsned-i Ahmed 6/443

[8] Ibnü'l-Mübarek, Kitâbü'z-zühd s. 34. Bakınız: Şerhu's-sudûr s.6.

[9] Kitabın orjinalinde 748. rivayetten sonra 750. rivayet gelmektedir.

[10] Muhtemelen Allah Teâlâmn şu âyetinden alınmışa benziyor: Süs içinde yetiştirilip mücadeleye açık olmayan (tartışmayı ve kavgayı beceremeyeni) mi (Allah'ın parçası yaptılar)" Zuhruf sûresi 43/18.

[11] Hamîr b. Beşîr el-Hımyerfdir.

[12] Süfyân b. Uyeyne'dir.

[13] Ibn Ebû Hâzim.

[14] Tirmizî, Zühd bâb 9; Ibn Mâce, Zühd bab 19; Müsned-i Ahmed 5/173

[15] Îbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s.208, 209

[16] Ibnü'l-Mubârek, ez-Zühd s. 108; Hılye 1)164.

[17] İbn Mâce 4220. Muhammed Fuad Abdulbâkî, bu hadisin ricalinin sika, fakat hadisin munkati' olduğunu söylemiştir.

[18] Talâk sûresi 65/3.

[19] Müsned-i Ahmed 5/156, 165,176 .

[20] Müsned-iAhmed 5/165.

[21] Müsned-i Ahmed 5/197. Hüyetü'l-evliyâ 4/172. Tirmizî 3801, 3802. İbn Mâce 156. İbn Hibbân 2259. Târîhu'l-Buhârî 9/23. Müstedrek 3/342.

[22] Bu râvi fıılye' de Abdullah şeklinde geçmektedir.

[23] Ibnu Abdullah b. eş-Şıhhîr'dir.

[24] Îbnü'l-Mübârek, Zühd. A'zamî, îbn Sa'd'ın da (4/290) rivayet ettiğini söylemiştir.

[25] İbnü'l-Mübârek, Zühd s.81. A'zamî, îbn Sa'd'ın (4/288) da rivayet ettiğini söylemiştir.

[26] Ad! Abdullah b. Ishak es-Sakaffdir.

[27] Hılyetü'l-evliyâ 1/25. Cem'u'l-cevâmi' 626. Kenzü'l-ummâl 593.

[28] et-Tergtb ve't-terhîb 3/592; Mecma'ü'z-zevâid 1/93. Tirmizî 1971. Ebû Dâvud, Edeb bab 87; Müslim. el-Birrü ve's-sıla bab 29 no 105; Müsned-i Ahmed 1/384, 432; Şerhü's-Sünne 13/152.

[29] Buhârî 1/168, 2/138, 8/126; Müslim, Zekat bab 30 no 91; Tirmizî 2391; Nesâî, Adâbü'l-kuzât, bab 2; Müsned-i Ahmed 2/439.

[30]

Ebû îshak Süleyman b. Ebû Iahak.
[31]
Hhâfü's-sâdeti'l-müttakîn, 6/209, 7/234.
[32]
Ta'cîlu'l-Menfa'a 'da Salim, Selim b. Beşir b. Hacel şeklindedir. Seleme de denilir. Sanki burada nisbet edilmiş.
[33]
Kitabın buradan sonuna kadar olan kısmı, İbn Yûnus'un Ebû Tâlib Abdülkadir b. Yusuf tan sema ile yapılan rivayetlerdir. Kitabın başından buraya kadar olan kısmı ise İbn yanus'un Ebû Tâlib'ten icazeti ile rivayet edilmiştir. Bunu da Yusuf b. Muhammed b. Abdullah eş-Şâfi'î zikretmiştir.
[34]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s.7. A'zamî, Ebû Nuaym'ın el-Hılye 'de Muhammed b. Mukâtil tarikiyle 1/136 da rivayet ettiğini belirtmiştir.
[35]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s.199. A'zamî, Taberânî'nin de rivayet ettiğini, Heysemî'nm ise isnaddaki el-Mes'ûdfnin ihtilata maruz kaldığını söylediğine dikkat çekmiştir 10/257.
[36]
İbnü'l-Mübârek, ez-Züh.d s. 32. A'zamî, Muhammed b. Nasr'ın s. 53!de rivayet ettiğini söylemiştir.
[37]
Tefsîr-i ibn Kesir 8/497.
[38]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s. 168.
[39]
Fecr sûresi 23.
[40]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s. 15 A'zamî, Ebû Nuaym'ın Mesrûk'tan: "Kişiye Al-lahtan korkması ilim olarak ameliyle böbürlenmesi de cehalet olarak yeter" şeklinde rivayet ettiğini söylemiştir.
[41]
Yani Kur'ân'da bir emir veya yasak duyduğun zaman senin kastedildiğini bil. Senin Allahla konuştuğuna ve sözün sana söylendiğine inan.
[42]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s. 12-13. A'zamî Ebû Nuaym'dan 1/130 rivayet ettiğini belirtmiştir.
[43]
Ibnû'l-Mübârek, ez-Zühd 2/20.
[44]
İbnû'l-Mübârek, ez-Zühd 2/20.
[45]
Burada silik var.
[46]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s. 503, 504. A'zamî, Dârimfnin de Evfâ b. Delhem tarikiyle rivayet ettiğini kaydetmiştir, (metinde geçen) el-mezâyî', el-mezya' m çoğuludur. Fuhşiyatı yayanlar anlammadır (lügatlerde sır 'Mezâyir'in çok konuşan manasına geldiğini söylemiştir.45 tutmayan manası da verilmektedir), el-büzür ise, bezûr ve bezîr'in çoğuludur, yaymak anlamına gelir. Dârimî,
[47]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd s. 129. A'zamî ricali sika isnadlarla Taberânî'nin (10/303) de, Ebû Nuaym'm el-Hılye 'de Taberânî'den naklen 1/124 de rivayet ettiğini belirtmiştir.
[48]
İbnü'l-Mübârek, ez-Ziihd, s. 89. îkrime b. Ammâr'dan şu lafizla rivayet etmiştir: "Resûlullah dedi ki: Muhammedin canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sevinçle dolan bir- ev mutlaka ibretle dolar, her sevinçle beraber bir keder var^ dır, s. 347'de de muhtasar olarak rivayet etmiştir,
[49]
Tûr sûresi 52/27.
[50]
Ahzâb sûresi 33/33.
[51]
İbnü'l-Mübârek, ez-Zühd'de s. 22. Bu isnadla rivayet etmiştir. Rivayeti şöyledir: "Kimi sürekliibadeteyönelip çalışan kimseleri geçmek sevindirirse, kendini günahlardan alıkoysun. Zira siz Allah'a günahlarınızın azlığından daha hayırlı bir şeyle mülaki olmazsınız" A'zamî, bu hadisi Ebû yahya'nın da rivayet ettiğini söylemiştir. Heysemî isnadmdaki Yusuf b. Meymûn'un cumhur tarafından zayıf, Ibn Hıbbân tarafından ise sika görüldüğünü söylemiştir. Diğer râvîleri ise sahih hadis râvîleridir.
[52]
İbnü'l-Mübârek ez-Zühd'de Anbese b. Sa'îd'in Abbâs b. Zerîh'ten yaptığı rivayet tarikiyle zikretmiştir. A'zamî, Humeydf nin bunu Müsned 'inde Zekeriya b. Ebû Zâide'den rivayet ettiğini söylemiştir. Muâviye, Aişe'ye bir mektup yazarak: "Rasûlullah'dan (sav) duyduğun tirşeyi bana yaz ve gönder" demiş. O da: "Resûlullahm (sav) şöyle dediğini duydum..." diyerek rivayeti zikretmiştir. 1/129.
[53]
İbnû'i-Mübârek ez-Zühd s.81
[54]
Kasas sûresi 28/77.
[55]
Meryem sûresi 19/31.
[56]
Nahl sûresi, 23.
[57]
Bakara sûresi, 2/245; Hadîd sıiresi, 11.
[58]
Mecmau'z-zeuâid 10/145; Heysemî, Ahmed'in iki isnâdla rivayet ettiğini söylemiştir. 2/522.
[59]
Rahman sûresi, 55/54.
[60]
Müsned-i Ahmed, 5/34; İbn Kesîr, 4/126.
[61]
Zebîdî, İthâfus-sâdeti'l-müttekm, 9/13'de Yûnus b. Ubeyd tarikiyle, rivayet etmiştir. Taberânî, Beyhâkî, Şuab' ında Kuzâî ise Musnediış- şihâb\&, el-Askerî, el-Emsâl'de "Ölüm vaiz olarak, ölüm zenginlik olarak ve ibadette meşgale olarak yeter." Şeklinde rivayet etmişlerdir. Tabarânî de, "Ölüm vaiz olarak ve yakın zenginlik olarak yeter" lafzıyle rivayete yervermiştir.
[62]
Hılye'de "mescidde" otururlardı şeklindedir.
[63]
Hılye'de "oruçlarımızı" şeklindedir.
[64]
İbnu'l-Mubârek, ez-Zühd s.70; el-Azamî, bunu Muhammed b. Hafs, Yahya b. Osman, Muhammed b. Hamir bulunan bu isnadla merfû' olarak, Ebû Nuaym'm da rivayet ettiğini söylemiştir. 'Muhammed b. Hamir rivayette tereddüd etmiştir5 demiştir. 4/99.

[65]
Ilhâfu's-sâdeti'l-mütiakîn 9/49.

[66]
Buhârî, 4/5; 7/24; 8/23,82; Fethu'l-bârî 5/375; 9/198,219; 10/484,481,482; Müslim, el-Birru ve's-sıla 6/28;
Müsned-i Ahmed 2/245; Tirmizî 1988.

[67]
Mecmau'z-zeuâid 10/293'de muhtasar olarak şöyle rivayet edilmiştir. Huzeyfe'den (ra) rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (sav) şöyle demiştir: "Haramla beslenen beden cennete girmeyecektir. O, ateşe müstahaktır."

Heysemî, Taberânfnin el-Evsal'ta, Eyyûb b. Süveyd ve Sevrî isnadiyla rivayet ettiğini, rivayetin sağlamolduğunu söylemşitir. Ayrıca İbrahim b. Halef er:Remlî'den de rivayet ettiğini, fakat kendisininonutanımadığınıbelirtmiştir. İsnadın diğer ricalinin ise sahih ricali olduğunu kaydetmiştir. Aynı rivayet îbn Abbâs'tan da gelmiştir. Taberânî rivayet etmiştir. Ancak isnadındaki Hüseyin b. Kays metruktür. Taberânî, es- Sağîr 1/225; Mişkâiü'l masâbih 2272.

[68]
Câsiye 45/20

[69]
ez-Zühd. İbnü'l-Mubârek s. 31. Habiburrahman el-A'zamî bunu Muhammed b. Nasr'ın Kıyâmu'l-leyl s. 60'da rivayet ettiği söylemiştir.

[70]
Ebû Dâvûd, el-Libâs 29; Tirmizî 1988-99; İbn Mâce 59,4173; îlhâfu's-sâdeti'l-müttakîn 8/338.

[71]
Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir

[72]
Allah teâlânın, 'Diriler ve ölüler için Arzı toplanma yerleri yapmadık mı?' âyetinden alınmıştır. Mürselât
sûresi, 77/25-26.

[73]
îlhâfu's-sâdeti'l-muttekîn 5/147, aynı isnadla Ebû Nuaym el-Hılye'de de rivayet etmiştir.

[74]
et-Terğîb ve't-terhîb 4/532. Münzirî, Buhârî'nin er-Rikâk 5'te rivayet ettiğini, Tirmizı'nin bab 17Jde yer verdiğini söylemiştir. Müsned-i Ahmed 3/41, 47, 157, 267. İbn Kesîr 7/480. Mecmau'z-zeuâid 10/48

[75]
Babası, Nubeyt b. Şureyt'tir.

[76]
Tirmizî 66; îbn Mâce 4125

[Ebul-Âliye'nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[Muverrik El-'Icli’nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[Muhammed B. Sîrîn'in Zühdü İle İlgili Haberler]
[Rebî’ B. Haysem'in Zühdü İle İlgili Haberler]

Ebul-Âliye'nin Zühdü İle İlgili Haberler

1746. Câ'fer, Ebû'l-Âliye'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Bir zaman gelecek, insanların göğüsleri Kur'ân okuya okuya parçalanacak. Fakat bir lezzet ve halâvet bulamayacaklar. Kur'ân'ın emirlerini yerine getirmede kusur ettiklerinde, 'Allah, Gafur ve Rahimdir' diyecekler. Kur'ân'ın yasakladığı işleri yaptıklarında 'Biz Allah'a şirk koşmadıkça O bizi afv edecek' diyeceklerdir. Onların bütün işleri yalandır, doğruluk bulmak mümkün olmayacaktır. Kurtlara koyun postu geçirerek insanları aldatacaklardır. En dindarları yağcı olacaktır."

1747. Şuayb b. Habhâb der ki; "Bir gün Ebû'l-Âliye evimize geldi. Biz ona mükellef bir sofra hazırlamak istedik. Bize, evde ne varsa onu getirin sakın mükellef bir şey getirmeyin." dedi.

1748. Hişâm b. Hafsa'nm rivayetine göre Ebû'l-Âliye şöyle demiştir. "Oruçlu, uykuda da olsa gıybet etmedikçe ibâdet halinde sayılır."

1749. Şuayb, Ebû'l-Âliye'nin "Bir eve girerseniz de size neresi gösterilirse oraya oturun. Çünkü evi en iyi sahibi bilir" dediğini haber verir.

1750. Rebî°in bildirdiğine göre Ebû'l-Âliye şöyle demiştir: "Allah'a itaat edin ve itaat edeni de sevin. Ma'siyetten kaçının, ma'si-yet ehline de düşman olun, fakat Allah ma'siyet işleyen kuluna dilerse azab eder, dilerse afv eder."

1751. Ebû Halide, Ebû'l-Âliye'den şu sözü nakleder: "Biz kişinin Kur'ânı öğrenip sonra unutmasını en büyük günah addederdik."

1752. Hâlid b. Dînâr da onun: "Kişinin Kur'ân'ı öğrenip sonra onu okumadan yatmasını büyük günah addederdi" dediğini nakleder.

1753. Yezîd er-Reşek, Ebû Kılâbe'nin şöyle dediğini nakleder: "Kıyamet günü arştan bir münâdî: Dikkat edin Allah'ın dostlarına ne hüzün ne de korku vardır.[1] diye çağırır. Herkes başını kaldırır, fakat bütün münafıklar başlarını eğerler."

1754. Amr b. Meymûn, Ebû Kılâbe'nin bir gün Ömer b. Abdulazîz'e geldiğini Ömer'in kendisine,

'konuş' demesi üzerine şöyle dediğini nakleder: "Allah'a andolsun ki ben çok konuşmaktan ve çok sükût etmekten hoşlanmam."

1755. Eyyûb, Ebû Kılâbe'nin: "Her kim, sözü bilmiyorsa konuşmasın. Zira konuştukları fayda vermez kendisine zarar verir." dediğini haber verir.

1756. Yine Eyyûb der ki: "Ebû Kılâbe ile beraber bir cenazedeydik. Birisi sert bir şekilde sesini yükseltti. Bunun üzerine ölüye sükûnetle hürmet edilmesi gerektiğini söyledi."

1757. İbrahim b. Isâ, Bekr b. Abdullah el-Müzenf nin şöyle dediğini haber verir: "Mihrap ve su ile aranı açma (namaz-abdest). Ne zaman dilersen, arada tercüman olmadan Allah'ın huzuruna gir."

1758. Husayn, Bekr b. Abdullah el-Muzenî'nin şu sözünü nakleder: "Açılıp saçılmak cefâdır (boş ve batıldır). Cefa da ateştedir. Haya ise imandandır. İman cennettedir."

1759. Yine Hasan'ın bildirdiğine göre, el-Muzenî, "İnsan öfke ve tamahlık yönünden de arınmadıkça takvaya ulaşamaz" demiştir.

1760. Hammâd b. Seleme, Bekr b. Abdullah'ın şöyle dediğini nakleder: "Anne, evlâdının afiyeti için nasıl ki herşeyine katlanır. Allah da kulunun âkibetinin salâhı için defalarca ona fırsat verir."

1761. Ebû'l-Eşheb'in rivayet ettiğine göre Muverrik el-'Iclî şöyle demiştir: "Bana zekat malı nasib olmadı. Ben yirmi senedir Rabbimden bir şey istiyorum bana vermedi. Fakat ümidimi kesmiş değilim." "Nedir?" diye sormuşlar: "Ondan beni ilgilendirmeyen şeyler hakkında konuşmamamı istedim" cevabını vermiştir.

1762. Abdurrahman b. Ziyâd babasının komşusu olan Berk b. Abdullah'a kendisi için dua etmesini isteyen bir mektup gönderdiğini onun da şöyle cevap verdiğini söyler: "Mektubunu aldım. Sana dua etmemi istemişsin. Mazeretsiz günah işleyen ve Ölümden korkan insanın müşfik olması lâzım, onun için sana dua edeceğim, fakat günahkar olduğum ve amelim olmadığı için kabul olunacağını ümid etmiyorum."

1763. Muâviye b. Abdulkerim der ki: "Bekr b. Abdullah'ı Ara-fe günü ikindi namazından sonra yavaş yavaş va'zederken sesini yükseltmeden için için ağladığını gördüm."

1764. Ebû Hayve der ki: "Bekir b. Abdullah'ı hasta iken ziyarete gittik. Biz evinde oturduk iki adam arasında içeri girdi selâm verip yüzlerimize baktıktan sonra şöyle dedi: "Allah'ın verdiği kuvveti onun için amel ederek geçirene, yahut Allah'ın haramlarından kaçınana Allah rahmet etsin."

Muverrik El-'Icli'nin Zühdü İle İlgili Haberler

1765. Katâde, Muverrik el-'Iclî'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Mü'min için bulduğum tek misâl, onun denizde bir odun parçası üzerinde kalıp kurtarması için kendisine 'Yâ Rabbi! Yâ Rabbü' diye

yalvaran kişiye benzemesidir."

1766. Hişâm'ın bildirdiğine göre Muverrik el-'Iclî, "Kızgınlık ânımda söylediğim herşeyden Öfkem geçtikten sonra pişman olmuşumdur." demiştir.

1767. İbn Ziyâd'ın haber verdiğine göre Muverrik el-Iclî: "Yirmi senedir Allah'tan birşey istiyorum, henüz elde edemedim. Fakat istemeye de devam ediyorum" demiş. "Nedir?" diye sorulduğunda da: "Beni ilgilendirmeyen meselelerde susmaktır" cevabını vermiştir.

1768. Ebû't-Tiyâh, Muverrik el-Iclî'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah'a itaate yapışan kimse insanlardan ayrılır ayrılmaz ibâdete sarılır."

1769. Süleyman er-Rib'î der ki: "Ebû'l-Havrâ, yedi gün üst üste oruç tutar, sonra bir gencin kollarında ölür. Ateşinden gencin elleri yanacak gibi olur."

1770. Hafsa binti Şîrîn der ki: "Muverrik el-Iclî bizi ziyaret ederdi. Bir defasında selam verdi. Ben de selamını aldım ve kendisine: 'Nasılsın, ailen ve çocukların nasıl?' diye sordum. 'Bolluk içerisindedirler' dedi. 'Öyleyse Allah'a hamd et' dedim. 'Allah'a andol-sun ki, bu halleriyle beni helak etmelerinden korkuyorum' diye cevap verdi."

Muhammed B. Sîrîn'in Zühdü İle İlgili Haberler

1771. Hişâm, Muhammed b. Sîrîn'in: "Bir koyun sağımlığı kadar da olsa muhakkak gece namazına kalkmak lâzımdır" dediğini nakleder.

1772. Hafsa binti Şîrîn der ki: "Muhammed, annesinin yanına girdiği zaman onun huzurunda konuşmazdı. Her konuda saygılı davranırdı."

1773. Hubeyb, İbn Sîrîn'in şöyle dediğini haber verir; "Allah bir kulunun hayır murad ettiği zaman kalbinde ona iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran bir vaiz yaratır,"

1774. İbn Avn der ki: "Muhammed b. Şîrîn, annesinin huzurunda iken yanına bir adam girer. Onun garip bir halde suskun olduğunu görünce etrafındakilere: 'İbn Sîrîn'e ne olmuş, bir hastalığı mı var?' diye sorar. Onlar da: 'Hayır, annesinin yanında iken hep böyle olur' derler."

1775. Hişâm'm bildirdiğine göre, Hind binti Muhelleb, Hasan Basrî ve İbn Sîrîn'i yemeğe davet eder; Hasan icabet ederken İbn Şîrîn icabet etmezmiş."

1776. Eyyûb [es-Sahtiyânî], Muhammed b. Sîrîn'in "Kardeşine hoşlanmadığı birşeyi ikram etme" dediğini nakleder.

1777. İbn Avn Muhammed'in şöyle dediğini haber verir: "Arkadaşına zor gelecek birşeyi ikram etme!"

1778. İbn Uyeyne'nin azadhsı Vâsıl der ki: "İbn Şîrîn bana, 'Hangi ticâretle uğraşıyorsun?' diye

sordu. Ben de, 'Yiyecek şeyler satıyorum" dedim. Bana: 'Tozu çok olur' dedi." Ebû Ca'fer der ki: "Mahled'e sordum: Yâni günah mı demek istemiş?' 'Evet' dedi."

1779. Ebû Yahya'nın haberine göre İbn Şîrîn kırkbin dirhem para bırakmıştır. Süleyman et-Teymî der ki: "Öyle bir şey için vasiyet etmişti ki hiç bir âlim o konuda ihtilaf etmemiştir."

1780. Abdullah b. Avn'm bildirdiğine göre İbn Sîrîn'e dost olan ve araları bozulan iki adamın durumu sorulmuş. O da: "İşte bu şerrin ta kendisidir" demiştir.

1781. Hişâm, îbn Sîrîn'in Ramazanın tüm gecelerini ihya ettiğini haber verir.

1782. Recâ b. Ebî Seleme der ki: "Yunus b. Ubeyd'in Hasan Basrî ve İbn Sîrîn'i şöyle tavsif ettiğini işittim: 'Ben Hasan Basrî gibi sözü, davranışıyla uyuşan bir adam görmedim. İbn Şîrîn ise dini konusunda kendisine iki yol gösterilince en güvenilir ve şüpheden uzak olanı seçerdi.'"

1783. Abdullah b. Avn'm rivayetine göre İbn Şîrîn vefat edeceği zaman oğluna: "Yavrum, borçlarımı öde ki sözümü yerine getirmiş olayım" der. Oğlu: "Senin için bir köle azad edeyim mi?" der. İbn Şîrîn: "Allah bana ecir vermeye kadirdir. Hayır işleyeceksen kendine yap" der.

1784. Mûsâ b. Mugîre der ki: "İbn Sîrîn'in günün ortasında Allah'ı tekbir ve teşbih ederek pazara girdiğini gördüm. Bir adam kendisine 'Kıyamet ne zaman?' diye sordu. O da: 'İnsanın gaflet ânı kıyametidir' cevabını verdi."

1785. İbn Şevzeb'in haberine göre İbn Şîrîn bir gün oruç tutar; bir günde yermiş. Fakat oruçlu olmadığı günde sabah yemeğini yer, akşamı yemez; sahura kalkar ve oruç tutarmış.

1786. İbn Avn, îbn Sîrîn'in şöyle dediğini haber verir: "Uyanık olduğun zaman Allah'tan kork, rüyada gördüklerine de aldırma."

1787. Hişâm b. Hassân'ın hanımı Ümmü Abbâd der ki: "Biz İbn Sîrîn'lerîe komşu idik. Gündüz gülmesini, gece ağlamasını duyardık."

1788. İbn Avn rivayet eder, der ki: "Biz bir cemaatte bulunuyorduk. Namaz vakti geldi. İbn Şîrîn: 'Kur'ân'm tamamını ezberleyenler öne geçsin. Zira burada çok hafız vardır' dedi. Namazdan sonra kendisine: 'Bize neden imam olmadın' dediğimizde: 'İnsanların İbn Şîrîn bize imam oldu diye ayrılmalarından korktuğum için' diye cevap verdi."

1789. Sabit el-Bünânî şöyle bir kıssa anlatır: "Bir delikanlı vardı. Baliğ olduğunda annesi ona nasihat ederek: 'Yavrum, bir gün [ölüm günü] var ki onu hiç unutma!' der. Allah'ın emri gelip çatar ve delikanlı ölüm döşeğinde yatarken annesi üzerine sarılarak: 'Yavrum, işte sana bu günü hatırlatıyordum ve bu günden sakındırıyordum' der. Genç ise annesine şöyle der: 'Anneciğim, benim iyilik sever bir Rabbim var. Bu iyiliğini bugünden sonra da benden esirgemeyeceğini ve beni affedeceğini ümid ediyorum.' Rabbi konusunda beslediği hüsn-ü zan ile gider ve o iyiliği de görür."

1790. Hişâm b. Hassân'in haber verdiğine göre İbn Şîrîn bir ziyafete davet edildiği zaman davet edildiği eve girdiğinde: "Bana bir içimlik çorba getirin' derdi. Kendisine: "Sen düğün ziyafetinde sadece çorba mı içeceksin?" dediklerinde, "Ben açlığımı başkalarının yemekleriyle kıramam" derdi.

1791. İbn Zuheyr'in bildirdiğine göre İbn Şîrîn, ölümü hatırladığı zaman bütün organları ölü kesilirdi.

1792. Gâlib el-Kattân, Bekr b. Abdullah [el-MuzenîJ m şöyle dediğini nakleder: "Her kim yetiştiğimiz en âlim kimseyi görmek istiyorsa Hasan Basrf ye baksın. Zira biz ondan daha âlim kimseye rastlamadık. Her kim yetiştiğimiz en muttaki insanı görmek istiyorsa İbn Sîrîn'e baksın, zira o şüphelendiği bazı halleri de terke-derdi. Her kim yetiştiğimiz en âbid kimseyi görmek isterse Sabit el-Bünânî'ye baksın. Zira biz ondan daha âbid kimse görmedik. Sıcak ve uzun günlerde sürekli oruç tutardı. Her kim de yetiştiğimiz en hafız kimseyi ve işittiği hadisleri en güzel şekilde nakleden kimseyi görmek isterse Katâde'ye baksın."

1793. Hişâm'm naklettiğine göre Enes b. Mâlik, Ömer'den önce İbn Sîrîn'in kendisini yıkamasını vasiyet etmiş. Öldüğünde kendisine gidilmiş ve bu vasiyet haber verilmiş. Ancak o: "Hapiste olduğum için gelemem" demiştir. "Biz emirden izin aldık, o da verdi" dediklerinde: "Beni hapseden emir değil üzerimde hakkı bulunan kimsedir" der. Kendisinde hakkı olan kimse gelir, izin verir, o da gelip Enes b. Mâlik'i yıkar ve birisi sarığı olmak üzere beş parça elbiseyi baştan ayağa miske batırarak onu kefenler.

1794. İbn Avn, îbn Sîrîn'in şöyle dediğini nakleder: "Allah birine hayır murad ettiği zaman ona mârufu emreden ve kötülükten sakındıran [bir duygu] verir."

1795. Mehdî, İbn Sîrîn'den naklen şöyle der : "Bir kız kardeşimizin oğlu evleniyordu. Bir ziyafet verdi ve bizi de çağırdı. İbn Şîrîn bu yemekte şöyle dedi: 'Resûlullah'm (sav) ashabı bazen günlerce yemek bulamazlardı. Bir deri parçası gördüklerinde onunla iktifa ederlerdi. Onu da bulamadıklarında karınlarına taş bağlarlardı.'"

1796. el-Cerîrî der ki: "Biz İbn Sîrîn'in yanına giderdik. Kalkmak istediğimiz zaman 'Bir dua et de kalkalım' derdik. O da şöyle dua ederdi: "Allahım, amellerimizi en güzel bir şekilde kabul et. Bizi cennet ehlinden eyle ve onlara va'dedileni bize de ver.'"

1797. Hişâm der ki: "İbn Şîrîn yolda yürüdüğü zaman arkasına dönüp bakmazdı. Bir bayram günü çıkmasını bekledim yolda ve camide ne yaptığını görmek istiyordum. Sanki durumu anladı ve yavaş yavaş hareket etmeye başladı. Ben de ağır davrandım ki çıksın. Sonra benim daha yavaş davrandığımı görünce çıktı. Ben de tâkib etmeye başladım. Arkasına döndü ve beni gördü. 'Hırsız olsaydın kötü biri olurdun' dedi ve 'Bunun benim ve senin için hayırlı olduğunu bilseydim, aldırmazdım' diye çıkıştı."

1798. Sehl b. Eşlem el-Adevî der ki: "Babam öldüğünde Avf el-A'râbî taziyeye gelmişti. Bana şöyle dedi: 'Bil ki, bu ayrılıktan sonra tekrar bir araya geleceksiniz. Babanla karşılaşmaktan utanmazsan karşılaşırsın. Öyleyse, eğer bir vasiyeti varsa yerine getir, eğer bir emaneti varsa

yerine ulaştır, eğer bir borcu varsa öde. Onun akrabasını gözet. Yine bil ki, bir araya geldikten sonra tekrar ayrılık olacaktır. Sonra ya ayrılık olmayacak şekilde biraraya gelinir ya buluşmamak üzere ayrılırsınız.'"

1799. Saîd b. Âmir'in rivayetine göre Avf el-A'râbî yanında oturanlara: "Allah'a andolsun ki bilmediğiniz birşeyi size öğretecek değilim. Fakat bildiğiniz bir şeyi hatırlatmak isterim. Belki size faydası olur" derdi.

1800. Salih el-Murrî der ki:: "Annem vefat etmişti. Abdullah b. Hasan taziyeye gelmişti. Bana şöyle dedi: 'Eğer bu musibet sana bir ibret olarak meydana gelmişse senin için nimettir. Yoksa bil ki, nefsindeki musibet daha büyüktür.'"

1801. Kays b. Abes babasından Hz Âişe'nin şöyle dediğini nakleder: "Dünyada buğz ettiğim bütün insanlardan âhirette de uzak kalacağım."

1802. Ubeydullah b. Abd'm bildirdiğine göre Hz. Âişe'nin vefatından sonra bir adam gelmiş ve Ubeyd b. Umeyr ona: "insanlar onun ölümünü nasıl karşıladılar?" diye sormuş. O da : "Fazla hüzünlendüer; ama herkes değil" deyince, Ubeyd: "Âişe'nin ölümüne kimin annesi ise o hüzünlenir" demiş.

1803. Fadl b. Atiyye der ki: "Salim b. Abdullah'ın yanında oturdum ve elbiselerine ve ayakkabılarına on üç veya on beş dirhem değer biçtim."

1804. Ömer b. Abdülaziz babasından şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Resûlullah'a (sav): 'Hangi din daha efdaldir?' diye soruldu. O da: 'Müsamahakar tevhid dini' diye karşılık verdi."[2]

1805. Kasım b. Muhammed, Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah sadakaları kabul eder, fakat iyi olanları kabul eder. Sadaka miras ve mihrin malı artırdığı gibi artırır. Hatta öyle ki, sadaka sayesinde bir lokma, Uhud Dağı kadar büyür."[3]
(Abbâd b. Mansûr) dedi ki: "Bu hususu Abdurrahman b. el-Kâsını'a sordum. Bana, babası Kâsım'ın bu konuda bir bilgisi olmadığını söyledi."

1806. Ebû'l-Ahves, Abdullah'dan naklen Hz. Peygamberin (sav) şöyle dediğini bildirir; "Bilir misiniz hangi sadaka daha efdal-dır?" "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dediklerinde: 'Kardeşine para getiren bir kazanç, binek veya koyun yahut inek sütü [4] diye karşılık verir.

1807. Ebû'l Buhterî, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğini nakleder: "Kur'ân'ı öğrenin ve okuyun. Her kelime için on sevap alırsınız. Elif için on, lam için on, mim için de on sevap alırsınız."

1808. Sabit [el-Bünânî], Ukbe b. Abdülğafîr'in şöyle dediğini rivayet eder: "Gizli bir dua, aşikâr duadan yetmiş kat daha efdal-dır. Aşikâre bir amelin aynısını gizli olarak yapan bir kul için Allah, 'îşte bu Benim gerçek kulumdur' der."

1809. Sabit yine Ukbe b. Abdülğafîr'in "Yatsı namasını cemaatle kılmak, bir hac gibi; sabah namazını cemaatle kılmak da bir umre gibidir" dediğim haber verir.

1810. Süfyân der ki: "Komşularım görür de kıskanıp gıybet ederek günaha girerler diye yeni elbise giymeyen bir zâhid vardı"

1811. Süfyân, Ebû Ca'fer'in, "Ölüm tehlikelerle doludur. İman kalpte sabit olandır" dediğini nakleder.

1812. Âmir el-Ahvel'in rivayetine göre Nevf [el-Bekâlî'ye][5] '....Biz onların arasına tehlikeli bir uçurum koyduk [6] âyeti sorulmuş. O da: "Yâni iman ehli ile dalalet ehli arasına bir vadi koydu" diye tefsir etmiştir.

1813. Ebûl-Mu'allâ el-Attâr, Saîd b. Cubeyr'in 'Biz cehennemi kâfirler için hasîr kıldık'"[7] âyetindeki "hasîr"i hapis diye tefsir ettiğini haber verir.

1814. Ebû'1-Alâ'nın anlattığına göre, Enes b. Mâlik'e, 'Biz aralarına uçurum koyduk' âyeti sorulmuş. O da bu uçurumdaki vadinin kan ve irinle dolu olduğunu söylemiştir.

1815. Ebû İmrân el-Cevnî ve Ebû Hârûn el Abdî, Nevf [el Bekâlî] nin şöyle dediğini naklederler: "Dünya bir kuşa benzer. İki kanadı koptuğu zaman düşer. Yeryüzünün de iki kanadı vardır. Biri Mısır, diğeri Basra. Bunlar harab olursa dünya da batar."

1816. İbn Uyeyne'nin azadlısı Vâsıl der ki: "Seleften bâzıları: 'Bir ödünç vesilesi olmasaydı size nefsimi kmardım' derlerdi.5'

1817. Ebû İmrân el-Cevnî der ki: "Bize gelen haberlere göre cehennemin bekçilerinden bir melek var ki, iki omuzunun arası bir mevsimlik yoldur. Cehennem ehlinden birine vurduğu zaman un gibi Öğütür."

1818. Mâlik b. Dinar'ın haber verdiğine göre bir âbid bir âbide mektup yazar ve mektubunda, "Nasılsın iyi misin?" diye sorar. Öbür âbid cevaben: "Benim hâlimle meşgul olacak kadar hâlin iyi demek ki" der.

1819. Abdullah şöyle demiştir: "Bu haberlerin tamamını babama (Ahmed b. Hanbel'e) okudum. O da onayladı."

1820. Sabit el-Bünânî, As'as'm, "Gelin bugün bir şey yemeyelim ve içmeyelim" diye teklif ettiğini söyler.

1821. İbn Avn, İbn Sîrm'in: "Müttekilerden olmayı reddetme; muhsinlerden olmayı reddetme " dediğini nakleder ve der ki: "Bunu Eyyub les-SahtiyânîJ'ye sordum, bana Saîd b. Cubeyr'in şu iki âyeti okuyarak şerh ettiğini anlattı: Boşanmış kadınların iyilikle faydalandırılmak haklarıdır. Bu

mûttaküer için bir vazifedir.[8] ...Mühsinler için de bir vazifedir.[9]

1822. Ebû Muâviye el-Gallâbî, Kureyşli birisinin şöyle dediğini nakleder: "Yunus b. Ubeyd bir cenazeden dönüyordu, Hasan Basrî arkasından seslenerek: *Yâ Ebâ Abdullah' dedi. Kendisine dönünce: 'Sen hem bizim evi seviyorsun; hâne halkı da seni sever; hem de biraz orada konaklamıyorsun.'"

1823. Ebû Muâviye Basralı bir adamdan naklen anlatır: "Hasan Basrî'nin bir evi vardı. Kapısının açık olması girmek için izin sayılırdı. Arkadaşlarından kim gelir, kapısını açık görürse girerdi. Bir gün bir adam geldi. Kapıyı açık gördü ve girdi. Fakat Hasan'ı göremedi. Divanın altına baktı orda yemek buldu ve önüne alıp yemeye başladı. Derken Hasan çıkıp geldi. Adamın yemek yediğini görünce epeyce kendisine baktı ve gözlerinden yaşlar aktı. Adam: 'Sen neden ağlıyorsun?' dediğinde Hasan: 'Sen bana geçen kavmin (ashabın) ahlakını hatırlattın' diye karşılık verdi."

1824. Ebû Osman, Selmân'm şöyle dediğini haber verir: "Bir adam bolluk anında dua eder, sonra başına bir musibet gelir, tekrar dua ederse melekler: 'Bu ses tanıdık bir sestir, onun için istiğfar dileyin' derler. Fakat bir adam bolluk anında hiç dua etmez başına bir felaket geldiğinde dua ederse melekler: 'Bu ses tanıdık değil' der ve ona şefaatçi olmazlar."

1825. Sabit el-Bünânî der ki: "Ebû Osman en-Nehdî'nin yanında oturuyorduk. Bize nasihat edip dua ediyordu. Sonra: 'Elbet bir gün duamız kabul olur ve affolunuruz' dedi. Biraz durduktan sonra da: 'Eğer biz sâdık isek' diye tamamladı."

1826. Ebû İmrân el-Cevnî der ki: "Mescidde oturuyorduk. Bir ihtiyar gelip şöyle seslendi: 'Ey mescidin halkı! Allah'a andolsun ki, Allah cenneti de cehennemi de sizinle dolduracak.' Biz bu söz üzerine ağladık."

1827. Ubeydullah b. Ebû Şumayt, babasından naklen der ki: "Ebû Müslim el-Havlânî diyar diyar dolaşıp İslâm'ı tebliğ ediyordu. Bir gün Muâviye'ye geldi. Onu yanma çağırarak: 'Senin ismin nedir?' diye sordu. O da: 'Muâviye'dir' deyince, 'Sen daha babası yeni ölen birisisin. Bil ki, eğer hayır ya da şer işlersen karşılığını görürsün. Ey Muâviye, bütün dünyaya âdil davransan, fakat bir kişiye zulmetsen zulmün adaletine galebe çalar' dedi."

1828. Ca'fer b. Süleyman Muhammed b. Vâsfın, "Dünyada cemaatle namaz kılmak ve dostlarla buluşmaktan başka lezzetli bir şey kalmadı" dediğini anlatır.

1829. Ca'fer b. Süleyman bâzı arkadaşlarının şu haberini nakleder: "Muverrik el-İclî ticâretle uğraşır ve kazanırdı da. Her cuma yanına para alır, karşılaştığı müslüman kardeşlerine üçyüz, dörtyüz hatta beşyüz dirhem verir ve 'Bunlar sizin yanınızda kalsın. İhtiyacımız oluncaya kadar' derdi. Sonra da onlarla karşılaşır, *O paraları ne yaparsanız yapın' derdi. Onlar: 'Bizim ihtiyacımız yok' derler, fakat o yemin ederek almayacağını belirtir ve yine 'Ne yaparsanız yapın' derdi."

1830. Yezîd es-Sünnî [veya es-Sinnî]'nin rivayetine göre bir adam Muverrik el-İclî'ye: "Ben çokça (nafile] namaz kılamıyor ve oruç tutamıyorum" diye nefsini şikayet eder. Muverrik de ona:

"Nefsini ne kötü övüyorsun.Nefsin hayrı yapamıyorsa onu serden alıkoy. Ben biraz uyku ile ferahlık bulurum" diye cevap verir.

1831. Katâde, Muverrik el-Iclî'nin ticaretle uğraşıp kazandığı paraları da fakir ve miskinlere dağıttığını, "Eğer bunlar olmasa ticaretle uğraşmam" dediğini haber verir.

1832. Zuheyr el-Bünânî de Muverrik'in hep oruç tuttuğunu, iki parça ekmekle iftar ettiğini, ayrıca zengin olup malım fakirlere dağıttığını, onunla akrabaya yardım ettiğini ve "Şayet fakirler olmasa ticarete bulaşmam" dediğini nakleder.

1833. Yunus b. Ubeyd, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Siz çok günah işliyorsunuz, öyleyse çok istiğfar edin. Her kim çok günah işler fakat hemen istiğfar ederse onun yerini tutar."

1834. Sabit ve Humeyd, Bekr b. Abdullah'ın şunu anlattığını rivayet ederler: "Sizden önce çok şerli bir kral vardı. Müslümanlar onunla savaştılar ve sağ olarak ele geçirdiler. Nasıl öldüreceklerini istişare ettiler ve "Ateş üstünde bir kazan içinde kaynatıp azabın tadını tattırarak öldürmek hususunda ittifak ettiler. Nitekim bunu da yaptılar ve kral ilahlarını bir bir çağırmaya başladı: "Yâ falan senin için dua etmiş, ibadet etmiş ve yüz sürmüştüm. Beni kurtar' diye yalvardı. Hiç birisi cevap vermeyince başını semaya kaldırarak, 'Allah'tan başka ilah yoktur' dedi. İhlash olarak dua etmeye başladı. Allah gökten bir yağmur gönderek ateşi söndürdü. Bir rüzgar da kazam devirdi. O hâlâ, 'lâ ilaha illallah' diyordu. Allah onu kurtardı fakat Allah'ı tanımayan bir kavmin arasına attı. O, 'Lâilaha illallah' deyince oradan çıkardılar ve kendisine: 'Sana yazıklar olsun sana ne oldu?' dediler. 'Ben falan kavmin kralıyım' dedi ve başından geçeni anlattı. Onlar da iman ettiler."

1835. Gâlib el-Kattân, Bekr b. Abdullah'ın hanımına şöyle dediğini bildirir; "Benim hakkımda söyleyeceklerinden korkmasam sana birşeyler derdim."

1836. Mübarek b. Fadâle, Bekr b. Abdullah'ın şöyle dediğini nakleder: "Ben zenginler gibi yaşar fakirler gibi ölürüm" Râvî der ki: "Gerçekten de Öldüğünde borcu vardı."

1837. Humeyd'in naklettiğine göre Bekr b. Abdullah el-Müzenî şöyle demiştir: "Sizden biriniz hastanızı koruduğunuz gibi Allah ta kulunu korur. Bir kadının çocuğunu nasıl koruduğunu ve akıbetinin salâhı için nasıl çalıştığını görmez misiniz? İşte Allah ta kulunu öyle gözetir."

1838. Ebû Hayve der ki: "Bekr b. Abdullah el-Muzenfnin yanma girdik. Gayemiz ölüm döşeğinde onu ziyaret etmekti. Başım kaldırdı sonra şöyle dedi: "Allah'ın verdiği kuvveti O'na itaat için kullanan yahut o kuvveti zayıflatıp Allah'a isyan etmeyen kişiye Allah rahmet etsin."

1839. Yezîd es-Sinnî, bir zatın Muverrik el-İclî'ye şöyle dediğini haber verir: "Ben çokça (nafile) namaz kılamıyor ve oruç tutamıyorum, diye nefsimi sana şikayet ediyorum." Muverrik de: "Nefsini ne kötü övüyorsun. Nefsin hayrı yapamıyorsa onu serden alıkoy. Ben biraz uyku ile ferahlık bulurum" demiştir.

1840. Yezîd es-Sinnî, Muverrik el-Iclî'nin şöyle dediğini haber verir: "Ben az öfkelenen biriyim. Öyle olur ki, bir sene hiç kızmam. Buna rağmen az da olsa öfkelendiğim zaman söylediğim bir şeyden pişman olurum."

1841. el-Mübârek, Bekr b. Abdullah el-Müzenfnin sürekli şöyle dua ettiğini anlatır: "Allahım! Rahmet hazinelerini bize aç, dünya ve âhirette bize ebediyyen azab etme ve engin fazlınla bizi helal rızık ile rızıklandır. Senden başka kimseye muhtaç etme. Onunla şükrümüzü artır. Herkes Sana muhtaçtır ancak senin fazlınla varlıklı olabilir."

1842. Yezîd b. Ömer, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'nin Basra mescidinde şöyle dediğini haber verir: "Resûlullah'm (sav) ashabından iyi giyinenler giyinmeyenleri ayıplamaz, giyinmeyenler de giyinenleri ayıplamazdı."

1843. İbn Avf, Ebû Recâ'nm şu sözünü nakleder: "Her kim benden sonra bıraktığım bir şeyi örnek almak isterse bilsin ki, ben günde beş defa Rabbim için yüzümü toprağa sürerdim."

1844. Ebû'l-Eşheb der ki: "Ebû Recâ Ramazan gecelerinde kıldırdığı namazlarda her on günde bir hatim indirirdi."

1845. Eyyûb, Ebû Recâ'mn "Devenin çöküş ânı gibi mütevazı ol" dediğini nakleder,

1846. Ebû't-Teyyâh, Ebû's-Sevvâr el-Adevfnin: "Her insanın amel defterini boynuna astık, insan için kıyamet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız [10]âyetini okuduktan sonra şöyle dediğini nakleder: "Sen delirdin mi, ey Ademoğlu? Defterin açıkken nasıl dilediğini yaparsın? Öldüğün zaman defterin dü-rülür. Dirildiğin zaman neşredilir (ve şöyle denir:) Kitabını oku bu gün hesap sorucu olarak nefsin yeter.[11]

1847. Mahled b. Hüseyin'in anlattığına göre bir adam bir gün Ebü's-Sevvâr el-Adevfnin evinde su ister. Hanımı: "Küpde bir damla su yok" der. Bunun üzerine Ebû's-Sevvâr gidip küpün kulpundan tutarak getirir ve içindeki suyu hanımının başına boşaltarak: "Ey kötülükler anası! Bak nice damlalar var içinde" der.

1848. Salim b. Nuh'un bildirdiğine göre, Avff bir Cuma günü Yunus'la karşılaşır ve "Nasılsın?" diye sorar. Avf der ki: "Ebû's-Sevvâr el-Adevî'ye: 'Bütün halin iyi mi?' diye soruldu. O da: 'Keşke onda biri iyi olsa' demişti."

1849. İbn Şevzeb'in rivayetine göre Ebû's-Sevvâr bir ilim halkasında bulunuyordu. Beraberinde bir de genç vardı. Genç: "Sub-hanallah ve'1-hamdulillah' deyin" dedi. Bunun üzerine Ebu's-Sevvâr el-Adevi: "Sana yazıklar olsun, biz ne yapıyoruz ki, [yâni bizim ilim tahsilimiz de teşbih değilmiş]" dedi.

1850. Mahled'in anlattığına göre bir adam Ebu's-Sevvâr'a eziyet eder. O da sükutla karşılar ve evine girer: "Şimdi ne yaparsan yap" der.

1851. Mâlik'in haber verdiğine göre Atâ b. Yesâr bir adamın mescidde alışveriş yaptığını görür onu çağırarak "Burası âhiret pazarıdır. Eğer alış veriş yapmak istiyorsan dünya pazarına çık" der.

1852. Mâlik, Atâ b. Yesâr'ın şöyle dediğini nakleder: "Dininizi, size dininizi tavsiye ediyorum. Dünyanız konusunda vasiyet etmiyorum. Zira ona karşı harîs olduğunuz gibi, zâten o konuda öğüdünüzü almışsınız."

1853. Humeyd b. Hilâl'in bildirdiğine göre Hakem b. Eyyub hutbede zühd konusunu işler. Ebû's-Sevvâr onu dinler ve "Şuna bakın, otuzbin dirhem maaş alıyor, insanlara zühdden bahsediyor" der.

1854. Ebû Halde der ki: "Ebû's-Sevvâr el-Adevfye oruçlunun hanımını öpmesinden sordum. Bana: 'İhtiyarlara ruhsat var, fakat ileri gider korkusuyla gençlere mekruhtur' dedi."

1855. Yine Ebû Halde, Ebû's-Sevvâr'a: "İmamın arkasında Kur'ân okuyayım mı?" diye sorar. O da: "Sadece tekbir getir ve Allah'ı teşbih et" der.

1856. Muhammed b. el-Ferec'in anlattığına göre Ahmed b. Hanbel'e Mihne hâdiselerinde işkence edilirken rüyasmda kendisine sorulur:"Sen onun Ebû's-Sevvâr el-Adevî'nin makamına gitmesini istemez misin?" O da: "Evet" deyince: "Onun makamı Ebû's-Sevvâr'ın makamıdır" denilir.

1857. Bistam b. Müslim, Hasan'dan şu hadiseyi nakleder: "Bu ümmetin bazı ileri gelen yöneticileri Ebû's-Sevvâr el-Adevî'yi çağırarak bazı dini sorular sordu. O da bildiği gibi cevap verdi. Adam istediği cevabı alamayınca: '(Şöyle şöyle cevap vermezsen) İslamdan berî olasın' dedi. O da —istihza ile karşılık vererek— 'O zaman hangi dine gireyim?' dedi. Adam: 'Hanımın boş olsun' dedi. 'Gece kime sığınayım?' diye yine istihza ile cevap verince kendisini kırk kırbaçla dövdüler. Hasan der ki: "Onun yediği bu sopalar boşa gitmeyecektir." Râvilerden Ebû Ca'fer der ki: "Gidip hâdiseyi Ah-med b. Hanbel'e anlattım. O da: 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn' dedi."

1858. Ebû Halde'nin haber verdiğine göre, Ebû's-Sevvâr el-Adevî, Benû Adiyy mescidinde Mu'âze el-Adeviyye'ye şöyle der: "(Siz bayanlar) Mescide geliyorsunuz başınızı yere koyuyor, arkanızı da kaldırıyorsunuz, secde ediyorsunuz (bu uygun mu?)." Mu'âze kendisine: "Neden bakıyorsun, gözlerine toprak serperim senin, bakma" diye karışlık verir. Ebû's-Sevvâr: "Bakmamak elimde değil" diye mazeret beyan edince: "Ey Ebû Sevvâr, evde olduğum zaman çocuklar bana huzur vermiyor. Onun için mescide geliyorum mescidde daha huzur içinde ibâdet ediyorum" der. Bunun üzerine Ebû's-Sevvâr: "Fakat bu huzur beni senin adına korkutuyor" diye cevap verir.

1859. Abdullah b. Ebî Şumayt'ın babasından naklettiğine göre Saîd b. Cubeyr, Ebû's-Sevvâr'a şöyle bir mektup yazar: "Ey kardeşim, insanlardan sakın ve nefsini onlardan koru. Birini zor durumda görürsen seni afiyette kılan Allah'a hamdet. Şeytandan emin olma. Yaptığın şeylerle seni aldatır."

1860. Ebû'd-Derdâ'mn oğlu Bilal, babasının: "Şerri gördüğünüz vakit onu da, yapanı da terkediniz" dediğini nakleder.

1861. Hasan Basrî, İmrân b. Husayn'in şöyle dediğini rivayet eder: "Yedirenler gitti, yiyiciler kaldı. (Her an Allah'ı) hatırlayanlar gitti unutanlar kaldı." Hasan der ki: "İmrân şimdi sağ olsaydı daha neler söylerdi."

1862. Ca'fer b. Abdullah der ki: "Ferkad es-Sebehî'nin yanına girdim. Yaşlı bir ihtiyardı. Önünde tuzlu sirke vardı. Önce sirkeden alıyor, sonra yemekten bir lokma yiyordu. Neden öyle yaptığını sordum, 'Şehvetten kesileyim diye' cevap verdi."

1863. Bişr b. Mufaddal der ki: "Bişr b. Mansûr'u öldükten sonra rüyamda gördüm. Kendisine: 'Allah sana ne yaptı' diye sordum. Bana; 'Durumu nefsime yüklediğimden daha kolay buldum' diye cevap verdi."

1864. Ca'fer, Mâlik b. Dinar'ın, "Eğer biz Kur'ânı dağlara in-dirseydik Allah korkusundan param parça olurdu"[12] âyetini okuduktan sonra ağlayıp şöyle dediğini nakleder: "Yemin ederim ki Kur'ân karşısında kalbi ürpermeyen bir kul Kur'ân'a iman etmiş olmaz."

1865. Ca'fer, yine Mâlik b. Dinar'ın şu sözünü nakleder: "Cehennem ehli kırbaç seslerini hissettiklerinde cehennemin ortalarına doğru hareket eder; insanın suya yavaş yavaş battığı gibi derinlere batarak inerler."

1866. Ca'fer, Mâlik b. Dînâr'dan yine şöyle bir nakilde bulunur: "Ey Kur'ân hâmilleri, Kur'ân kalbinize ne ekti? Şunu bilin ki Kur'ân mü'minin ilkbaharıdır. Tıpkı yerin baharı yağmur olduğu gibi. Gökten yağmur iner tohum olan yere isabet eder. Tohum yerin sertliğine aldırmadan yeşerir. İşte Kur'ân da mü'minin kalbinde öyle tohum eker. Ey Kur'ân hamilleri, Kur'ân kalbinizde neler ekti? Nerede bir sûreyi, iki sûreyi ezberleyenler? Onlarla ne derece amel ettiniz?"

1867. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik b. Dînâr'a: "Biraz yumuşak sözlü olsan arkadaşların ve çevren çoğalır" dediklerinde şöyle demiştir: "Onlar yüzünden sofram mı kurur, gelirim mi tükenir? Allah onları getirmese de olur."

1868. Ca'fer, yine Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Kaypak insanlardan korkunuz. Âlimlerin kalplerini büyüleyen de onlardır."

1869. Ca'fer Mâlik'in şu sözünü de nakleder: "Dünyalık bir şey için üzüldüğün kadar âhiret kaygısı kalbinden çıkar. Ahiret için hüzünlendiğin kadar da dünya kaygısı kalbinden çıkar."

1870. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik b. Dînâr, "Biz iman eden ve sâlih amel işleyenleri yeryüzünde bozgunculuk yapa-lanlarla bir tutarmıyız?[13] Biz müttekilerle günahkarları eşit tutar-mıyız?"1 âyetini okumuş ve şöyle demiştir.

1871. Yine aynı isnad ile gelen haberde Mâlik: "Eğer yatma-maya gücüm yetse hiç yatmam. Zira uykuda iken azabın gelmesinden korkuyorum. Bâzı yardımcılar bulsam vallahi yeryüzüne dağıtır ve 'Ey insanlar, ateş geliyor' diye nida ettirirdim" demiştir.

1872. Aynı isnadla Mâlik şöyle demiştir: "Ey insanlar küçük ve büyük çok komşunuz vardır. Hoş söz sahibi olup salih amel işlemeye devam edenlere Allah rahmet etsin."

1873. Mâlik, Hasan'dan merfû olarak şöyle bir hadis nakleder: "Allah aklı yarattığında, "Bana dön" dedi, döndü. "Geri dön" dedi, yine döndü. Sonra şöyle buyurdu: "Senden daha sevimli bir yaratık yaratmadım. Zira seninle isteyeceklerimi alır, seninle de veririm."[14]

1874. Mâlik, Ebû Zer'in Ömer b. Hattâb'a şöyle dediğini nakleder: "Ey Ömer, eğer dostun (Resûlullah'a varmak istiyorsan) elbiseyi kısalt, ayakkabıyı incelt ve doymayacak kadar ye."

1875. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Bir evde oturulmadığı zaman harabe olduğu gibi, bir kalpte de eğer hüzün yoksa o kalb harabe demektir."

1876. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir; "Bir kula verilen en büyük ceza kalbinin kasvetleşmesidir. Kalbimin bir kilisede ıslah olacağını bilse'm, gider orada otururum. Allah'ın kalplere ve bedenlere ayrı ayrı cezaları vardır. Bazen de maişeti kısar, rızkı daraltır ve ibadette gevşeklik verir. Bunlar hep birer cezadır."

1877. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik b. Dînâr: "Nice insanlar var ki, kardeşleriyle buluşmak isterler, onları ziyaret etmek isterler, meşguliyetler insanları bundan engeller. Fakat ayrılığın olmadığı cennette buluşmayı ümid ederler. Ben de sizinle Tûbâ gölgesinde, âbidler istirahatgâhmda buluşmayı Allah'tan istiyorum."

1878. Mâlik'in naklettiğine göre Hz. Lokman oğluna: "Yavrum, insanlar vâdolunmadıklanna süratle giderken, sen nasıl olur da vâdolundukları hususlarda onlara üstünlük taslayabilirsin."

1879. Ca'fer, Mâlik'ten naklen der ki: "Hz. Mûsâ (sav) Bel'âm b. Bâ'ûrâ'yı Medyen kralını ve halkını Allah'ın dinine davet etmek için gönderdi. Bel'âm, İsrailoğullarmın davetine icabet edilen âlimlerindendi. Hz. Mûsâ şiddet anlarında onun duasına başvururdu. Musa'ya iman edenlerdendi. Medyen'e varınca kral kendisine çeşitli hediyeler verdi. O da dinini terk ederek onun dinine girdi. Nitekim bunu şu âyet ile Allah Teâlâ doğrulamıştır: Onlara kendisine âyetlerimizden verdiğimiz ve fakat onlardan sıyrılıp çıkan kimsenin haberini oku,'[15]

1880. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini rivayet eder: "Nimet verilenler Allah'ın zikri gibi bir nimet ile nimetlenmemişlerdir. Birisi gider en güzel soylu bir kadınla evlenir; birisi de kara üzüm gibi siyah bir cariye ile evlenir ve ona: 'Ne istiyorsun benden?' der. O da: 'Beni güzelleştirecek bir baş örtüsü' der. Alır ve ecir kazanır. Birisi de zayıf yetim bir kızla evlenip onu giydirir ve öylece eeir alır."

1881. Cafer b. Abdullah der ki: "Mâlik bir gün mihrabına başını koymuş hüzünlü bir sesle: 'Allahım! Kimlerin cehennemde, kimlerin de cennette olacağını biliyorsun. Malik hangi taifedendir?' diyerek ağlıyordu.
Bir defasında da şöyle diyordu: 'Allah Teâlâ: 'Ben kullarımdan bir kısmına azabı murad ettim . Sonra Kur'ân meclislerine, mescid imar edenlere ve mü'minlerin çocuklarına baktığım zaman

azabımı geri çevirdim' der.'
Başka bir konuşmasında da: 'Sıddıklarm Kur'ân okunduğu zaman kalpleri âhirete meyleder' dedi."

1882. Cafer, Mâlik'in Mugîre b. Habîbe: "Ey Mugîre! Beraber oturduğun kimselere ve arkadaşlarına iyi bak. Eğer dinin konusunda sana bir hayırları olmuyorsa sohbetlerini kes" dediğini nakleder.

1883. Haris b. Nebhân ve Cafer, Mâlik'in şöyle dediğini naklederler: "Basra emiri Kasım b. Muhammed bana: 'Yâ Mâlik, bu elbiselerle yanımıza girme' dedi. Ben de: 'Allah, emiri ıslah etsin; bu elbiselerle huzuruna girmem neyini değiştiriyor bilemiyorum' dedim. Bunun üzerine bana: *Yâ Mâlik, seni bize karşı cüretli yapan nedir, biliyor musun? Sen bizden bir şey istemiyorsun işte bunun için cüretlisin' dedi." Mâlik der ki: "Eğer Mushafa bir şey yazabil-seydim Kasım b. Muhammed es-Sekafî'nin bu sözünü yazardım."

1884. Ösmân Ebû İbrahim el Himyerî'nin anlattığına göre Mâlik b. Dînâr bir gün bir arkadaşına: "Gönlüm bir taze ekmekle kaymak istiyor" der. Arkadaşı derhal gider, her ikisini de getirir ve Mâlik'in eline verir. Mâlik taze ekmeği eline alıp çevirerek: "Kırk senedir gönlüm seni istiyor, seni yendim. Bugün beni yenmek mi istiyorsun?" der ve yemeyi reddeder.

1885. Ca'fer, Mâlik b. Dinar'ın şöyle dediğini haber verir: "Ağır bir hastalığa yakalanmıştım. Beni Hasan Basrî ziyaret etti. Ridasım başımın ucuna koydu sonra abdest aldı ve gelip başımın ucuna oturdu. Kendisine, "Yâ Hasan, bu hastalıktan ölürsem ellerimi ve kollarımı bağlayın kölenin efendisine götürüldüğü gibi Rabbime gitmek istiyorum' dedim. Hasan etrafındakilere: 'Arkadaşınız kriz geçiriyor' dedi. 'Hayır kriz geçirmiyorum' dedim. Sonra iyileştim beni gördüğünde: 'Ey iple bağlanmak isteyen, bir zulmette idin, sabahladın yâni iyileştin' diyerek bana nasihat etti. Hasan iyi bir öğretici ve eğitimci idi."

1886. Ca'fer, Mâlik'in "Mü'minin niyeti amelinden daha önemlidir" dediğini nakleder.

1887. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Keşke kıyamet günü Allah huzurunda kendisine bir secde etmeme izin verse sonra da benden razı olduğunu söyleyip toprak ol dese ben razıyım. Herkese bir istek hakkı verilseydi kıyamet gününde ateşten kurtulup bir hurma kamışı ile suya razı olduğumu söylerdim."

1888. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Tuvalete gidip gelmekten haya ediyorum. Keşke rızık olarak bir çakıl taşını emmek verilseydi ve ölene kadar öyle yapsaydım."
Bir defasında da şöyle der: "Kişiye hainlere güvenmek hıyanet olarak yeter."

1889. Aynı isnadla Mâlik'in şöyle dediği anlatılır: "Âlim ilmiyle amel etmediği zaman yağmurun kaya parçasında durmayıp kaydığı gibi nasihatleri de kalplere te'sir etmeyip kayar. İlmi amel etmek için istersen seni sevindirir. Başka şeyler için istersen sadece övünmeni arttırır."

1890. Bâzı Basralılar, Mâlik'in şöyle dediğini naklederler: "Her kim kendi nefsi için ilim talep ederse az ilim kendisine yeter. Her kim insanların ihtiyaçlarına karşılık vermek için tahsil ederse insanların ihtiyaçları çoktur."

1891. CaTer, Mâlik'ten şöyle bir nakilde bulunur: "Mü'minle-rin göğüsleri iyi amellerle kaynar, fâcîrlerin göğüsleri de kötü amellerle kaynar. Allah sizin niyetlerinize ve maksatlarınıza bakar. Maksatlarınızı iyi kontrol ediniz ki, Allah size rahmet etsin."

1892. Ca'fer, Mâlik'in "Sâlihler anıldığı zaman onların hallerini düşününüz" dediğini haber verir.

1893. Abbâd b. Velîd, Mâlik b. Dînâr'm şöyle dediğini nakleder: "İnsanların 'Mâlik delirdi' demelerinden korkmasaydım, yırtık elbiseler giyer, azığımı başıma koyar ve insanlar arasında 'Her kim beni görürse Allah'a (cc) isyan etmesin' diye nida ederdim."

1894. Mâlik b. Dînâr, Hasan'dan naklen Hz. Peygamberin (sav): "Bir konuşma yapan, hutbe okuyan her kulun muradını Allah kendisine soracaktır"[16] dediğini rivayet etmiş ve CaTer'in bildirdiğine göre sonra ağlamış ve şöyle demiştir: "Gözlerimin sözlerimi doğruladığını sanıyorlar. Oysa ben Allah'ın bu ağlamaktan maksadımın ne olduğunu soracağını biliyorum."

1895. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Bize gelen haberlere göre gökte Allah'ı teşbih eden melekler vardır. Bazı gök tabakalarında bulunan meleklerin çakıltaşları ve yıldızlar adedince gözleri vardır. Her gözün altında sahibinin anlamadığı bir dilde Allah'ı teşbih eden iki dudak vardır. Arşı taşıyan meleklerin boynuzları vardır; boynuzlarının aralan beş yüz yıllık mesafe kadardır. Arş da boynuzun üzerindedir.

1896. Ca'fer'in rivayet ettiği farklı rivayetlerde Mâlik b. Dînâr şunları söylemiştir:
"Kendisine: 'İki ekmek sana yeter mi?' diye sorduklarında: 'Benim doymak istediğimi mi sanıyorsunuz?' der. Şöyle devam eder:
*Ben ne açlıktan ne de susuzluktan korkarım. Ekmeğim isimdedir, suyum da nehirlerdir.'
'Abdest bozmak olmasaydı hiç mescidden çıkmazdım.'"

1897. CaTer'in anlattığına göre hanımı öldüğünde Mâlik b. Dinar'a "Evlenmek ister misin?" diye sorarlar, o da: "Gücüm yetse nefsimi de boşayacağım" der.

1898. Ca'fer, San'alı bir adamın şöyle dediğini nakleder: "Rüyamda Resûlullah'ı (sav) gördüm: 'Ümmetinin ebdâli nerede?' diye sordum. O da Şam'ı işaret etti. 'Irak'ta kimse yok mu?' dedim. 'Muhammed b. Vâsi', Hassan b. Ebû Sinan, ve Ebû Zer gibi zâhid olan Mâlik b. Dinar var' dedi."

1899. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dua ettiğini nakleder: "Allahım! Kalbimizi kendine yönelt ki seni iyi tanıyalım; Senin ahdine riâyet edelim, Senin vasiyetlerini yerine getirelim. Allahım, bize iman simasını ver, takva elbisesi giydir. Allahım, ölmeden önce tevbe ediyoruz. Allahım bize dünya ve âhiret hayırlarını getirecek bir nazar ile bak." Râvi der ki: "Mâlik burada durarak: 'Benim dünya hayrından para kasdettiğimi mi düşünüyorsunuz? Hayır, ben sâlih amel kasdediyorum. Seninle mülâkî olacağım güne kadar. Ta ki o gün benden razı olasın. Ey arzın ve semanın sahibi, Sana rağbet ediyor ve Senden korkuyorum' dedikten sonra içten ağlamaya başladı, biz de beraberinde ağladık."

1900. Mu'allâ b. Ziyâd der ki: "Seleme b. Kuteybe Basra'ya geldiği zaman Mâlik bana: Tanına gidelim' dedi. Yanma gittik; izin isteyip girdik. Biraz sonra bize, 'merhaba' dedi ve ziyaret için mi yoksa bir ihtiyacımız için mi geldiğimizi sordu. Mâlik: 'Bir ihtiyacımız var' dedi. Seleme: 'O nedir?' diye sordu. Mâlik; 'Bakıyorum kral ve sultanların yanma çok gidiyorsun' dedi. Seleme: 'Bizi tanıyorlar (yakamızı kurtaramıyoruz)' dedi. Mâlik: 'Onlara karşı biraz delilik yapsan olmaz mı?' deyince, 'Fayda vermez' dedi. Neticede Mâlik: 'Onların seni bir çukura atıp çıkarmamalarından korkuyorum' diyerek endişesini açıkladı."

1901. Rivayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr bir manastıra uğrar ve rahibini çağırır. Râhib gelip kendisiyle konuşur ve şöyle der: "Eğer kendi nefsin ve şehvet ve arzuların arasına demirden bir duvar örebilirsen yap. Sana fayda getirmeyen meclislerden ister yakın olsun ister uzak kaçınmalısın" der.

1902. [Buradaki rivayetin metni yoktur. Kitabın aslında boşluk mevcuttur.]

1903. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik şöyle demiştir: "Bulut gelir ve yağmur yağmadan geri gider. Siz yağmur bekliyorsunuz; ben ise taş yağmasını bekliyorum. Eğer yağmıyorsa, hayırdayız demektir."

1904. Mugîre b. Habîb der ki: "Bir gece Mâlik ile sözleştim. Kış gecesinde bir kaftan giymiştim ve gittim evin kapısında durdum. Mâlik geldi, eve girdi ve kıbleye yönelerek sakalından tuttu ve şöyle dua etti: 'Allahım, bütün insanları topladığın mahşer gününde ihtiyar Mâlik'e ateşi haram kıl.'"

1905. Ca'fer, Mâlik'in "Açlığı tatmayan kavimler hâriç, hiçbir ümmet Allah'ın gözünden düşmemiştir" dediğini haber verir.

1906. İbn Süleyman'ın rivayetine göre Mâlik ile Muhammed b. Vâsi' bir araya gelirler. Mâlik: "İki seçenek vardır; ya Allah'a itaat ya da ateş" der. Muhammed b. Vâsi' ise: "Ben aynı fikirde değilim, ya Allah'ın rahmeti, ya ateş, diyorum" der. Bunun üzerine Mâlik: "Şehadet ederim ki sen Allah'ın lütfuna mazhar bir âlimsin" der.

1907. İbn Şevzeb'in rivayetine göre bir adam Mâlik b. Dinar'dan vergi memurlarına karşı yardım ister. Mâlik de yardımcı olur. Sonra kendisine: "Bir dua eder misin?" diye sorarlar. Orada üzeri deriden para konulan bir kap (kasa) vardır. Mâlik: "Ellerinizi kaldırın" der; sonra para kabını da koltukaltına alır ve "Allah'a an-dolsun ki, bu kap bizimle olduğu müddetçe bizim duamız kabul olmaz" der.

1908. Mûsâ b. Hâlid'in haber verdiğine göre Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "Bâzı kitaplarda yazılı olduğuna göre kötü çobanlar kıyamet günü hesaba çekilerek "Ey kötü çoban, eti yedin, yünü giydin, sütü içtin, hayvanların yaralarını sarmadın, kayıpları aramadın, otlağında yaymadın. Bugün onların intikamı senden alınacaktır" denilir.

1909. Süfyân der ki: "Sâlihler zikredilince rahmet iner denilirdi."

1910. Kendisine: "Kim böyle dedi?" diye sorarlar, "Alimler" der, ve devamla "İlmi ile amel eden âlim semada büyük diye anılır. Yarınki rızıkla ilgilenmek hatâdır."

1911. Süfyân: "Allah'ın ilmini artırdığı kimsenin O'na yakınlığı çoğalır" demiştir.

1912. Rivayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr der ki: "Görevi öşür toplamak olan bir komşum Ölmek üzere iken yanma girdim. Şöyle dedi: 'Miskinlere acıyanı (Peygamberi) rüyamda gördüm. Bana kızgın olduğunu söyledi ve 'Senin benimle ilgin yok3 sözünü tekrarlayınca korktum: 'Kime söylüyorsun?' dedim. Kendisini göstererek: 'Sana' dedi."

1913. Abdu's-Samed'in rivayet ettiğine göre Mâlik b. Dînâr ölmek üzere olan bir komşusunu ziyarete gider. Kendi kendisine: "Ateşten iki dağ ateşten iki dağ" diye söyleniyormuş. Meğer alırken fazla verirken eksik tarttığı bir ölçeği varmış.

1914. İbrahim b. Edhem'in bildirdiğine göre Atâ es-Sülenıî, gece yarısı uyandığı zaman, hilkatinin değişmesinden korktuğu için elleriyle organlarını kontrol ederdi,

1915. Rivayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr, meclisinde oturanlara şöyle demiştir: "Bazı insanlar hem âlim oluyor ve ilimden bir pay alıyor; hem de devlet ricaline gidiyor, bir pay da oradan alıyorlar. Siz Allah rızası için ilim tahsil edin."

1916. Havşeb, Mâlik b. Dinar'ın yanında bir gün şöyle der: "Bir münadi: 'Göç var, ey insanlar' diye bağırdı. Muhammed b. Vâsi* den başka kalkıp icabet edeni görmedim. Bunu işiten Mâlik neredeyse bayılacak kadar ağlar."

1917. Ferkad es-Sebehî, Tevrat'ta şu ibareyi okuduğunu nakleder: "Her kim bir dünyalık için üzülürse Rabbinin gazabını cel-betmiş olur. Her kim bir zenginle beraber oturur ve zenginliğinden dolayı ona yardakçılık yaparsa dininin üçte birisi gider. Her kim de başına gelen musibeti bir başkasına şikayet ederse Rabbini insanlara şikayet etmiş olur."

1918. Rivayete göre Ferkad es-Sebehî bir gün İbn Sîrîn'in yanma girer. Önüne hurma tatlısı getirilir, yemeyi reddeder. İbn Şîrîn hizmetçiye: "Ferkad'a ekmek ile yağ getir" der. Gelince yemeye başlar. İbn Şîrîn: "Helva da bunun gibidir" diyerek güler.

1919. Rivayete göre bir gün Hasan Basrî, Ferkad es-Sebe-hî'ye: "Sen hurma tatlısını sever misin?" diye sorar. Ferkad: "Hayır sevmem, onu seveni de sevmem" deyince, Hasan: "Bu deli mi ne?" diye karşılık verir.

1920. Muhammed b. Ca'fer, Ferkad es-Sebehf nin şöyle dediğini haber verir: "Hiçbir peygamberin ashabı Hz. Muhammed'in (sav) ashabı kadar faziletli, onlar kadar cesur ve onlar kadar hoşgörülü olmamıştır. Allah'ın selamı hepsine olsun."

1921. Heysem b. Muâviye'nin naklettiğine göre bir gün Küfe âbidleri toplanırlar ve "Haydi Basra'ya gidelim de orada âbidlerin ibâdetlerini görelim" derler. Oraya vardıklarında: "Bizi Ferkad es-Sebehî'ye götürün" derler. Ferkad es-Sebehî'nin yanma girer, bir saat sohbet ederler.

Sonra da kendisine: "Bize kahvaltı yok mu?" derler. Ferkad: "Sözü uzattım ki, biraz acıkıp yanımda olan her şeyi yiyesiniz dedim" der ve "Şu çıkını indirin orada siyah arpa ekmeği kırıkları var" der. Tadına bakarlar ve "Tuz yok mu?" diye sorarlar. "Hamura bir defa tuz attık; sizin için daha istemem, beni ilgilendirmedi" der.

1922. İbn Şevzeb, Ferkad es-Sebehî'nin şu sözünü nakleder: "Siz işe başlamadan boş vakitte giyilecek elbiseyi giyiyorsunuz. Oysa işçiler çalışırken kötü elbiselerini giyerler. İşlerini bitirdiklerinde de yıkanıp iki kat temiz elbise giyerler. Siz ise iş yapmadan önce boş vakitte giyilecekleri giyiyorsunuz."

1923. Salih b. Misnıâr der ki: "Bir arkadaşa: 'Haydi gidip biraz Hasan Basrî'nin sözlerini dinleyelim' dedim. O da bana şöyle cevap verdi: 'Biz işittik ve dinledik, haydi gidip iştiklerimizle amel edelim.'"

1924. Ca'fer b. Abdullah der ki: "Bir gün Havşeb elimden tutarak: 'Neredeyse iyi bir insan ve iyi bir mürşid ile karşılaşamaz olduk' dedi."

1925. Haccâc b. Karâfısa, Hassan b. Ebû Sinan'ın şöyle dediğini haber verir: "Gafillerin içinde Allah'ı zikreden kişi, harpten kaçıp gidenlerle birlikte savaşan kimse gibidir."

1926. Rivayete göre Muâviye b. Kurre: "Kim bana gündüz tebessüm eden ve gece ağlayan birisini gösterebilir?" derdi.

1927. Süleyman b. Harb'm anlattığına göre Ebûl-Hilâl şöyle demiştir: "Çarşıda Allah'ı zikredenin misâli, ölmüş kuru ağaçların arasındaki yeşil ağacın misâli gibidir."

1928. Ebûl-Eşheb, Ebû'l-Minhâl'in şöyle dediğini haber verir: "Bir kul için kabirde, dünyada iken çok istiğfar dilemesinden başka hayırlı bir komşu düşünülemez."

1929. Abdullah b. Bureyde Ka'bu'l-Ahbâr'ın şöyle dediğini nakleder: "Şiddetli belalara maruz kalan kul Allah'ın indinde değerlidir."

1930. Ebû Zer el Gıfârî ile görüşen Yezîd b. Meysere şöyle demiştir: "Bir genç ölene kadar Allah'a ibâdette daim olursa, Allah ona yetmişdokuz sıddık ecri verecektir."

Rebî’ B. Haysem'in Zühdü İle İlgili Haberler

1931. Abdullah b. Mes'ûd'un anlattığına göre Hz. Peygamber (sav) bir gün eliyle yere bir kare çizer, sonra karenin içine bâzı çizgiler çizer. Bir çizgi de dışardan karenin merkezine doğru çizer. Sonra: "Bu nedir biliyor musunuz?" diye sorar. Çevresindekiler: "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dediklerinde, "Şu ortadaki çizgi insandır. Şu etrafındaki çizgiler ona musallat olan arızî şeylerdir. Eğer birisinde hatâ ederse diğerinde isabet eder. Kare çizgileri onu kuşatan ecelidir. Dışarıdaki çizgi ise emelidir" der.[17]

1932. Beşîr'in naklettiğine göre bir gün Rebf [b. HeysemJ'in kapısına bir dilenci gelir. Rebf ehline: "Şu dilenciye şeker verin" der. Ailesi: "Ekmek kırığı istiyor, onu verelim" derler. Rebf ise: "Hayır, Rebf şeker sever, öyleyse şeker vereceksiniz" der.

1933. Aynı rivayete göre Beşîr der ki: "Retti* in yanında geceledim. Namaza kalktı, namazda okurken: Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve hayatlarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağız sandılar, ne kötü hüküm veriyorlar [18] âyetine gelince ağlamaya başladı; öyle ki başka âyete geçemedi."

1934. Ebû Vâil, Rebf b. Haysem'in şöyle dediğini nakleder: "Ad kavmi Yemen ile Şam arasında karınca gibi yaygındır. Her kim birisini getirirse ona mükafaat vardır."

1935. Hamnıâd el-Esanım el-Hammânî bazı arkadaşlarından naklen der ki: "Rebf b. Haysem'in akşamki halini, gider sabah da görürdük ve hiç yatmadığını anlardık."

1936. Bişr b. Hâris'in kitabında geçtiğine göre Rebf b. Haysem'in yanında bir adamdan söz edilir. O bunun üzerine: "Allah'ı anmak adamı anmaktan daha hayırlıdır" der.

1937. Asım'ın naklettiğine göre, Rebfe: "Senin arkadaşların şiirlerden misaller getirdi. Sen neden hiç şiir okumuyor ve onlardan misaller getirmiyor s un?" denilir. Şöyle cevap verir: "Konuşulan her şey yazılıyor. Kıyamet günü elime verilen kitaptan şiirler okumayı istemiyorum.

1938. Bekr b. Mâiz'in rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebf b. Haysem ile birlikte Fırat kıyısında-bir yere gider. Rebî* orada demircileri görünce bayılır. İbn Mes'ûd alır evine götürür; öğle namazını kılar, gelir, uyandırmak ister, hâla uyanmamış-tır. Ertesi gün sahur vaktine kadar uyanmaz. [Tabiî ki Rebf, demirciler kendisine cehennemi hatırlattıkları için bayılmıştır.]"

1939. Aynı isnadla gelen habere göre Rebf e, "Nasıl sabahladın?" diye sorduklarında, "Zayıf ve günahkar olarak, rızkımızı yiyor ve ecelimizi bekliyoruz" cevabını vermiştir.

1940. Aynı rivayete göre Rebf b. Haysem şöyle demiştir: "İnsanlar iki kısımdır; mü'min ve câhil, mü'mine eziyet etmeyiz, câhili de techil etmeyiz."

1941. Süfyân'm rivayet ettiğine göre, Rebf b. Haysem'e felç isabet etmiş, kendisine: "Tedavi olsan olmaz mı?" dediklerinde şöyle cevap vermiştir: "Ben de Önce tedavi olmak istedim sonra Ad, Semûd ve diğer kavimleri hatırladım. Bunların da çok doktorları vardı; onları tedavi ediyorlardı. Fakat ne tedavi edilenler ne de tedavi edenlerden kimse kalmadı. Bunun üzerine vazgeçtim."

1942. Abdullah b. Zebîd'in naklettiğine göre bir soğuk kış gecesinde bir dilenci Rebf b. Haysem'in kapısını çalar. Kapıyı açar bakar ki, sanki çıplak gibidir. Hemen üzerindeki çok kıymetli kaftanı verir ve şu âyeti okur: 'Sevdiklerinden Allah yolunda infak etmedikçe iyilerden olamazsınız.'[19]

1943. Ebû Vâil der ki: "Rebî b. Haysem'in yanma gittik. Bize: "Niye geldiniz?" dedi. Biz de: "Seninle beraber Allah'a hamdetmek ve O'nu zikretmek için geldik" deyince, "Allah'a hamdolsun ki seninle beraber içki içmeye, zina etmeye geldik demiyorsunuz" der.

1944. Alâ b. Museyyeb'in anlattığına göre Rebî' b. Haysem'in atı çalınır. Kendisine: "Hırsıza beddua et" derler. O da elini açar, şöyle dua eder: "Allahım, eğer zengin ise kalbini mal sevgisinden çevir; eğer fakir ise onu zengini eştir."

1945. Bekr b. Mâiz'in rivayet ettiğine göre Rebf b. Haysem hizmetçisine: "İşlerin yarısı bana, yarısı sana aittir. Çöpleri sü-pürmek de bana ait olsun" demiştir.

1946. Aynı rivayete göre bir gün küçük kızı Rebî'e gelir, "Babacığım, gidip oynayabilir miyim?" der. O da, "Hayır" der. Etrafındakiler: "İzin ver de oynasın" derler. O da şöyle cevap verir: "Benim kitabımda 'git oyna' yazmaz; ancak 'git hayır söyle veya hayır işle' diyebilirim."[20]

1947. Bekr b. Mâiz, er-Rebî'in şöyle söylediğini bildirir: "Hüküm verme hususunda verebileceğim yegâne misâl.[21]

1948. Bekr b. Mâiz'in rivayetine göre Rebf b. Haysem otuz bin dirheme bir at satın alır, onunla gazvelere katılır. Bir yerde atını bağlar, kölesini ot toplamaya gönderir, kendisi de namaza durur. Kölesi geldiğinde atın nerede olduğunu sorar. Rebf çalındığını söyler; köle: "Senin gözlerinin önünde mi çalındı?" deyince şu cevabı verir: "Yâ Yesâr, elimi açmış Rabbime yalvarıyordum hiç birşey beni bundan alıkoyamazdı." Daha sonra da şöyle dua eder: "Allahım, eğer zenginse Sen onu ıslah et, eğer fakirse zenginleş-tir." ve üç defa tekrarlar.

1949. Aynı isnadla gelen rivayete göre Rebf b. Haysem: "Hiç bir sözde hayır yoktur. Sadece şunlar hariç: Allah'ı tehlil etmek, O'na hamdetmek, O'nu teşbih etmek, O'ndan hayır dilemek, serden O'na sığınmak, ma'rufu emretmek, münkeri yasaklamak ve Kur'ân okumak."

1950. Münzir es-Sevrî, Rebf b. Haysem'in şöyle dediğini nakleder: Allah'ın, Peygaberine gönderdiği her şeyi idrak edemediğiniz gibi her okuduğunuzu da biliyor değilsiniz."

1951. Bilâl b. Münzir'in haberine göre bir adam: "Bugün de Rebf b. Haysem'den birileri için kötü bir sözü çıkaramazsam hiç bir zaman çıkaramam demektir" der ve kendisine: "Ey Ebû Yezîd, Hz. Fâtıma'nın oğlunu öldürdüler" dedi. O da dönerek şu âyeti okudu: 'De ki, ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi ve aşikarı da bilen Allah! Kullarının arasında ayrılığa düştükleri şeyin hükmünü ancak Sen verceksin.[22] Adam: "Peki bu konuda ne dersin?" der. Rebf ise: "Ne diyebilirim, varacakları yer Allah'tır. Hesaplarını görecek olan da Allah'tır" cevabını verir.

1952. er-Rebî'nin seriyyesi onun babasının bütün amellerinin gizli olduğunu hatta birisi kendisine geldiğinde Mushaf önünde açıksa elbisesiyle örttüğünü rivayet eder,

1953. Saîd b. Mesrûk'un haber verdiğine göre Rebî' b. Haysem, birgün üç veya dört dirheme bir

gömlek satın alıp giyer. Kollarını uzattığı zaman ucu tırnaklarına değer. Kaldırdığı zaman da mafsallarına kadar düşer. Gömleğin parlaklığını görünce kendi kendisine: "Ey Allah'ın kulu! Rabbin için bunu bırak" der ve sözlerine şöyle devam eder: "Ey etim, ey kanım, dağlar yürütülüp parça parça olduğu gün Melekler saf saf (emir beklerken) Allah'ın emri geldiği zaman ve o gün cehennem getirildiği zaman'[23] siz ne yapacaksınız?"

1954. Ebû Vâil rivayet eder, der ki: "Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte gezintiye çıkmıştık. Yanımızda Rebî' b. Haysem de vardı. Bir demirciye uğradık. Abdullah b. Mes'ûd ateşteki demire baktı. Rebî' de ibretle baktı; sallandı, neredeyse düşecekti. Daha sonra Fırat'ın kenarında büyük bir ateşin yakıldığı yere gittik. İbn Mes'ûd büyük ateşin alevlerini görünce şu âyeti okudu: 'Cehennem ateşi uzak bir mesafeden kendilerine görününce, onun müthiş kaynamasını ve uğultusunu işitirler, elleri boyunlarına bağlı olarak onun dar bir yerine atıldıkları vakit yok oluvermeyi isterler.[24] Bunun üzerine Rebî' b. Haysem yere yıkıldı. Biz onu taşıyarak evine götürdük. İbn Mes'ûd öğleye kadar gözetledi, uyanmadı; ikindiye kadar gözetledi, yine ayılmadı; nihayet gece ayıldı da İbn Mes'ûd evine gidebildi."

1955. İbnü'l-Mübârek, Rebf b. Haysem'in bir kardeşine yazdığı mektupta şöyle dediğini haber verir: "Yüzüne karşı seni öveni yer, arkandan yerenden kork, nefsinin vâsisi sen ol, başkaları olmasın."

1956. Isâ b. Ferrûh'un bildirdiğine göre Rebî b. Haysem, gece herkes yatıp gaflete dalınca kabristana gider ve onlara: "Ey kabir ehli, siz bizim gibiydiniz; biz de sizin gibi olacağız" derdi. Sabah olunca kabir ehli gibi görünürdü.

1957. Nuseyr b. Zalûk'un haber verdiğine göre İbn Mes'ûd, Rebî1 b. Haysem ile karşılaşınca şöyle demiştir: "Allah'a yönelenleri müjdele!"[25] Eğer Hz. Peygamber (sav) seni görseydi severdi."

1958. Bekr b. Mâiz, Rebf in kendisine: "Ey Bekr, dilini tut... Zira dilinden dolayı insanlar seni itham ederler" dediğini haber verir.

1959. Saîd b. Mesrûk'un bildirdiğine göre, Ebû Vaü'e: "Sen mi büyüksün Rebî' b. Haysem mi?" diye soruldu. "Ben yaşça, o da akıl yönünden büyüktür" cevabını verdi.

1960. Şakîk es-Sevrf nin rivayetine göre, Rebî' b. Haysem bir oğlunun ölümü üzerine şu şiiri okumuştur: "Ben bir tabibi, tıbbı için çağırmıyorum; ancak Seni çağırıyorum ey gökten yağmur yağdıran Allahmı. Tâ ki musibetimden dolayı bana sabır veresin. Doğru bir şekilde işlerim yoluna girsin. Senden dileğim, bilmesem de musibetim bana ecir getirsin."

1961. Münzir'in naklettiğine göre, Rebf b. Haysem bir gün ailesinden hurma tatlısı yapmasını istemiş. Yapıldıktan sonra da aklını kaybetmiş bir komşusuna göndermiş. Komşusu salyasını akıta akıta yiyince ailesi: "Neden ona gönderdin? O ne yediğini bilmez ki" demişler. Rebf ise: "Lâkin ne yediğini Allah biliyor" karşılığını veriyor.

1962. Yasin ez-Zeyyât'm rivayetine göre, bir adam Rebî* b. Haysem'e gelerek: "Bana senden daha hayırlı bir adam gösterir misin?" diye sorar. O da şu cevabı verir: "Konuşması zikir, susması tefekkür, yürüyüşü tedebbür olan kimse benden daha hayırlıdır."

1963. Rivayet edildiğine göre Rebî* b. Haysem, 'Her kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu gösterir'[26] âyetini tefsir ederken: "İnsanın başına gelen her türlü darlıktan kurtarır" demiştir.

1964. Muhammed b. Nadr, Rebf b. Haysem'in şöyle dediğim nakleder: "Önce nkıh öğrenin (ilim tahsil edin) sonra inzivaya çekilin."

1965. Munzir, Rebî* b. Haysem'in, 'Gebe develer başıboş salı-verildiğinde'[27] âyetini tefsir ederken: "Sütleri ne sağılmış ve ne de göğüsleri sıralanmıştır" demiştir.

1966. Saîd b. Rebî' babasının iki bin dirhem maaş aldığını binikiyüz dirhemini kendisi harcamak için aldığını, gerisini de ta-sadduk ettiğini nakleder.

1967. Aynı tarikle gelen rivayete göre Rebî* b. Haysem sabah kalkınca şöyle derdi: "Hayır işleyin, iyi işlere devam edin uzun emelli olmayın yoksa kalbiniz katılaşır. İşitmedikleri halde işittik diyenlerden olmayın.[28]

1968. İbrahim en-Nehaî, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğim haber verir: "Allah kıyamet günü herkesi uhdesinde toplar ve 'Nerede zorbalar, nerede kibirliler, Allah'tan başka ilahlara dua edenler nerede? Allah'tan başka ilah yoktur' der,"

1969. Ebû Vâil der ki: "Ben, Kays b. Useyl, Hayye b. Useyl, Abdurrahman b. Seleme, Rebî' b. Haysem'in yanına gittik. Evini sorduk, bize şöyle dediler: 'Siz öyle bir adama gelmişsiniz ki, konuştuğu zaman yalan söylemez, emanet ettiğiniz zaman ihanet etmez, söz verdiğinde sözünde durur. İşte onun evi de şudur.' Biz evine girdik kendisi mescidinde idi. Ona: 'Seninle beraber Allah'ı zikretmeye geldik' dedik. Bunun üzerine ellerini kaldırarak: 'Alla-hım, bunlar bana Seni zikretmek için gelmişler, içki içmek ya da zina etmek için değil' dedi. Daha sonra bize konuşmaya başladı ve şöyle dedi: 'Dokuz şey hariç hiçbir sözde hayır yoktur: Tesbîh (Sübhânallâh), Tahmîd (Elhamdülillah), Tehlîl (Lâ ilahe illallah), Kur'ân okumak, ma'rufu emretmek, münkeri nehyetmek, hayır duada bulunmak ve serden Allah'a sığınmak.'"

1970. Münzir es-Sevrî, Rebî* b. Haysem'in şöyle dediğim nakleder: "Gizlilikler insanlara gizli kalır. Onlar Allah'a ayandır. (Gizli günahların) devasını arayın. Onların tek devası bir daha yapmamak üzere tevbe etmektir."

1971. Süfyân'ın bildirdiğine göre, Rebî' b. Haysem'i Cuma günü mahallesinden bir genç takip eder; istirahata çekildiği zaman eliyle (o gence) işaret ederek: "Sizin şerrinizden Allah'a sığınırım" derdi.

1972. İbnü'l-Munzir, Rebî* b. Haysem'in şu sözünü nakleder: "Allah'ın rızâsı gözetilmeyen herşey izmihlale mahkumdur."

1973. Munzir es-Sevrî'nin rivayetine göre, Rebî' b. Haysem ölümü esnasında şöyle tavsiye etmiştir: "Rebî* b. Haysem'in nefsi için ikrarı şudur: Salih kullarına mükâfaatı veren Allah'ı şâhid kılarak söylüyorum ki, ben Rabb olarak Allah'ı, nebî olarak Muham-med'i (as), din olarak İslâm'ı kabul ettim. Kendim ve tebam için âbidlerle beraber ibadet etmeyi, hâmidlerle beraber hamdetmeyi, müslüman cemaate katılmayı tercih ettim."

1974. Saîd b. Mesrûk'un rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebî* b. Haysem'e: "Resûlullah seni görseydi severdi." demiştir.

1975. Nüseyr Ebû Ta'me şöyle demiştir: "Rebî1 b. Haysem namaz kılmış ve namazda: Yoksa kötülükleri işleyen kimseler, inanıp iyi ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı sandılar'[29] âyetini okuyarak sabaha çıkmıştır. Geceyi sabaha kadar rüku' ve secde ile geçirmiştir."

1976. Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebî' b. Haysem'e gelir, içeri girdiğinde: "Muhsinlere müjdeler olsun" derdi.
Ebû Hayyân babasının: "Rebf b. Haysem'in dünya işleriyle ilgili birşey konuştuğunu işitmedim, sadece bir defasında 'Kaç mescidiniz var' demişti" dediğini nakleder.

1977. [30] İbn Yunus'un haberine göre Rebî' b. Haysem'in yanında bir adamdan söz edilir. Bunun üzerine şöyle der: "Ben nefsimden razı değilim ki, kendimi bırakıp başkalarını kınayayım. İnsanlar kendi günahlarından emin oldular. Fakat başkalarının günahlarının telaşına düştüler."

1978. Süiyân, Rebf b. Haysem'in '... Biz hakkı bâtılın başına çalarız da onu çiğner, bir de bakarsınız ki bâtıl yok olmuştur'[31] âyetini tefsir ederken şöyle dediğini bildirir: "Böyle bir durumda bâtılda öyle bir yara açılır ki, kimse tedavi edemez."

1979. er-Rebfin cariyesi tüm ekmeği tasadduk ettiğini ve "Ekmek kırığı tasadduk etmekten utanıyorum" dediğini nakleder.

1980. Aynı rivayete göre Rebî' Ölüm döşeğinde iken, kızı ağlar. O kızma hitaben: "Ağlama kızım, de ki: 'Ey beşer! Hayırların sahibi (Allah ile) ne zaman mülâki olacaksın?'" der.

1981. Süfyân, Nüseyr'den naklen der ki: "Rebfin mahalle mescidinde bir defadan başka nafile namaz kıldığını görmedim. Adamın birisi kendisine: 'Bana mushafta bulunan bir şeyi vasiyet et' dedi. Rebf yanındaki küçük oğluna bakarak: '... Allah'ın kitabına göre rahim sahipleri (akrabalar) bir birlerine (vâris olmaya) daha uygundurlar...'[32] dedi."

1982. er-Rebfin cariyesi der ki: "Rebî' b. Haysem helvayı severdi. 'Bize yemek yapın' derdi. Biz de çok yemek yapardık. Başkalarını davet eder, kendi elleriyle onlara yedirir, içirir; arta kalanı da

kendisi yerdi. Kendisine, 'Bu davet ettiklerin yediklerinin farkında bile değiller* denildiğinde: 'Allah biliyor ya' derdi."

1983. Munzir es-Sevrî, Rebf b. Haysem'in şöyle dediğini haber verir: "'Allahım! Tevbe ile sana yöneliyorum' deyip te sonra da tevbe etmeyip yalan söylemeyin. 'Allahım! Tevbe etmemi sağla' diye dua edin."

1984. Nuseyr b. Za'lûk'un bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem (bir gün) sakallan ıslanmcaya kadar ağlamış, sonra: "Biz öyle bir topluluğa ulaştık ki, biz onların yanında hırsız gibiyiz" demiştir.

1985. İbrahim et-Teymî der ki: "Rebf b. Haysem ile yirmi yıl arkadaşlık yapan birisinin 'Ondan ayıplanacak bir tek kelime işitmedim' dediğini duydum."

1986. Nuseyr'in bildirdiğine göre yine Rebî' b. Hayseme bâzıları geldiğinde: "Sizin şerrinizden Allah'a sığınırım" demiştir.

1987. Ca'fer'in rivayetine göre kızı Rebf b. Haysem'e: "Babacığım görüyorum ki herkes yatıyor fakat sen yatmıyorsun" demiş, O da: "Yavrum baban kötülüklerden korkuyor" demiştir.

1988. Munzir es Sevrî'nin bildirdiğine göre birisi Rebfin yanma geldiğinde Rebf şöyle derdi: "Ey Allah'ın kulu! Bildiğin şeylerde Allah'tan kork, bilmediklerini bilenlere götür. Zira âlimler günah işlemekten daha çok korkarlar. Bu gün hayırlılarınız hayırla üstün olmamışlardır. Bilakis serden kaçınmakla hayırlıdırlar. Yoksa gereği gibi hayra tâbi olmuyorlar. Serden de gereği gibi kaçınmıyorlar. Muhammed'e (sav) nazil olan herşeyi idrak etmiş, her okuduğunuzu da anlamış değilsiniz. İnsanlara gizli kalan günahlar Allah'a ayandır. Onların devalarını arayınız. Bilin ki, dönmemek üzere tevbe en büyük devadır."

1989. Münzir, Rebî' in şöyle dediğini nakleder: "İslâm'dan önce câhiliye döneminde Resûlullah'ın (sav) hakemliğine baş vurulurdu. İslâm'da da kendisine bu özellik verildi. Her kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur[33]

1990. el-A'meş'in bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem demircilere uğrar, körüğe bakar ve bayılır. A'meş der ki: "Ona benzemek için ben de demircilere gittim fakat pek hayrı olmadı."

1991. Abdulmelik el-İsfahânfnin birisinden bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem arkadaşlarına şöyle derdi: "Bilir misiniz, dert nedir, deva nedir, şifa nedir?" Onlar: "Hayır" cevabını verince de şöyle der: "Dert günahtır, deva istiğfardır, şifa da dönmemek üzere tevbe etmektir."

1992. Ebû Ya'lâ, Rebî' in şöyle dediğini haber verir: "Kulun Allah'a: 'Ya Rabbi, Sen kendi nefsine rahmeti hükmettin; Sen kendine şunu hükmettin' diye sözetmesini hoş görmüyorum. Hiç kimsenin: 'Allahim! Ben bana düşeni yaptım; Sen de Sana düşeni yap' dediğini işitmedim."

1993. Süfyân, babasından naklen Rebî* b. Haysem'in: "Mü'mi-ni gıyabında ölümden daha hayırlı bekleyeni yoktur" dediğini bildirir.

1994. Bekr b. Mâiz'in haberine göre Rebî1 şöyle demiştir: "Hadislerin gün ışığı gibi aydınlığı, gece karanlığı gibi de karanlığı vardır."

1995. Yusuf b. Haccâc el-Enmâtî, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğini rivayet eder: "Domuzun iç yağını ellerimle çevirmek, ellerime tavla alıp oynamaktan daha iyidir."

1996. Rivayet edildiğine göre bir adam bir gün Rebî' b. Hay-sem'e gelerek: "Bana üç gündür (rüyada) birisi geliyor ve 'Rebf b. Haysem'e cehennem ehlinden olduğunu haber ver' diyor. Sonra uyanıp istiâze okudum ve soluma üç kez tükürdüm.Akşam olunca tekrar birisi geldi. Yanında yüzünde üç yara olan ve boynunda zil bulunan bir de siyah köpek vardı. Bana: 'Rebî' konusunda sana vesvese veren işte budur' dedi." demiştir.

1997. Ebû Ubeyde'nin bildirdiğine göre Abdullah b. Mes'ûd Rebî' b. Haysem'e geldiğinde baş başa kalırlar ve başkasına izin verilmezdi. Abdullah kendisine: "Eğer Resûlullah (sav) seni görseydi seni severdi, seni gördüğümde bana Allah'a yönelenleri hatırlatıyorsun" derdi.[34]

1998. Münzir'in bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem evinin çöplerini kendisi süpürürdü. Ona: "Sen bunu yapma" denildiğinde, "İşten payımı almak istiyorum" derdi.

1999. Mugîre, Rebî' b. Haysem felç olduğunda taşınarak namaza götürüldüğünü nakleder.

2000. Ebû Hubeyre, felcin peygamberler hastalığı olduğunu haber verir.

2001. Ebû Hayyân babasından naklen der ki: "Rebf b. Hay-sem felç olmuştu. Namaza taşınarak gidiyordu. Kendisine: 'Sana ruhsat var, evde kıl' dediklerinde de: 'Ben bunu biliyorum, fakat kurtuluş çağrısı işittim' diyor."

2002. Amr b. Mürre'nin rivayetine göre Rebf b. Haysem bir gün hanımına: "Güzel bir yemek yap, çok sevdiğim bir kardeşimi davet edeceğim" der. Hanımı güzel bir yemek yapar, evi süsler ve meclisi hazırlar. Sonra: "Dostunu çağır" der. Rebf gözlerini kaybeden bir komşusunu, çağırır ve onu en güzel yerde oturtur. Hanımı, "Bu yemeği onun için mi yaptırdın" deyince: "Ben sana doğru söyledim. Bu benim kardeşimdir ve ben onu seviyorum" der ve en güzel yerlerinden yedirmeye çalışır.

2003. İbn Hıbbân'm, babasından rivayetine göre Rebf b. Haysem felç olduğunda, iki kişinin arasında mescide gidiyordu. İbn Mes'ûd'un arkadaşları kendisine: "Sana ruhsat vardır, evinde kıl" derler. Fakat onlara şu cevabı verir: "Söylediğiniz doğrudur fakat ben, 'Salaha koşunuz' çağrısını duydum. Sizden biriniz bu çağrıyı duyarsa, hangi halde olursa olsun icabet etsin."

2004. Ebû Hayyân'm babasından naklettiğine göre, Rebf: "Benim ölümümü kimseye duyurmayın. Ve beni Allah'a havale ediniz [35]demiştir.

2005. Süfyân'ın verdiği habere göre annesi, Rebf b. Haysem'e gece vakti: "Yatmayacak mısın?"

diye sorar. O da: "Kötülüklerden korkan birisi gece karanlığında yatmamalıdır" der. Ne zaman ki gelir onu ağlarken bulur: "Yavrum, birisini mi öldürdün de böyle ağlıyorsun?" diye sorar. O da: "Evet, ben birisini öldürdüm" cevabını verir. Annesi: "Kim olduğunu söyle de, sahibine haber verelim, Senin bu hâlini görürlerse affederler" deyince. Rebf: "O, nefsimdir" der.

2006. Rezzâm b. Saîd der ki: "Rebf b. Haysem, bizim mescide geldi. Katırım bağlayıp, namaz kılmak için içeri girdi. Katırını çözüp, çaldılar. Çıkınca bize sordu. Biz de: 'Bilmiyoruz, beddua etsene' dedik. Şöyle cevap verdi: 'Bırakın onu, belki tevbe eder. Allah da tevbesini kabul eder de, hırsızlığı terkedip çalışmaya başlar.'"

2007. Ebû Rezîn, Rebî' b. Haysem'in 'Az gülsünler[36] âyetini dünya için, 'Çok ağlasınlar[37] âyetini de âhiret için te'vil ettiğini nakleder.

2008. Münzir es-Sevrî, Rebî' in 'Ölen kişi, eğer Allah'a yakın ise ona rahatlık ve cennet vardır^ âyetini tefsir ederken: "Ölüm anında rahatlık, âhirette ise cennet vardır"[38] dediğini nakleder. Aynı şekilde: 'Fakat ölen yalanlayım sapıklardan ise işte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır sonu ise cehenneme atılmaktır '[39] âyetinde ise: "Kaynar sudan ziyafet ölüm esnasında, cehennem ise âhirette-dir" demiştir.

2009. Rivayet edildiğine göre Rem: "Kul isterse dudaklarını kapatarak da Allah'ı zikredebilir" demiştir.

2010. Münzir, Rebî'in mushafı okurken dudaklarını hiç oynatmayıp içinden okuduğunu bildirir.

2011. Aynı rivayete göre, bir gün Rebî' ailesine: "Bir yemek yapın, fakir arkadaşlarımı davet edeceğim" der. Yemeği hazırlarlar gidip mesciddeki fakirleri toplayıp getirir. Ailesi: "Senin arkadaşların bunlar mı?" diye sorar. O da: "Evet bunlar benim arka-daşlarımdır" der.

2012. Yine aynı isnadla gelen habere göre Rebî', şimşekli gecelerde secde ederken: "Rabbim, Sana boyun eğerek rızâmla secde ettim" derdi.

2013. Hüseyn b. Alî'nin Mescide erken giden birisi olan Mu-hammed'den naklettiğine göre Rebf b. Haysem, secdeye vardığı zaman serçe kuşları onu atılmış bir elbise zannedip gelir üzerine konarlardı.

---

[1] Yûnus sûresi, 10/62.

[2] Müsned 1/236. İbn Kesîr 3/376. Mecma'u'z-zeuâid 1/60. el-Hâvî li'l fetâuâ 2/221. edDürrü'l-mensûr l/140; 190.

[3] Müsned 2/471, Şerhu's-Sünne 6/130, Tirmizî 662.

[4] Müsned 1/463, Mecma'u'z-zevâid 3/133, Kenzu'İ-ummâl 16329,16364,16365.

[5] K'abu'l-Ahbâr'm üvey oğludur.

[6]

Kfihf 18/52.
[7]
îsrâ 17/8.
[8]
Bakara 2/241.
[9]
Bakara 2/236.
[10]
Isrâ 17/13.
[11]
îsrâ 17/14.
[12]
Haşr sûresi 21.
[13]
Sâd sûresi 38/28.
[14]
İbn Teymiye bu hadisin mevzu oldğunu tesbit etmiştir. İbn Kayyim de, el-Menâru'l-münîf adlı eserinde tahririni yapmıştır,
[15]
A'râf sûresi 7/175.
[16]
et-Tergtb ve't-terhlb 1/125, 3/230. Ithâfu'ssâdeti'l- müttekîn 7/571.
[17]
Buhârî 8/111. Fethu'l-b&rî 11/238. İbn Mâce 4231. ed-Dârimî 2/304. îthâfu's-sâdeti'l-müttekln 11/538.
[18]
Câsiye sûresi 45/21.
[19]
Al-i Imrân sûresi 3/92.
[20]
Ibnü'l-Mübârek 126.
[21]
Kitabın aslında boşluk mevcuttur.
[22]
Zümer sûresi 39/46.
[23]
Fecr sûresi 89/22.
[24]
Furkân sûresi 25/12-13.
[25]
Ibnü'l-Mübârek 57. Hilye 2/106.
[26]
Talâk sûresi 65/2.
[27]
Tekvir sûresi 81/4.
[28]
Enfâl sûresi 8/21.
[29]
Câsiye sûresi 45/21
[30]
Kitabın orjinaline uyulmuştur.
[31]
Enbiyâ sûresi 21/18.
[32]
Enfâl sûresi 8/75.
[33]
Nisa sûresi 4/80.
[34]
Ibnü'l-Mübârek, Kitâhu'z-zühd 57. Hilye 2/106.
[35]
Ibnü'l-Mübârek, s. 145.
[36]
Tevbe sûresi 9/82.
[37]
Tevbe sûresi 9/82.
[38]
Vâkı'a sûresi 56/88.
[39]
Vâkı'a sûresi 56/92.

[Üveys EL-Karanî'nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[Esved B. Yezıd El-Cureşî'nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[İbrahim Et-Teymi'nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[Asım B. Hubeyre'nin Zühdü İle İlgili Haberler]
[Saîd B. Cübeyr'in Zühdü İle İlgili Haberler]
[Tavus B. Keysan'ın Zuhdu İle İlgili Haberler]
[Ubeyd B. Umeyr'in Zühdü İle İlgili Haberler]

Üveys EL-Karanî'nin Zühdü İle İlgili Haberler

2014. Kays b. Nuseyr b. Amr, babasından Üveys el-Kara-nî'nin fakirlikten çıplak kaldığını, bunun için kendisine iki kat elbise alıp giydirdiğini nakleder.

2015. Muhârib b. Dîsâr, Resûlullah'm (sav) şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Ümmetimden öyleleri var ki, çıplak olduğu için camiye gidemez. İmanı onları bu halde iken dilenmekten de alıkor, Üveys el-Karanî ile Furât b. Hayyân el-Iclî bu zümredendir.[1]

2016. Useyr b. Câbir anlatıyor ve diyor ki: "Kûfe'de bir mecliste idik. Meclis dağılınca bir gurup insan orada kalıyordu. Aralarında öyle bir adam vardı ki onun gibi tatlı konuşan insan görmemiştim. Onu çok sevmiştim. Arkadaşlarıma: 'Bizimle oturan bu insanı tanıyor musunuz?' diye sordum. Birisi: 'Evet, Üveys el Karanî'dir' dedi. 'Evini biliyor musunuz?' dedim. 'Evet' dediler. Onu alıp evine gittim. Kendisine: 'Neden aramıza hiç çıkmıyorsun?' diye sordum. 'Aranıza çıkacak elbisem yoktur' dedi —Arkadaşları bu hâlinden dolayı kendisiyle alay edip, ona eziyette bulunuyorlardı— 'Bu kaftanımı al ve giy' dedim. 'Hayır, bunu yapma daha çok eziyet ederler' dedi. Ben ısrar edince giyip topluluğun arasına çıktı. 'Kaftanıyla aldatan adamı görüyor musunuz?' diye laf attılar. Tekrar gelip çıkardı ve 'Gördün mü?' dedi." (Râvi) Useyr sözlerine devamla: "Meclise gittim ve 'Bu adamdan ne istiyorsunuz? Neden eziyet ediyorsunuz? Giyiniyor alay ediyorsunuz, çıplak kalıyor yine ediyorsunuz' diyerek çok sert konuştum. Bir müddet sonra Küfe ehli bir heyet hâlinde Hz. Ömere gittiler. Aralarında Üveys el-Karanî ile alay edenlerden birisi de vardı. Hz. Ömer onlara: 'Aranızda Karanî'lerden kimse var mı?' diye sordu. Üveys ile alay eden adam: 'Evet öyle birisi Kûfe'de aramızdadır' der. Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle bir hâdise anlatır: 'Resûlullah (sav): Yemende Üveys adında birisi size gelecek, orada annesinden başka kimse kalmayacak, kendisinde alaca hastalığı vardı. Allah'a dua etti; bir dirhem miktarı hâriç her tarafı düzeldi. Sizden her kim onunla karşılaşırsa ona söyleyin de sizin için istiğfar dilesin' buyurmuştu'[2] Daha sonra birgün bir adam çıkageldi. Kendisine: 'Nerelisin?' dedim. 'Yemenliyim' dedi. İsmini sordum. Üveys olduğunu söyledi. 'Yemen'de kimsen var mı? dedim. 'Annem var' dedi. 'Peki sende alaca hastalığı var mıydı' diye sordum. 'Evet, daha önce vardı' diye cevap verdi. 'Öyleyse benim için istiğfar dile' dedim. Bana: 'Benim gibiler mü'minlerin emirine mi

istiğfar dileyecek!' dedi. Sonra ben ısrar edince istiğfarda bulundu. Kendisine: 'Benden ayrılma' dedim; fakat benden gizlendi. Sonra duydum ki size, Kûfe'ye gelmiş." Bu haberi duyan adam: 'Böyle birisi aramızda yok, onu tanımıyoruz' der. Hz. Ömer: 'Hayır aranızdadır' deyince adam: 'Aramızda Üveys adında birisi var. Sürekli onunla alay ediyoruz' deyince Hz. Ömer: 'Ona yetiş ve [senin için istiğfar dilesin]' der. Adam, Medine'den döner dönmez henüz ailesine varmadan Ü-veys'in yanma gider Üveys ona: 'Bu hâlin nedir?' diye sorar. Adam Hz. Ömer'in anlattıklarını kendisine nakleder ve 'Benim için istiğfar dile, ya Üveys' der. Üveys Hz. Ömer'in anlattıklarını kimseye anlatmamak ve bir daha da alay etmemek şartıyla olur der. Ve istiğfarda bulunur." Râvi Useyr der ki: "Bir gece gidip yanma girdim ve kendisine: 'Kardeşim bazen kayıp oluyorsun ve biz duymuyoruz' dedim. Bana: 'İnsanlardan çekmiyorum, herkes ameli ile başbaşa kalacaktır' dedi. Sonra yine gözden kayboldu ve gitti."

2017. Muhammed b. Vâsi' in bildirdiğine göre Üveys el-Karanî namaz kılıp vazgeçen, sonra tekrar namaza kalkan bir adam görür ve ona bunun sebebini sorunca, şu cevabı alır: "Namaza kalkıyorum, şeytan geliyor ve 'Sen gösteriş yapıyorsun' diyor. Vazgeçiyorum, oturuyorum. Bu sefer nefsim beni namaza teşvik ediyor, kalkıyorum" Üveys ona: "Sen tek başına kaldığında da aynı namazı kılıyor musun?" der. Adam: "Evet" cevabını verince "Öyleyse kalk namazım kıl, sen riyakar değilsin" der.

2018. Hasan Basrî, Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu haber verir: "Mudar veya Rebîa kabilesinden daha çok insan, peygamber olmayan birisinin şefaati ile ateşten çıkarılacaktır."[3] - Bunun Hz. Osman veyahut Üveys el-Karanî olduğunu rivayet ederlerdi.

2019. Sa'sa'a b. Muâviye rivayet eder der ki: "Üveys b. Amir el-Karanî Karn kabilesine mensup olup tâbiûndendir. Aynı zamanda Kûfe'lidir. Derisinde alaca hastalığı çıkmış Allah'a gidermesi için dua etmiş, O da gidermiştir. Ayrıca: 'Allahını: Senin bu nimetini bana hatırlatacak kadar küçük bir parça bırak' demiş; vücudunda bir parça izi de kalmıştır. Mescide çok bağlı birisiydi. Bir de amcasının oğlu vardı ki sultandan ayrılmazdı. Üveys'in de aleyhinde konuşurdu. Onu zenginlerle beraber görünce: 'Bu onlardan bir şey koparmak istiyor'; fakirlerle görünce de: 'Bu onları aldatmak istiyor' derdi. Fakat Üveys amcasının oğlunu hep hayırla yâd ederdi. Ona uğradığında da kendisinden dolayı günaha girmesin diye hâlini gizlerdi. Bir gün Kûfe'den bir heyet Hz. Ömer'in yanına gider. Aralarında Üveys'in amcasının oğlu da vardır. Hz. Ömer: 'Siz Üveys el-Karanî'yi tanıyor musunuz?' diye sorar. Amcasının oğlu ileri atılarak: 'O benim amcamın oğludur; kötü bir insandır, sizin tanımanıza değer birisi değildir' der. Hz. Ömer ona: 'Sana yazıklar olsun sen helak olmuşsun. Ona gittiğinde selamımı söyle, ona söyle, bana gelsin' der. Amcasının oğlu Kufe'ye döner dönmez sefer elbiselerini çıkarmadan doğru Üveys'e gider ve onu mescidde bulur.

Ona: 'Benim, için istiğfar dile amcamınoğlu' der. Amcasının oğlu kendisine: 'Allah sana da mağfiret etsin ey Üveys, mü'minlerin emiri sana selam söyledi ve seni yanına çağırıyor' deyince: 'Peki' der ve doğru Medine'ye gider. Hz. Ömer'in huzuruna girince ona: 'Sen Üveys b. Âmir el-Karanî misin?' diye sorar. O da: 'Evet' der. Teki sende alaca hastalığı var mıydı? Sen şöyle şöyle dua ettin de şifa buldun mu?' der. Üveys: 'Sen bunu nereden biliyorsun, ey mü'minlerin emiri? Vallahi hiçbir beşer bunu bilmiyor' deyince Hz. Ömer şu cevabı verir: 'Resülullah (sav) bize haber verdi ve dedi ki: "Tabiînden Üveys el-Karanî diye birisi çıkacak; alaca hastalığına yakalanacak;

sonra dua edecek ve Allah giderecek. Fakat: 'Alla-hım, cesedimde Senin nimetini hatırlatacak bir benek bulundur' diyecek ve bir parça kalacaktır. Sizden kim ona ulaşırsa ondan kendisi için istiğfarda bulunmasını istesin.' Hz. Ömer devamla: 'Benim için istiğfarda bulun, yâ Üveys' der. Üveys de: 'Allah seni bağışlasın, ey müminlerin emiri' der. Hz. Ömer: 'Allah seni de bağışlasın, yâ Üveys' der. İşiten herkes Üveys'e koşarak kendileri için istiğfarda bulunmasını isterler. Bu gelenler çoğalınca ölünceye kadar ortalıktan kaybolur."

2020. Esbağ (İbn Zeyd)'m bildirdiğine göre Üveys'i Hz. Peygamberi (sav) görmeye gelmekten alıkoyan şey annesine iyilik ve hürmetidir.

2021. Hasan Basrî'den gelen bir rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Rebî'a ve Mudar kabilesinden daha. fazla kişi, ümmetimden birisinin şefaatiyle cennete girecektir." Havşeb, Hasan'm bu kişi için Üveys el-Karanî olduğunu söylediğini nakleder. Kavilerden Ebü Bekr der ki: "Üveys'in kabilesinden birisine: 'Bu adam hangi hasletiyle bu dereceye vâsıl oldu?' diye sordum. Bana: 'Bu Allah'ın bir fazlıdır dilediğine verir' dedi." Rivayete göre Üveys, Sicistan'da öldü ve yanında daha önce mevcut olmayan kefenler bulundu.

2022. Herim b. Hayyân el-Abdî der ki: "Üveys el-Karanî'yi görmek için Basra'dan Kûfe'ye gittim. Günlerce kaldım, onu görmedim. Son derece sıcak bir günde öğle vakti Fırat'ın kenarına indim, bir de baktım. Bir adam, saçı sakalı karışmış çok garib görüntüsü vardı. Üzerinde peştemal ve ridâ olmak üzere iki parça elbise vardı. 'Acaba o mu, dedim?' yanına vardım. Başına dikildim. Baktı ve 'Rabbimizi teşbih ederiz. Onun va'di mutlaka yerine getirilir* dedikten sonra: 'Seni bana kim gönderdi?' diye sordu. Ben de 'Allah' dedim. Sonra elimi uzattım. Her nedense kendisi elini vermedi. Ben ağlamaya başladım. Hâlimi görünce: 'Ey Herim b. Hayyân, nasılsın kardeşim?' dedi. Ben: 'Allah haynnı versin, benim Herim b. Hayyân olduğumu nereden bildin? Oysa biz hiç görüşmedik' dedim. O: 'Nefsim senin nefsini tanıyor' dedi. Sonra elimden tutarak ağlamaya başladı. Ben de beraber ağladım. Sonra şöyle dedi: 'Ey Herim b. Hayyân, baban Adem (as) öldü, Nûh (as), Allah'ın dostu İbrahim (as), Mûsâ (as), hep öldüler. Ey Herim, Muhammed (sav) de Öldü. Müslümanların halifesi Ebû Bekr ve dostum olan Ömer (ra) de öldü.' Dedim ki: 'Allah hayrını versin Ömer daha ölmedi.' —Hz. Ömer'in hilâfetinin sonları idi— Dedi ki: 'Eğer anlarsan ben de sen de ölüyüz. Ey Herem, baban Öldü; ya ateşte ya cennettedir.' Daha sonra kendisine: 'Resûlullah'tan (sav) işittiğin bir hadis söyle' dedim. Bana: 'Ben Resûlullah'tan birşeyler işitmedim, fakat ondan işitenden işittim' dedi. 'Öyleyse bu işittiklerini anlat' dedim. Bana şöyle dedi: 'Ben kendi nefsime yeni bir kapı açmak istemiyorum kadı, müfti ya da muhaddis olmak istemiyorum. Nefsimin yeteri kadar meşgalesi vardır zaten.' 'Öyleyse Kur'andan birkaç âyet oku' dedim. Şöyle dedi: 'Rabbimin sözleri en doğru sözlerdir. En faziletli kelam Onun kelamıdır. Kn sağlam sözler Onundur.' Sonra eûzu besmele çekerek Duhan sûresinin ilk kırk iki âyetini okudu. Bitirir bitirmez de bir çığlık attı ve bayıldı. Ben öldü sandım. Sonra uyandı ve 'Ey kardeşim, ben zâten üzüntülüyüm. Tek başıma yaşamayı daha çok seviyorum. Bana bir şey sorma' dedi. Ben: 'Bana dua et' dedim. Şöyle dua etti: 'Allahım, bu kardeşim Senin rızân için beni ziyaret ettiğini ve beni sevdiğini söylüyor; onun işlerini düzelt ve cennetine girdir.' Sonra yola koyulduk. İkimiz de ağlıyorduk. Ayrıldık rüyada hariç bir daha da görüşemedik."

2023. Muğîre'nin haber verdiğine göre Üveys el-Karanî elbiselerini tasadduk etmiş ve çıplak kaldığı için Cumaya gidememiştir.

2024. Abdullah b. Seleme der ki: "Hz. Ömer zamanında Azer-baycanda savaşıyorduk. Yanımızda Üveys el-Karanî de vardı. Derken hastalandı ve çok geçmeden vefat etti. Bir yere indirdik. Bir de ne görelim. Kazılmış bir kabir, hazır su, ve kokulu kefen. Yıkadık, kefenledik ve namazım kıldıktan sonra defnettik. Daha sonra bazılarımız tekrar dönüp kabrini iyi tesbit edelim de gelir istiğfar dileriz dedik, döndüğümüzde kabri ne de izlerini yerinde bulamadık."

2025. Useyr b. Câbir şöyle demiştir: "Yemen'den heyetler geldikçe Hz. Ömer onlara: İçinizde Üveys b. Âmir el-Karanî var mı?' diye sorardı. Nihayet birgün ona denk geldi. Ona: 'Sen Üveys b. Âmir misin?' dedi. O: 'Evet' karşılığını verdi. Ömer: Teki sen Murâd ve Karn kabilelerinden misin?' dedi. O: 'Evet' cevabını verdi. Ömer: 'Sen hiç alaca hastalığına tutuldun da dirhem miktarı yer dışında şifâyâb oldun mu?' diye sordu. O yine: 'Evet' dedi. Bunun üzerine Ömer: 'Resûlullah (sav)ın şöyle dediğini işittim: "Size Yemen heyetleri içinde Murâd ve Karn kabilelerinden olan Üveys el-Karanî isminde biri gelecektir. Alaca hastalığına mübtelâ olmuş; ancak dirhem miktarı yer dışında şifâyâb olmuştur. Kendisinin çok hürmet ettiği bir annesi vardır. Üveys bir konuda şöyle olacak diye dua etse Allah onu sözünde doğru çıkartır. Eğer kendin için istiğfar diletebilirsen bunu yap[4] Hz. Ömer devamla: 'Bizim için istiğfar dile' dedi ve ona: 'Ne tarafa gidiyorsun?' diye sordu. 'Kûfe'ye' cevabını verdi. Ömer: 'Senin için Küfe valisine bir mektup yazayım mı?' dedi. Üveys: 'Halkın arasında olmayı tercih ederim' karşılığını verdi." (Ravi diyor ki:) "Ertesi sene, Kûfe'nin ileri gelenlerinden bir zat hacca geldi ve Ömer'le karşılaştı. Ömer ona Üveys'i sordu. Adam: Tfoksul ve muhtaç bir vaziyette' dedi. Ömer de ona Resûlullah'm (sav) yukarıda geçen sözlerini nakletti. Adam Kûfe'ye döner dönmez Üveys'in yanına gitti ve 'Benim için istiğfarda bulunur musun?' dedi. Üveys: 'Sen daha yeni hayırlı bir yolculuktan döndün, asıl sen benim için istiğfar dile' dedi ve Ömer'le karşılaşıp karşılaşmadığını sordu. Adam, 'Evet' deyince onun için istiğfarda bulundu. İnsanlar durumu sezince yüzünü dönüp gitti." (Ravi diyor ki:) "Üzerinde bürd denilen bir elbise vardı. Onu görenler: 'Üveys bunu nereden bulmuş?' diyorlardı."

2026. Atâ el-Horasânfnin rivayet ettiğine göre, Üveys el-Karanfnin yanında hacdan söz açılır. Kendisine: "Sen hacca gittin mi?" diye sorarlar, "Hayır" der. Sebebini sorduklarında, sükût eder. Orada bulunanlardan birisi: "Binek benden" der. Birisi de: "Masraf benden" der. Diğeri de: "Azık benden" der. Üveys de kabul eder ve böylece hacca gider.

Esved B. Yezıd El-Cureşî'nin Zühdü İle İlgili Haberler

2027. Ebû İshâk'm rivayetine göre, Esved b. Yezîd, Hac ve Umre kasdıyla seksen defa Mekke'ye gitmiştir.

2028. Rivayete göre Artır b. Meymûn ise hac ve umre için altmış defa Kâbeyi ziyaret etmiştir.

2029. Abdullah b. Bişr'in bildirdiğine göre Alkame b. Kays ve Esved b. Yezid beraber hac yolculuğuna çıkmışlar. Esved ibadete çok düşkün olduğu için insanlar dinlenirken o oruç tutar. Yüzünün sarardığını gören Alkame dizlerini döverek; "Bu cesedine neden azap ediyorsun, Allah'tan korkmuyor musun?" deyince, Esved: "Yâ Ebâ Şibil, dayanmak lâzım" diye karşılık

vermiştir.

2030. Ali b. Müdrik ise, Alkanıe'nin oruçlu olan Esved b. Yezîd'e: "Bu cesedine neden azap ediyorsun?" sorusuna, Esved'in "Onun rahatını düşündüğüm için" diye cevap verdiğini nakleder.

2031. Abdurrahnıan b. Serdan Ebû Kays el-Evdî aynı haberi şöyle rivayet eder; "Esved b. Yezîd çeşitli ibadet ve oruçlarla kendisini yıpratır. Alkame ona: 'Bu cesedine neden azab ediyorsun?' der. O da: 'Bu iş çok ciddîdir' diye karşılık verir."

2032. Ebû İshâk'm haber verdiğine göre Hz. Âişe (r.anhâ): "Irak'ta Esved b. Yezîd'den daha iyi bir insan yoktur" demiştir.

2033. Abdullah b. İdrîs'in naklettiğine göre Mâlik b. Miğvel'e bir namaz esnasında tekbir getireceği zaman: "Daha kılacak kaç rekâtın var?" diye sorulur. O da: "Yansı kaldı; o da iki yüz elli rekattır" der.

2034. Abdülkerim el-Eyâmî der ki: "Bir defa [Mâlik b. Miğ-vel] el-Henıedânfye vardık. Alnında, dizlerinde ve ellerinde secdenin izlerini gördük. Biraz bizimle oturdu, tekrar namaz kılmaya döndü."

2035. Ebû'l-Ahvas der ki, "Fustât [Kâhire'nin eski ismi]'a giden birisi gece [oraya yerleşen sahabenin] arı uğultusu gibi [ibâdet ederken] seslerini işitirlerdi. Ne oluyor şimdi de, onlar böyle Allah'tan korkuyorlardı da şimdiki insanlar kendilerinden emin duruyorlar."

2036. Mâlik, Talhâ'nm: "Her insan için bir günün zorluğu vardır" dediğini, bunun üzerine kölelerinden birinin ona: "Eğer böyle devam edersen gözlerini kaybedeceksin ve seni yadeyecek birini arar hâle geleceksin" dediğini nakleder.

2037. Salim, Mesrûk'un şöyle dediğini haber verir: "Kişinin kalbi Allah'ı zikrettiği müddetçe çarşıda bile olsa namazda sayılır."

2038. Ebû İshâk, Mesrûk'un hac esnasında secde hâlinde uykusunu giderdiğini rivayet eder.[5]

2039. Saîd b. Cübeyr, Mesrûk'un şu sözünü nakleder: "Allah'a secde etmekten başka dünyadan bir şeye üzülmem."[6]

2040. Saîd b. Cübeyr kendisi ile karşılaşan Mesrûk'un şöyle dediğini nakleder: "Ey Saîd, yüzümüzü şu toprağa sürmekten, secdeden başka bir şeye rağbet etmeyelim."

2041. Abdullah b. Murre, Mesrûk'un şöyle dediğini haber verir: "Kişiye ilim olarak Allah'tan korkmak yeter, cehalet olarak da ilmi ile övünmesi yeter."

2042. Süleyman, (el-A'meş) Mesrûk'un, "Bir adam attığı her adımda ya bir sevap alır, ya da bir günah" dediğini nakleder.

2043. Müslim'in rivayetine göre Mesrûk'a şiirden bir beyit sorulmuş. O da: "Amel defterimde şiir olmasını istemiyorum" demiştir.

2044. Abdullah b. Murre, Mesrûk'un şöyle dediğini nakleder: "Hizmetçi para yok, ekmek yok dese de rızkımın geleceğine güvenim tamdır."

2045. Müslim, Mesrûk'un, 'Her kim Allah'tan korkarsa ona bir çıkış yolu gösterir'[7] âyetini tefsir ederken: "Çıkış yolu verenin de alanın da Allah olduğunu bilmesidir" dediğini nakleder. 'Her kim Allah'a tevekkül ederse ona kâfidir'[8] âyetinde ise şöyle der: "Bu kendisine tevekkül eden herkese yetişeceği anlamına gelmez. Kişi tevekkül eder Allah da onun günahlarına keffaret kılar ya da ecrini arttırır." Âyetin, 'Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir'[9] kısmında ise: "Hem tevekkül eden, hem de etmeyenlerle ilgili olarak O, emrini infaz eder" der; yine aynı âyetin son bölümü olan 'Her şey için bir ölçü koymuştur'[10] kısmına da: "Her şey için bir ecel biçmiştir" diye tefsir etmiştir.

2046. Müslim, Mesrûk'un şöyle dediğini rivayet eder: "Kişi için ne kadar ilim meclisleri olursa olsun günahlarım hatırlamak ve istiğfar etmek için kendisine yalnız kalacak bir zaman ayırmalıdır."

2047. İbrahim b. Muhammed der ki: "Mesrûk her Cuma katırına biner; beni de arkasına alır ve Cize mevkiinde bir çöplüğe giderdi. Katırını çöplüğün üzerinde durdurur ve İşte dünya altımız-dadır' derdi."

2048. Haffâf b. Ebû Seria, Mesrûk'un şöyle dediğini nakleder: "Dünyada en çok gıbta edilecek şey kabirde istirahata çekilmiş ve azaptan emin olan mümindir."

2049. Enes b. Şîrîn, Mesrûk'un hanımının: "Mesrûk namaz kılardı, ayakları şişerdi; ben oturur hâline ağlardım" dediğini nakleder.[11]

2050. eş-Şa'bî, Mesrûk'un: "Biriniz kırk yaşma geldiği zaman Allah'a karşı tedbirini alsın" dediğini nakleder.

2051. Süfyân'm naklettiğine göre bir adam Mesrûk'a: "Ben seni Allah için seviyorum" der. Mesrûk da ona: "Sen Allah'ı sevdiğin için, Allah'ı seveni de seviyorsun" der.

2052. Ebû Vâil der ki: "Mesrûk bir su yatağına emir olarak gönderilmişti. Ben de beraberdim. Ondan daha iffetli iyi birisini görmedim. Kendi ihtiyacı olan suyu Dicle'den alırdı."

2053. eş-Şa'bfnin bildirdiğine göre Mesrûk, bir su yatağına memur olarak gönderilir. Mesrûk, Kûfe'den çıkınca Küfe ehlinin kurrâsı da onu desteklemek için beraber çıkarlardı. Aralarında at üstünde bir de genç vardı. İnsanlar döner, Mesrûk sadece bazı arkadaşlarıyla kalır. Genç adam

kendisine yaklaşarak şöyle der: "Sen Küfe ehli kurrâlarmm başısın. 'En efdali kim?' diye sorulsa, 'Mesrûk' derler. 'En âlimi kim?' denilse, 'Mesrûk' derler. 'En fakihi kim?' diye sorsalar yine 'Mesrûk' diye cevap verirler."
Mesrûk ona: "Bulunduğum görevde bana yardım eder misin?" der. Genç: "Ben aldığım göreve razı değilim ki, nasıl sana yardım edeyim?" der. Genç çekip gidince Mesrûk: "Şu gencin bana yaptığı nasihati hiç kimse yapmadı" der. Sufyân der ki: "Mesrûk bu görevinden dönünce Ebû Vâil kendisine geldi. Mesrûk ona şöyle dedi: 'Beni cehneneme sokacak bunun gibi bir görev almamıştım. Hiçbir müslümana ve zımmîye zulmetmedim amma Resûlullah'm (sav), Ebû Bekr'in ve Ömer'in sünnetinde olmayan bu işi neden yaptım, bilemiyorum.' Ebû Vâil: 'Öyleyse seni bu göreve sevkeden kimdi?' diye sorar. O da: 'Kâdi Şureyh, İbn Ziyâd (Küfe valisi) ve şeytan' diye cevap verir."

2054. Haris b. Umeyr, Mesrûk'un şöyle dediğim rivayet eder: "Belâ ehli [yâni musibetlere sabreden zâhidler ilâhi rızaya kavuşmak içinj kıyamet günü ciltlerinin makasla kesilmesini arzu ederler."

2055. Talha, Mesrûk'un bu konuda şöyle dediğini haber verir: "Belâ ehli [musibetlere sabreden zâhidler] kıyamet günü dünyadaki belâlara karşı mükafaat alacaklarım bildikleri için, dünyada derilerinin makasla kesilmesini dahi arzu ederler."

2056. Amr b. Meynıûn der ki: "Mescidler, Allah'ın evleridir. Ev sahibi ziyaret edenlere ikram eder."

2057. İbrahim'in rivayetine göre, Meymûn b. Ebû Şebîb sahte bir para gördüğü zaman onu kırar ve "Seninle bir müslüman aldanmasın" derdi.

2058. Hasan b. Hasan, Meymûn b. Ebû Şebîb'in şöyle dediğini nakleder: "Haccâc-ı [Zâlim] zamanında bir gün Cumaya gitmek için hazırlandım. Sonra kendi kendime: 'Niye gidip bunun arkasında namaz kılayım ki?' dedim. Bir gideyim, bir gitmiyeyim dedim ve tereddüt ettim. Sonra gitmeye karar verdim. Evin köşesinden şöyle bir ses işittim: 'Ey iman edenler, Cuma günü namaz için çağrıldığınızda Allah'ın zikrine koşun'[12] Bir defasında da bir kitap yazmaya başladım. Güzel yazıp süslesem yalan söylemiş olurum. Süslemesem kitabım kötü olacak diye düşündüm ve yazıp yazmamakta tereddüt ettim. Terketmeye karar verdim. Evin bir köşesinde şöyle bir ses işittim: Allah iman edenleri dünya hayatında ve âhirette sabit sözle sağlam yolda yürütür...[13] "

2059. Alkame der ki: "Bir savaşa çıktık; yanımızda, Mesrûk, Amr b. Utbe ve Ma'dad da vardı. Seydan suyu mevkiine geldiğimizde emirimiz olan Utbe'nin oğlu Amr: 'Eğer bu suyun başında konaklarsak ola ki birileri gelir, bize zulmeder. Öyleyse şu ağacın dibinde biraz dinlenelim ve yemeğimizi de yiyip gidelim' dedi. Biz de öyle yaptık. Savaşacağımız yere varınca, Amr b. Utbe beyaz bir cübbe çıkarıp giydi ve (Kan bu cübbenin üzerine akarsa daha güzel olur' dedi. Sonra bir isabet aldı ve elini koyup gösterdiği yerden kan aktığını gördüm. Sonra da Öldü. Akşam oldu soğuk bir geceydi Ma'dad'a kaftanımı verdim, ona sarıldı." İbnu'd-Devrekî der ki: "O da bir yara aldı, ancak küçüktü. Kendisi: 'Yaram küçüktür, fakat Allah bereketlendirir' dedi. Sonra o da öldü. Alkame bu kaftanı giyer ve 'Ma'dad'in kanını görürüm de sevgim artar' dedi."

2060. A'meş'in bildirdiğine göre: "Alkame b. Kays, Amr b. Utbe ve Ma'dad, Belencer'e [Ermenistanda bir yer] gittiler. Amr b. Utbe dörtbin dirheme bir at satın alır. Kendisine: 'Çok pahalı almışsın' diyenlere şöyle der: 'Benim için her adımı iki dirhem eder.' [Zira Allah yolunda kullanacağım]"

2061. Abdullah b. Rebî'a'dan rivayet edildiğine göre bir gün Utbe b. Ferkad, Abdullah b. Rebî'a'ya: "Ey Abdullah, kardeşinin oğluna görevinde yardım etmez misin ki o da bana görevimde yardım etsin" demiş. Abdullah da: "Ey Amr, babana itaat et" diyerek yanlarında oturmakta olan Ma'dad'a bakmış ve 'Onlara itaat etme. Secde et ve yaklaş [14] âyetini okumuş [A'meş (bunu okuyunca) secüe etmemiştir.] Amr: "Babacığım ben bir hürüm ve kendi hürriyetim için çalışırım" demiş. Utbe bundan dolayı ağlamış ve "Yavrucuğum ben seni Allah için seviyorum ve bir baba evladını nasıl severse öyle seviyorum" demiş. Amr ise: "Babacığını, bana verdiğin yetmiş bini (dînâr-dirhem) istiyorsan işte şurada, al; istemiyorsan bırak beni, onu tasadduk edeyim" demiş ve bir dirhem dahi bırakmadan sadaka olarak dağıtmıştır.

2062. Rivayet edildiğine göre Utbe b. Ferkad, oğlu Amr'a evlenmesini teklif eder. O da reddeder. Bunun üzerine Utbe oğlunu Hz. Osman'a şikâyet eder. Hz. Osman kendisini çağırır ve "Seni evlenmekten alıkoyan nedir? Oysa hem Resûlullah (sav) hem Ebû Bekir hem de Ömer evlenmişlerdi. Amr ise şöyle cevap verir: "Kim Resûlullah'ın (sav), Ebû Bekir'in ve Ömer'in yaptığını yapabilir?" Bunun üzerine Hz. Osman: "Öyleyse git, ister evlen, ister evlenme" der.

2063. Isâ b. Ömer'in bildirdiğine göre Amr b. Utbe bir gece atına binerek kabristana varır ve "Ey kabir ehli, sayfalar dürüldü ameller kaldırıldı" der ve ağlamaya başlar. Daha sonra sabaha kadar bekler ve sabah namazında hazır bulunur.

2064. Ali b. Salih'in bildirdiğine göre Amr b. Utbe, arkadaşlarının bineklerini otlarken bir bulut onu gölgeliyordu.

2065. Yine aynı rivayete göre, Amr b. Utbe namaz kılarken yırtıcı hayvanlar onu korumuştur.

2066. Amr b. Utbe'nin azadlı kölesi der ki: "Bir gün sıcak bir saatte uyandık. Amr b. Utbe'yi aradık. Onu bir dağda secde halinde gördük. Bir bulut da onu gölgeliyordu. Beraber gazvelere çıkardık. Çok namaz kıldığı için onu bekleyemezdik. Bir gece o namaz kılarken aslan sesi işittik. Hepimiz kaçtık; o namazı terketmedi. Ona: "Aslandan korkmuyor musun?" dediğimizde: "Ben Allah'tan başkasından korkmaktan haya ederim" dedi.

2067. el-A'meş, Amr b. Utbe'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah'tan üç şey istedim, ikisini verdi; üçüncüsünü de vereceğini ümid ediyorum. Dünyada zahid olmayı, gelip geçen hiçbirşeye aldırmamayı istedim. Namaz için bana kuvvet vermesini istedim, verdi. Bir de şehid olmayı istedim onu da vereceğini ümid ediyorum."

2068. Alkame, Muhammed'in yine Amr hakkında şöyle dediğini rivayet eder: "Amr b. Utbe kimseye benzemezdi. Bir gece çadırda namaz kılıyordu. Arkadaşı da dışarda kılıyordu. Derken

bir aslan gelir, arkadaşının önünden geçerek çadıra girer ve Amr'm ayağına dokunur. Secde etmek istediği zaman secde yerine çöme-lir. Amr üzerine secde eder. Sabah olunca arkadaşı gelip kendisine aslanın gelişinden sözeder ve ona ayağındaki izini gösterir."

2069. Hût b. Râfi'nin bildirdiğine göre Amr b. Utbe arkadaşlarına hizmet etmeyi şart koşardı. Sıcak bir günde hayvan yayarken bazı arkadaşları yanma giderler ve bir bulut tarafından gölgelendiğini görürler. "Müjde ey Amr" dediklerinde de başkalarına söylememelerini ister.

2070. Oğlu Muhammed'in nakline göre Amr b. Utbe'nin anne ve babası onu evlendirmek ister. O da reddeder. Bunun üzerine Hz. Osman'dan yardım isterler. Hz. Osman: "Sen neden evlenmiyorsun? Oysa Resûlullah (sav), Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de evlenmişlerdi. Ben de evlendim" deyince: "Fakat ben kim? Sizin yaptıklarınızı yapmak kim?" cevabım alır. Hz. Osman: "Subhânallâh" der ve kötü bir şey görmüşçesine yüzünü kapatır. Kendisini daha fazla sıkıştırınca kabul eder ve Cerîr'in kızı Aliyye ile nişanlarlar. Amr: "Ben bu kadınla konuşmadan evlenmem" der ve kabul ederler. Cerîr'in kızını getirirler ve ona: "Benim kadına ihtiyacım yoktur, fakat annem babam ısrar edince evlenmek istedim. Eğer razı olursan yemen, içmen ve giyinmen bizden olacaktır, o kadar" der. Kız da razı olur ve evlenirler. Evlendikleri gece Amr, namaza durur, hanımı da arkasında tâbi olur. Sabaha kadar sürer ve her ikisi de oruç tutar. Çok geçmeden ebeveyni: "Biz seni bize torunlar yapasm diye evlendirdik. Fakat bunun çocuğu olmuyor öyleyse onu boşa" derler. Daha sonra ikinci bir hanım isterler. Onu da görüp aynı şeyleri söyler. Bir müddet sonra birgün bir yere yaslanmış dinlenirken, ailesinden bir kadın hanımına: "Senin çocuğun neden olmuyor? Yaşlandın mı yoksa?" der. Hanımı da: "Kocasız hiç çocuk olur mu?" cevabını verir. Bunu duyan Amr onu boşar. Bunun üzerine anne ve babası da onu kendi haline bırakır.

2071. es-Süddî, Amr b Utbe'nin amcasının oğlundan şunu nakleder: "Beraber güzel bir otlağa varmıştık. Amr b Utbe: 'Bu ne güzel otlakmış, keşke şimdi birisi Allah için savaşa çağırsa, ben de hemen atıma binip katılsam ve şehid olsam da sonra da buraya getirilip demedilsem' dedi. Daha o öyle derken birisi işgal edilen bir köy için savaşa çağırdı ve ilk hareket eden de Amr b Utbe oldu. Babası Utbe bu haberi alınca kendisine haber gönderdi. Fakat yetişemedi ve şehid oldu. Mızrağı ile işaret ettiği o yere de getirilip gömüldü. Babası Utbe insanlarla beraber başında duruyordu." Süddî'den başka ravilerin anlattıklarına göre önce küçük bir yara almış, "Ola ki Allah bu küçük yarayı benim için mübarek kılar. Beni o gömülmek istediğim yere yürüyerek götürün. Eğer yaşarsam kaldırır, götürürsünüz" der. Fakat o yere geldiğinde vefat eder. Allah ona rahmet etsin.

2072. Halef b. A'yün'ün rivayet ettiğine göre Bekr b Vâil heyeti Resûlullah'a geldiğinde Resûlullah (sav) onlara; Kûsş b.Sâ'ıde el-Kıyadî ne yapıyor ?" diye sordu.[15] Onlar da: "Öldü, yâ Re-sûlullah" deyince Resûlullah: 'Ben onu Ukaz panayırında kırmızı bir deve üzerinde: 'Ey insanlar, toplanın ve söyleyiceklerimi dinleyip belleyin; her yaşayan ölür, her ölen geçip gider. Her gelen gelir, geçer. Geldiği yer de konulmuş bir beşik, bir tavan akmayan yıldızlardan bitip tükenmeyen denizlerden ibarettir. Bilin ki gökten haberler vardır. Yeryüzünde de ibretler vardır. Yemin ederim Allah'ın razı olduğu ve sizin bugünkü dininizin aksine bir din vardır, dediğini görüyor gibiyim. Sonra bir şiir okudu deyince orada bulunanlardan birisi: "Yâ Resûlullah, eğer izin verirseniz okuduğu şiiri de ben söyliyeyinı" der ve Resûlullah izin verir.

Daha önce geçen asırlarda bizim için ibretler vardır Görüyoruz ki, Ölüme gidenler var, fakat oradan dönenler yok Görüyoruz ki, büyük küçük herkes ölüme koşuyor Ne gidenlerden kimse dönüyor, ne de kalanlardan kimse kalıyor Anladım ki, şüphesiz insanların gittiği yere ben de gideceğim.

2073. Abdullah, Mucâhid'in 'Onların simaları yüzlerinde secde izinden bellidir...[16] âyetini tefsir ederken: "Yani kıyamet günü dünyada çok secde ettiklerinden yüzleri beyaz olacaktır" dediğini nakleder.

2074. Süfyân b Uyeyne'nin haberine göre Zer b. Amr b. Zer öldüğünde Amr b. Zer şöyle demiştir: "Ey Zer! Sana olan hüznümüz arttı. Ne dediğini ve sana ne denildiğini keşke bilsek. Alla-hım, bizim Zer üzerinde hakkımız varsa helal olsun. Taksiratını da affet" Sonra Amr, 'Din gününün sahibidir' âyetini okur ve "Sâdıkların kalplerine kimsenin sahip olamayacağı o günün vay haline" der.

2075. Abdullah b. Mübarek, Osman b. Ebî Dehreş'in her sabah üzüntü ile kalktığını ve "İnsanlarla beraber (ölüme doğru) gidiyorum. Başıma ne gelecek bilemiyorum" dediğini nakleder. Ayrıca şöyle dediğini de bildirir: "Ben her namazımda taksiratımdan dolayı Allah'tan istiğfar diliyorum."

2076. Muhammeci b. Bişr el-Abdî'nin bildirdiğine göre Müslim b. Ca'fer şöyle demiştir: "Dünyaya karşı oruçlu ol, iftarın ölüm olsun ve dünyada sabırla yarasını tedavi eden hasta gibi ol...."

2077. Nadr b. İsmail der ki: "Bir Ramazan gecesinde Amr b. Zerr'in meclisindeydik. Ölümden ve ölüm esnasında hazır bulunacak azap ve rahmet meleklerinden bahsediyordu. Derken bir genç bir çığlık attı ve yere düştü. Biraz sonra da vefat etti."

2078. Rivayete göre birgün oğlu, Amr b. Zerr'e: "Neden herkes konuşuyor da kimse ağlamıyor? Fakat sen konuşunca surdan burdan ağlama sesleri işitiliyor" diye sorar. O da şöyle cevap verir: "Yavrum, ücretle tutulan ağıtçının ağlaması ile çocuğunu kaybedenin ağlaması bir değildir."

2079. Ebû Hayyân et-Teymî, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini nakleder: "Hep sözlerimi amellerime vurup ölçtüğümde yalancı olmaktan korkarım."

2080. Muğîre, İbrahim et-Teymî'nin evinde zikrettiğim Ebû Vâil'in de kuş gibi çırpındığını nakleder.

2081. Ebû Mis'ar, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini haber verir: "Her beldeyi ehlinden bazıları serlere karşı müdafaa eder. Ebû Vâil'in onlardan olduğunu ümid ediyorum."

2082. Ebû Ca'fer'in haberine göre Ebû Vâil şöyle demiştir: "Yüzbin oğlum olacağına Allah yolunda cihad eden bir tek oğlumun olmasını tercih ederim,"

2083. Asım'ın haber verdiğine göre Ebû Vâil'in hurma kamışından bir kulübesi vardı. Kendisi ve atı orada barmırdı. Cihada çıkacağı zaman yıkar, tasadduk ederdi. Geri dönünce de yeniden inşa ederdi.

2084. Mansûr, Ebû Vâil'in, 'Allah'a (varmak için) vesile arayınız'[17] âyetinde: "Allah'a yakınlaştıracak şeyler amellerdir" dediğini haber verir.

2085. el-A'meş, bir dostun kendisine: "Eğer Allah'a itaat edersek bize isyan edilmez" dediğim haber verir.

2086. Asım, Ebû Vâil'in yatsı namazından sonra alnını yere koyup: "Allahım, eğer beni affedeceksen kereminle affet, eğer azab edeceksen zâlimlere verdiğin azapla azabetme" dediğini rivayet eder.

2087. Ma'rûf b. Vasıl, İbrahim et-Teymî'yi kıssa anlatırken Ebû Vâil'in de dinleyip ağladığını haber verir.

2088. Âsım'ın naklettiğine göre birisi Ebû Vâil'e: "Bazıları Allah mü'minleri de ateşe atacak diyorlar ne dersin?" diye sorar. O da şöyle der: "Andolsun ki cehennem için yapılan mahşer toplantısında müminler olmayacak."

2089. Ebû'l-Bahterfnin haber verdiğine göre, birgün bir adam Abdullah b Mes'ûd'a gelerek: "Bazıları akşam namazından sonra mescidde halka kurup oturuyorlar; birisi de onlara komut vererek: 'Tekbir getirin', Teşbih getirin' ve 'Hamdedin' diyor. Onlar da bu komutlara uyarak, 'Allahu Ekber', 'Subhânallâh' ve 'Elhamdülillah' diyorlar" der. İbn Mes'ûd; "Gerçekten öyle mi yapıyorlar?" diye şaşkınlığını belirttikten sonra: "Bir daha yaparlarsa bana haber ver" der. Kendisine birgün haber verildi. Üzerinde bir kaftan olduğu halde gelip mescidde oturdu. Onların bu harekete başladıklarını görünce ayağa kalktı, sert bir şekilde şöyle der: "Ben Abdullah b. Mes'ûd'um. Allah'a andolsun ki, siz ya kötü bir bid'at peşindesiniz ya da Muhammedin (sav) ashabından ilmen daha yükseksiniz." Aralarında bulunan Ma'dad: "Allah'a andolsun ki, biz ne kötü bir bid'at peşindeyiz, ne de ashaptan âlim olduğumuzu iddia ediyoruz" der. Yine aralarında bulunan Amr b Utbe ise: "Ey Ebû Abdurrahman! Biz Allah'a istiğfar ediyoruz" deyince İbn Mes'ûd: "Ne haliniz varsa görün, Allah'a andolsun ki, eğer bir daha yaparsanız yapmakla emrolunmadığmız uzak bir şeyi yapmış olursunuz, eğer başkalarını da buna dahil ederseniz tamamen dalalete düşersiniz" der.

2090. Asım, Ebû Vâil'in cariyesi Bereke'ye şöyle dediğini nakleder: "Eğer oğlum Yahya, bu eve birşey getirirse alma fakat başka bir dostum getirirse al." Oğlu Yahya kilise sorumlusu olduğu için Ebû Vâil böyle demiştir.

2091. Aynı rivayete göre Ebû Vâil evinde namaz kıldığı zaman hıçkırarak ağlardı. Bütün dünya kendisine verilseydi başkası görürken bunu yapmazdı.

2092. el-A'meş bir dostunun şöyle dua ettiğini bildirir: "Alla-hım! Eğer bizi kötülerden yazmışsan,

bu yazıyı silerek bizi saidler-den yaz. Eğer said olduğumuzu yazmışsan bu yazıyı sabit kıl. Zira kitabın anası yanındadır; dilediğini siler dilediğini sabit kılarsın."

2093. rivayet adildiğine göre, Suveyd b Şu'be adeta erimiş bir vaziyette hasta yatağında yatıyordu. Hanımı başı ucunda: "Ailem sana feda olsun, sana ne yedirelim, ne içirelim?" diye nida eder. O da gizli bir sesle şöyle cevap verir: "Hastalığım uzadı, Allah'ın onu eksiltmesini istemem."

2094. Yezîd b. Hayyân, Anbes b. Ukbe'nin secde ederken serçe kuşlarının cansız duvar zannederek üzerine konduklarım nakleder.

2095. Süfyân'ın bildirdiğine göre Haysem, öldüğü zaman kavminin fakirlerinin gömülü olduğu mezarlığa gömülmeyi, vasiyet etmiştir.

2096. Muhammed b Hâlid ed-Dabbî der ki: "Hayseme b. Ab-durrahman'ın nasıl Kur'ân okuduğunu bilmiyorduk. Hastalandığında hanımı başında oturup ağlamaya başladı. Hayseme ona: "Ne ağlıyorsun, ölüm nasıl olsa bir gün gelecektir" der. Hanımı; "Senden sonra bana bütün erkekler haramdır" deyince Hayseme şöyle der: "Bütün bunları istemiyorum. Benim korktuğum tek kişi vardır; o da fasık bir adam olan ve içki içen Muhammed b. Abdurrah-man'dır. Zira günde üç defa Kur'ân okunan bu evde içki içilmesini istemem."

2097. ibrahim et-Teymî babasından şöyle bahseder: Babası Yezîd b. Şureyk, Basra'da dörtbin dirheme bir arsa satın alıp üzerine bir ev yapar. Sonra da dörtbin dirhem kâr ile geri satar. İbrahim et-Teymî babasına: "Babacağım, keşke tekrar Basra'ya dönsek de orada yine böyle bir ev alıp satıp kâr etsen" der. Bunun üzerine babası: "Yavrum, neden öyle diyorsun? Allah'a andolsun ki, ben kâr ettiğim için fazla sevinmedim; bir daha da düşünmüyorum" der.

2098. Süfyân, Ebûl-Bahterî et-Tâî'nin şöyle dediğini nakleder: "Bir yerde öğrenci olmayı başkalarına öğretici olmaya tercih ederim."

2099. Nadr b. İsmail'in naklettiğine göre, Abdurrahman b. Esved günde yediyüz rekat namaz kılardı. Buna rağmen ailesinde en az amel eden olarak bilinirdi. Kendisi bir deri bir kemik kalmıştı. Esved ailesi cennet ehli diye adlandırılırdı.

2100. Haysenıe'nin rivayetine göre Haris b. Kays el-Cûfî şöyle demiştir: "Âhiret işi oldu mu, dur; dünya işi olduğu zaman, geç. Bir hayır yapmak istediğin zaman erteleme. Namaz kılarken şeytan gelir de: 'Sen riya olsun diye kılıyorsun?' derse namazı uzat.

2101. Asım'ın bildirdiğine göre Zer, Ebû Vâil'den daha büyüktür, birlikte oturduklarında Ebû Vâil onunla konuşamazdı. Birgün Ebû Vâil'i evinde yalnız başına secdede iken şöyle dediğini işittim: "Allahım, beni bağışla, beni affet, beni affedersen lutfunla affetmiş olursun, azabedersen zulmetmiş olmazsın." Sonra hıçkırarak ağlamaya başladı. Çocuğunu kaybeden insanlar gibi ağladı. Başkası görseydi böyle ağlamazdı.

2102. el-A'meş, Ebû Vâil'in şöyle dediğini nakleder: "Ev halkı garip olan başka ailelere

sofralarında helal taze ekmek yapıp bulundurmalıdır."

2103. İbn İshâk rivayet eder, der ki: "Abdurrahman b. Esved, Medine'ye yanımıza geldi. Ayağı sakat birisiydi. Sabaha kadar tek ayağı üzerinde durarak namaz kıldı. Yatsı abdestiyle bize sabah namazım kıldırdı."

2104. Yine rivayete göre Abdurrahman b. Esved farz namazları camide kılar; sonra da evine girer, gün boyu namaz kılardı.

2105. Hasan b. Abdullah, Abdurrahman b. Esved'in oruçlu iken ayaklarını suya saldığım haber verir.

2106. Ebû Bekr b. Amir'in haberine göre Abdurrahman b. Esved: "Her kim bir gecede Bakara sûresini okursa cennette ona bir taç giydirilir" demiştir.

2107. Zubeyd der ki: "Abdurrahman b. Esved ile her karşılaştığımızda: 'Allah'la karşılaşmaya hazır olun' derdi.

2108. Muhârib b. Disâr, Abdurrahman b. Esved'in şöyle dediğini nakleder: "Her kim yatsı namazından sonra dört rekat kılarsa, Kadir gecesindeki dört. rekat gibi sayılır. Kendisine: 'Bunu kimden işittin?' dedim. 'Tabi, tam şöyle şöyle olursa, aksi takdirde sadece salih bir amelden sayılır' dedi."

2109. Hilâl b. Habbâb'm haber verdiğine göre, Abdurrahman b. Esved, Âdem b. Nâime'nin azadlısı Ukbe ve Saîd Ebû Hâşim Kûfe'den hac için çıktıklarından dönünceye kadar oruç tutarlardı.

2110. Hammâd b. Ebû Süleyman'ın anlattığına göre birisi Abdurrahman b. Esved'e bir mal teslim eder. Bir müddet sonra Haccac-ı Zâlim adamın malına el kor. Kendisine Abdurrahman b. Esved'in yanında da biraz malının olduğunu söylerler. Haccâc, Küfe valisine bir mektup yazarak Abdurrahman b. Esved'i makamına çağırır. Huzuruna girdiğinde: "Sen Abdurrahman b. Esved misin?" diye sorar. Abdurrahman: "Emir beni çağırttığına göre, ismimi de biliyor, sanıyordum" der. Haccâc: "Evet" dedikten sonra: "Falanın senin yanında nesi var?" diye sorar. O da: "İki kese parası var" der. Haccâc: "Başka bir şey yok mu?" diye sorar. O da: "Hayır" der. Haccâc der ki: "Gaybı ve hazırı bilen, Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a andolsun ki, falanın senin yanında bundan başka bir şeyi yok." Haccâc'ın yemin içtirmesi böyleydi. Abdurrahman: "Rabbime hamdederim ki ben emire yalan söylemedim, onun bende sadece iki kese parası var" der. Haccâc: "Bu kabul değil" der ve onu hapse atar. Hapishanenin başında Şam âbidlerinden birisi vardı. Âbid bakar ki, Abdurrahman namaz kıldığı zaman hep ayakta kılıyor; kılmadığı zamanlarda da Allah'ı zikrediyor, teşbih ediyor. Çok geçmeden Şamlı hastalanır ve kendi kendine der ki: "Ben Allah'a vardığımda ne derim? Bu sâlih adam hapiste belki de mazlumdur? Daha sonra Abdurrahman'ı çağırarak, "Haccâc'ı bilirsin, bana bir söz ver, seni serbest bırakacağım. Eğer iyileşirsem tekrar hapse döner ve bir kurtuluş gelinceye kadar beklersin. Şayet ölürsem zaten sen kendini kurtarmış olursun." Abdurrahman da bunu kabul eder ve bir kadın elbisesi giyerek iki kadın arasından çıkar. Yolda bir adam katırını getirerek kendisine: "Bin" der. Kadınlardan birisi

cevaben: "Biz kadınız, bir ihtiyacımız için gelmiştik. Sağolun, siz binin" der. Adam yine kendisine işaret edince Abdurrahman meseleyi anlar ve katıra binerek evine gelir. Şamlı ölür fakat katırı kimin getirdiği bilinmez.

2111. Ebû'n-Nu'aym en-Nehaî, Abdurrahman b. Esved'in. "Ka'betullah'a bakmak ibadettir" dediğini, haber verir.

İbrahim Et-Teymi'nin Zühdü İle İlgili Haberler

2112. el-A'meş der ki; İbrahim et-Teymî'ye, "İşittiğime göre bir aydır bir şey yemeden duruyor muşsun" dedim. O da: "Evet iki ay da oluyor. Kırk gündür ailemin verdiği ve ağzıma alıp attığım bir üzüm tanesinden başka bir şey yemedim" dedi. Râvi, el-A'meş'e: "Peki sen bu habere inandın mı?" diye sorar. O da: "İbrahim kendisi doğru olduğunu söyledi" der.

2113. el-A'meş'in bildirdiğine göre yine İbrahim et-Teymî secdeye vardığı zaman serçe kuşları onu cansız bir duvar zannederek gelir ve sırtını gagalardı.

2114. Süfyân b. Uyeyne, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini nakleder: "Kendi nefsimi cehennemde farzettim. Onun boyunduruklarını takınmış; azap görüyor, zakkumunu yiyor, zemherîrini de içiyordu. Nefsime: 'Bir isteğin var mı?' diye sordum. Bana: 'Hemen dünyaya dön, öyle bir amel işle ki buradan kurtulayım' dedi. Nefsimi bir de cennette farzettim. Hurilerle beraber sündüs ve ipekten giyinmişti. Ona: 'Bir isteğin var mı?' diye sordum. Yine bana: 'Dünyaya dön, öyle amel işle ki bu nimetler artsın' dedi. Ben de: 'Ey nefsim, öyleyse dünyadasın ve bu arzularım yerine getir' dedim."

2115. Ebû Hayyân et-Teymî, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini haber verir: "Amelimi sözlerime vurduğum zaman yani söylediklerimle yaptıklarımı mukayese ettiğim zaman hep yalancı sayılmaktan korkarım."

Asım B. Hubeyre'nin Zühdü İle İlgili Haberler

2116. Cerîr, Fudayl b. Ebî Refî'den naklen Âsim b. Hubey-re'nin kendisine: "Ezan okurken, 'Lâ ilahe illallah' diye bittiği zaman, 'Ben de müslümanlardamm' de" dediğini haber verir.

2117. Muğîre'den gelen bir rivayete göre Asım, birisinin elinde bir defile bir davul görür. Onları sahibinden alarak delip parçalamak ister. Fakat gücü yetmez. Sonra: "Bunların şeytanı bana ne gösterdi ki, bunlar ne gösterecek" dedi.

2118. Ebû İshâk'ın naklettiğine göre Ebû Meysere bir gün yatağına uzanır ve "Keşke annem beni doğurma s ay di" der. Hanımı kendisine "Allah sana hidâyet vermedi mi ki öyle diyorsun?" deyince o: "Lakin bize cehenneme uğrayacağımız haber verilmiş, ama çıkacağımız haber verilmemiştir" der.

2119. el-A'meş, Abdurrahman b. Ebû Leylâ'nın evinde sürekli namaz kıldığını, birisi de yanına girdiği zaman (riya olmasın diye) hemen yatağına uzandığını haber verir.

2120. Asım der ki: "Ebû Vâil bana: 'Zamanımızın kurrâları neye benziyor biliyor musun?' dedi. Ben de: 'Neye benziyor?' diye soruyu kendisine yönelttim. Şöyle dedi: 'Bir koyun besleyip kestiği zaman kof çıkan bir adama benziyorlar, Bir de maden para bulup biriktirip sonunda çıkarıp kırdığı zaman bakır olduğunu anlayan adama benziyorlar.'"

2121. el-Avvâm (b. Havşeb), İbrahim et-Teyminin '(Cehennemde) onlara her yerden ölüm gelecek. Oysa o ölecek değildi..[18] âyetini anlatırken: "Kıl diplerinden bile ölüm gelecek" dediğini nakleder.

2122. Müsafîr el-Hassâs, İbrahim et-Teymî'nin şöyle bir dua ettiğim haber verir: "Allahım, Kitabın ve Resulünün sünneti ile beni hak konusunda ihtilafa düşmekten, Senden bir hidâyet olmadan hevâma tâbi olmaktan, dalâlete düşmekten, şüpheli şeylerden kalbimin eğriliğinden, karışıklık ve husumetlerden beni koru."

2123. İsmail, İbrahim en-Nehaî'nin şöyle dediğini haber verir: "İbrahim et-Teymî gibi Allah rızası için konuşanı görmedim."

2124. el-Avvâm b. Havşeb, İbrahim et-Teymfnin "Rüyamda bir nehrin basındaydım bana: 'Sabrettiğin için ve öfkeni yendiğin için bu nehirden iç ve dilediklerine de içir' denildi" dediğini nakleder.

2125. Ebû Ishâk'm rivayetine göre eş-Şa'bî "Günahlarım ile sevaplarımın eşit çıkarak kurtulmama razıyım."

2126. Mâlik b. Ebî Ferve der ki: "Abdullah b. Ebî Huzeyl'in yanında oturuyorduk. Birisi gelip başkalarından söz etmeye başladığı zaman ona: 'Ey Allah'ın kulu! Bunun için buraya oturmadık' derdi."

2127. Rivayete göre bir gün Abdullah b. Ebî'l Huzeyl günahlarından şikâyet etti, orada bulunan bir adam kendisine: "Takva sahibi değil misin?" dedi. O da ellerini açarak: 'Allahım, bu kulun sana yakın olmak istiyor, fakat ben hâlâ onun öfkelendiğini görüyorum' der."

2128. İmrân adında bir zât rivayet eder, der ki: "İbrahim et-Teymî'nin yanına girdim, ziyaret için ağlıyordu, kendisine 'Neden ağlıyorsun?' dedim. Bana şöyle dedi: 'Ölüm meleğini bekliyoruz, fakat bizi cennetle mi cehennemle mi müjdeleyeceğim bilemiyoruz; onun için ağlıyorum.'"

2129. el-A'meş der ki: "İbrahim'in yanındaydım. Mushafı okuyordu. Bir adam içeri girmek için izin istedi. O da hemen mus-hafın üstünü örterek, 'Her saat Kur'ân okuduğumu görmesin" dedi.

2130. el-A'meş, İbrahim'in şöyle dediğini haber verir: "Ben öyle bir topluluğa ulaştım ki (sahabiler) eğer onlardan birisinin yalnızca tırnaklarını yıkayarak abdest aldıklarını duysam ben de yaparım."

2131. Muhammed b. Sevka, İbrahim'in, Bir cenazeleri olurdu günlerini hüzünle geçirirlerdi..." dediğini nakletmiş tir.

2132. el-A'meş der ki: "Bir cenaze olurdu. Kimi taziye edeceğimizi bilemezdik."

2133. Mansûr, İbrahim'in 'Her kim Rabbının makamından korkarsa ona iki cennet vardır[19] âyetini tefsir ederken, 'Günah işlemek istediği zaman Allah korkusu onu durdurur' dediğini haber verir.

2134. Mansûr, yine İbrahim'in şöyle dediğini nakleder: "Bana bildiğim bir şey sorulunca, beni âlim görürler korkusuyla, 'Allah daha iyi bilir' diyorum."

2135. İbrahim en-Nehaî şöyle demiştir: "Bir cenazemiz olunca veya birisinin öldüğünü işitince bu, bizim halimizden bilinirdi. Zira biz onun Ölümle ya cennete veya cehenneme gittiğini bilirdik. Birisi başka şey konuşunca da 'Siz cenazenizde dünya işlerini mi konuşuyorsunuz?' derdik."

2136. Fudayl b Gazvân'm rivayetine göre, Talha'ya "Biraz yiyecek alsan da sonra satıp kâr etsen" derler. O da: "Allah'ın müs-lümanlara karşı kalbimde kötülük olduğunu bilmesini istemem" der.

2137. Cerirî'nin bildirdiğine göre Kûfelilerden birisine, "Siz Kûfeliler salih insanlar mısınız?" diye sorarlar. O da: "Kimlerin sa-lih olduğunu bilmem, ama hâlimiz iyidir" der.

2138. Vekf, Süiyân'ın şöyle dediğini haber verir: "Hadis kadar korktuğum bir şey yoktur. Allah'ın katmdakileri isteyenler için ondan daha faziletli birşey de yoktur."

2139. Ebû İshak'ın rivayetine göre Ebû Abdurrahman es-Sülemî kırk yıl mescidde Kur'ân okutmuştur.

2140. Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Osman (ra)'dan Resû-lullah'm (sav): "Sizin en hayırlınız Kur'ânı öğrenen ve öğretendir"[20] -dediğini nakleder ve şöyle der: (Kırk yıldır) beni burada oturtan bu hadisdir.

2141. el-A'meş, Şemr'in şöyle dediğini anlatır: "Ebû Abdurrahman es-Sülemî elimden tutarak 'Namaza karşı kuvvetin nasıl?' diye sordu. Ben de zayıfladığından şikâyet ettim. Bana şöyle dedi: 'Ben senin gibi iken yatsıyı kılar sonra bütün gece namaz kılardım. Sabah namazını kılarken de yatsıyı kıldığım gibi dinçtim'"

2142. Hakem, İbn Amr'm şu sözünü nakleder: "Kişi doğru olduğunu bilse de riyayı terketmedikçe; mizah bile olsa yalanı bırakmadıkça imanın hakikatine eremez."

2143. Ebû Davud el-Haferî, Süfyân'ın: "Sen kendini tanıyorsan insanların senin hakkında söyledikleri sana zarar vermez" dediğini nakleder.

2144. Avn b. Abdullah, Ebû İshak'a "Geriye ne bırakıyorsun?" diye sorar. O da "Bir tek rek'atte

Bakara sûresini okurdum, onu bırakıyorum" der. Bunun üzerine Avn "Demek ki hayrın kalıyor, şerrin gidiyor" der.

2145. Abdullah b. İdris, amcasından şöyle bir haber nakleder: "Haccâc zamanında bize ibretli kıssalar anlatan Kerdûs şöyle derdi: 'Cennet ancak amel ile elde edilir. Korku ile ona olan rağbetinizi halis kılın. Salih amellere devam edin. Allah'a salim bir kalp ve güzel amellerle varın' Sık sık da, 'Her kim Allah'tan korkarsa kurtulur* derdi.

2146. Abdurrahman b. Hafs el-Kureşfnin haber verdiğine göre Hz. Hüseyin'in (ra) oğlu Ali abdest aldığı zaman sapsarı kesilirdi. Ailesi bunun sebebini sorunca: "Kimin huzuruna çıkacağım, biliyor musunuz?" derdi.

2147. İbn Uyeyne'nin bildirdiğine göre Muhanımed b. Mün-kedir'e "Hangi ameli daha çok seviyorsun?" diye sorulur. O da: "Mü'minleri sevindirmeyi" der. "Geriye hangi hasletini bırakıyorsun?" derler. "Dostlara ikramda bulunmayı" diye karşılık verir.

2148. Amr b Dînâr, Muhammed b. Ali'nin şöyle dediğini belirtir: "Allah'tan sevdiğiniz şeyleri isteyin, hoşlanmadığınız şeyler gelirse Allah'ın sevdiğine muhalefet etmeyin."

2149. SafVân b. Süleym, Ebû Müslim el -Havla nî'nin şöyle dediğini haber verir: "insanlar eskiden dikensiz yaprak gibiydiler, şimdi de yapraksız diken gibidirler. Kendilerine söverseniz söverler, tenkid ederseniz onlar da tenkid ederler. Sen onları terketsen de seni terketmezler."

2150. Ammâr, Yezid b. Muâviye en-Nehaî'nin "Dünyanın ömrü zaten azdı. Geriye azın azı kaldı" dediğini nakleder.

2151. Ebû Hureyre (ra)'den bildirildiğine göre, Peygamber (sav) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: "Mü'minle mü'min baş ile ceset gibidir."[21] Râvî der ki: "Aynı şekilde bir mü'minin başına gelen bir sıkıntıdan diğer mü'minler de elem duyarlar.

2152. el-A'meş der ki: "Hayseme'nin yanına giderdik bize divanın altından hurma tatlısı ile bal ve undan yapılan bir tatlı çıkarır ve 'Bunları sizin için yaptırdım' derdi.

2153. Saîd İbn Amir'in rivayetine göre el-Cerîrî bir seferden dönünce dostları ziyaretine giderler. O, seferi esnasında karşılaştığı güzel şeyleri anlatır. Zorluklara hiç değinmez ve "Kişinin gördüğü nimetleri sayması da bir şükürdür" der.

2154. Ebû Muâviye el-Gılâbî, Kays'tan Ehl-i Cezîre'li bir adamdan şu sözünü bildirmiştir: "Hikmet kitaplarında şöyle bir ibare vardır: "Sana iyilik yapana teşekkür et, sonra teşekkür edene de iyilik yap."

2155. Ebû Muâviye el-Gılâbfnin verdiği habere göre: "Bir-gün Süleyman b. Abdilmelik minberde iken bir adam ayağa kalkarak: 'Ey Süleyman! Allah'tan kork ve ezan gününü hatırla' der. Melik minberden kızarak iner ve adamı çağırarak: 'Ben Süleyman'ım, ezan günü nedir?' diye sorar.

Adam (hemen şu âyeti hatırlatır), 'O gün bir müezzin (seslenen) 'Allah'ın la'neti zalimlerin üzerine olsun' diye seslenir.[22] Halife adama 'Sen ne zulme uğradın?' der. Adam 'Senin valin benim arazime el koydu' deyince Süleyman, hemen bir mektup göndererek valisine adamın arazisini verip gönlünü yapmasını söyler,"

2156. Ebû Muâviye'nin bildirdiğine göre Mekke'ye gitmek üzere yola çıkan bir adama Zû'r-Rumme'nin kardeşi Hişâm şöyle der: "Sana vasiyetim; Allah'tan kork, namazını vaktinde kıl. Nasıl olsa kılıyorsun, bari vaktinde kıl ki sana fayda versin. Beraberinde olan insanların köpeği olma, çünkü her grupta bir köpek olur. İyi olursa şükrederler kötü olursa bağlarlar, sen öyle yapma!"

2157. Leys b. Sa'd, Ubeydullah b. Ebî Cafer'in şöyle dediğini haber verir: "Cehennem öyle karanlıktır ki, zalimlerin kalpleri yarılır. Sonra bir daha karanlık olur, Öyleki dünyadan uçup başlan üzere oraya konarlar."

2158. Muhammed b. Nadr el-Hârisî şöyle bir söz nakleder: "İlmin başı önünde susmaktır, sonra onu dinlemektir, sonra ezberlemektir, sonra da onunla amel etmektir."

2159. Aynı zâtın, 'O takva ehlidir ve mağfiret ehlidir'[23] âyeti hakkında şöyle dediği nakledilir: "Allah bu âyette: 'Ben, korkulmaya lâyıkım, kulum korkmazsa Ben mağfiret etmeye ehilim' diyor."

2160. Abdurrahman b. Ma'kıl, Resûlullahm (sav) bir kısım ashabının, "Mescid insanları şeytana karşı koruyan bir kaledir" dediklerini nakleder.

2161. Hammâd b. Zeyd der ki: "Sellâm b. Munzir'in yanına girdim. Can çekişiyordu, kendisine telkinde bulunuluyordu. Biraz yavaşladı, fakat bu beni kederlendirdi. Derken minareden ezan sesi duyuldu, müezzin gibi o da şehâdet getirerek vefat etti."

2162. Abdullah b. Ebî Bekr, b. Enes Resûlullah'ın (sav) bir hadîs-i kudsîde Allah Teâlâ'mn kıyamet günü şöyle dediğini haber verir: "Birgün Beni hatırlayan veya bir makamda Benden korkan herkesi cehennemden çıkarın.[24]

2163. İbn Cureyc, Atâ'ya, Yûsuf b. Mâhik'in ölümü arzu ettiğini söyler. O da bunu ayıplayarak, "Halinin nasıl olacağını nereden biliyor?" der.

2164. Süfyân es-Sevrî, eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini nakleder: "Cennet ehlinden bazıları cehennem ehlinden olan bazı kimselere: 'Size ne oldu da cehenneme girdiniz? Oysa biz sizden öğrendiklerimizle amel ediyorduk' derler. Onlar da: 'Biz size öğretiyor, fakat kendimiz amel etmiyorduk' diye cevap verirler."

2165. İbnü'l-Mubârek'in anlattığına göre bir kadın, Hz. Âişe'ye (ra) gelerek Resûlullahın (sav) kabr-i şerifini görmek istediğini söyler. Âişe (ra) "Ona gösterin" der. Gösterilince kadın

ağlamaya başlar ve vefat eder.

2166. İbrahim, Ömer b. Abdulaziz'in kardeşi Ummu'l-Benîn'nin şöyle dediğini haber verir: "Cimrilik ne kötü şey. O bir yol olsaydı oraya sapmaz, bir kıyafet olsaydı giymezdim."

2167. Hafs b. Humeyd der ki: "Ziyâd b. Hudeyr bana: 'Şiir söyleme çünkü onda fitne vardır' Ayrıca şöyle demişti: 'Allah'tan isteyin. Çünkü Allah kendisinden istemeyene gazab eder' Bir adam Ziyâd'a: 'Ben bir sefere çıkmak istiyorum' der. Ziyâd, 'Yolunu Allah'ı zikirle aç' der'."

2168. Ebû Damre, Ziyâd b. Hudeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: wBen demirden bir şebekede bana gereken şeylerle beraber Allah'a mülâki oluncaya kadar kimseyle konuşmamayı tercih ederdim."

Saîd B. Cübeyr'in Zühdü İle İlgili Haberler

2169. Kasım (b. Ebî Eyyûb)'dan gelen rivayete göre Saîd b. Cübeyr'in ağlaya ağlaya gözleri zayıflamıştır.

2170. Abdulmelik b. Ebî Süleyman, Saîd b. Cübeyr'in her iki gecede bir Kur'âm hatmettiğini bildirir.

2171. Hilâl b. Habbâb anlatır ve der ki: "Saîd b. Cübeyr ile beraber Recep ayında umreye gittik ve döndük. Zî'1-ka'de ayında da o hacca gitti. Her sene bir umre, bir de hacc yapardı."

2172. Hilal b. Yesâfm bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr Ka'beye geldiğinde bir rek'atta Kur'ân'ı hatmetmiştir.

2173. Kasım b. Ebî Eyyûb, Saîd b. Cübeyr'in namazda yirmi defadan fazla şu âyeti tekrarladığını anlatır: "Hep birden Allah'a döndürüleceğiniz bir günden korkun. Sonra herkese orada kazandıklarının karşılığı eksiksiz verilir ve onlara zulmedilmezler.[25]

2174. Ebû İshak, Saîd b. Cübeyr'in: İnsan ileriye doğru hep kötülük yapmak ister'[26] âyeti hakkında "İnsanlar hep tevbe edeceğim diye bu kötülükleri yaparlar" dediğim nakleder.

2175. Ca'fer b. Ebî Muğîre Saîd b. Cübeyr'in, 'Zalimlere meyletmeyiniz"[27] âyetinde yani, "Onların yaptıklarına razı olmayın" diye tefsir ettiğini haber verir.

2176. Süfyân, bir adamdan naklen Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ölümü hatırlamak kalbimden ayrılırsa kalbimin bozulmasından korkarım.'[28]

2177. Bukeyr b. Atîk der ki: "Saîd b. Cübeyr'e bir bardak bal şerbeti getirdim, içtikten sonra bana nefsim artık bununla sükûnet bulup yetinmiyeçektir" dedi. "Neden?" diye sordum. "Çünkü bana

lezzet verdi." dedi.

2178. Hişâm, Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini nakleder: "Dünya âhirete hazırlık toplantılarından birisidir."

2179. A'meş, İbrahim'in, sağına tükürünce "Estağfîrul-lâh" dediğini nakleder.

2180. Hişâm b. Urve dizinde çıkan bir yaradan dolayı ayağı kesilen babasının şöyle dediğini haber verir: "Allahım, yaptıkları ne güzel- Benden bir aldı, üçünü, yani bir ayak iki kolu bana bıraktı..."

2181. Hişâm'ın rivayetine göre babası (Urve) şöyle demiştir: "Sizden biriniz Allah için bir şey yaptığı zaman, bu, kerem sahibi birisine yaptığından utanacağı bir şey olmasın. Zira Allah, herkesten daha kerem sahibidir, herkesten daha çok buna hak sahibidir."

2182. Mâlik b. Enes'in bildirdiğine göre Hişâm bir adamın hızlıca namaz kıldığını ve dua ettiğini görür. Adamı çağırarak ona şöyle der: "Senin Rabbine ihtiyacın yok mu? Ben dualarımda O'n-dan tuz bile istiyorum."

2183. Hişâm b. Urve, babasının Ramazan ve Kurban bayramları hariç kırk yıl üstüste oruç tuttuğunu, ruhunu da oruçlu iken teslim ettiğini rivayet eder.

2184. Ca'fer b Burkân'ın haberine göre Vehb b Münebbih şöyle demiştir: "Kendi ayıbını görüp başkalarının ayıplarım görmeyenlere ne mutlu! Miskin olmadığı halde Allah için alçak gönüllü olanlara ne mutlu! Helalinden topladığı bir malı tasadduk edenlere ne mutlu! İlim, hilim ve hikmet ehli ile beraber oturanlara ne mutlu! Sünneti takib edip bid'atlere sapmayanlara ne mutlu!"

2185. Rivayete göre yine Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Dine en çok yaklaştıran ahlâk, dünyada zâhid olmaktır. En çok uzaklaştıran da hevâya tabi olmaktır. Dünyaya rağbet hevâya tabi olmaktır. Mal ve makam sevgisi dünyaya rağbeti getirir. Mal ve makam sevgisinin sebebi de haramları helal kılarak Allah'ın gazabına ermektir. Allah'ın gazabı öyle bir derttir ki, rızâsını almaktan başka bir devası yoktur. Allah'ın rızâsı da öyle bir şey ki hiçbir hastalık o varken zarar vermez. Her kim Rabbini razı kılmak istiyorsa nefsine buğzetsin. Her kim nefsine buğzetmezse Rabbini razı edemez, insanoğlu dininden her hoşlanmadığı şeyi terketse birgün gelir dininden hiçbirşey kalmaz."

2186. Semmâk b. Fadl, Vehb b Münebbih'in şöyle dediğini nakleder: "Amelsiz dua eden yaysız ok atan gibidir."

2187. Abdulmelik b. Hanîfin verdiği habere göre, Vehb b. Münebbih şöyle der: "Mal azdırdığı gibi ilim de azdırır."

2188. Ömer b. Abdurrahman'm rivayetine göre Vehb'in yanında İsrailoğullarınm ibadetleri ve seyahatlerinden söz edilir, o da şöyle der; "Her kim insanlarla beraber yaşar, muttaki olur ve onların eziyetlerine sabrederse bana göre bu kimse inzivaya çekilenden daha faziletlidir."

2189. et-Teymî, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber verir: "Halatın iğne deliğinden geçmesi, zenginlerin cennete girmesinden kolaydır."

2190. Süleyman b. Uyeyne, Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediğini rivayet eder: "Allah akıl gibi bir şey yaratmamıştır. Evinden çıktığı zaman gördüğü herkesi aşağı görür. Kibirlenmesi kesindir. Fakat hayır işlemesi de ümit edilir. Kendisinden öncekilere tabi olur. Sonrakilere de imam olur. Zillet izzetten, fakirlik zenginlikten ona daha güzel gelir. Kendisinin çok amelini az, başkasının az amelini çok görür. Elindeki azıkla yetinir, zengin olmaya çalışmaz."

2191. Oğlu, Vehb'in şöyle dediğini haber verir: "Tevratta şöyle bir yazı vardır: 'Kardeşinin davetine icabet etmemek kibirdir. Önüne gelen yemek için 'güzel değildir' demek kibirdir. Her kim bir yemek için Allah'a hamdederse şükrünü eda etmiş olur.'"

2192. Osman b. Mürdeveyh anlatıyor, diyor ki: "Arefe günü İbn Amir dağında Vehb b. Münebbih ve Saîd b. Cübeyr ile beraberdim. Vehb, Saîd'e: 'Yâ Saîd! Haccâc kaç yıldır sana eziyet ediyor?' diye sorar. O da: 'Ben hanımımdan ayrılırken hamileydi. Evime döndüğümde yüzünün kılları çıkmıştı' der. Bunun üzerine Vehb şöyle der: 'Sizden öncekilere bir belâ geldiği zaman bunu bolluk addederlerdi. Bolluk, geldiği zaman da belâ addederlerdi.'"

2193. Avf el-A'râbî: "Övülmekten hoşlanıp yerilmekten hoşlanmamak münafıkların ahi akındandır" demiştir.

2194. Yine Avf el-A'râbî, "Övülmekten hoşlanıp yerilmekten hoşlanmamak münafığın alâmetidir" dediğini nakleder.

2195. İbrahim b. Haccâc, Vehb'ten işittiği şu sözü nakleder: "Âdemoğlundan, çok yiyen ve çok yatan kimseden daha fazla şeytanına sevimli kimse yoktur."

2196. Abdullah b. Safvân, Vehb'in kızı olan annesinden naklen Vehb'in şöyle dediğini bildirir: "Mü'min için belâ, hayvanın yuları (veya kösteği) gibidir."

2197. Rebâh, Vehb'in şöyle dediğini haber verir: "Dağlar yürütülüp cehennemin yanarken çıkardığı sesler ve çığlıklar işitildiği zaman, dağlar kadınlar gibi bağırıp çağırırlar sonra altı üstüne döner."

2198. Bekkâr, Vehb'in şu sözünü nakleder: "Mükâfaatları terketmek, ölçü ve tartıda eksiklik yapmak gibidir."

2199. Muhammed b. Cahhâde'nin rivayetine göre Vehb şöyle demiştir: "Her kim ibadet ederse kuvveti artar. Her kim tembellik ederse de ibadetten uzaklaşması artar."

2200. Fudayi b. Iyâz'm bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr bir-gün Vehb b. Münebbih'in evinin önünden geçer. Arkadaşına "Girelim" der ve yanına girer ve ona Haccâc'tan gördüğü eziyetleri şikâyet eder. Vehb de ona şöyle der: "Allah'ın velilerinin meşakkatleri artınca ümitleri artar, bolluk artınca korkuları artar."

2201. Abdussamed b. Ma'kıl, Vehb'in minber üzerinde okuduğu bir hutbesinde şöyle dediğini haber verir: "Benden üç şey ezberleyin. Hevânıza tâbi olmayın, kötü arkadaştan kaçının, kendi görüşünüzü üstün kabul edip Övünmeyin."

2202. Aynı rivayete göre birgün Vehb b. Münebbih meclisinde oturanlara: "Size doktorların aldırmadığı bir tıp bilgisi, fakîhlerin aldırmadığı bir fıkıh, halimlerin aldırmadığı bir hilinı öğreteyim mi?" diye sorar. "Evet" cevabım alınca şöyle der: "Doktorların aldırmadığı tıp şudur: Yemek yiyeceğiniz zaman 'Besmele' çekmeden başlamayın, sonunda da 'Elhamdülillah' deyin. Fakîhlerin ilgilenmediği fıkıh da şudur: Sana birşey sorulduğu zaman biliyorsan söyle, bilmiyorsan 'bilmiyorum' de. Halimlerin ilgilenmedikleri hilim de şudur: Size birşey sorulmadıkça sükutu tercih ediniz."

2203. ez-Ziyâdî'nin arkadaşı Abdulhamîd ,Vehb'in şu sözünü nakleder: "Bir adam uzun bir zaman ibadet eder, yetmiş hafta oruç tutar, her Cumartesi sadece onbir hurma yer, Allah'tan bir dilek diler. Allah vermez. Nefsine dönerek, 'Demek ki sende hayır yok, eğer olsaydı Allah verirdi' der. O anda bir melek gelerek ona: 'Nefsini kınadığın şu saat yaptığın bütün ibadetlerden hayırlıdır, dileğin şimdi verildi' der."

2204. İmrân Ebû Huzeyl, Vehb'in, 'Denizler kaynatıldığı zaman'[29] âyetini "Denizler ateşe dönüşür" diye tefsir ettiğini bildirir.

Tavus B. Keysan'ın Zuhdu İle İlgili Haberler

2205. Nu'mân b. Zübeyr'in rivayet ettiğine göre Muhammed b. Yusuf veya vali Eyyub b. Yahya birisine yediyüz veya beşyüz dinar para vererek "Bunu Tâvus'a götür, eğer alırsa sana mükâfaat var'" der. Adam parayı Tâvus'a götürür ve valinin kendisine gönderdiğini bildirir. Tavus, "Benim ihtiyacım yoktur" diyerek reddeder. Adam para kesesini evinin bacasına atar ve döner. Valiye aldığını söyler. Bir müddet geçtikten sonra Tavus valinin hoşlanmadığı bir iş tutar; yine bir adam göndererek verdiği parayı geri istetir. Tavus parayı almadığını söyler. Adam bunu valiye iletince kendisiyle para gönderdiği adamı, çağırtır. Adam, Tâvus'a gider, "Ben sana para getirmiştim" der. Tavus, ona "Senden birşey aldım mı?" diye sorar. Adam "Hayır" der. "Peki nereye koyduğunu biliyor musun?" diye sorar. Adam bacaya koyduğunu söyler. "Öyleyse koyduğun yere bak" der. Adam elini uzatır bir de ne görsün kese yerinde duruyor ve örümcekler üzerine ağ örmüş. Keseyi alıp tekrar valiye götürür.

2206. Abdullah b. Bişr'in bildirdiğine göre Tâvus'un camiye giderken iki yolu vardı. Birisi çarşıdan, diğeri başka bir yerden geçerdi. Çarşıdan geçerken pişmiş kelleleri görür ve (cehennemde insanların halini andırdığı için) o gece yemek yiyemezdi.

2207. Saîd, Tâvus'un dua ederken "Yâ Rabbi! Bana mal ve evlat verme" dediğini nakleder.

2208. İbn Yemân'm Mis'ar'dan, onun da birisinden bildirdiğine göre Tavus, seher vakti bir adama gider ve daha yeni yattığını söyler. O da "Şimdiye kadar seher vakti kimsenin yattığını

görmedim" der.

2209. İbn Uyeyne'nin verdiği habere göre Ömer b. Abdulazîz, Tâvus'a "Bir ihtiyacın varsa halifeye (Süleyman b. Ab-dilmelik) bildir" der. O da övüne övüne "Ona ihtiyacım yok" der.

2210. Süfyân birisi kanalıyla, Tâvus'un dua ederken "Alla-hım! Bana iman ve amel ver, mal ve evlat verme" diye dua ettiğini söyler.

2211. Abdullah b. Muhammed et-Teymî, birisinden naklen Tâvus'un şöyle dediğini anlatır: "Birgün Kabe'de iken Haccâc, biraz bedevîlik olan bir adama uğradı ve 'Nereden geldin?' diye sordu. Adam, Yemen'den geldiğini söyledi. Muhammed b. Yusuf (Yemen valisi ve Haccâc'm da kardeşidir) 'Nasıl birisi?' dedi. Adam İri cüsseli bir adam' diye cevap verdi. Haccâc, 'Sana şeklini sormuyorum ben, onun idare tarzını soruyorum' dedi. Adam, 'Son derece zâlim ve gaddar biri' dedi. Haccâc, 'Sen onun benim kardeşim olduğunu biliyor musun?' dedi. Adam, 'Kardeşin de sana çekmiş, Allah bize sabır versin' dedi. Tavus der ki: 'Beni sevindiren böylesi bir manzara ile karşılaşmamışımdır.' Haccâc adama bir şey de yapmadı."

2212. Abdurrezzâk'm babasından rivayet ettiğine göre; soğuk ve bulutlu bir kış sabahında yemen valisi Muhammed b.Yusuf veya Eyyûb b. Yahya, Tâvus'un yanına gelir, onu secde halinde görür, emreder üstüne bir kaftan atılır. Namazını bitirinceye kadar başım kaldırmaz. Selâm verince bir de bakar ki üzerinde bir k*.f tan var. Sonra bir tarafa bırakarak evine gider.

2213. Ma'mer'in verdiği habere göre Tavus hasta olan bir arkadaşına bakar ve o yıl hac ibadetini kaçırır.

2214. Şemmetu'l-Akkî'nin rivayetine göre Tavus bir defasında kendisine şöyle der: "Yatsı namazını kıldıktan sonra üç rek'at namaz kıl ve devlet ricalinin yemeğini yeme."

2215. Leys, Tâvus'un şöyle dediğini nakleder: "Esas iyilerin haccı, uzun mesafeler katederek göç edenlerin hacadır."

2216. Dâvûd b. İbrahim'in haber verdiğine göre hac yolunda bir gece bir aslan kafilenin önünü keser ve sabaha kadar yatmazlar, seher vakti herkes yatar, Tavus ise kalkıp namaz kılar; kendisine 'Akşamdan beri yoruldun biraz yatsana' denir. O da 'Kim seherde uyur?' diye karşılık verir."

2217. İbn Ebî Revvâd'm rivayet ettiğine göre, Tavus bazı arkadaşlarıyla ikindi namazını kıldıktan sonra ksbleye döner ve konuşmadan hep dua ederlerdi.

2218. İbn Cüreyc'in naklettiğine göre Atâ (b. Ebî Rebâh) yaşlanınca ve zayıflayınca dahi bir rek'atta Bakara sûresinden ikiyüz âyet okurdu.

2219. Amr b. Verd, Atâ'nm şöyle dediğini nakleder: "Eğer gücünüz yetiyorsa Arafat'ta akşam üzeri nefsinizle başbaşa kalınız."

2220. Muhammed b. Vâsi* şöyle bir haber işittiğini nakleder: "Ateşte yanan bazılarına hani sen emr-i bi'1-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapıyordun" diye sorarlar. O da: "Evet ben ma'rûfu emreder fakat yapmazdım, münkeri nehyeder fakat kendim işlerdim" der.

2221. Mansûr b. Zâzân da duyduğu şu haberi nakleder: "Cehennem ehlini kokusuyla daha da rahatsız edenler olacaktır. Kendisine, 'Azabımız bize yetmiyormuş gibi, bir de senin kötü kokun bize azap veriyor. Sen ne yaptın ki böyle pis kokuyorsun?' diye sorarlar. O da: 'Ben âlimdim fakat ilmimden başkalarını faydalandırmadım' der."

2222. İmran el-Kasîr şöyle der: "İşittiğime göre cehennemde öyle bir vadi var ki cehennem bile günde dörtyüz kere oranın korkusundan Allah'a sığınır. Bu vadi riyakar kurrâlar için hazırlanmıştır.

2223. Mücâhid'in rivayet ettiği bir habere göre kulun ateşe gitmesi emredilir.

2224. Rivayete göre Mücâhid, 'Dünyadan da nasibini unutma'[30] âyetini, 'Âhiretin için dünyada amel ederek ondan nasibini al" diye tefsir etmiştir.

2225. Leys, Mücâhid'in, "Fakîh Allah'tan korkan kimsedir" dediğini nakleder.

2226. Aynı rivayete göre Mücâhid, "Allah kulunu mü'minle-rin kalblerine göre karşılar. (Yani müzminlerin sevdiğini severek karşılar.)

2227. Leys, yine Mücâhid'in şöyle dediğini bildirir: "Her kira helal bir şeyi yapmaktan çekinmezse, yükü hafifler nefsi rahatlar, kibri azalır."

2228. Yunus b. Habbâb, Mücâhid'in şöyle dediğini nakleder: "Size Allah'a yönelen (Evvâb) kişiyi söyliyeyim mi? Yalnız kaldığı zaman günahlarını hatırlayıp istiğfar edendir."

2229. Yine bir rivayete göre Mücâhid şöyle der: "Kıyamet günü kulun ateşe atılması emredilir. Kul, Tâ Rabbi! Ben böyle zannetmiyordum' der. Allah, 'Zarının ne idi?'<Hye sorar; o da 'Beni affedeceğini zannediyordum' der. Bunun üzerine Allah (cc), 'Öyleyse serbest bırakın' der.

2230. A'meş, Mücâhid'in "Yatsıdan sonra kılınan dört rek'at namaz, Kadir gecesinin dört rek'atine bedeldir" dediğini nakleder.

2231. Leys'in bildirdiğine göre Mücâhid şöyle demiştir: "Her kim nefsini zelil kılarsa, dinini aziz kılar. Her kim de nefsini aziz kılarsa, dinini zelil kılar."

Ubeyd B. Umeyr'in Zühdü İle İlgili Haberler

2232. Ziyâd İbn Feyyâz'm rivayet ettiğine göre Ubeyd b. Umeyr şöyle demiştir: "Allah'tan haya etmeyi, insanlardan utanmaya tercih ediniz."

2233. A'meş'in haber verdiğine göre Ubeyd b. Umeyr şöyle demiştir: "Allah her kim için hayır murad ederse, onu dinde fakîh kılar ve doğru yolu ilham eder."

2234. Mücâhid, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini nakleder: "Şimdiki müctehidler önceki oyuncaklar gibidir."

2235. Ebû Nevfel, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini bildirir: "Eğer infak edemeyecek kadar cimrileş irs eniz savaşamayacak kadar düşmandan korkarsanız ve uyanamayacak kadar uykuya dalarsanız. Sık sık 'Subhânallâhi ve bi-hamdihf zikrini tekrarlayınız. Allah'a andolsun ki bu, Allah'ın katında altın ve gümüş olan iki dağdan daha kıymetlidir."

2236. Habîb b. Ebî Sabit, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini nakleder: "Kul Allah'a muhtaç olduğunu kabul ettiği müddetçe Allah kulunun ihtiyacını giderir."

2237. Mücâhid'in rivayetine göre, Ubeyd b. Umeyr şöyle demiştir: "Ey Kur'ân ehli! Kış geldiği zaman namaz kılmanız için gece uzar. Gündüzler de kısalır. Gece kalkamazsanız düşmandan korkar ve cimrilesirseniz bol bol Allah'ı zikredin."

2238. Abdulkerim b. Umeyye, Ubeyd'in şöyle dediğini haber verir: "Allah süslü giyinip, güzel atlara binen (devlet adamlarının yanına) girip çıkan Kur'ân okuyucularını sevmez."

2239. Mücâhid'in şöyle dediği nakledilir: "Bir adam Allah'a itaat için Uhud dağı kadar mal infak etse, yine de müsriflerden sayılmaz."

2240. Süfyân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sav) bir adamın, "Allahım! Ölüm anında bizi mübarek kıl" diye dua ettiğini duyar, 'Dünyada da mübarek kılsın' diyerek duayı tamamlar.

2241. Ebû Yahya der ki: "Mücâhid'e günahlarımdan şikâyet ettim. Bana 'Silgiye başvur' dedi. Yani İstiğfar dile'"

2242. Ebû Zür'a b. Amr b. Cerîr'in şöyle dediği rivayet edilir; "Allah için birbirini seven iki insanın en faziletlisi arkadaşını en çok sevendir."

2243. Haris b. Kays'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Birinizin dünyalık bir ihtiyacı olursa, tevbe etsin. Ahiret ile ilgili bir ihtiyacı olursa Allah'tan dilesin."
.
2244. Hafs b. Gıyâs'ın bildirdiğine göre birgün Süfyân es-Sevrî, Mecma' et-Teymî'nin yanına girer. Süfyân'm izârında büyükçe bir yırtık vardır. Mecma', cebinden dört dirhem çıkararak Süfyân'a uzatır ve "Bununla kendine bir izâr satın al" der. Süfyân: "Hayır, benim ihtiyacım yok" deyince "Doğru söylüyorsun, senin almaya ihtiyacın yok. Fakat benim vermeye ihtiyacım var" der. Bunun üzerine Süfyân parayı alır ve onunla kendisine bir izâr satın alır. "Allah ona mükâfaatını versin. O beni giydirdi" diye de dua eder. Ayrıca Süfyân, "Mecma' et-Teymî'ye olan sevgim gibi şaibesiz bir amelim yoktur" demiştir.

2245. Ebû İdrîs el-Havlânî'nin "Mescidler kerem sahibi insanların meclisleridir" dediği

nakledilir.

2246. Yine Ebû İdrîs'in şöyle dediği nakledilir: "Her kimin bir tek gayesi olursa Allah, bütün gayelerini gerçekleştirir. Her kimin de çok gayesi olursa hangisinin uğruna helak olursa olsun Allah aldırmaz."

2247. Yine Ebû İdrîs'in şöyle dediği haber verilir: "İnsanların kalplerini kazanmak için süslü lâflar öğrenen cennetin kokusunu duyamaz."

2248. Ebû Muâviye, İbrahim b. Edhem'in şöyle dediğini nakleder: "Allah ile arana başka nimet veren sokma. Aksi takdirde borcun çoğalır."

2249. Yine İbrahim b. Edhem'in şöyle dediği nakledilir: "Meşhur olmayı seven, Allah'ı gönülden tasdik etmiyor demektir."

2250. Ali b. Zeyd'in bildirdiğine göre Ensârdan birisi ölüm döşeğinde iken oğluna şöyle vasiyet eder: "Allah'tan kork. Eğer bir hayır yapmaya gücün yeterse yarma bırakma, tamahkâr olma. Çünkü o fakirlik getirir. Ümitsiz olma. Ümitvar olduğun her konuda Allah sana yeter. Her şeyin özrü var sanma. İşlemediğin bir hayrın özrü olmaz. Namaza kalktığın zaman son namazını kılıyor-muş gibi kıl. Zira bir daha namaz kılamayabilirsin."

2251. Recâ b. Ebî Seleme'nin rivayetine göre İbn Muhayrîz bir şey satın almak için bir dükkana girer. Satıcıya bir adam, "Bu kimdir, biliyor musun? Bu İbn Muhayrîz'dir" der. Bunun üzerine İbn Muhayrîz ayağa kalkar ve "Biz buraya paramızla bir şeyler almaya geldik, dinimizle değil" der*

2252. Abdullah b. Evs, Amr b. Evs'in şöyle dediğini rivayet eder: "Haşyet sahibi insanlar zulmetmezler. Zulmettikleri zaman ise muvaffak olamazlar."

2253. Süfyân b. Uyeyne'nin naklettiğine göre Hasan Basrî'ye "İyi insanlar (ebrâr) kimlerdir?" diye sorulur. O da: "Küçük karıncalara bile eziyet etmeyenlerdir" diye cevap verir.

2254. Rivayet edildiğine göre Mücâhid şöyle demiştir: "Her insanın perçeminden tutan bir melek vardır. Kibirlendiği zaman yere sürter, mütevâzi olduğu zaman da kaldırır."

2255. Rivayete göre Mücâhid, 'Allah'ın fazlından isteyiniz[31] âyetini tefsir ederken: "Buradaki maksadın dünya olmadığını" söyler.

2256. Hilâl b. Ebû Ubeyde'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Kişinin kalbi çarşıda da olsa Allah'ı zikrettikçe namazda sayılır. Dudaklarım hareket ettirirse bu daha da büyüktür."

2257. Velîd b. Kays'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Malı çok olanın işi de çok olur. İşi çok olanın da şeytanları çok olur. Şeytanları çok olanın da hesabı şiddetli olur."

2258. Yine Velîd b. Kays: "Sabredenler ecirlerini hesapsız alacaklardır.'[32] âyetini tefsir ederken:

"Cennette kendilerine sayısız odalar verileceğini" belirtmiştir.

2259. Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir der ki: "Atâ el-Horasânî ile beraber savaş için bir yere gitmiştik. Geceyi namazla ihya ederdi. Gecenin üçte biri veyahut yarısı geçtikten sonra kendi çadırında: "Ey Abdurrahman b. Yezîd, Ey Yezîd b. Yezîd, Ey Hişam, Ey falan.....kalkın, abdest alın ve namaz kılın. Gece kalkıp namaz kılmak, gündüz oruç tutmak; kan ve irin içmekten, kızgın demirlerle dağlanmaktan daha kolaydır" der ve namazına yönelirdi.

2260. Yine İbn Câbir der ki: "Yezîd b. Mersed'e sordum 'Neden hep gözlerin yaşlı?' Bana, 'Neden soruyorsun?' dedi. 'Belki Allah'ın bana da bir fayda vereceğini umuyorum' dedim. Bana şöyle dedi: 'Kardeşim! Allah, kendisine isyan ettiğimiz takdirde bizi cehenneme hapsetmekle tehdit ediyor. Bizi hamama hapsetmekle tehdit etseydi yine gözlerimizin kurumaması lazımdı.' Ona, 'Sen halvet anında hep böyle misin' diye sordum. Bana Tine neden soruyorsun?' dedi. 'Aynı cevabı verdim.' Şöyle dedi: 'Allah'a andolsun ki bu hal ailemle otururken de bana musallat olur. Önüme yemek konur, yememe mani olur, hanımım da ağlamaya başlar. Neden ağladığımızı bilmeyen çocuklarımız da ağlamaya başlar. Bazan hanımım yüksek sesle şöyle der: 'Dünya hayatında seninle olan hüzünden dolayı gözlerimiz aydınlanmadı/"

2261. Yezîd b. Yezîd b. Câbir'in rivayet ettiğine göre: "Ebû Müslim el-Havlânî tekbir getirirken sesini yükseltirdi. Çocuklarla bile yüksek sesle tekbir getirirdi. 'Allah'ı öyle zikredin ki câhiller sizi deli zannetsin' derdi."

2262. Humeyd b. Hilâl'in haber verdiğine göre Ebû Müslim el-Havlânî, Dicle nehrinden yürüyerek geçer ve arkadaşlarına "Bir şey kaybettiğiniz zaman Allah'tan isteyiniz" derdi.

2263. Şeybân b. Ebî Şeybe, Sellânı b. Miskin'in şöyle dediğini rivayet eder: "Şu tepe kadar bana altın verilse, karşılığında bir mushaf satmam."

2264. İmran'm bildirdiğine göre Saîd b. Müseyyeb, kırk yıl bir tek vakit namazı kazaya bırakmamıştır.

2265. Osman b. Hâkim, Saîd b. Müseyyeb'in "Otuz senedir müezzin ezan okurken ben hep mesciddeydim" dediğini nakleder.

2266. İmran b. Abdullah der ki: "Saîd b. Müseyyeb Allah'a karşı kendi nefsini bir sinekten daha değersiz görürdü."

2267. Aynı rivayete göre Abdulrnelik b. Mervân'dan sonra Saîd b. Müseyyeb'i, Velîd b. Süleyman'a biat için çağırırlar. O bunu redderek "İki kişiye asla biat etmem" der. Kendisine "Bir kapıdan gir, diğerinden çık, yine biat etme" derler. Fakat o, "Başka insanların bana tâbi olmalarını istemem" der. Bunun üzerine Saîd b. Müseyyeb'e yüz sopa vurulur.

2268. Velîd b. Muğîre der ki: "Saîd b. Müseyyeb bana dedi ki: 'Uzlete çekil, çünkü o da bir ibadettir.'"

2269. Meymûn b. Mihrân'm rivayet ettiğine göre Abdulmelik b. Mervân Medine'ye gelir. Bir öğle vakti, uykusundan uyanınca kendi muhafızına, "Bak hele Mescid-i Nebevî'de benim tebâmdan kimse var mı?' diye sorar. Muhafız arar Saîd b. Museyyeb'den başka kimseyi göremez. Ona işaret eder, pek oralı olmaz. Yanma gider ve "Sana işaret ettiğimi göremedin mi?" der. Saîd "O'na, ne istiyorsun?" diye sorar. Muhafız "Mü'minlerin emiri bana, 'bak, tebâmdan kimse var mı?" dedi. Ben de seni çağırdım. Saîd "Ben onun tebâsmdan değilim" der. Muhânz halifeye gelerek: "Mescidde sadece bir ihtiyar var. İşaret ettim gelmedi. Ayrıca senin tebân olmadığını söylüyor" deyince halife "Bırak onu, o Saîd b. Musey-yeb'dir" der.

2270. İbn Harmele, Saîd b. Museyyeb'in kırk defa haccettiğini nakleder.

2271. Ömer b. Zer der ki: "Rebî b. Ebî Râşid'le karşılaştım. Kulağıma eğilerek şöyle dedi: 'Allah'tan, rızâsını isteyen en büyük şeyi istemiştir.'"

2272. Ümmü Abdillah, babası Hâlid'in "Her kim dualarının kabul olmasını istiyorsa secdeye varsın, ellerini açsın ve öyle dua etsin" dediğini nakleder.

2273. Rivayete göre Hâlid b. Ma'dân şöyle demiştir: "Allah'ın yer yüzünde bir kabı vardır. Ve bu kabın saf ve temiz kalmasını ister. O'nun yerdeki kabı salih mü'minlerin kalbidir."

2274. Yine Halid b. Ma'dân'm şöyle dediği rivayet edilir: "Birinize bir hayır kapısı açılırsa sür'atle ona koşsun, zira o kapının ne zaman kapanacağı bilinmez."

2275. Evzâî, Bilâl b. Sa'd'm şöyle dediğini nakleder: "Sizden önceki insanlar birbirlerini sâlih amellere, namaza, zekâta, hayır işlemeye, emr-i bi'1-ma'rûfa ve nehy-i ani'l-münkere teşvik ederlerdi. Siz ise bugün birbirinizi kibire ve lükse teşvik ediyorsunuz."

2276. Aynı rivayete göre Bilâl b. Sa'd: "Hatânın küçüklüğüne bakmayın. Hatâ işlediğinizde kime isyan ettiğinize bakın." demiştir.

2277. Yine Bilâl b. Sa'd'm, "Eğer iyiliklerin ve unutkanlıkların, kötülüklerini sana unutturuyorsa, aldanıyorsun demektir" dediği nakledilir.

2278. Bilâl b. Sa'd bir başka sözünde şöyle der: "Allah bize dünyaya rağbet etmeyip zâhid olmayı emrettiği halde ona rağbet etmemiz günah olarak bize yeter."

2279. el-Mübârek b. Yezîd b. Câbir yine Bilâl b. Sa'd'm şöyle dediğini nakleder: "Müslüman müslümanın aynasıdır. Öyleyse benden şüphelenebilir misiniz?"

2280. Evzâî yine Bilâl b. Sa'd'ın: "Açıkta Allah'ın dostu gizlilikte onun düşmanı olmayın" dediğini haber verir.

2281. Aynı rivayetle gelen bir haberde de şöyle der: "Dünyaya karşı zâhid olmamız emredildiği halde ona rağbet etmemiz günah olarak yeter. Bakıyorum, zahidiniz dünyaya rağbet ediyor, âliminiz câhil, âbidiniz de ibâdeti eksik yapıyor."

2282. Yine Bilâl b. Sa'd'ın: "Seninle her karşılaştığında Allah'ı hatırlatan bir kardeşin her gördüğünde eline para koyan birisinden hayırlıdır" dediği rivayet edilir.

2283. Abdurrahman b. Yezîd b. Temîm ise ondan şunu nakleder: "Ey dünyada ebedî kalacak gibi hareket edenler, siz zenginliği yaratamazsınız. Bir yerden başka yere nakledileceksiniz. Nasıl ki babanızın sulbünden, annelerinizin rahmine, rahimlerden dünyaya, dünyadan kabre, kabirden mahşere, mahşerden de ebedî bir hayata nakledileceksiniz."

2284. Bilâl b. Sa'd'm anlattığına göre, babası ölüm döşeğinde iken kendisine "Oğulların nerede?" der. O da onları beyaz gömlekler giydirerek yanına getirir. Babası onları öpüp kokladıktan sonra şöyle der: "Allahım, bunların küfürden, dalâletten, kadınlardan ve fakirlikten korunmaları için sana sığmıyorum."

2285. Bilâl b. Sa'd'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Ben sahabeye ulaştım (gündüz) dünya işlerine sarılırlardı, bazen birbirlerine gülerlerdi. Gece olunca da, kendilerini Allah'a verirlerdi."

2286. Başka bir sözünde Bilâl b. Sa'd şöyle der: "Sevinç içinde olan nice insanlar aldanmıştır. Yer, içer, güler, Allah'ın kitabında cehennemin yakıtlarından olduğunun söylendiğini bilmez."

2287. Süleyman b. Semir, Kesir b. Murra'mn şöyle dediğini haber verir: "Sefih insanların yanında hikmetli konuşma, seni yalanlarlar. Hekim kimselerin yanında bâtıl şeyler söyleme, seni azarlarlar. Ehlinden ilmi menetmeyin günahkar olursunuz. Ehli olmayana ilmi vermeyiniz, cehaletini arttırırsınız. Bilin ki nasıl malınızda başkalarının hakkı varsa ilminizde de vardır."

2288. Safvan b. Amr'ın anlattığına göre Dahhâk b. Abdur-rahman bir gün hutbeyi bitirip minberden inerken şöyle seslenir: "Yetimleriniz konusunda Allah'tan korkun, dullarınız konusunda Allah'tan korkun, Allah'tan başka kimsesi olmayanlar konusunda Allah'tan korkun ve bunları gözetin."

2289. Yezîd b. Meysere'nin şöyle dediği nakledilir: "Şükür ile beraber nimet zarar vermez, sabırla beraber belâ zarar vermez. Allah'a itaat hususundaki belâlar da zarar vermez. Allah'a itaat ile belâ isyan ile nimetten daha iyidir."

2290. Cerir, Habib b. Ubeyd'in şöyle dediğini nakleder: "İlim öğrenin, onu belleyin ve ondan faydalanın. İftihar etmek için ilim öğrenmeyin; yakında öyle bir gün gelecek ki, iyi kıyafetli birinin kıyafetiyle övündüğü gibi âlim de ilmiyle övünecektir."

2291. Muğîre b. Ziyâd, MekhûFun şöyle dediğini haber verir: "İki göz var ki ateş göremeyecek, biri Allah için yaşaran gözler, diğeri de müslümanların sınırlarını bekleyen gözler."

2292. Yine Mekhûl'un şöyle dediği rivayet edilir: "İnsanların en yumuşak kalplisi günahı en az olanıdır."

2293. Bir başka rivayette Mekhûl şöyle der: "Müslümanlar (birbirlerine karşı) yumuşak deve

gibidirler. İdare ederseniz boyun eğerler, kayanın başında oturtursanız otururlar."[33]

2294. Ca'fer b. Burkan, Salih b. Mismar'm şöyle dediğini bildirir: "Allah'ın dünyadan kısarak verdiği nimeti, çok verdiği ve aleyhimize olacak nimetten daha iyidir."

2295. İbn Şibrime'den şöyle bir beyit nakledilir:
"Ne zamana kadar dünyanla meşgul olacaksın? Oysa Allah için amel edeni dünya meşgul etmez."

2296. Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediği rivayet edilir: "Musibetlerle o kadar beraber oldum ki, musibetlerle karşılaşmadığım zaman Rabbimin beni terkettiğini zannederdim."

2297. Ömer b. Sabit'in bildirdiğine göre: "Ebû Musa'nın bir mushafı vardı. Onu kalbin özü diye isimlendirmişti,"

2298. Mücâhid'in rivayetine göre ise Âişe (ra) yanındaki mushafa, el-Mecîd ismini vermiştir.

2299. Dırâr, Mâhân'ın "Eve girdiğinizde kimse yoksa 'Rabbi-mizden bize selâm olsun' deyiniz." dediğini nakletti.

2300. Ca'fer'in bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr'e "İnsanların en âbidi kimdir?" diye sorulur, o da: "Günahlarından rahatsız olandır. Günahlarını hatırladıkça amelini küçük görendir." der.

2301. Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediği nakledilir: "Benî İsrail-den bir kralın zamanında yağmur yağmaz, kıral halkla beraber yağmur duasına çıkar ve kıral 'Eğer yağmur yağmazsa Allah'ı kızdırırım' der. Nasıl kızdıracağım sorduklarında 'Onun veli kullarını öldürmek suretiyle' der ve yağmur yağar."

2302. Rivayete göre Saîd b.Cübeyr bir oğlunu görür ve ona yönelerek: "Onun benim için en güzel hâli, ölüp dolayısıyle benim de sabrederek mükafaat almamdır." der.

2303. A'meş'in İbrahim'den bildirdiğine göre "[Resûlullah (sav)ın Ashabı] bir gencin bazen çocukluk yapmasını hoş karşılardı."

2304. Aynı rivayete göre İbrahim onların: "Hastanın ölüm anında meşakkat çekmesini hoş gördüklerini söyler."

2305. Yine İbrahim'in canın şiddetle çıkmasını (günahlara keffaret olur diye) sevdiği rivayet edilir.

2306. Halef b. Havşeb, İbrahim'in şöyle dediğini nakleder: "Allah'ın, 'Artık kendileriyle arzu ettikleri şeyler arasında perde çekilmiştir....[34]. âyetini her okuduğumda aklıma kabir toprağı gelir."

2307. Ömer b. Abdulmelik'in haber verdiğine göre îbn Muhayrîz Rum bölgesinde mütevazi bir

adamla arkadaş olur. Ondan ayrılmak istediği zaman "Bana vasiyet et" der. O da şöyle der: "Eğer gücün yeterse insanları tanı. Fakat sen tanınma. İnsanlar senden istesin, sen isteme. Başkalarına git, onlar sana gelmeden."

2308. İbn Muhayrîz'in şöyle dediği rivayet edilir: "Her kim babasıyla yürürken Önüne geçerse hürmetsizlik yapmış olur. Önünden bir eziyeti atmak içinse o ayn. Her kim babasını ismi ve künyesiyle çağırırsa yine hürmetsizlik yapmış olur. 'Ey Babacığım' desin."

2309. Rivayete göre Müslim b. Yesâr, bir mazlumun zâlime beddua ettiğini görür ve ona "Her zâlimin zulmü kendisinedir. Zira ona ondan daha erken varır. Ancak bir daha yapmamak üzere tev-be eder, bir iyilik yaparsa o hariç" der.

2310. Recâ b. Ebî Seleme'nin rivayetine göre İbn Muhayrîz, içinde nasihatlerin yazılı olduğu bir mektubu getirir ve halife Ab-dulmelik'e okurdu, sonra da onu elinde bırakmazdı.

2311. Ebû Amr eş-Şeybânî'nin bildirdiğine göre birisi İbn Muhayrîz'i yüzüne karşı övdüğünde o hiddetlenerek
"Nerden biliyorsun öyle olduğunu?" derdi.

2312. Rivayet edildiğine göre İbn Muhayrîz "Cildimin alaca olması, ipek elbiseler giymekten benim için daha iyidir."

2313. Yine İbn Muhayrîz'in şöyle dediği nakledilir: "Her kim Allah yolunda bir gece sınır gözetlerse gözettiği insan ve hayvan adedince mükâfaat alır."

2314. Rivayete göre Abdulmelik, İbn Muhayrîz'e bir câriye gönderir. Cariyeyi evine bırakır. İbn Muhayrîz bir daha o eve girmez. Abdulmelik'e "Sen îbn Muhayrîz'i evinden sürgün ettin" derler. "Neden?" diye sorunca, cariyeden dolayı olduğunu öğrenir ve tekrar alır.

2315. Aynı rivayete göre, İbn Muhayrîz savaşa çıktığında en beğendiği yiyeceği hayvan torbasında arardı.

2316. Rivayet edildiğine göre Abdulmelikten sonra, oğulları Velîd ve Süleyman için biat merasimi yapıldıktan sonra Medine'de Abdurrahman b. Abdulkâri', Saîd b. Cübeyr'e şöyle der: "Sana üç şey tavsiye edebilirim: Ya evinde uzlete çekil. Çünkü (Medine valisi) Hişam seni görür ve eziyet eder. Yahut umreye git," Daha üçüncüsünü söylemeden Saîd b. Cübeyr "Ben malım ve bedenimle ancak Allah rızası niyetiyle bu ibadeti yaparım" der ve üçüncüsünü sorar. Abdurrahman "Yahut biat et" der: Saîd "Allah senin gözlerini a'mâ yaptığı gibi kalbini de a'mâ yapmasını ister misin?" der ve reddeder. Hişam kendisini biat etmeye çağırır. O da reddeder. Vali bunu bir mektupla Abdulmelik'e bildirir. Abdulmelik "Saîd ile ne hâlin varsa gör. Biz onu zorlayamıyoruz. Eğer döversen otuz kırbaç vur. Ve kıldan bir tulum giydirerek insanların arasına çıkar ki kimse ona tâbi olmasın" der. Hişam tekrar onu biat etmeye çağırır. "İki kişiye (yâni Velîd ile Süleyman'a) biat etmem" diyerek reddeder. Bunun üzerine otuz kırbaç vurularak kıldan bir tulum giydirilip insanların arasına çıkarılır. Recâ der ki: "Medine'de polislik yapan Eyleliler bana şöyle anlattılar: "Biz Saîd'in tulumu kolay kolay giymiyeceğini biliyorduk. Kendisine

"Öldürüleceksin, bari bununla avretini ört" dedik. O da kendisi giydi. Kendisini dövünce aldattığımızı anladı ve "Eğer öldürmeyeceğinizi bilseydim bu tulumu giymezdim" dedi.

2317. Saîd b. Müseyyeb'in rivayet ettiğine göre Ömer b. Hat-tab (ra) Resûlullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu nakleder: "Her kim bir kula karşı azizlik taslarsa Allah onu zelil kılar.[35]

2318. Recâ b. Hayve'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Kişi haset ve ferahı bırakmadıkça ölümü hatırlamaz."

2319. İsmail b. Saîd der ki: "Habbe el-Uranî'ye misafir gittim, bana bir tabakta un ve hurma ikram etti. Ve bana 'Buyur ye, eğer evimde bundan daha güzeli olsaydı onu ikram ederdim, Zîra Hz. Ali (as) şöyle buyururdu: "Eğer müslüman kardeşin sana gelirse, evinde bulunan en güzel şeyi yedir. Oruçlu ise, ona yağlı yemekler yap.'"

2320. Abdullah b. Mes'ûd (ra) Resûlullah (sav)'ın, 'O gün nimetlerden sorulacaksınız âyetini tefsir ederken, 'İçinde bulunduğunuz emniyet ve sıhhatten de sorulacaksınız." dediğini nakleder.[36]

2321. Râşid b. Sa'd'a "Nimet nedir?" diye sorulur. O da "Kişinin mutlu olmasıdır" der. "Zenginlik nedir?" denir. "Bedenin sıhhatli oluşudur" diye cevap verir.

2322. Mücâhid, Ubeyd b. Umeyr'in şöyle dediğini haber verir: "Allah, dünyayı hem sevdiğine hem de sevmediğine verir. Dini ise sadece sevdiğine verir. Allah bir kulunu severse ona iman verir. Her kim düşmanla cihad etmekten korkar, gece namaza kalkamaz ve infak etmeyecek kadar cimri olursa Allah'ı teşbih, tehlil ve tahmid etsin."

2323. Rivayet edildiğine göre, Muâviye b. Ebî Süfyân Şam'da minber üzerinde otururken, Ebû Müslim el-Havlânî ayağa kalkarak şöyle der: "Ey Muâviye, senin makamın bir kabir gibidir. Bir şeyler getirirsen karşılığını görürsün, getirmezsen bir şey bulamazsın. Ey Muâviye, halifeliği mal toplayıp dağıtmaktan ibaret sanma. Hilâfet hak ile muamele etmek, adaletli söz söylemek, ve insanların hukukuna tecâvüz etmekten dolayı Allah'tan korkmaktır. Ey Muâviye, nehirlerin bulanması veya saflaşması bizi ilgilendirmez. Gözümüz hep sende olacaktır. Ey Muâviye, Arap kabilelerinden birini kayırırsan adaletin zail olur." Ebû Müslim sözlerini bitirince Muâviye ona dönerek "Allah sana rahmet etsin, Allah sana rahmet etsin" der.

2324. Rivayete göre bir adam Ebû Müslim el-Havlânî'ye insanların kendisine eziyet ettiğinden şikâyet eder. Ebû Müslim: "Eğer insanları tenkid edersen onlar da tenkid ederler. Sen onları terketsen onlar etmez, kaçsan seni yakalarlar" der. Adam "Öyleyse ne yapayım?" der. "Ecrini muhtaç olduğun güne bırak" cevabını alır.

2325. Ebû Müslim, Resûlullah (sav)'in şöyle buyurduğunu nakleder: "Allah bana mal biriktirmemi ve tacirlerden olmamı vahyetmedi. Ancak bana: "Rabbini hamd ile teşbih et, secde edenlerden ol ve ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et[37] diye vahyo-lundu."[38]

2326. Şam ehlinden bâzılarının anlattıklarına göre Ebû Müslim el-Havlânî Rum bölgesinde iken yanında olduğu vali bir seriyye gönderir ve dönmeleri için bir zaman tayin eder. Tayin edilen zamanda dönmezler. Ebû Müslim gecikmelerinden kuşku duyar. Nehir kıyısında abdest alırken bir karga konarak "Seriyye'nin gecikmesinden kederlenme. Onlar ganimetlerle beraber şu vakitte dönecekler" der. "Ebû Müslim sen kimsin?" der. O da "Ben, mü'minlerin kalplerine ferahlık veren Ertiyâıl'im" der ve seriyye de o vakitte döner.

2327. Aynı rivayete göre bâzı Şamlılar şöyle anlatır: "Biz Rum diyarından dönüyorduk. Humus'tan çıkıp Şam'a yöneldiğimiz zaman gece yarası Humus'un dört mil yakınında bir uğrak yerine geldik. Manastırda ikamet eden rahip sesimizi işitince 'Siz kimsiniz?' diye sordu. Biz de 'Şamlıyız, Rum diyarından dönüyoruz' dedik. Bize 'Ebû Müslim el-Havlânî'yi tanıyor musunuz?' dedi. Biz de 'Evet* dedik. 'Ona vardığınızda selâm söyleyin benden. Ve biz, onun Hz. isa'nın refiki olacağını kitapta görüyoruz. Siz onu tanıyorsunuz ama ona yetişemiyebilirsiniz' dedi. Biz Şam'a yaklaştığımızda onun ölüm haberini duyduk."

2328. Saîd b. Abdulaziz'in anlattığına göre Hz. Muâviye zamanında kıtlık olur. Halk yağmur duasına çıkar. Muâviye, Ebû Müslim'e: "Sen inasanların içlerini biliyorsun. Allah'a dua et" der. Ebû Müslim de "Taksiratımla beraber dua edeyim" der ve başındaki kalpağı atarak şöyle dua eder: "Allahım, senden yağmur diliyoruz. Günahlarımızla geldik bizi boş çevirme Allahım" döner dönmez yağmur yağar. Daha sonra Ebû Müslim şöyle dua eder: "Allahım, Muâviye beni meşhur etti; eğer yanında bir değerim varsa (riyaya girmeden) benim ruhumu kabzet" Bir hafta sonra da vefat eder.

2329. Muhammed b. Şuayb'in rivayet ettiğine göre, Ebû Müslim nafile dualarında "Allahım bana yemek ver, Allahım bana yağ ver, Allahım bana odun ver" diyerek her türlü arzusunu Allah'tan isterdi.

2330. Saîd b. Abdulaziz yine Ebû Müslim'in "Cehennemin alevlendiğini duysam yine yaptığım amelleri arttıramam (yani yapabileceklerimi ancak yapabiliyorum) dediğini nakleder.

2331. Ubeydullah b. Şumayt, babasından gelen rivayete göre Ebû Müslim el-Havlânî dolaştığı yerlerde müslümanları tenkid ediyordu. Haberi alan Muâviye bunun sebebini sorunca şu cevabı alır: "Ey Muâviye, hayır işlersen karşılığında hayır görürsün. Kötülük yaparsan karşılığında kötülük görürsün. Ey Muâviye, şunu bil ki, eğer sen âdil olursan bütün insanlar bir kişiye zulmetmek için birleşse birşey yapamazlar. Sen adaleti gerçekleştirirsin."

2332. Ebû Ubeyde b. Abdullah'ın şöyle dediği nakledilir: "Yolda iki adam yanyana otursa biri eteğine para doldurup gelip geçenlere dağıtsa, diğeri de tekbir getirerek Allah'ı zikretse; tekbir getirenin ecri daha büyüktür."

2333. Şurahbîl b. Müslim şöyle demiştir: "Ebu Müslim el-Havlânî herhangi bir harabenin yanından geçerken durur ve 'Ey harabe! Nereye gitti içinde yaşayanlar. Kendileri gitti; geriye sadece amelleri kaldı. Şehvetleri kesildi, günahları baki kaldı. Ey Ademoğlu! Günahları terketmek, tevbe etmekten daha kolaydır' derdi."

2334. Şurahbîl b. Müslim'in naklettiğine göre iki adam Ebû Müslim el-Havlânfyi evinde ziyarete gelir. Ailesi onun mescidinde olduğunu bildirirler. Bunlar da onu rükû' ederken görürler ve beklemeye koyulurlar. Beklerken vardığı rukû'lan saymaya başlarlar. Ve dörtyüz defa rukû'a vardığını tesbit ederler. Kendilerine döndüğünde ona: "Biz arkada oturuyor ve seni bekliyorduk" derler. Ebû Müslim "Eğer bilseydim size dönerdim. Namazımı saymak size mi düştü?" dedikten sonra şöyle der: "Size yemin ederim ki kıyamet günü için en hayırlı iş secdelerin çokluğudur."

2335. Abdullah b. Hubeyre, Ka'b'ın: "Bu ümmetin hakimi Ebû Müslim el-Havlânî'dir" dediğini nakleder.

2336. Ebû Müslim'in şöyle dediği haber verilir: "Müslümanların zannından kaçının. Zira Allah, hakkı onların kalblerine ve dillerine vermiştir."

2337. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr, babasından Resûlullah (sav/m bir hadislerinde şöyle dediğini haber verir: "Mü'min gücü yeten işleri tutar, gücünün yetmediklerine de üzülür.[39]

2338. Ebû Salih el-Hanefî'den gelen rivayete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah rahimdir; ancak merhametli kimselere rahmet eder, cennetine de ancak merhametli kimseleri yerleştirir.[40] Derler ki: "Yâ Rasûlallah! Ailemize ve malımıza karşı mı merhametli olanlar kastediliyor?" O da, "Hayır, Allah'ın 'O (peygamber) size çok düşkün mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.'[41] âyetindeki merhamet kastediliyor" diye cevap verir.

2339. Bekr b. Sevâde'nin rivayet ettiği bir başka hadisinde Resûlullah (sav) şöyle buyurur: "Ümmetimden öyle bir taife gelecek ki, nimetler içinde yüzecekler bütün gayeleri yemek çeşitleri ile elbise çeşitlerini artırmak olacaktır, kaba sözlüdürler, işte onlar benim ümmetimin en şerlileridir."

2340. Hasan Basrî'den gelen bir rivayete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Mü'min, insanların şerrinden emin olduğu kimsedir. Muhacir, kötülüklerden hicret edendir. Müslüman, komşusu kendisinden yana selâmette olandır. Allah'a andolsun ki komşusunun şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez."[42]

2341. Ebû Hureyre (ra)'den gelen bir hadiste ise Resûlullah (sav) şöyle buyurur: 'İnsan bir kelime konuşur; o kelime onu yetmiş arşın cehennemin dibine götürür de farkında olmaz.[43]

2342. Aîşe (r.anhâ)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav) bütün ev işlerine yardım ederdi, en çok yaptığı iş de dikişti.

2343. Hasan Basrî'nin şöyle dediği nakledilir: "Resûlullah (sav)la karşılaşmak isteyen onunla karşılaşır. Bu açıktır. Yalnız şunu bilin ki Resûlullah (sav), yerde oturmuş, yemeğini yere koymuş, kalın ketenler giymiş, merkebe binmiş, kölesini arkasına bindirmiş ve parmaklarını

yalamıştır."

2344. Hakîm b. Unıeyr Resûlullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu haber verir: "Her kime bir hayır kapısı açılırsa fırsatı değerlendirsin. Zira ne zaman kapanacağı bilinmez.[44]

2345. Şeddâd b. Evs'in rivayetine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurur: "Akıllı kimse nefsine hâkim olandır, ölümden sonrası için amel edendir. Âciz kimse ise nefsine tâbi olup Allah'tan temennide bulunandır."

2346. Damre b. Habîb'in yaptığı rivayette Resûlullah (sav) şöyle buyurur: Bu ümmetten ilk kalkacak şeyler emanet ve huşudur. Öyleki kuşu sahibi bir tek kişi görülmeyecektir.[45]

2347. Mâlik b. Mığvel'in rivayetine göre Resûlullah (sav)'m yanında birisi övülür. Resûlullah (sav), 'O, ölümü hep hatırlar mıydı? diye sorar. Ashâb, "Ölümü andığını duymadık" der. Resûlullah (sav), 'Arzu ettiği, iştahının çektiği şeyleri terkeder miydiV diye sorar. Ashâb, onun zengin olduğunu söyler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): 'Öyleyse arkadaşınız dediğiniz kadar değildir" der. Rivayete göre Rebf b. Ebî Râşid'e, "Bizimle oturmaz mısın?" derler. O da şöyle der: "Ölümü hatırlamak, kalbimden bir saat uzaklaşınca kalbim bozuluyor." Mâlik der ki: "Ondan daha hüzünlü kimse göremedim."

2348. Havşeb'in rivayetine göre Resûlullah (sav)ın şöyle dua ettiği rivayet edilir: "Allahım, beni amel etmekten alıkoyan dünyadan sana sığınırım. Ölüm için hayırlı işlerden beni meneden hayattan da sana sığınırım.[46]

2349. Bir başka rivayete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurur: "Bir topluluk Allah'ı zikretmek için toplanırsa Allah meleklerine 'Ben onları affettim, onları rahmetimle kuşatın' buyurur. Melekler, Ya Rabbi, aralarında falan günahkar kişi de var' derler. Allah Teâla: 'O öyle bir topluluk ki, onlarla oturan günahkar olmaz.' buyurur."

2350. Haccâc b. Esved'in haber verdiğine göre Hasan ile Hüseyin (r.anhumâ) küçükken acıkmışlar. Resûlullah (sav)ın dokuz evi de aranmış onlar için yaş kuru yiyecek hiç birşey bulunmamıştır.

2351. Urve b. Zübeyr, Aîşe (r.anhâ)'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah'a andolsun ki, Muhammed (as) rîsâletinden ölümüne kadar ne elek gördü, ne de elenmiş undan ekmek yedi." Urve der ki: "Arpa ekmeğini nasıl yediniz?" diye sordum. "Ağzımıza battığı için 'öf diye diye " dedi.

2352. Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre (ra), birgün İbnü Ahnes'in evine uğrar ve onların tirid (bir çeşit çorba) ve kebab yediklerini görür. Kendisini yemeğe davet ederler, o "Ne yiyorsunuz?" diye sorar, "Tirid ve kebab yiyoruz" deyince, "Resûlullah. (sav)'m vefatından sonra bunları yiyorsunuz" diye ağlamaya başlar. Sonra Resûlullah (sav)'ın sağken evine uğradığını, evinde hiç kazan pişmediğini, yemek ve ekmek bulamadığını anlatır. Oradakiler "Peki nasıl yaşarlardı?"

diye sorarlar, o da şöyle cevap verir: "Hurma ile sudan başka bir şey bulamazlardı. Ensârdan davarları olan bir komşuları vardı, -Allah ecirlerini artırsın- bazen süt gönderirlerdi."

2353. Hasan'm rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) bir başka hadisde şöyle buyurur: "Âdemoğlu üç şey için hesaba çekilmez. Avretini örten elbise, belini doğrultacak kadar yiyecek ve sığınacak kadar bir ev. Bunların dışında herşeyden hesaba çekilecektir.[47]

2354. Aynı rivayete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah bir kul için hayır murad ederse, yoksulluğunu göstermez ve kalbini zengin kılar, her kime de şer murad ederse yoksulluğunu gösterir ve fakirliğini ona hissettirir.[48]

2355. Aynı isnadla gelen haberde Resûlullah (sav) şöyle buyurur: "Size cennet ehlinden haber vereyim mi?" "Evet" derler. Bunun üzerine şöyle der: "Her zayıf, mustaz'af ve giydiği yırtık elbisesinden başka bir şeyi olmayanlardır. Allah'tan yemin ederek bir şey isteseler Allah onları doğru çıkarır ve verir."[49]

2356. İbn Abbas (ra), Resûlullah (sav)'m şöyle buyuduğunu nakleder: "Cennetin kapısında iki mü'min buluşur, birisi dünyadayken zengin, diğeri fakirdir. Fakir hemen girer, zengin de Allah'ın dilediği kadar bekletildikten sonra girer. Cennette fakirle buluşur ve fakir ona "Kardeşim, sen neden bekletildin, o kadar kaldın ki senden endişe duymaya başladım" der. Zengin cevaben: "Senden sonra öyle kötü hapsedildim ki sana ulaşamadım Benden o kadar ter boşandı ki bin deveyi sulayabilirdi." der.[50]

2357. Hasan'ın yaptığı rivayete göre Resûlullah (sav) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurur: "Kul bazen günah işlediği halde cennete girer." Kendisine "Peki nasıl cennete girer Yâ Resulallah?" diye sorulur. O da: "Allah'a tevbe ede ede gözlerinin feri gitmiş bir vaziyette cennete girer." buyurur.[51]

2358. Sâîd b. Müseyyeb'in bildirdiğine göre, Resûlullah (sav), her gök gürültüsü duyduğunda, yüzünün rengi değişirdi. Yağmur yağdığı zaman da sevinç duyardı. Kendisine: "Neden yüzünün rengi değişiyor?" diye sorulduğunda şöyle cevap verirdi: "Ben, bana rahmet mi, yoksa azap mı emredildiğini bilmiyorum da ondan."

2359. Ebû Hâzim, Ömer'in (ra) şöyle dediğini nakleder. "Bir gün Resûlullah (sav)'m yanına girdim, ateşi vardı. Elimi elbisesinin üstüne koydum ateşi yine hissediliyordu. Kendisine: 'Yâ Resûlallah, ateşlendiği zaman sizin gibi ateşi yükseleni görmedim' dedim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: "Bizim ecrimiz de böylece hep iki kat olur. En çok belâya ma'rûz kalanlar peygamberler, sonra sâlih insanlardır.[52] Öyle peygamberler gelip geçti ki fakirlikten bütün varlıkları bir aba olmuştur. Öyleleri oldu ki haşerâtların tasallutuna uğramış ve öyle ölmüştür."

2360. Rivayet edildiğine göre Ensârdan bir gencin kalbine cehennem korkusu girer ve evde hasta

düşer. Resûlullah (sav) onu ziyarete gider. İçeri girer girmez hıçkırarak Resûlullah (sav)a sarılır ve oracıkta vefat eder. Resûlullah (sav): "Arkadaşınızı kefenleyin ateşin korkusu ciğerini parçaladı" der.[53]

2361. Ebû Hureyre'nin rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "insanoğlunu en çok cehenneme sokan, iki dudağının arası ve iki bacağının arasıdır. En çok cennete sokan iki haslet ise takva ve güzel ahlaktır."[54]

2362. Esed b. Vedâ'a'nm haber verdiğine göre Resûlullah (sav)'a bir gün: "Hangi mü'min daha faziletlidir?" diye sorulur. Resûlullah (sav), "İçinde kin ve hasedin olmadığı gamlı kalbin sahibi olan mü'min" diye cevap verir. Soranlar, "Bu bizde yok, sonra hangisi en faziletli?" diye sordular. Resûlullah (sav), "Dünyaya karşı zâhid, âhirete karşı istekli olan der. Soranlar "Bu da Râfi' b. Hadiyc'den başka kimsede yok, sonra hangisi?" diye sorarlar. Resûlullah (sav), "Güzel ahlâk sahibi m-ü'min" diye cevap verir.[55]

2363. Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden hiç kimseyi amelleri kurtaramaz"; yanında bulunanlar, "Senide mi Yâ Rasûlallah?" diye sorarlar. "Evet, beni de, ancak Allah rahmeti ile bizi kuşatırsa o zaman kurtuluruz.'[56]

2364. Hasan Basrî, Resûlullah (sav)'m bir hadisinde şöyle buyurduğunu nakleder: Allah bir kul için hayır murad ederse ona amel ettirir". "Kendisine Allah nasıl amel ettirir?" diye sorarlar: Ölmeden önce sâlih amellere muvaffak kılar, sonra da canını alır" cevabım verir.[57]

2365. Aynı rivayete göre Resûlullah (sav)ın ashabının ileri gelenlerinden biri bir adamı anasından dolayı ayıplar. Resûlullah (sav) ona: "Allah'a andolsun ki, sen kırmızı veya zenci gördüklerinden üstün değilsin. Üstünlük ancak takvadadır" der.[58]

2366. Yine aynı rivayet zinciri ile gelen haberde Resûlullah (sav): "Allah'a andolsun ki dünya'nın Allah'ın indinde bir yaşındaki kuzu kadar değeri yoktur." buyurmuştur.[59]

2367. Ebû Hureyre, Resûlullah (sav)'m şöyle buyurduğunu nakleder: "Zenginlik arazi çokluğu ile olmaz; esas zenginlik gönül zenginliğidir."

2368. Damre b. Habib'in rivayetine göre: Şeddad b. Evs'in kız kardeşi Ümmü Abdülah, sıcak ve uzun bir günde Resûlullah (sav) oruçlu iken iftar vaktinde O'na (sav) bir bardak süt gönderir. Resûlullah, sütü getirene, 'Git ve sütü nereden getirdiğini sor' der. Sütün kendisine ait olan bir koyundan sağdığını Öğrenince, koyunun nerden elde ettiğini sordurur. Sütü içer. Ertesi gün Ümmü Abdillah bunun sebebini Resûlullah (sav)'a sorar; o da şöyle cevap verir: "Benden önce de peygamberler güzel ve helal olan şeyleri yemek ve sâlih amel işlemekle emrolundular.[60]

2369. Meymûn der ki: "Resûlullah (sav)'a dünya nimetlerinden kadın ve güzel kokudan başka bir şey isabet etmemiştir."

2370. Hasan Basrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav)'a "Hangi amel daha hayırlıdır? diye sorulur. O (sav) da: "Öldüğün gün dilin Allah'ı zikirden dolayı yaş olmasıdır" buyurdu.[61]

2371. Atâ b. Yesâr'm haber verdiğine göre Resûlullah (sav)
şöyle buyurmuştur: Dünya bana yeşil ve tatlı olarak geldi. Başını kaldırıp bana süslendi. Ben ona 'Seni istemiyorum' dedim. O da 'Sen benden kurtulabilirsin ama başkası kurtulamaz.' dedi.[62]

2372. Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sav)ın yanma girdim şeritlerle bağlı bir divanın üzerinde uzanıyordu. Başının altında da hurma lifinden doldurulmuş bir yastık vardı. Bir çok sahâbî geldi, derken Ömer (ra) de girdi. Resûlullah (sav) hızlıca dönünce Ömer (ra) şeritlerin Resûlullah (sav)ın vücuduna batıp iz yaptığını gördü ve ağlamaya başladı. Resûlullah (sav) "Neden ağlıyorsun ya Ömer?" dedi. Ömer (ra) de: "Ya Resûlallah! Biliyorum ki Allah'ın indinde sen Kisrâ ve Kayserlerden daha üstünsün, onlar dünyalık içerisine dalmışken sen Allah'ın Resûlu de şu gördüğüm yatakta yatıyorsun. Bunun için ağlıyorum" der. Bunun üzerine Resûlullah (sav): "Dünyanın onlara, âhiretin de bize verilmesini istemez misin?" diye sorar. Ömer (ra) "Evet" deyince, "İşte onun için böyledir" der.[63]

2373. Nu'mân b. Beşîr, Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu haber verir: "Cehennem ehlinin azâb yönünden en hafifi, kişinin ayaklarına ateşin dokunmasıdır ki, onun etkisiyle beyni kaynar. Gören, en şiddetli azâb zanneder; oysa, en hafif azâb odur.[64]

2374. Hasan'm bildirdiğine göre, çok şişman bir adam, Ömer (ra)'e gelir. Ömer (ra): "Bu kadar et de ne?" diye sorar. O da: "Allah'ın bereketi Yâ Emîre'kmü'minîn!" diye cevaplar. Ömer (ra) ise: Talan söylüyorsun. Bilâkis bu, Allah'ın azabıdır." der.

2375. Aynı isnadla gelen bir habere göre, Ömer (ra) şöyle demiştir: "Allah'ın kitabını okuyup, ücretini insanlardan isteyecek kimseler çıkmadan, Allah'ın kitabını okuyun ve ecrinizi Allah'tan isteyin."

2376. Şa'bî'nin bildirdiğine göre Mesrûk: "'Nerede zâhidler, nerede âhireti arayanlar?" diye dilenen kimselere birşey verilmez" derdi.
Âsım'm rivayetine göre, İbn Ömer, bir defasında birinin böyle dediğini duyar ve elinden tutarak Rasûlullah'ın (sav) kabr-i şerifine götürür. O (sav)Jnun, Ebû Bekr (ra)'in ve Ömer (ra)'in kabirlerini göstererek, "İşte bunlardan iste" der.

2377. Hasan'm rivayetine göre, Osman b. Ebû'l-Âs es-Sakafî; birgiin, bir cenazede iken çökmüş bir kabrin başına oturur ve kendi ehlinden birisini çağırarak: "Buraya bak, nasıl görüyorsun?" der. Adam da: "Kuru ve karanlık bir ev. Ne yemek, ne su ve ne de hanım var." der. Osman: "Allah'a andolsun ki! Varacağın ev burasıdır. Öyleyse bu kabri başka şekle sokabilirsen, yap"

der.

2378. Âişe (r.anhâ) validemizin bildirdiğine göre, Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın gölgesine ilk varacaklar kimlerdir, biliyor musunuz?" Yanındakiler: "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" deyince, şöyle der: "Hak île karşılaşınca kabul eden, kendisinden mal istenince cömert olan. insanlar için hüküm verirken, adetâ, kendi aleyhine hüküm verir gibi hükmedenlerdir."[65]

2379. Ebû Osman en-Nehdî, Resûlullah (sav)'m şöyle buyurduğunu nakleder: "Dünyada iyi olan kimseler, âkirette de iyidirler. Dünyada kötü olan kimseler ise, âhirette de kötüdürler."[66]

---

[1] Daha önce 67 numaralı hadiste geçmiştir.
[2] Müslim, Fedâil 223. Bilye 2/79. Cem'u'l-cevâmi' 6571. Mişkâlu'l-mesâbîh 6257.
[3] Müsned 5/366, 257 3/469, 470 İbn Mâce 4316, ed-Dârimî 2/328, el-Müstedrek 1/470, Mevâridu'z-zem'ân 2598, Buhârî Târîhu'lkebîr 5/26.
[4] Müslim, Kitâbu fedâili's-sahâbe, no: 225
[5] Ibnü'l-Mübârek, 347; Hilye, 2/95.
[6] İbnü'l-Mübârek, 347,
[7] Talak sûresi 65/2.
[8] Talak sûresi 65/3.
[9] Talak sûresi 65/3.
[10] Talak sûresi 65/3.
[11] Ibnü'l-Mübarek, Küâbu'z-zühd 31 32.
[12] Cum'a sûresi 62/9.
[13] İbrahim sûresi 14/27.
[14] Alak sûresi 96/19
[15] Suyûtî el-Leâli'l-nıasnû'a fî ahâdisi'l-mevdû'a, 1/96.
[16] Feth sûresi 48/29.
[17] Mâide sûresi 5/35.
[18] ibrahim sûresi 14/17.
[19] Rahman sûresi 55/46.
[20] Buhârî, Fadâilu'l-Kur'ân 21; Tirmizî, Sevâbu'l-Kur'ân 15; İbn Mâce, Mukaddime 16; Dârimî. Fadâilu'l-Kur'ân 2,
[21] Tehzibu târihi Dimeşk.
[22] A'râf sûresi, 7/44.
[23] Muddessir sûresi, 74/56.
[24] Taberânî, Mu'cemu'l-sağir 2/41; Müstedrek 1/70; Kenzu'lummâl, 1843-1930.
[25] Bakara sûresi, 2/281.
[26] Kiyâme sûresi, 75/5.
[27] Hûd sûresi, 11/113.
[28] Ibnu'I-Mubârek, Kitabu'z-zühd s.90.
[29] Tekvîr sûresi, 81/6.
[30] Kasas sûresi, 28/28.
[31] Nisa sûresi, 4/32.

[32]
Zümer sûresi, 39/10.
[33]
ibn Mübarek, 130 Hilye 5/180.
[34]
Sebe sûresi, 34/54.
[35]
Hilye, 2/174.
[36]
Ibn Kesîr, 8/497.
[37]
Hicr sûresi, 15/98.
[38]
îkyâ, 2/65; Mişkât, 5206; Hilye, 2/131; ed-Durru'l-mensûr, 4/109; Tefsîru'l-Bağavî, 4/78;Tefsîru'l-Kurtubî, 10/64; Ahlâku'n-nübüvve, 272.
[39]
Kenz'ul-ummâl, 708.
[40]
ed-Durru'l-mensûr, 3/297.
[41]
Tevbe sûresi, 9/128.
[42]
îbn Hanbel, Müsned, 3/154.
[43]
et-Tergîb, 3/536; Tirmizî, 2314; Müsned, 2/236; Mecma'u'z-zevâid, 8/297, 10/297.
[44]
Fethu'l-bârî, 9/342; Müsned, 4/124; Şerhu'ssünne, 14/308; Taberânî, 7/338; Müstedrek, 1757, 4/124; İbn Mübarek, 56; Tirmizî, 3/305.
[45]
Mecma'u'z-zeuâid, 2/136, et-Terğib, 1/351; Kenzu'l-ummâl, 5295.
[46]
Uhâfu's-sâdeti'l-nıuUekîn, 6/240.
[47]
ed-Durru'l-mensûr, 6/391, 396.
[48]
ed-Durru'l-mensûr, 6/99.
[49]
İbn Hanbel, Müsned, 2/508; İbn Mâce, 4116; Müstedrek ,1/61; Taberânî, 3/266; Ibn Kesir, 8/218; Mecma'u'z-zevâid 2/264; Müşkilu'l- âsâr, 1/293.
[50]
Müsned; 1/304, Mecma'u'z-zevâid, 10/263; İthâfu's-sâdeti'l-muttekîn, 9/339; Cem'u'l-cevâmi', 4140.
[51]
ibn Mübarek, Kitâbu'z-zühd, 52; Mecma'u'z-zeuâid, 10/199.
[52]
Müsiedrek, 3/343; îthâfu's-sâdeti'l-muliekîn, 8/121, 559, 560; Cem'u'l-cevâmi' 3254, 3257, 3259.
[53]
İbn Mübarek, Kitâbu'z-zühd, 2/92.
[54]
Müsned, 2/392; İbn Mübarek, KUâbu'z-zühd, 379.
[55]
ed-Durru'l-mensûrr 3/291; Hilye, 1/183 6/69.
[56]
Buhârî, 8/122; Fethu'l-bârî, 11/295; Müslim, Sıfatu'l-munâfıkîn, 71.
[57]
tbn Hanbel, Müsned, 4/135; Tirmizî had. no: 2142; Müsledrek 1/240, Tergîb 1/92; Meuâridu'z-zam'ân, 1821, İbn Kesîr, 4/148, İthâfıı's- sâdeti'l-mutlekîn, 8/17110/273.
[58]
Kenzu'lummâl, 43168; İlelu'l-hadîs, 1976.
[59]
Kenzu'l-ummâl, 6205.
[60]
Cem'u'l-ceuâmi', 4438; Kenzu'l-ummâl, 9238 9198.
[61]
İbn Mübarek, 401; Mecma'u'z-zevâid, 10/74; Terğlb 2/395; Mevâridu'z-zam'ân, 2318.
[62]
îbn Ebî Hatim, İlelu'l-hadîs,l930.
[63]
Buhârî, 1976; Müslim, Talâk 31; Mevâridu'z-zam'ân, 2515.
[64]
Müslim, İmân 364; Tergîb, 4/387; Müsned, 4/271; Dârimî, 2/340.
[65]
Müsned, 6/67; Hilye,1/16-2/187; ibn Kesîr, 7/490; Mişkât, 3711.
[66]
Hılye, 9/319; Müstedrek, 1/124 Taberânî, Sagîr, 1/74, 262; Târîhu Bağdâd, 2/244,10/420,11/326; Mecma'u'z-zevâid, 7/262, 263.